

GÜVENLİK

ÇALIŞMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Security Studies

ISSN: 2148-6166

Cilt / Vol: 24 Sayı / Issue: 2

Yıl / Year: 2022

Bayram Ali Soner, Orhan Çifçi

**Çin Savunma Sanayiinin Çeşitlenen Dinamikleri:
Kurumsal Sınırlılıklardan Küresel Rekabete**

Göktuğ Sönmez

**Foreign Shiite Fighters in the Syrian Civil War:
Actors, Recruitment Strategies and Iran's Regional Role**

Berkant Akkuş

**Uluslararası İnsancıl Hukukun İnsandışılaştırılması:
Otonom Silah Sistemlerinin Uluslararası İnsancıl Hukuk Üzerindeki Potansiyel Etkisi
Üzerine Bir Analiz**

Hüsnü Mısırlı, Duygu Dersan Orhan

**Effectiveness of Regional Organisations in Solving Security Problems of
North Africa: The Libyan Civil War (2011-2022)**

Pelin Aliyev

**Siyasi İstikrarsızlığın İnsani Güvensizlik Üzerindeki Etkileri:
Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde Çocuk Asker Meselesinin Analizi**

Uğur Gül

**Saldırgan Realizm Perspektifinden Amerika Birleşik Devletleri'nin Latin Amerika
Müdahaleciliğinin Temel Argümanları**

GÜVENLİK

ÇALIŞMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Security Studies

ISSN: 2148-6166 | Cilt/Volume: 24 | Sayı/Issue: 2 | Aralık/December: 2022

GÜVENLİK

ÇALIŞMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Security Studies

ISSN: 2148-6166 • Yıl/Year: 24 • Cilt/Volume: 24 • Sayı/Issue: 2 • Aralık/December 2022

Yayın Sahibi / Owned by

Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü adına

İmtiyaz Sahibi / Published by

Prof. Dr. Yılmaz ÇOLAK, Polis Akademisi Başkanı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Managing Editor

Bülent EROL, 2. Sınıf Emniyet Müdürü

Yayın Kurulu / Editorial Board

- Prof. Dr. Ahmet Kemal BAYRAM, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet UYSAL, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Ali BALCI, Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Ali Resul USUL, Medipol Üniversitesi
Prof. Dr. Alim YILMAZ, Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. Bayram Ali SONER, Polis Akademisi
Prof. Dr. Birol AKGÜN, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Coşkun TAŞTAN, Polis Akademisi
Prof. Dr. Hamit Emrah BERİŞ, Polis Akademisi
Prof. Dr. İbrahim DURSUN, Polis Akademisi
Prof. Dr. Mehmet Akif KİREÇCİ, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet ŞAHİN, Polis Akademisi
Prof. Dr. Mesut ÖZCAN, Diploması Akademisi
Prof. Dr. Murat OKÇU, Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. Murat ÖNDER, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Orçun İMGA, Polis Akademisi
Prof. Dr. Sıtkı YILDIZ, Polis Akademisi
Prof. Dr. Şule TOKTAŞ, Polis Akademisi
Doç. Dr. Ufuk AYHAN, Polis Akademisi
Dr. Anselmo del Moral TORRES, Centro Universitario de la Guardia Civil
Dr. Vince VARİ, Macaristan Ulusal Kamu Üniversitesi

Danışma Kurulu / Advisory Board

- Prof. Dr. Ahmet İÇDUYGU, Koç Üniversitesi
Prof. Dr. Ali BİRİNCİ, Polis Akademisi, Emekli
Prof. Dr. Eyüp G. İSPİR, Emeritus, Ankara
Prof. Dr. Martha CRENSHAW, Stanford University
Prof. Dr. Musa Mohammed MAHMOUD, National Ribat University
Prof. Dr. Nigel FIELDING, University of Surrey
Prof. Dr. Omar ASHOUR, University of Exeter
Prof. Dr. Onur Ender ASLAN, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. Ruşen KELEŞ, Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Jaishankar GANAPATHY, Norwegian Police University
Dr. Szabolcs MATYAS, Macaristan Ulusal Kamu Üniversitesi

- Baş Editör** : Dr. Oğuzhan YANARIŞIK
Alan Editörleri : Dr. Yakup ŞAHİN, Dr. Orhan ÇİFÇİ
Yayın Asistanı : Arş. Gör. Emre ÖZTÜRK
Türkçe Dil Editörü : Öğr. Gör. Durmuş BEYAZIT
İngilizce Dil Editörü : Öğr. Gör. Zehra Aysun TÜMER
Sekreteryası / Secretary : Barış ZAFRAK - Yusuf DENİZ
Tasarım / Design : Erhan ÖRÜN

Her hakkı saklıdır. © Güvenlik Çalışmaları Dergisi yılda iki kez yayınlanan yaygın süreli bir yayındır. Hakemli akademik bir dergi olan Güvenlik Çalışmaları Dergisi'nde yayınlanan makalelerdeki görüş ve düşünceler yazarların kendi kişisel görüşleri olup, hiçbir şekilde Polis Akademisinin veya Emniyet Genel Müdürlüğü'nün görüşlerini ifade etmez. Makaleler sadece dergiye referans verilerek akademik amaçla kullanılabilir.

Güvenlik Çalışmaları Dergisi, **ULAKBİM TR Dizin**, Index Copernicus, Akademia Sosyal Bilimler İndeksi (ASOS Index) ve Eurasian Scientific Journal Index'te yer almaktadır.

Yönetim Yeri Adresi / For Correspondence: Polis Akademisi Başkanlığı, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü, Necatibey Cad: 108, 06580 Anıttepe - Çankaya - Ankara / TÜRKİYE Tel: +90 (312) 462 90 43
E-posta: guvenlikcalismalari@pa.edu.tr

Baskı: Polis Akademisi Başkanlığı Basım ve Yayım Şube Müdürlüğü Fatih Sultan Mehmet Bulvarı No:218, 06200 Yenimahalle, Ankara Sertifika No: 45724

www.guvenlikcalismalari.pa.edu.tr

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Editörden.....131

Makaleler

Bayram Ali Soner, Orhan Çifçi

Çin Savunma Sanayiinin Çeşitlenen Dinamikleri:

Kurumsal Sınırlıklardan Küresel Rekabete (Araştırma Makalesi).....134

The Diversifying Dynamics of the China's Defense Industry:

From Institutional Limitations to Global Competition (Research Article)

Göktuğ Sönmez

Foreign Shiite Fighters in the Syrian Civil War: Actors, Recruitment

Strategies and Iran's Regional Role (Araştırma Makalesi).....158

Suriye İç Savaşı'nda Şii Yabancı Savaşçılar:

Savaşçı Devşirme Stratejileri ve İran'ın Bölgesel Rolü (Research Article)

Berkant Akkuş

Uluslararası İnsancıl Hukukun İnsandılaştırılması: Otonom Silah

Sistemlerinin Uluslararası İnsancıl Hukuk Üzerindeki Potansiyel

Etkisi Üzerine Bir Analiz (Araştırma Makalesi).....174

The Dehumanization of International Humanitarian Law: An Analysis of the

Potential Impact of Autonomous Weapon Systems on International Humanitarian Law

(Research Article)

Hüsnü Mısırlı, Duygu Dersan Orhan

Effectiveness of Regional Organisations in Solving Security Problems of

North Africa: The Libyan Civil War (2011-2022) (İnceleme Makalesi).....197

Kuzey Afrika'nın Güvenlik Sorunlarının Çözümünde Bölgesel Örgütlerin Etkinliği:

Libya İç Savaşı (2011-2022) (Review Article)

Pelin Aliyev

Siyasi İstikrarsızlığın İnsani Güvensizlik Üzerindeki Etkileri: Kongo Demokratik

Cumhuriyeti'nde Çocuk Asker Meselesinin Analizi (Araştırma Makalesi).....211

Effects of Political Instability on Human Security: An Analysis of the Child Soldier

Issue in the Democratic Republic of Congo (Research Article)

Uğur Gül

Saldırgan Realizm Perspektifinden Amerika Birleşik Devletleri'nin Latin

Amerika Müdahaleciliğinin Temel Argümanları (Araştırma Makalesi).....233

Fundamental Arguments of Latin American Intervention of the United States From

the Perspective of Aggressive Realism (Research Article)

Editörden

Güvenlik Çalışmaları Dergisi'nin 24. Cilt 2. Sayısını kapsamlı bir içerikle okuyucuya sunuyoruz. Derginin bu sayısında, toplam altı makale yer almaktadır.

Sayının ilk makalesi olan “Çin Savunma Sanayiinin Çeşitlenen Dinamikleri: Kurumsal Sınırlılıklardan Küresel Rekabete” başlıklı yazı Prof. Dr. Bayram Ali Soner ve Dr. Orhan Çifçi tarafından kaleme alınmıştır. Bahse konu makalede yazarlar, Çin savunma sanayiinin olgunlaşma sürecine ışık tutarak Çin'in zayıf ve kırılğan özellikler gösteren bir aktör olmaktan uzaklaşıp kendi kendine yetebilen sürece geçişi nasıl sağladığını ve hangi yönleriyle küresel rekabetin bir parçasına dönüştüğünü açıklamaktadır. Yazarların da vurguladığı üzere, Başta Xi Jinping olmak üzere Jiang Zemin ve Hu Jintao tarafından uygulama konulan yöntem ve stratejiler aşamalı olarak Çin savunma sanayiini küresel seviyede rekabet edebilen bir aktöre dönüştürmüştür. Günümüzde birçok savunma ve silah sisteminin üretim aşamasında özgün inovasyona geçiş sağlayabilen Çin'in halihazırda savunma sanayiinde ulusal kabiliyet ve yeterliliklerini aşamalı olarak çeşitlendirdiği gözlemlenmektedir.

Sayının ikinci makalesi Doç. Dr. Göktuğ Sönmez tarafından yazılan “Suriye İç Savaşı'nda Şii Yabancı Savaşçılar: Savaşçı Devşirme Stratejileri ve İran'ın Bölgesel Rolü” başlıklı yazıdır. Bahse konu yazıda, İran'ın Suriye'deki rejimin otoritesini sağlamak için sınır aşan bir strateji geliştirdiği öne sürülmektedir. Çalışma, bu argümanı temellendirmek adına İran'ın devrim sonrası bölgesel hedefleri ve bu bağlamdaki kilit aktörlerin genel bir tartışmasını sunmaktadır. Takiben, Arap Baharı ve Suriye İç Savaşı kapsamında bu bölgesel stratejinin, bazı önemli Şii'i aktörlerin oyuna dahil edilme süreçlerinin çevrimiçi ve çevrimdışı süreçleri göz önünde bulundurarak bir profillemeye çalışması üzerinden tartışılmaktadır. Böylelikle İran'ın bölgesel stratejisi bağlamında sahaya en etkin biçimde ağırlığını koyduğu alanlardan olan Suriye'de nasıl bir sınır-aşan strateji üzerinden etkin konuma geldiğinin anlaşılması hedeflenmektedir.

Bu sayıda yer alan üçüncü makale, Dr. Öğretim Üyesi Berkant Akkuş tarafından kaleme alınmıştır. “Uluslararası İnsancıl Hukukun İnsandılaşdırılması: Otonom Silah Sistemlerinin Uluslararası İnsancıl Hukuk Üzerindeki Potansiyel Etkisi

“Üzerine Bir Analiz” başlıklı çalışma, anlamlı insan kontrolü bulunmadan harekete geçen otonom silah sistemlerinin hukuki ve cezai sorumluluğunun belirlenmesinde problemler oluşturduğunu belirtmektedir. Bir makine tarafından yaşam ve ölüm kararının verilmesinin insan onurunun dokunulmazlığını tartışmaya açtığı vurgulanmaktadır. Bu çalışma, otonom silah sistemlerinin uluslararası insancıl hukukta oluşturduğu problemleri, günümüz silahlı çatışmalarından örneklerle incelemektedir. Bu amaç doğrultusunda; uluslararası insancıl hukuk prensipleri olan ayırt etme, ölçülülük ve önleme ilkeleri detaylı bir şekilde tartışılmaktadır. Otonom silah sistemlerinin Martens Kaydı doğrultusunda yasaklanıp yasaklanmaması gerekliliği hususu uluslararası arenadaki tartışmalar doğrultusunda incelenmektedir.

Sayının dördüncü çalışması, Hüsnü Mısırlı ve Doç. Dr. Duygu Dersan Orhan tarafından kaleme alınan “Kuzey Afrika’nın Güvenlik Sorunlarının Çözümünde Bölgesel Örgütlerin Etkinliği:

Libya İç Savaşı (2011-2022)” başlıklı yazıdır. Bahse konu çalışmada bölgesel örgütlerin Libya’nın güvenlik sorunlarının çözümünde ne kadar etkili oldukları hususu incelenerek mevcut duruma ortaya konmaktadır. Bununla birlikte, çatışma yönetimi kapasitelerini geliştirmek için uygulanabilir stratejilerin gerekliliği hakkında bir değerlendirme de sunulmaktadır.

Sayının beşinci makalesi olan “Siyasi İstikrarsızlığın İnsani Güvensizlik Üzerindeki Etkileri: Kongo Demokratik Cumhuriyeti’nde Çocuk Asker Meselesinin Analizi” başlıklı yazı Dr. Öğretim Üyesi Pelin Aliyev tarafından kaleme alınmıştır. Bahse konu makalenin amacı, Kongo Demokratik Cumhuriyeti’nde siyasi istikrarsızlığın insani güvenlik üzerindeki etkisini çocuk asker özelinde analiz etmektir. Bu çalışma, Kongo Demokratik Cumhuriyeti’ndeki çocuk askerlik olgusunu bir insani güvenlik sorunu olarak ele almakta ve çocukların asker olarak kullanılmasının en önemli kaynağının ülkedeki siyasi istikrarsızlık olduğunu vurgulamaktadır. Kongo Demokratik Cumhuriyeti’nde süregelen siyasi istikrarsızlık nedeniyle, ulusal önlem ve çabaların yanı sıra mevcut uluslararası hukukun çocuk asker sorununu çözmek için yeterli olmadığı ileri sürülmektedir.

Sayının son makalesi Öğretim Görevlisi Uğur Gül tarafından yazılan “Saldırgan Realizm Perspektifinden Amerika Birleşik Devletleri’nin Latin Amerika Müdahaleciliğinin Temel Argümanları” başlıklı yazıdır. Bahse konu yazıda, Amerika Birleşik Devletleri’nin Amerika kıtası üzerinde ve özellikle Latin Amerika coğrafyasında uyguladığı hegemonik politikaların, John J. Mearsheimer’ın öncülük ettiği Saldırgan Realizm’in perspektifi ile açıklanması amaçlanmaktadır. Bölgede uygulanan müdahaleci politikaların kaynağının hangi düşünsel temellere dayandığı ve hangi müdahale türlerinin uygulandığına da değinilmektedir. Jeopolitik açıdan Latin Amerika’nın, Amerika Birleşik Devletleri için nasıl bir önem arz ettiği de incelenmektedir. Saldırgan Realizm bağlamında ele alınan olan bu çalışmada Amerikan müdahaleciliğine de örnekler verilmektedir.

Bu vesileyle Őunu yeniden hatırlatmak isteriz ki önümüzdeki sayı için değerlendirilmek üzere makaleler dergimize Dergipark sayfamız üzerinden (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/gcd>) iletilebilir.

Güvenlik Çalışmaları Dergisi'nin bu sayısına katkı sunan yazarlara ve hakemlere teşekkür ediyor; mevcut sayıda yer alan çalışmaların akademik literatüre katkı sunmasını temenni ediyoruz.

Gelecek sayımızda yeniden buluşmak dileğiyle; iyi okumalar dileriz.

Oğuzhan Yanarşık

Çin Savunma Sanayiinin Çeşitlenen Dinamikleri: Kurumsal Sınırlılıklardan Küresel Rekabete

Bayram Ali Soner*, Orhan Çifçi**

Öz: Bu makale Çin savunma sanayiinin güçlenen ve çeşitlenen dinamiklerini açıklama çabası içindedir. Mao Zedong ve Deng Xiaoping yönetimleri boyunca Çin savunma sanayii yüksek düzeyde Sovyetler Birliği yardımlarına bağlı olarak yönetilirken kurumsal sınırlılık, üretim verimsizliği ve modern teknolojik yoksunluk gibi parametreler sanayiinin temel karakteristik özelliklerini oluşturmuştur. Her iki yönetim savunma sanayiini geliştirebilmek amacıyla birçok reform başlatmasına rağmen silah ve savunma sistemlerinin üretim dinamikleri dışarıya yüksek bağımlılık ekseninde kopyalama ya da tersine mühendislik metotlarının ötesine geçememiştir. Buna rağmen Soğuk Savaş'ın sonuyla birlikte ortaya çıkan yeni uluslararası sistemik yapı ve politik karar alım sürecinde yaşanan dönüşümler, Çin savunma sanayii için bir dönüm noktası niteliği yaratmıştır. Başta Xi Jinping olmak üzere Jiang Zemin ve Hu Jintao tarafından uygulama konulan yöntem ve stratejiler aşamalı olarak Çin savunma sanayiini küresel seviyede rekabet edebilen bir aktöre dönüştürmüştür. Günümüzde birçok savunma ve silah sisteminin üretim aşamasında özgün inovasyona geçiş sağlayabilen Çin'in halihazırda savunma sanayiinde ulusal kabiliyet ve yeterliliklerini aşamalı olarak çeşitlendirdiği gözlemlenmektedir. Bu kapsamda makale, Çin savunma sanayiinin olgunlaşma sürecine ışık tutarak Çin'in zayıf ve kırılgan özellikler gösteren bir aktör olmaktan uzaklaşıp kendi kendine yetebilen sürece geçişi nasıl sağladığını ve hangi yönleriyle küresel rekabetin bir parçasına dönüştüğünü açıklamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin Savunma Sanayii, Silah ve Savunma Sistemleri Üretimi, Çin Savunma Sanayii Şirketleri, Kendi Kendine Yeterlilik, Küresel Rekabet

* Prof. Dr., Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, bayramali.soner@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7935-3102

** Dr., Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, orhan.cifci93@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5746-4258

The Diversifying Dynamics of the China's Defense Industry: From Institutional Limitations to Global Competition

Bayram Ali Soner, Orhan Çifçi

Abstract: This article aims to clarify the strengthening and diversifying dynamics of the China's defense industry. During the administrations of Mao Zedong and Deng Xiaoping, the Chinese defense industry has experienced crucial institutional limitations, production inefficiency and technological deprivation. Although both Mao and Deng initiated various reforms to mature the defense industry, the production of weapon and defense systems could not go beyond copying or reverse engineering methods. However, the new international systemic structure that emerged after the Cold War and the transformations in the decision-making process have become a turning point for the China's defense industry. The methods and strategies implemented by Jiang Zemin, Hu Jintao and Xi Jinping have gradually turned the Chinese defense industry into a globally competitive actor. Currently it is observed that China which can provide a transition to original innovation at the production stage of defense and weapons systems diversifies progressively its national capabilities in the defense industry. In this context, this article focuses on the maturing process of the China's defense industry. It explains how the defense industry has achieved the transition to a self-sufficient process and which aspects of the industry have become part of the global competition

Keywords: China's Defense Industry, Production of Weapons and Defense Systems, Chinese Defense Industry Companies, Self-Sufficiency, Global Competition

Giriş

Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemik yapının ortaya çıkardığı yeni tehdit ve meydan okumalar, devletlerin savunma ve güvenlik politikalarını re-vize etmesi sonucunu doğurmuştur. Bu durum bir yönüyle devletlerin savunma sanayiilerinde yapısal ve kurumsal anlamda birtakım dönüşüm ve farklılaşmaların ortaya çıkmasına imkân tanırken, diğer yönüyle askeri teknolojilerin üretimi, silah ve savunma sistemlerinin transferleri ya da söz konusu sistemlerin üretim aşamasındaki inovasyon hareketliliğine de doğrudan yansımıştır. Her ne kadar Soğuk Savaş sonrası erken dönemde savunma harcamaları ve silah üretim trendi bir azalma eğilimi göstermiş olsa da devam eden süreçte özellikle gelişmekte olan devletler ulusal imkanlarıyla askeri araç ve sistemlerini üretebilme yeterliliklerini çeşitlendirme çabası içine girmiştir. Bu devletlerden birisi olarak Çin, giderek artan savunma harcamaları ve askeri araçlarının modernizasyonu ekseninde savunma sanayiini hızla geliştiren aktörlerin başında yer almaktadır.

Çin'in 1949 yılında egemen bir devlet olarak ilanının ardından savunma sanayii dinamikleri, uluslararası politika ve iç siyasetteki değişimler neticesinde dönemsel olarak farklı karakteristik niteliklere sahip olmuştur. Mao Zedong yönetimi boyunca Çin savunma sanayii yüksek düzeyde Sovyetler Birliği yardımlarına bağlı olarak yönetilirken, silah sistemlerinin teknoloji transferleri ve üretim süreci de yine Sovyet asistanlığı altında yürütülmüştür (Boutin, 2009, s.213). 1960'lı yılların ortalarında Çin ve Sovyetler Birliği arasındaki ilişkilerin bozulması Çin savunma sanayiinin gündemini yeniden belirlemiştir. Sovyet yardımdan mahrum kalan sanayii, Deng Xiaoping dönemine kadar başarılı bir gelişim gösterememiştir. Deng yönetimi tarafından başlatılan çok yönlü ekonomik reformlar ise savunma sanayii içinde yeni bir başlangıca imkân tanımıştır. Buna rağmen değişen tehdit algılamalarına paralel olarak Deng yönetimi, Çin'in ekonomik gelişimini politik önceliğine yerleştirmiş ve güvenlik kaygıları kısmen geri planda tutulmuştur. Bu durum savunma harcamaları ve modernizasyonuna ayrılan bütçede görece artışa müsaade etmiş fakat savunma sanayiinde hedeflenen reform ve inovasyon seviyesine ulaşamamıştır.

Savunma sanayiinin gelişimi amacıyla Mao ve Deng yönetimleri tarafından alınan tüm inisiyatiflere rağmen endüstri bilhassa Batılı ve Rus savunma sanayii ile mukayese edildiğinde modern çağın gerekliliklerinden oldukça yoksun kalmıştır. 1990 sonrasında Çin Devlet Başkanları Jiang Zemin ve Hu Jintao'nun başlattığı reformlar ise ilk etapta ulusal savunma sanayii için bir dönüm noktası niteliği yaratmıştır (Bitzinger ve Boutin, 2009, ss.132-136). Bahse konu dönem itibarıyla aşamalı olarak geliştirilen sivil-askeri ilişkiler ve Çin Komünist Partisi'nin bu alana belirgin yönelimi Xi Jinping döneminde daha da somutlaşarak savunma sanayiinin gelişim trendini ivmelendirmiştir. Söz konusu dönem itibarıyla bir taraftan savunma sanayii şirketleri için rekabet ortamı yaratılırken, diğer

tarafından yükseltilecek AR-GE bütçesi, hızlandırılan inovasyon çalışmaları ve üretimde giderek uzmanlaşan savunma sanayii şirketleri sayesinde Çin küresel düzeyde rekabet edebilecek seviyeye ulaşmıştır. Öyle ki, Mao döneminde bütünüyle askeri ve güvenlik politikaları merkezinde yönetilen savunma sanayii, Xi yönetimi sonrasında sürece sivil aktörlerin katılımı ve Çift-Tarafli Kullanım (Dual-Use) politikaları ile ekonomik hedeflerle bütünleşik hale gelen bir aktör konumuna evrilmiştir (Cheung, 2017, s.315). Nitekim 1950'li yıllarda ucuz iş gücünün hâkim olduğu Çin savunma sanayii, Xi dönemine gelindiğinde yüksek teknoloji, katma değer ve bilim odaklı üretim aşamasına geçiş sağlamıştır (Nakayama, 2012, s.13).

Bu makalenin temel amacı Çin savunma sanayinin olgunlaşma sürecine ışık tutmaktır. Bu kapsamda savunma sanayinin zayıf ve kırılabilir özellikler gösteren bir aktör olmaktan uzaklaşıp, kendi kendine yetebilen sürece geçişi nasıl sağladığı ve hangi yönleriyle küresel rekabetin bir parçasına dönüştüğü açıklanacaktır. Çin savunma sanayinin yapısal niteliklerinin daha net anlaşılabilmesi için makalede ilk olarak savunma sanayii kavramının teorik ve kavramsal çerçevesi sunulacaktır. Burada, devletlerin savunma sanayiilerini neden güçlendirme yoluna başvurduğu ve savunma sistemlerinin üretimlerine nasıl yatırım yaptığına yönelik bir analiz oluşturulacaktır. Çalışmanın devamında, Mao Zedong ve Deng Xiaoping yönetimlerinde Çin savunma sanayinin dışarıya yüksek bağımlılık ekseninde ortaya çıkan kurumsal sınırlılıkları tartışılacaktır. Sonrasında, Çin savunma sanayii için geçiş dönemi özelliği taşıyan 1990-2012 arası dönemde Jiang Zemin ve Hu Jintao'nun kurumsal revizyon ve projeleri ele alınacaktır. Nihai olarak, savunma sanayii özelinde Xi Jinping'in stratejik yönelimi ve politikalarına açıklık getirilecektir. Bu doğrultuda çalışmada, erken dönemlerde dışarıya bağımlılık temelinde yönetilen Çin savunma sanayinin, Xi Jinping'in uygulamaya koyduğu kendi kendine yeterlilik ilkesi ve tekno milliyetçi yaklaşımlarıyla küresel rekabetin bir parçasına dönüştüğü argümanı ileri sürülecektir.

Savunma Sanayii Kavramını Yeniden Düşünmek: Teorik ve Kavramsal Tartışmalar

Savunma sanayii devletlere askeri teknoloji, savunma ve silah sistemleri ya da savunmayla ilgili araçları arz eden aktörler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Dunne, 1995, s.402). Askeri-Endüstriyel Kompleks ile ilişkili olarak da kullanılan savunma sanayii kavramına yönelik literatürde çeşitli teorik bakış açıları ve tartışmalar bulunmaktadır. Bunların bir kısmı kavrama liberal ve kurumsal bakış açısıyla yaklaşırken, diğer farklı teoriler kavramı realist ya da bürokratik yaklaşımlar ile ilişkilendirmektedir. ABD Cybersecurity and Infrastructure Security Agency (Homeland Security Department) tarafından kavram, askeri silah sistemleri ve ekipmanlarının üretim, AR-GE ve dizayn sürecine doğrudan ya da dolaylı olarak katılım sağlayan kurumlar ya da şirketler topluluğu olarak nitelendirilmek-

tedir (CSIA, 2022). Amerikan Savunma Bakanlığı ise savunma sanayii kavramını, ulusal güvenlik stratejileri çerçevesinde belirlenen ihtiyaçların karşılanması amacıyla silah sistemleri ve bileşenlerinin dizayn edilmesi, üretilmesi ve piyasaya aktarılmasını sağlayan aktörler olarak tanımlamaktadır (The US Department of Defense, 2021, s.59).

Savunma sanayiinde faaliyetlerini yürüten aktörler tarafından üretilen savunma ve silah sistemlerinin geniş bir spektrumu kapsamayı kavramın tanımlanmasını zorlaştıran bir parametredir. Endüstriyel seviyede kimi aktörler yüksek teknolojiye bağlı sofistike silahların üretimini üstlenirken, diğerlerinin maddi değeri yüksek olmayan küçük silahları üretmesi savunma sanayiinin nasıl tanımlanacağı ve hangi değişkenlerin kavramın tanımlanmasına yardımcı olabileceği hususunda karmaşaya neden olabilmektedir. Buna rağmen savunma sanayiinin, devletlerin ulusal çıkar ve güvenlik stratejilerine paralel olarak askeri ve muharip alanlara hizmet sunduğu fikri literatürdeki hâkim yaklaşımlar arasındadır. Bu bakış açısına göre karşı tarafa zarar verici niteliğe sahip küçük ve büyük ölçeklerdeki silah sistemleri, karşı tarafa zarar verici nitelik taşımayan stratejik sistemler ve ordular tarafından talep edilen diğer ürünler savunma sanayiinin hizmet alanları arasındadır. Dolayısıyla savunma sanayii şirketlerinin bir kısmı ordular için hayati önemde sistemlerin üretimini üstlenmesine rağmen küçük ve yerel savunma sanayii şirketleri ordulara büyük bir silah tedariki sağlamamakta ve çoğunlukla ticari fayda gözetmektedir (Dunne, 1995, s.402). Yerel seviyede üretilen silah sistemleri genellikle düşük teknolojili yapılara sahip olmakla beraber tüfek, tabanca, küçük mühimmat, zırhlı araç ve devriye botu gibi askeri ekipman ve araçlar bu kategori içinde sınıflandırılmaktadır (Bitzinger, 2015, s.455).

Savunma sanayii şirketlerinin üretim kademelerinde bir hiyerarşi söz konusudur. Söz konusu şirketler en üst seviyede askeri strateji ve kavramlar oluştururken, daha alt seviyelerde silah ve bilgi sistemleri üretmektedir. Üretim hiyerarşinin daha altında savaş gemisi ve savaş uçağı gibi büyük silah platformları ve iletişim sistemleri yer almaktadır. Söz konusu sistemlerin bileşen ve parçalarının üretimi de yine savunma sanayii tarafından karşılanmaktadır (Dunne, 1995, s.403). Dolayısıyla savunma sanayii devletlere yalnızca silah tedarikinde bulunmayıp, aynı zamanda ulusal güvenlik gündeminin belirlenmesinde rol alan, savunma harcamalarına ayrılan bütçenin oranını belirleyen ve kendi kurumsal çıkarlarını da güvenlik politikaları yapım sürecine dahil eden aktörler bütünü olarak nitelendirilebilmektedir (Dunne, 1995, s.401).

Savunma sanayii şirketlerinin üretim alanlarının çeşitlilik göstermesi ve söz konusu aktörlerin oldukça geniş bir üretim ağını elinde bulundurması endüstrisinin nüfuz alanını da genişletmektedir. Bu nedenle savunma sanayii politika ve faaliyetleri yalnızca askeri stratejileri ya da güvenlik politikalarını şekillendirmeyip, siyasi, diplomatik ve ekonomik alanlarda da farklılık arz eden sonuçlar yaratabilmektedir. Realist yaklaşıma göre devletlerin savunma sanayiilerini güçlendirmesi ve silah üretim kabiliyetlerini çeşitlendirmesinin arka planında

bulunan temel motivasyon uluslararası politikada kendi güvenliklerini konsolide edebilme arayışıdır. Anarşik uluslararası sistemde devletler güçlü bir savunma kapasitesi elde edebilme amacıyla hareket etmekte ve ulusal sınırlarına yönelik doğabilecek tehditlere karşı güvenilir silahlanma kaynaklarına ihtiyaç duymaktadır. Bu perspektife göre devletler için silahlanma yönünde en güvenilir kaynak ulusal imkanlarla üretilen ve dış bağımlılığı en aza indirgeyebilecek savunma ve silah sistemleridir (Bitzinger, 2015, ss.455-456).

Gelişmiş savunma sanayiinden yoksun devletlerin dış silah satın alımına yüksek düzeyde bağımlı olması onları küresel teknoloji yarışı ve AR-GE yatırımlarında geri planda bırakmaktadır. Bununla birlikte, karşılıklı silah ticareti esnasında silah tedarikçisi aktör tarafından yaptırımlar uygulanması ihtimali devletleri dezavantajlı konuma düşürebilecek olasılıklar arasındadır. Söz konusu teknolojik geri kalmışlık ya da yaptırım ihtimali devletlerin ulusal güvenliğinde karşılanması zor ya da geri dönülemez hasarlar yaratabilmektedir. Bu hasarlardan korunabilmek için devletler ulusal savunma sanayiilerini geliştirmeye çabalamaktadır. Bu sayede devletler, dış bağımlılığın neden olabileceği sınırlılık ve baskıdan kurtularak bağımsız savunma ve güvenlik politikaları belirleyebilme imkânı bulmakta ve silah tedariki sağlayan aktörlerden gelebilecek zorlayıcı politik ve askeri yaklaşımlardan kendilerini koruyabilmektedir. Nitekim silah satışı yapan devletin satışlarını aniden durdurması ya da durdurma ihtimalinin ortaya çıkması hayati bir ulusal güvenlik probleminin ortaya çıkmasına sebep olabilecektir (Bitzinger, 2015, ss.455-456). Ortaya çıkabilecek tüm bu problemlerden kurtulabilmek amacıyla devletler, kendi kendine yeterlilik ilkesi (Self-Reliance/ Self-Sufficiency/ Autarky) ekseninde üretim dinamiklerinin altyapısını oluşturmayı hedeflemektedir. Silah sistemlerinin üretiminde bir taraftan dış yardım olmaksızın dizayn ve üretim yapabilme teknik kabiliyetini edinmeye çalışan devletler, diğer taraftan dış teknoloji, sistem ve üretim bilgisini de ithal ederek teknoloji rekabetinden geri kalmamayı amaçlamaktadır (Singh, 2000, ss.125-128).

Devletlerin savunma sanayiilerini güçlendirme motivasyonlarından bir diğeri ulusal ekonomilerini canlandırma güdüsüdür. Savunma sanayiinin geniş bir üretim ağına sahip olması demir ve makine üretimi gibi diğer sektörlerin modernizasyonuna hız kazandırabilecek ve buralardaki verimliliği arttırabilecek bir kabiliyete sahiptir. Örneğin; savunma sanayii tarafından üretilen savaş gemileri, yerli ve sivil gemi üretim endüstrisine teknolojik ve altyapı anlamında önemli kazanımlar sunabilmektedir (Willet, 1997, s.114). Benzer bir şekilde, askeri araçların üretimi sürecinde çelik ve otomotiv fabrikalarından faydalanılması motor ve şase gibi önemli parça ve bileşenlerin karşılıklı kullanılmasını mümkün kılmaktadır (Bitzinger, 2015, s.456). Silah üretimi ayrıca havacılık, elektronik ve bilgi teknolojisi sektörlerinin gelişiminde bir Teknoloji Lokomotif olarak nitelendirilmektedir. Örneğin; askeri havacılık ve uzay programları sivil havacılığın gelişimine önemli bir altyapı zemini oluşturmaktadır (Elliot ve Bonsignore, 1998, ss.31-32).

Tüm bunların yanında devletlerin ulusal savunma sanayiileri kapsamında ürettiği silah ve savunma sistemleriyle uluslararası arenada politik görünürliğini somutlaştırmayı ve bu alanda belirgin bir rol edinmeyi amaçladığı göz ardı edilmemelidir. Bu yönde belirlenen bir stratejiyle devletler, savunma sektöründe uluslararası proje ve işbirliği alanlarını genişleterek karşılıklı ortaklık inşa etmekte ve silah sistemlerini küresel rekabetin bir parçası haline getirmektedir. Bunların yanında, savunma sanayii kapsamında yüksek teknoloji ürünlerin üretilmesi, AR-GE çalışmalarının hızlanmasına imkân sağlayarak bilimsel ve teknik bilgede (Know How) ilerlemeye katkı sunmaktadır (Haglund, 1989, ss.133-135). Böylece devletler arasında karşılıklı teknoloji alışverişi ve entegrasyon dinamikleri genişlemekte ve gelişmiş silah sistemlerinin üretimi yönünde yeni mecralar yaratılmaktadır. Nihai olarak, savunma sanayiinin dış pazarlardaki talebi de artış eğilimine girmektedir.

Yukarıda sıralanan sebepler doğrultusunda devletlerin ulusal savunma sanayiilerini güçlendirmesi konu ile ilişkili yeni kavram ve yaklaşımların kullanımını beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede Tekno Milliyetçilik kavramı özellikle gelişmekte olan devletlerin ulusal savunma sanayiilerini neden ve hangi metotlarla güçlendirme yoluna başvurduğuna yönelik bir açıklama sunmaktadır. Tekno milliyetçilik en genel anlamıyla savunma sanayiinde dışarıya olan bağımlılığı en aza indirgeyerek savunma ve silah sistemlerinin üretiminde ulusal imkân ve yeterlilikleri geliştirmeye odaklanmak anlamı taşımaktadır (Samuels, 1994). Böyle bir yaklaşımla devletler, endüstriyel altyapı ve teknolojiye kendi kendine yetebilme niteliklerini geliştirmeyi ve ilgili alanda jeopolitik, stratejik ve finansal avantaj sağlamayı amaçlamaktadır (Manning, 2019).

Yerleşme (Indigenization), Yayılım (Diffusion) ve Büyütme (Nurturing) tekno milliyetçiliğin üç aşamasını meydana getirmektedir. Yerleşme aşamasında devletler, teknoloji transferleri aracılığıyla dış kaynaklı teknolojilere ulaşmakta ve bu teknolojileri kendi savunma sanayiileri içindeki üretim kademelerine dahil etmektedir. Yayılım ve Büyütme aşamaları ile dışarıdan edinilen teknolojik altyapı, AR-GE faaliyetleri ile gelişim sürecine sokulmakta ve ulusal sanayii içindeki sirkülasyonu sağlanmaktadır (Samuels, 1994, ss.33-58). Dolayısıyla paradoksal bir şekilde devletlerin ulusal ve yerli savunma sanayiilerini güçlendirebilmeleri için ilk etapta dış teknolojilere erişebilme gerekliliğinden söz edilebilir. Devletler ithal ettiği teknolojileri kopyalayarak ya da yeniden inovasyon (Re-Innovation) sürecine tabii tutarak yeni bir teknolojiye kavuşmakta ya da var olan savunma teknolojilerini geliştirmektedir (Bitzinger, 2015, s.458). Küreselleşmenin özellikle 1980'li yıllardan itibaren devletlerin savunma sanayiilerinde önemli dönüşümler yaratması teknoloji transferlerinin yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu durum, tekno milliyetçiliğin devletler tarafından sıklıkla başvurulan yöntemler arasına yerleşmesi için uygun ortamı yaratmıştır.

Savunma sanayiinde tekno milliyetçi yaklaşımlar özellikle gelişmekte olan devletler tarafından başvurulan bir strateji olarak gösterilebilir. Nitekim Soğuk

Savaş sonrasında savunma harcamaları ve silah üretim trendi büyük oranda azalmasına rağmen gelişmekte olan birçok devlet ulusal savunma sanayiilerine aktardığı bütçeyi artırma yoluna gitmiştir. Bu durum küresel savunma sanayiinin karakteristiğinde birtakım değişikliklerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Gelişmiş endüstriler ve büyük savunma sanayii şirketleri araştırma, geliştirme ve üretim maliyetlerini azaltma yoluna gitmiştir. Bunun sonucunda, özellikle ABD ve Avrupa devletleri içindeki gelişmiş bazı savunma sanayii şirketleri birleşerek çok uluslu yapıya bürünme eğilimine girmiştir. Küresel seviyedeki bu dönüşümün yarattığı yeni ortam ise gelişmekte olan devletlerin savunma sanayiileri için yeni fırsatlar doğurmuştur. Bu sayede söz konusu devletler kendi savunma sanayiileri için gerekli olan teknoloji transferlerini elde edebilme ve küresel rekabet alanına dahil olabilme imkanına ulaşmıştır. Gelişmekte olan devletlerin silah üretiminde dış yatırımcıyı çekebilme arayışı ve bu alanda yüksek maliyetlerden arınma ihtiyacı bahse konu aktörlerin endüstrilerinde görünür dönüşümü beraberinde getiren diğer bir parametredir (Neumann, 2010, s.106; Struys, 2004, ss.552-553).

Çin Savunma Sanayiinde Erken Dönem Reformlar ve Yapısal Sınırlılıklar (1949-1990)

1949 sonrasında Çin tarafından uygulanan savunma sanayii modeli özgün niteliklere sahip olamamış ve geliştirilen derin işbirliği ve ortaklık alanları çerçevesinde Sovyetler Birliği modeli kopyalanarak inşa edilmiştir. Bu dönemde savunma sanayii bütünüyle devlet kurumlarının kontrolüne bırakılmış ve özel teşebbüsün endüstriyel girişimleri yasal bariyerler ve düzenlemeler yoluyla engellenmiştir. Bilhassa ordu hiyerarşisi altında sıkışan savunma sanayiinde arzu edilen üretim verimliliği de beklenen düzeyde sağlanamamıştır. Benzer bir şekilde, savunma sanayii kapsamında yürütülen AR-GE çalışmaları ve üretim kademelerinin tamamı devlet kurumlarının tekeline bırakılırken, savunma alanı ile ilgili projeler yürüten ve oldukça önemli role sahip olduğu bilinen bilimsel enstitüler ve akademik çevre de PLA (People's Liberation of Army) ve Çin Komünist Partisi'nin politik baskısından bağımsız bir yaklaşım sergileyememiştir. Soğuk Savaş dönemi boyunca Çin savunma sanayii ayrıca finansal çıkar ve kazanımlardan büyük oranda yoksun bırakılırken, serbest piyasa ekonomisinin getirdiği sıkı rekabet ortamının yaratılamaması inovasyon hareketliliğinden de uzaklaşılmasına neden olmuştur (Shambaugh, 2002, ss.226-230). Tüm bu faktörler Çin'de savunma sanayii şirketlerinin modern teknolojik kapasitelerden uzak ve yalnızca PLA'nın kısmi taleplerini karşılayacak bir şekilde üretim yapabilmesi sonucunu ortaya koymuştur.

Zayıf ve kırılgan nitelikler taşıyan savunma sanayiinin güçlendirilebilmesi amacıyla 1950 ve 1960'lı yıllarda Çinli karar alıcılar tarafından kurumsal seviyede bazı yenilik ve reformlara başvurulduğu görülmektedir. Söz konusu inisiyatifler savunma sanayiinin gelişimi yönünde radikal olarak nitelendirilebilecek birtakım

dönüşümlere imkân tanımıştır. 1950 yılında Ağır Sanayii Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan Askeri Endüstri Ofisi kurulmuştur. Bununla beraber, Çin Komünist Partisi Merkezi Askeri Komitesi savunma sanayiinde etkin karar alım sürecinin önüne geçen çok başlılığı ortadan kaldıracak amacıyla Askeri Endüstri Bürosu'nu kurmuştur. Her iki kurum ilk aşamada Sovyetler Birliği danışmanlığıyla varlığını sürdürmekle birlikte 1960'lı yıllarda kısmen daha özgün bir çalışma yapısına kavuşmuştur (Shambaugh, 2002, s.231). Mao liderliğindeki Çin Komünist Partisi ayrıca savunma sanayiinin güçlendirilmesinde teknolojik gelişimi stratejik önemde değerlendirmiş ve devletin teknolojik sektörler yatırımının artırılması yönünde planlamalar oluşturmuştur (Cheung, 2017, s.315). Savunma sanayiinde yerleşme hedeflenmiş ve inovasyon çalışmalarında ulusal kapasite ve imkanların çoğaltılması öncelik haline dönüştürülmüştür. Fakat tüm bu hedefler daha çok çerçevesi çizilen teori ve planlamalarla sınırlı kalmış ve bunların uygulama ve sahaya aktarımı ivedilikle yapılamamıştır.

Mao yönetimi ayrıca 10 Büyük İlişki (Ten Big Relations) ve Üçüncü Cephe (The Third Front) isimleriyle nitelendirilen inisiyatiflerle savunma sanayiini güçlendirme yönünde adımlar atmıştır. Bu kapsamda, ülke çapında yedi ayrı bölgede ulusal imkanlarla silah sistemlerinin üretilebilmesi için fabrikalar inşa edilmiştir. Uygulanan bu yöntemle ABD ve Sovyetler Birliği'ne endüstriyel bağımlılığını azaltmaya çabalayan Mao yönetimi, devam eden yıllarda savunma sanayiinin yapısal niteliklerini daha gelişmiş ve kendine yetebilen yapıya dönüştürmeyi amaçlamıştır. Buna rağmen Kültür Devrimi ve Büyük İleri Atılım gibi politik projelerin makro seviyede büyük bir finansal yük doğurması neticesinde savunma sanayiinin gelişimi karar alıcıların öncelikleri arasından çıkmıştır. Her iki politik projenin Çin'e telafi edilmesi zor ekonomik maliyetler doğurması savunma sanayiine ayrılan finansal bütçenin de büyük ölçüde azalmasıyla sonuçlanmıştır (Boutin, 2009, s.214). Nitekim 1950'li yıllarda Çin, toplam devlet harcamalarının yaklaşık %40 gibi büyük bir oranı savunma bütçesine aktarsa da ekonomik maliyetlerin getirisiyle askeri harcamaların tamamının 5 milyar doların üzerine çıkarılmadığı görülmektedir (Shambaugh, 2002, s.188).

1960'lı yıllarda Sovyetler Birliği'nin Çin savunma sanayiine yönelik askeri yardımlarını kesmesi ve yukarıda vurgulanan politik projelerin oluşturduğu yük endüstrinin üretim aşamalarında bazı zorluklar doğurmasına rağmen savunma sanayiinin gelişimi amacıyla kısmen yol kat edildiği not edilmelidir. Bu dönemde ilk nükleer silah testini başarıyla sonuçlandıran Çin, "One Bomb, Two Satellites" söylemiyle nükleer silah ve uzay kapasitelerinde edinilen başarıyı ulusal savunma sanayii gücüyle ilişkilendirmiştir (Cheung, 2017, s.315). Nükleer kapasitelerinin yanı sıra, 1970'lerin başında ulusal imkanlarla üretilen konvansiyonel silah sistemlerinin sayısında yükselme ve PLA'ya arz edilen silahların teknolojik niteliklerinde ilerleme gözlemlenmektedir. Öyle ki, 1971 yılında üretilen silah sistemlerinin sayısal miktarı önceki beş yılın üretim oranlarının yaklaşık olarak iki katıdır. Bu dönemde ayrıca devlet kontrolünde hizmet sunan 170 ağır sanayi fab-

rikasının 100 tanesi savunma sanayiinin hizmetine bırakılarak savunma sistemlerinin üretimi çeşitlendirilmiş ve üretim süreci hızlandırılmıştır. Savunma sanayii kapsamında çalışan fabrikaların sayısı 480'i aşmış ve endüstride üretim aşamasına destek olacak 92 araştırma akademisi faaliyete geçmiştir (Shambaugh, 2002, ss.228-229). Bu süreçte, birçoğu Sovyet silah sistemlerinin tersine mühendislik (Reverse Engineering) ve kopyalama sürecine tabi tutulmuş hali olsa da Çin savaş uçağı, balistik ve gemi savar seyir füzesi, tank, su üstü gemi ve denizaltı gibi silah sistemlerinin üretimine başlamıştır. Bunlar savunma sanayiinde kısmen ilerleme kaydedildiğini net bir biçimde ortaya koymaktadır (Bitzinger, 2015, s.460).

Çin ve ABD arasındaki ilişkilerin 1970'li yılların ortalarında istikrara kavuşması ve iki ülke arasındaki politik yakınlaşma savunma sanayiinin gündemini yeniden tanımlayan ayrı bir parametredir. Karşılıklı ilişkilerin istikrara kavuşmasıyla ABD'den alınan dış yardım Çin savunma sanayiinin kapsamının genişlemesine yardımcı olmuştur. Bu durum endüstride önemli birtakım avantajlar yaratmakla birlikte Çinli karar alıcılar dış yardımların ABD'ye yüksek düzeyde bağımlılık yaratacağı ve bunun savunma sanayiini kırılğan bir yapıya sokabileceği olasılığını da göz ardı etmemiştir. Karar alıcılarda bu yönde bir ikilemin belirginleşmesindeki temel neden ise 1960'larda Sovyetler Birliği'nin aniden değişen politik yaklaşımı ve savunma sanayiinin kesilen yardımlar neticesinde yönetim kontrolü ve üretim kabiliyetinden yoksun kalmasıdır. Çin ve Sovyetler Birliği arasında deneyimlenen bu tecrübe Çin Komünist Partisi'nin ABD ile savunma sanayii alanındaki işbirliğine daha temkinli yaklaşmasının temel belirleyicisidir (Shambaugh, 2002, s.229). Bu nedenle Çinli karar alıcılar bir taraftan ABD'ye olan bağımlılığı en düşük seviyeye indirme yönünde bir strateji belirlerken, diğer taraftan modern teknolojilerin edinimi amacıyla ABD'den gelebilecek yardımlara da açık kapı bırakmak durumunda kalmıştır. Böylelikle savunma sanayii içinde tersine mühendislik için gerekli olan teknoloji transferleri ve altyapı inşası kısmen de olsa hızlandırılmıştır (Shambaugh, 2002, s.229-230).

ABD ile inşa edilen karşılıklı askeri ilişkiler, Avrupa devletlerinin de Çin'e bakış açısında olumlu yönde bir değişime imkân tanımıştır. Böylelikle Çin ve bazı Avrupa devletleri arasında savunma sanayii işbirliği alanları çeşitlenmiştir. Buna rağmen, birkaç silah sisteminin dışında Çin, ABD ve Avrupa devletlerinden silah sistemlerinin bütününe satın almak yerine yalnızca kendi üretim dinamiklerine altyapı sağlayabilecek bileşenleri satın alarak tersine mühendislik ve kopyalama metotlarıyla üretim çerçevesini oluşturabilmiştir. Özellikle 1980'lerin sonu ve 1990'ların başında ulusal savunma sanayiini güçlendirebilmek amacıyla Çin'in diğer devletlerden satın aldığı teknolojileri kopyalama yoluna başvurduğu net bir biçimde gözlemlenmektedir. Örneğin; 1980'lerde Çin Fransa'dan helikopter, İtalya'dan füze ve İngiltere'den radar sistemi satın almış ve bunları tersine mühendislik sürecine sokarak kendi fabrikalarında üretime sokmuştur (Bitzinger, 2015, s.465). Benzer bir şekilde, Çin Rusya'dan satın aldığı SU-27 ve MİG-15/MİG-21'leri tersine mühendislik yöntemine başvurarak

J-11B ve J-10 isimli savaş uçaklarını üretmeye başlamıştır (Bitzinger, 2011, s.10; Boutin, 2009, s.214).

Çin tarafından atılan tüm adımlara rağmen tersine mühendislik ve kopyalama yöntemlerinin savunma sanayii alanında beklenen neticeyi yaratamadığı ve kurumsal dezavantajların aşılamadığı görülmektedir. Çin tarafından uygulanan bu stratejinin farkındalığıyla ABD ve Avrupa devletleri Çin'e önemli savunma ve silah sistemlerinin bütününe ya da bileşenlerini arz etme konusunda temkinli davranmıştır. Nitekim Çin'in satın aldığı savunma sistemleri parçalarını yeniden üretime sokabilecek ileri teknik kabiliyetlerden yoksun olması da bu stratejilerin ilk aşamada savunma sanayiine fayda sağlayamamasının asıl nedenidir. Bununla beraber, sistem entegrasyonu ve mühendislik süreçlerinin başarılı ve verimli yürütülememesi savunma sanayiinde silah sistemlerinin üretim sürecinin planlanandan çok daha uzun sürmesine neden olan birincil faktörler arasındadır. Bu durum bir yönüyle savunma sanayiine olan güvensizliği tetiklerken diğer yönüyle PLA'nın dahil ulusal savunma sanayii yerine dış pazarlardan silah satın alım tercihinde bulunmasındaki asıl motivasyonun kaynağıdır.

Tüm kurumsal sınırlılık ve verimsizliklere rağmen ABD ve Çin, Peace Pearl projesiyle savunma sanayiinde işbirliği alanlarını çeşitlendirmeye çalışsa da ve karar alıcılar tarafından sivil-askeri entegrasyonu geliştirme yönünde çağırılarda bulunulsa da Çin'de Tiannanmen olaylarının ortaya çıkması, ABD ve Avrupa devletlerinin Çin'den tamamen uzaklaşmasına ve Çin'e yönelik yaptırımları hayata geçirmesine neden olmuştur (Boutin, 2009, s.216; Gill ve Kim, 1995, ss.43-90). Söz konusu yaptırımlar Çin savunma sanayiine altyapı oluşturabilecek teknolojilerin erişimini ve bunların üretim sirkülasyonuna dahil edilebilmesini oldukça zora sokarak yukarıda değinilen dezavantajlara bir yenisini daha eklemiştir. Bu koşullar özellikle 1980 ve 1990'lı yıllarda Çin'in küresel silah satışları ve askeri işbirliği alanlarının önündeki en önemli bariyerlerdir (Barabanov, Kashin ve Makienko, 2012, s.78).

Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Çin Savunma Sanayii: Kurumsal Reformlar ve Değişimler Ekseninde Güçlenen Dinamikler

Soğuk Savaş boyunca verimlilikten uzak kalan ve üretim dinamikleri dışarıya yüksek düzeyde bağımlılık temelinde yönetilen Çin savunma sanayii, bu dönemde PLA'nın ihtiyaçlarını beklenen seviyede karşılayamadığı gibi Batı ve Rus sanayiileriyle kıyaslandığında büyük ölçüde geride kalmıştır. Savunma sanayiinin, devlet kurumlarının tek elinde bulunmasının yanında AR-GE faaliyetlerine ayrılan bütçenin düşük seviyede tutulması ve bilgi teknolojilerinin üretim aşamasına sokulamaması sonucunda endüstri modern döneme ayak uyduramamıştır. Ayrıca, silah sistemlerinin üretiminde özgün inovasyona aşamasına geçilememiştir (Brockhoff ve Guan, 1996, ss.49-50). Buna rağmen 1990'lı yılların ortalarından itibaren

ren Çinli karar alıcılar savunma sanayiinin gelişimi için birtakım politik inisiyatifler almıştır. Bu yönüyle, modern silah ve savunma sistemlerinin üretilebilmesine yardımcı olan ilk büyük girişim Çin Komünist Partisi'nin savunma sanayiine ayrılan bütçeyi arttırmasıdır. 1990 yılında savunma sanayiine ayrılan bütçe 5 milyar yuan gibi oldukça düşük bir seviyedeysen, 2002 yılında 57 milyar yuan savunma sistemlerinin üretimine aktarılmıştır (Mohanty, 1999). Benzer bir şekilde, 1997 ve 2002 yılları arasında savunma sistemlerinin üretim ve inovasyonuna harcanan oran %124 artış göstermiştir. Arttırılan bütçe ekseninde, 1990'lı yılların tamamını kapsayan Sekizinci ve Dokuzuncu 5 Yıllık Planlar ile savunma sanayiinin gelişimi stratejik önceliğe dönüştürülmüştür. Silah ve savunma sistemlerinin üretimi modern çağın gereklilikleri doğrultusunda ve kopyalama ya da tersine mühendislik yönteminden uzaklaşarak sürdürülmesi amaçlanmıştır (Mohanty, 1999).

1995 yılında Çin tarafından deklere edilen savunma belgesine göre savunma sanayiinin arttırılan bütçesi kurumsal yapısında da değişiklik yaratabilmeye müsaade etmiştir. Çin Komünist Partisi, savunma sanayiinin yönetiminde kendi varlığını pekiştirerek PLA'nın bu alandaki kontrolünü kademeli olarak ortadan kaldırmıştır. Yine belgeye göre savunma sanayii şirketlerinin çeşitlendirilebilmesi amacıyla gerekli rekabet ortamı oluşturulmuş ve bu aktörlerin modern teknolojiye ulaşabilmesi için finansal ve kurumsal imkanlar arttırılmıştır. Ulusal aktörlerin yanında bu dönemde yabancı şirketlerle de işbirliği alanlarının sayısı çoğaltılmıştır. Uygulanan reformlar neticesinde savunma sanayii için çalışan yaklaşık 300 ortak teşebbüs faaliyete geçmiştir (China Defense White Paper, 1995).

1990'lı yıllardan itibaren uygulamaya konulan reformlar beş savunma sanayii şirketinin konvansiyonel ve nükleer silah üretimlerini hızlandırmasına imkân sağlamıştır. Bu dönemde, China National Nuclear Corporation isimli şirket nükleer silahların üretimini üstlenirken, Aviation Industries of China sivil ve askeri hava araçlarının üretiminin tamamında birincil aktör konumundadır. Füze ve uydu sistemleri ise China Aerospace Corporation tarafından üretilirken, diğer konvansiyonel silahların üretimi China North Industries Corporation'a devredilmiştir. 1990'lı yıllarda savaş ve ticaret gemilerinin üretimini de ulusal savunma sanayiinin kontrolüne bırakan Çin, bu alandaki üretim kontrolünü de China State Shipbuilding şirketinin inisiyatifine aktarmıştır (Shambaugh, 2002, s.233). Çin tarafından üretilen Type-96 tank, elektronik muharip araçlar, lazer silahlar, Luyang II ve Type-052C destroyer, Type-039 Song Class denizaltı bu dönemin içeriğine ışık tutacak şekilde savunma sanayii şirketlerinin üretim dinamiklerinin güçlendiğinin birer göstergesidir (The US Department of Defense, 2002, ss.5-6; Naval Technology, 2021). Aynı şekilde, YJ-83 ve YJ-62 gemi savar seyir füzeleri bu dönemde ulusal imkanlarla üretilen platformlar arasında yer almaktadır (Bitzinger, 2011, s.11).

1990'lı yıllarda Çin savunma sanayiinin gelişimini hızlandıran en önemli parametrelerden bir diğeri COSTIND'in (Commission for Science, Technology and Industry for National Defense) yönetim ve karar alım mekanizmasında

başvurulan değişikliklerdir. 1982 yılında kurulan COSTIND, 1998'e kadar Çin'in savunma ve silah sistemleri üretiminde tekel niteliği gösteren bir askeri kurumdur. Buna rağmen, Çin Komünist Partisi 1998 yılında COSTIND'in karar alım yapısında radikal bir değişime başvurmuş ve kurum içerisinde sivil yönetimi hâkim kılarak partinin savunma sanayii üzerindeki kontrolünü pekiştirmiştir. Bu metotla sivil girişimlerin üretim aşamasına birincil aktörler olarak dahil olması yönünde adımlar atılmıştır (Pin-Luen, 2012: 259). Nitekim COSTIND yeni yapısına kavuştuktan hemen sonra Dört Mekanizma isimli bir proje başlatarak Rekabet (Competition), Kıymetlendirme (Evaluation), Denetim (Supervision) ve Teşvik (Encouragement) aşamaları üzerinden savunma sanayii politikalarını yönlendirmeye başlamıştır (Cheung, 2009, ss.43-45).

COSTIND yönetim kademesindeki dönüşümün PLA ve diğer askeri kurumların savunma sanayiindeki etkinliğini bütünüyle ortadan kaldırdığı söylenemez. Aynı dönemde kurulan Genel Silahlanma Departmanı savunma sanayii yönetiminin bir bölümünü askeri kanadın kontrolüne bırakan bir kurum olarak çalışmaya başlamıştır. Departman ayrıca ulusal silahların üretimini yasal zeminde yöneten ve standardize eden sistemin bir parçası haline gelmiştir (Bitzinger, 2016, s.772). Böylelikle sivil ve askeri kanatlar arasındaki görev dağılımı daha profesyonel hale getirilerek savunma sanayiini verimsizliğe iten karar alım mekanizmasından kısmen uzaklaşmıştır (Congressional Research Service, 1997, ss.3-8). Tüm bunlara ek olarak, savunma sistemlerinin satın alım süreci ve üretim aşamasında ortaya çıkan sorumluluk karmaşası da nispeten ortadan kaldırılmıştır. Bu stratejinin savunma sanayiine en önemli getirisi PLA ve Çin Komünist Partisi arasındaki çıkar çatışmalarını kısmen ortadan kaldırmasıdır.

1990'lı yıllarda hayata geçirilen kurumsal reformları 2000'li yıllarda Çin Komünist Partisi'nin savunma sanayii projeleri takip etmiştir. 2000'de Çin Devlet Başkanı Jiang Zemin'in The 122 isimli projesi karşı saldırı silah sistemlerinin üretimi için oldukça önemli bir adımdır (Bruzdinski, 2005, s.328). Söz konusu projeye diğer büyük güçlerin elinde bulundurduğu yüksek teknolojik ve stratejik niteliklere sahip nükleer silahların üretimine başlanmıştır. Çin Komünist Partisi tarafından aynı yıl tanıtılan The 126 askeri proje programı da modern teknolojik imkanlarla donatılmış sistemlerin PLA hizmetine sunulabilmesi amacıyla hayata geçirilen diğer bir inisiyatiftir (Bruzdinski, 2005, ss.328-329).

Kurumsal reformlar ve projeler, 1990'larda olduğu gibi 2000'li yıllarda da savunma sanayiine aktarılan bütçenin artışına zemin hazırlamıştır. 2003 yılında 169 milyar yuana ulaşan toplam savunma bütçesinde (China Defense White Paper, 2003) savunma sanayii harcamalarındaki artış oranı %25 seviyesine erişmiş ve endüstride ilk kez finansal kar elde edilmiştir. 1990'lı yılların başında savunma sanayiinin tüm ülkede en fazla finansal zarara neden olan alan olduğu göz önünde bulundurulduğunda buradan kar elde edilmesi Çin için bir dönüm noktasıdır (Frankenstein, 1999, ss.197-199). Ayrıca 10 savunma sanayii şirketi bu dönemde faaliyete geçirilerek endüstrisinin tekel yapısından uzaklaşma hedefi

kısmen gerçekleşmiştir. Böylelikle AR-GE çalışmalarında ve silah sistemlerinin üretim kademelerinde inovasyon hareketliliği hızlanmıştır. Çin Komünist Partisi ayrıca söz konusu savunma sanayii şirketlerinin üretim planlamalarına doğrudan müdahil olmaktan kaçınarak, şirketler için bağımsız operasyon yürütebilmeleri için yeni imkanlar yaratmıştır (Bitzinger ve Boutin, 2009, s.133). Nitekim Çin Komünist Partisi'nin savunma sanayii şirketleri için ilk kez dışarıya açılma ve diğer pazarlara yatırım yapma çağırısında bulunması geçmiş yönelimlerinden uzaklaştığını göstermektedir (Boutin, 2009, s.217).

2000'li yılların başında savunma sanayii şirketlerinin çalışma biçimlerini daha profesyonel zemine yerleştiren Çin'in söz konusu şirketlerin üretim alanlarındaki görev dağılımını yenilediği görülmektedir. Önceki dönemlerde Aviation Industries of China şirketi sivil ve askeri hava araçlarının tamamının üretimini üstlenirken, şirket daha sonra ikiye bölünerek China First Aviation Corporation ve China Second Aviation Corporation isimleriyle hizmet vermiştir. Söz konusu şirketlerin ilki savaş uçağı, eğitim uçağı ve bombardıman uçaklarının üretimini üstlenirken, ikinci şirkete devredilen araçlar helikopter ve insansız hava araçlarıdır (Shambaugh, 2002, s.234).

Söz konusu stratejinin yansımalarının bir benzerinin görüldüğü alan nükleer silah ve teknolojilerin üretimidir. Bu dönemde nükleer silahların üretimi China National Nuclear Corporation ve China Nuclear Engineering and Construction Corporation isimli iki şirket kontrolü altındadır. Bahse konu şirketlerin ilki yalnızca nükleer silah üretimine odaklanırken, diğer şirket nükleer silah üretimiyle birlikte nükleer enerji ve yakıtların üretimini üstlenmiş ve orduya tedarikini sağlamıştır (Shambaugh, 2002, s.234). Öte yandan, aynı süreçte hizmete başlayan China Aerospace Science Technology Corporation uzay ve uydu sistemlerini, China Aerospace Machinery Electronic Corporation balistik füzeleri ve China North Industries Group Corporation tank ve zırhlı araç gibi kara sistemlerinin üretimini devralmıştır (Shambaugh, 2002, s.234). Söz konusu savunma sanayii şirketlerinin yönetim ve AR-GE çalışmalarının doğrudan COSTIND'e devredilmesiyle bunların profesyonelleşme süreçleri de hızlanmıştır.

2004'te Çin Komünist Partisi'nin başına geçen Hu Jintao'nun savunma sanayii gelişim trendini bilhassa sivil aktörler özelinde devamlılığa oturttuğu söylenebilir. Bu kapsamda sivil-askeri ilişkileri derinleştirmeye çabalayan Hu yönetimi, savunma sanayinin daha özgün bir yapıya kavuşturulması gerekliliğinden söz ederek Çin ulusal ve özgün karakteristiğinin savunma sanayinde hâkim kılınması gerekliliğini not etmiştir. Hu tarafından savunma sanayinin güçlenmesi ekonomik ve toplumsal ilerlemenin bir parçası şeklinde yorumlamıştır (Stone ve Wood, 2019). Endüstriyel üretimde modern bilişim teknolojilerinin daha sık kullanılması Hu döneminin ilk stratejik belgesi olan 2004 yılı savunma belgesinde açıklanırken, aynı belgede vurgulanan diğer bir husus savunma sanayii özelinde üretim süreci ve AR-GE çalışmalarında sivil katılımın artırılması hedefidir (China Defense White Paper, 2004). Çin Ulusal Halk Kongresi tarafından ayrıca 2005 yılında ilan

edilen bir kararlar savunma sanayiinde faaliyet gösterecek özel girişimlere devlet tarafından ilk kez mali destek sunulması amaçlanmıştır (Stone, 2021, s.20).

Hu yönetimi yukarıda sıralanan reformları daha sağlam zemine oturtturarak özel girişimlerin önündeki bariyerlerin sayısını azaltmıştır. Bu kapsamda, 2006–2020 Orta ve Uzun Dönem Savunma Bilim ve Teknoloji Gelişim Planı ile PLA'nın bilgi teknolojileri dahilinde modernize edilmesi stratejik hedefe dönüştürülmüştür (Boutin, 2009; s.220; Bitzinger, 2016, s.784). 2006 yılı Çin Savunma Belgesi de savunma sanayiinde hayata geçirilen bu reformlara destek sunan birtakım bilgilere açıklık getirmektedir. Belgeye göre savunma sanayii içindeki üretim kademeleri daha otonom bir yapıya kavuşturulmuş ve savunma sanayii Çin ekonomisine katkı sağlayan bir alana dönüştürülmüştür (China Defense White Paper, 2006). Nitekim 2008 yılı belgesi de savunma sanayii üretim sürecinin modern teknolojik imkanlar çizgisinde yönetildiğine açıklık getirmektedir (China Defense White Paper, 2008).

2007'de COSTIND ve Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu, savunma sanayii gelişiminin sürekliliğe oturtulabilmesi adına yeni bir düzenlemeye başvurmuştur (Pin-Luen, 2012, s. 259). Buna bağlı olarak Sanayii ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı oluşturulmuş ve COSTIND'e savunma endüstrisinin yönetiminde yeni bir rol biçilmiştir. COSTIND yerine ise SASTIND (State Administration for Science, Technology and Industry for National Defense) kurulmuştur. SASTIND, Sanayii ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı'nın hiyerarşisi altında konumlandırılmıştır. Söz konusu bakanlık Çin içerisinde faaliyetlerini yürüten ve sayısı 11'e ulaşan savunma sanayii şirketlerinin yönetim kademesinde doğrudan söz hakkı edinmiştir (Pin-Luen, 2012, s.259).

Hu tarafından uygulamaya konulan kurumsal revizyonların ardından 11. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile sivil-askeri ilişkileri tanımlamada kullanılan entegrasyon kavramı yerini füzyon kavramına bırakmıştır. Sivil-askeri füzyon tanımlamasıyla, ulusal güvenlik stratejisinde savunma sanayiinin konumuna ayrı bir önem atfedilmiştir. Söz konusu değişimle birlikte endüstride sivil inisiyatiflerin varlığını arttıracak adımlar atılırken, küresel seviyede rekabet edebilecek savunma ve silah sistemlerinin üretimi konusunda da bazı değişimlere gidilmiştir (The US Department of State, 2021, s.1). Bir sonraki başlık altında açıklık getirileceği üzere sivil-askeri füzyon kavramı Çin'in savunma sanayii stratejisinde yalnızca kozmetik değişimler yaratmayıp, teorik ve uygulama alanlarıyla da yeni döneme bir geçiş stratejisidir (The US Department of Defense, 2021, s.25). Kavram ilk kez Hu yönetimi tarafından kullanılmasına rağmen Xi Jinping sivil-askeri füzyon yaklaşımını söylem ve uygulamalarına daha sık yerleştirmiş ve savunma sanayii politikalarının uygulama alanlarında kavrama atfedilen önem belirginliğini bu dönemde daha da somutlaştırmıştır (The US Department of Defense, 2020, s.22).

Xi Jinping'in Reformları Gölgesinde Çin Savunma Sanayiinin Dönüşümü: Kendi Kendine Yeterlilik ve Tekno Milliyetçilik

Çin savunma sanayiinde en belirgin dönüşüm ve gelişim trendinin Xi Jinping yönetimiyle gerçekleştiği argümanı iddia edilebilir. Savunma sanayii özelinde Xi yönetiminin temel motivasyonu, üretim aşamalarında ulusal inovasyon sürecini hızlandırmak ve Çin'i uluslararası seviyede inovasyon merkezlerinden biri haline getirmektir. Hedeflenen bu misyonun uygulanabilirliği en azından günümüz koşullarında tartışmalı olsa da Xi yönetimi, PLA kuvvetlerinin nüfuz gücünün ulusal savunma sanayiinin gelişimiyle doğrudan ilişkili olduğu gerçekliğini göz ardı etmemektedir. Bu nedenle Çin'e özgü yaratıcılık kültürü ve Çin karakteristiği, son dönem savunma sanayii politikalarının merkezinde yer almaktadır (China Defense White Paper, 2019). Bu yönüyle Xi yönetimi, savunma sanayiinde diğer devletlere olan dış bağımlılığı olabildiğince azaltmaya ve sanayiinin kendi kendine yeterliliğini maksimize etme yönünde oluşturduğu stratejik çizgisini izlemeye devam etmektedir. Tüm bu uygulamalarla savunma sanayiinin üretim aşamalarında kopyalama metodundan uzaklaşmaya çalışan Çin'in özgün inovasyon metoduna geçişi sağlamaya çalışıldığı gözlemlenmektedir (Cheung, Anderson ve Yang, 2018). Xi yönetimi ayrıca savunma sanayiine aktarılan kaynak ve bütçelerin artışı sürekliliğe oturtmakta ve bu alandaki projelerde meydana gelebilecek problemlerin çözümü noktasında Çin Komünist Partisi'ni birincil aktör olarak işaret etmektedir. Nitekim Xi'nin savunma sanayii ile ilgili yaklaşık 40 üst düzey toplantıya bireysel katılımı bu alana atfettiği önemi de net bir biçimde ortaya koymaktadır.

Xi liderliğindeki Çin Komünist Partisi'nin duyurduğu CCP Central Decision on Major Issues Concerning Comprehensively Deepening Reforms isimli bir strateji, savunma sanayiine karar alım aşamasında hangi derecede öncelik verildiğini açıkça ortaya koyan parametrelerden biridir. Bu reform programıyla Çin Komünist Partisi, savunma sanayiinin kendi kendine yeterlilik ilkesi ekseninde güçlenebilmesi için strateji geliştirme çağrısında bulunmuştur. Savunma sanayii ile ilgili bilimsel araştırmaların yoğunlaştırılması ve silah sistemlerinin üretiminde ulusal yeterlilikleri çeşitlendirecek reformların başlatılması kararı da yine stratejinin bir parçasını oluşturmaktadır. Nitekim reform programının hayata geçmesinin ardından savunma sanayii ile ilgili bilimsel araştırmalara katkı sunabilecek birçok rekabet aracı piyasaya sunulmuştur (Nouwens ve Sudreau, 2019, s.10). Benzer motivasyonla başlatılan, Guiding Opinions of the Communist Party of China Central Committee ve The State Council on Deepening the Reform of State-Owned Enterprises' isimli diğer iki girişim de kendi kendine yeterlilik ilkesi çerçevesinde savunma sanayiini küresel seviyede daha rekabetçi bir yapıya ulaştırma hedefini projelendirmiştir. Bu girişimler ışığında savunma sanayii şirketleri kendi yapısal fonksiyonlarına göre yeniden gruplandırılmış ve çalışma biçimleri daha profesyonel bir zemine yerleştirilmiştir (Nouwens ve Sudreau, 2019, s.10).

Xi yönetimi tarafından atılan diğer bir adım savunma sanayii gelişimini hızlandırıcı nitelik taşıırken, Çin Komünist Partisi'nin bu alandaki hakimiyetini bir basamak daha güçlendirmesine olanak sağlamıştır. 2017 yılında Çin Komünist Partisi, Sivil-Askeri Füzyon Gelişimi Merkezi Komisyonu'nu kurmuştur. Parti genel sekreteri olarak Xi'nin doğrudan başkanlık ettiği komisyon, sivil-askeri füzyon uygulamalarında en yüksek karar alım merciine dönüştürülmüştür. 2020 yılına kadar 4 ayrı dönem aralığında toplanan komisyon, savunma sanayiinin gelişiminin önündeki bariyerleri ortadan kaldırmak ve belirlenen kurumsal reformları hayata geçirebilmek amacıyla yeni düzenlemeleri de devreye sokmuştur (Wood ve Stone, 2020, s.44). Xi yönetimi tarafından ulusal güvenlik gündeminin bir bileşeni haline getirilen sivil-askeri füzyon yaklaşımıyla Çin, savunma sanayiinde diğer devletlere karşı stratejik avantaj sağlamaya çalışmakta ve savunma sanayii politikalarıyla ülkenin ekonomik büyümesine katkı sunmayı amaçlamaktadır (Wood ve Stone, 2020, s.8).

Xi yönetimi tarafından sivil-askeri füzyonu derinleştirebilme amacıyla uygulanan politikalar yalnızca PLA'nın askeri ve teknolojik modernizasyonunu hedeflemekle kalmayıp, aynı zamanda Çin'in savunma sanayiinde uzun vadede elde edeceği üretim verimliliğini sürekliliğe oturtabilme amacı taşımaktadır (Raska ve Bitzinger, 2020, s.95). Sivil-askeri füzyon çerçevesinde uygulanan politikalarla Çin'in ayrıca Dördüncü Sanayi Devrimi teknolojilerine olan erişimine hız kazandırdığı da göz ardı edilmemelidir. Bu kapsamda Çin otonom sistem, robotik ürünler, iletişim, yapay zekâ ve kuantum teknolojilerini özellikle PLA Hava ve Deniz Kuvvetleri'ne entegre etmektedir. C4ISR (Komuta, Kontrol, İletişim, Bilgisayar, İstihbarat, Gözetleme ve Keşif) bütünlüklü askeri araçları çerçevesinde de PLA kuvvetlerine üstünlük kazandırmak savunma sanayii stratejilerinin bir parçasını oluşturmaktadır (O'Keefe ve Page, 2019). Nitekim Çin'de önde gelen savunma sanayii şirketlerinin yatırımlarının yanı sıra Yunzhou Tech, Ziyen ve Kuang Chi Technologies gibi özel şirketlerin söz konusu teknolojilere her geçen gün daha fazla yatırım yapması PLA kuvvetlerinin küresel seviyede daha rekabetçi bir aktör olabilmesinin önünü açmaktadır (Jash, 2020, s.47). Amerikan Savunma Bakanlığı'na göre Çin bu teknolojiler aracılığıyla küresel inovasyon alanında süper güç olmayı hedeflemektedir (The US Department of Defense, 2021, s.145)

Savunma sanayiini güçlü kılabilmek hedefiyle Xi yönetimi tarafından atılan diğer adımlar 13. Beş Yıllık Plan kapsamında sunulan Science, Technology and Innovation 2030, Made in China 2025, Reform Era 2.0 ve National Strategy of Innovation-Driven Development girişimleridir. Bu projelerle birlikte PLA kuvvetlerinin Çin'e özgü yaratacılık, modern teknolojik imkanlar ve özgün inovasyon dinamikleri doğrultusunda modernize edilmesi öncelikli hedefe yerleştirilmiştir. Orta ve uzun vadeli bu projelerle savunma sanayiinde dış bağımlılığı en aza indirme yönünde bir yaklaşım sunularak tekno milliyetçiğe geçiş aşaması daha da hızlandırılmıştır. Tüm bu projeler, Xi yönetiminin 2050 yılından önce en ileri teknolojilerle modernize edilmiş dünya klasmanında ordu (World Class Military)

yaratma ve yerli savunma sanayii teknolojilerini küresel pazarda hâkim kılma hedefini güçlendirici bir dinamığe sahiptir (Fravel, 2020, s.85).

Xi liderliğindeki Çin Komünist Partisi ulusal teknoloji ve imkanlarla üretilen silah sistemlerinin gelişiminin sürdürülebilmesi ve bunların yeni teknolojilerle donatılabilmesi için teknoloji laboratuvarlarına olan yatırımlarını da artırmıştır. Xi yönetimi, teknoloji laboratuvarlarına atfettiği değeri demeçlerine de yerleştirmiş ve küresel temsiliyetin bir simgesine dönüşen laboratuvarları teknolojik inovasyonların merkezi olarak nitelendirmiştir. Dolayısıyla teknoloji ve inovasyon laboratuvarları Çin'in savunma sanayii özelinde küresel yaklaşımlarını ve teknoloji milliyetçi duruşunu sergileyen kurumlara dönüşmüştür. Çin savunma sanayiinin yönetiminde doğrudan kontrol sahibi olan SASTIND ve MIIT de günümüzde benzer yönde hareket ederek, devlet organları ve sivil sektöre teknoloji laboratuvarları kurma çağırısında bulunmuştur. Böylelikle Çin merkezli inovasyon çalışmalarının çekirdeğine ulusal teknoloji laboratuvarları yerleştirilmiştir (Cheung, Anderson ve Yang, 2018, ss.68-69).

Yukarıda vurgulandığı gibi, savunma sanayiinin gelişimi amacıyla yerli inovasyon çalışmalarının hızlandırılması ve büyük projelerin başlatılması Xi yönetiminin öncelikli stratejileri arasındadır. Buna rağmen günümüz koşullarında Çin'in bu alanda tam yeterlilik sağlayabildiği argümanını ileri sürmek kolay görünmemektedir. Dolayısıyla dış kaynaklı teknolojilere erişim, Çin savunma sanayiinin kendi kendine yetebilen niteliklerini geliştirebilmesi için kritik önemdedir. Bu amaçla Çin, dış teknoloji ve ekipman ithalatını her geçen gün artırmakta ve diğer ülkelere gerçekleştirdiği doğrudan dış yatırımları da yoğunlaştırmaktadır. Bu yönde bir yaklaşımla, gelişmiş savunma sanayiilerine sahip devletlerde AR-GE merkezleri kuran Çin ayrıca buralardan kalifiye insan kaynağı transferlerini de öncelik tanımaktadır. Yine benzer motivasyonla Çin'in dış teknolojilere erişebilmek için açık kaynak belgelerini hassasiyetle analiz ettiği bilinmektedir. Savunma sanayiinde yüksek gizlilik derecesine sahip kaynaklara erişim amacıyla ise siber operasyonlarla casusluk faaliyetleri Xi yönetiminin başvurduğu metotlardan bir diğeridir (Cheung, 2016, s.16). Xi yönetimi uyguladığı bu yöntemlerle bir taraftan rakiplerinin sahip olduğu teknolojilerinden geri kalmamayı hedeflerken, diğer taraftan dışardan edinilen teknolojiyi yerli üretim sirkülasyonuna dahil ederek savunma sanayiini büyümeyi ve küresel rekabetin bir parçasına dönüştürmeyi hedeflemektedir.

Savunma sanayiinin kendi kendine yetebilme kabiliyetinin gelişimi amacıyla Xi tarafından uygulanan tüm yöntemlere destek sunan politikaların başında savunma ve AR-GE bütçelerindeki artış bulunmaktadır. 2020 yılında Çin resmi kaynaklarına göre savunma bütçesi 178 milyar dolar olarak gösterilmesine rağmen SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) toplam bütçeyi 245 milyar dolar olarak hesaplamıştır (Xuanzun, 2020; SIPRI, 2020). Buna bağlı olarak 2012 yılı sonrasında AR-GE çalışmalarına aktarılan toplam bütçe miktarı kesintisiz yükselme eğilimi göstermiştir. 2012 yılında 275 milyar dolar olan top-

lam AR-GE bütçesi, 2018 yılında 462 milyar dolara ulaşmıştır. 2018'de Çin'in savunma teknolojilerine ayırdığı AR-GE bütçesi ise en az 27 milyar dolar olarak hesaplanmıştır. Buna göre, Çin ABD'nin yaklaşık 67 milyar dolarlık AR-GE harcamalarının ardından ikinci sırada bulunmaktadır (China Power, 2020). Yükseltilen AR-GE bütçesini takiben savunma teknolojileri alanında alınan patentlerin sayısında da kayda değer bir artış gözlemlenmektedir. Çin Komünist Partisi Merkezi Askeri Komitesi 2017 yılında askeri teknolojilerle ilgili 3000 yeni patenti ilan ederek ülke tarihinde yeni bir rekor kırmıştır (Beraud-Sudreau ve Nouwens, 2019, ss.12-13). 2015-2019 yılları arasında Çin'in savunma teknolojileri alanında aldığı patentlerin sayısındaki %16'lık artış bu alandaki ilerlemenin diğer bir göstergesidir. Bu oranlar, savunma teknolojilerinde Çin'in ABD dahil olmak üzere diğer tüm devletlerden daha fazla patent aldığını da göstermektedir (Weinbaum vd., 2002, s.8).

Kendi kendine yeterlilik ve tekno milliyetçi yaklaşımlar neticesinde üretimlerini hızlandıran AVIC, NORINCO, CETC ve CSGC gibi Çin savunma sanayii şirketleri küresel seviyede en fazla silah sistemi üretimi ve satışı yapan aktörler arasında ön sıralarda yerini almıştır. Bu doğrultuda, özellikle son beş yıllık süreçte Çin savunma sanayii şirketlerinin uluslararası silah satış trendlerinin hızlı bir yükselme seyri yakaladığı rahatlıkla gözlemlenmektedir. 2018 yılında ABD, Rusya, Fransa ve Almanya'nın ardından %5'lik oranla en büyük beşinci silah tedarikçisi konumunda bulunan Çin, 2020 yılı sonunda ABD'nin ardından ikinci sıraya yerleşerek toplam satış oranlarının %13'ünü tek başına oluşturmuştur (Maccarthy, 2020). 2020 yılında en fazla üretim yapan beş Çin savunma sanayii şirketi toplamda 66,8 milyar dolarlık silah satışı gerçekleştirmiştir (Marksteiner vd., 2020, s.1).

SIPRI Silah Sanayi Data verilerine göre küresel seviyede ilk 25 içerisinde en fazla silah üreten ve satan 4 savunma sanayii şirketi Çin merkezlidir. Söz konusu verilerde AVIC altı, CETC sekiz, NORINCO dokuz ve CSGC yirmi dördüncü sırada bulunmaktadır (China Power, 2020). SIPRI'ya göre ilk 25 içerisinde dahil edilebilecek farklı Çin savunma sanayii şirketleri bulunmasına rağmen bu şirketlere ilişkin veri yetersizliği listeye girmelerini engellemektedir (SIPRI, 2021). Söz konusu şirketler tarafından modern teknolojik imkanlarla üretilen J-16, J-20, J-30 dördüncü ve beşinci nesil savaş uçakları, insansız hava araçları, Type 002/003/004 uçak gemileri, Type-54A/ Type 056 fırkateynler ve Type 052C destroyerler gibi araçlar birçok muadiline sağladığı stratejik üstünlük nedeniyle Çin'in küresel rekabete aktif katılımına uygun zemini yaratmaktadır. Öyle ki, Xi dönemiyle daha görünür hale gelen Çin savunma sanayii şirketlerinin bu başarısı gerek nicel gerek nitel anlamda PLA'yı küresel seviyede en büyük ordular arasına yerleştirmiştir. Amerikan Savunma Bakanlığı'na göre PLA Deniz Kuvvetleri tüm dünyada en büyük donanmaya sahipken, PLA Hava Kuvvetleri en büyük üçüncü aktör konumunda yer almaktadır (The US Department of Defense, 2021). Belirli dezavantajlara sahip olmakla beraber, hava ve deniz kuvvetlerinde sağlanan

bu başarı füze ve uzay sanayiilerinde de kendini göstermektedir. Örneğin, Çin'in balistik, seyir, havadan havaya, karadan havaya ve hipersonik füze sistemleri rakiplerinin yeterliliklerini karşılayabilecek seviyededir. Öte yandan, günümüzde uzay sanayiinin kontrolü büyük oranda devlet tekelinde bulunmasına rağmen Xi yönetimi tarafından özel uzay şirketlerine gerçekleştirilen yatırım aşamalı olarak artırılmakta ve buradaki rekabet dinamikleri de çeşitlendirilmektedir (The US Department of Defense, 2021, s.144).

Sonuç

1949 yılından günümüze kadar geçen zaman dilimi aralığında Çin savunma sanayii, iç siyasette ve uluslararası politikada ortaya çıkan gelişmeler ışığında farklı karakteristik özelliklere sahip olmuştur. Mao Zedong ve Deng Xiaoping yönetimleri, çoğunlukla Soğuk Savaş koşullarının yarattığı sistemik belirleyicileri göz önünde bulundurarak ulusal savunma sanayiinin altyapısını oluşturmuştur. Her ne kadar Mao ve Deng yönetimleri savunma sanayiini güçlendirmeyi birer stratejik öncelik haline dönüştürse de özellikle bütçe sınırlılığı ve yönetim kabiliyeti yetersizliği nedeniyle savunma ve silah sistemlerinin üretiminde özgün karakteristik nitelikler yaratılamamıştır. Bu dönemde ayrıca Sovyetler Birliği ile geliştirilen derin askeri işbirliği ve müttefiklik ilişkileri savunma sanayii özelinde dışarıya yüksek düzeyde bağımlılık yaratmıştır. Dolayısıyla savunma ve silah sistemlerinin üretim dinamikleri tersine mühendislik ve kopyalama yöntemlerinin ötesine taşınamamıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Çin Komünist Partisi'nin başına geçen Jiang Zemin, Hu Jintao ve Xi Jinping uluslararası sistem seviyesinde beliren değişimler ve iç siyasette giderek güçlenen parti iktidarı ekseninde sistemik sınırlayıcılardan bağımsız bir şekilde savunma sanayiinin gelişimini hızlandırmıştır. Jiang, Hu ve Xi yönetimlerinin uygulamaya koyduğu politika ve stratejilerle savunma sanayiinin sahip olduğu sınırlılık ve dezavantajlar büyük ölçüde aşılabılmıştır. Nitekim sivil-askeri ilişkileri derinleştirmeyi birincil hedefler arasına yerleştiren Çin Komünist Partisi, savunma sanayiinde başvurduğu radikal kurumsal revizyonların yanında savunma harcamaları ve AR-GE bütçesinde de büyük bir artışa gitmiştir. Özellikle Xi yönetiminin savunma ve silah sistemlerinde inovasyon hareketliliğini yoğunlaştırması ve modern teknolojileri üretim sirkülasyonuna entegre etmesi Çin savunma sanayiinin kendi kendine yetebilen bir aktöre dönüşünü hızlandırmıştır. Böylelikle Çin savunma sanayii şirketlerinin ürünleri modern teknolojilere sahip ve rakipleriyle rekabet edebilecek seviyeye ulaşmıştır. SIPRI, IISS ve Defense News gibi ilgili alandaki hâkim otoritelerin yaklaşımları da Çin'in silah üretimleri ve satışları noktasındaki bu varsayımı doğrulamaktadır. Söz konusu kuruluşların verileri Çin savunma sanayii şirketleri tarafından üretilen sistemlerin birçoğunun modern yeterliliklere sahip olduğunu açıkça göstermektedir. Bu

ürünlerin Asya, Ortadoğu, Latin Amerika ve Afrika gibi yükselen pazarlardaki talebinin artış eğilimi de Çin savunma sanayiinin küresel alandaki başarı göstermelerinden bir diğeridir.

Kabul edilebilir bir gelişim ve güçlenme trendi yakalamasına rağmen Çin savunma sanayii, halihazırda bazı yapısal problem ve sınırlılıkları içinde barındırmayı sürdürmektedir. Örneğin, askeri havacılık ve deniz sanayiinde dışarıya olan bağımlılığı günümüzde de devam eden Çin, modern teknolojik altyapı erişiminden geri kalmamak amacıyla ABD, Rusya, Fransa ve İngiltere ile savunma sanayii alanında teknoloji transferlerini yoğunlaştırmaya ve askeri ilişkilerini derinleştirmeye çabalamaktadır (Weinbaum vd., 2022, s.8). Her ne kadar günümüzde Çin tarafından büyük bir bütçe ayrılrsa da savunma sanayiinin özellikle yüksek teknolojili ürünlere olan dış bağımlılığı da göz ardı edilmemelidir (Zhen, 2022). Bunun temel nedenlerinden biri, yüksek teknolojili ürünler üzerine yoğunlaşan Çin merkezli özel şirketlerin savunma sanayii politikalarına katılım sürecinde yaşanan problemlerdir (Wood ve Stone, 2020, s.59). Öte yandan, Çin'in üniversite ve araştırma enstitüleriyle zayıf ilişkileri ve teknoloji yatırımları özelinde öne çıkan fikir mülkiyeti kredibilitesine yönelik soru işaretleri savunma sanayiini kısmen güçsüz kılan diğer parametrelerdir. Bu eksikliklerin yanında, Çin savunma sanayii işgücü boyutunda da verimlilikten uzak kalan bazı yapısal özellikleri taşımayı sürdürmektedir. Tüm bu sınırlılık ve dezavantajlar savunma sanayiinde Çin'in geleceğe yönelik söylem ve projelerinin ne kadar gerçeğe dönüşebileceği konusunu tartışmaya açmaktadır. Buna rağmen söz konusu sınırlılıkların farkındalığıyla Çinli karar alıcılar politik yönelimlerini çözüm odaklı oluşturmaya çalıştığı gözlemlenmektedir. Nitekim halihazırda Asya'nın en güçlü savunma sanayiilerinden birine sahip olan Çin'in orta ve uzun vadede uluslararası seviyede daha rekabetçi konuma ulaşabilmesi güçlü ihtimaller arasındadır.

Kaynakça

- Barabanov, M., Kashin, V. ve Makienko, K. (2012). *Shooting Star: China's Military Machine in the 21st Century*. Minneapolis: East View Press.
- Bitzinger, R. (2011). Modernising China's Military, 1997-2012. *China Perspectives*. 4, 7-15. doi.org/10.4000/chinaperspectives.5701
- Bitzinger, R. (2015). Defense Industries in Asia and the Technonationalist Impulse. *Contemporary Security Policy*. 36, (3), ss.453-472. doi:10.1080/13523260.2015.1111649
- Bitzinger, R. (2016). Reforming China's Defense Industry. *Journal of Strategic Studies*. 39, (5-6), 762-789. doi.org/10.1080/01402390.2016.1221819
- Bitzinger, R. ve Boutin, K. (2009). China's Defense Industries: Change and Continuity. R. Huisken, (Ed.), *Rising China: Power and Reassurance* içinde (ss.125-147). Canberra: ANU E Press.
- Boutin, K. (2009). Arms and Autonomy: The Limits of China's Defense-Industrial Transformation. R. A. Bitzinger. (Ed.), *The Modern Defense Industry* içinde (ss.212-226). Kaliforniya: ABC-CLIO, LLCs.

- Brockhoff, K. ve Guan, J. (1996). Innovation via New Ventures as a Conversion Strategy for the Chinese Defense Industry. *R&D Management*. 26, (1), ss.49-56. doi.org/10.1111/j.1467-9310.1996.tb00928.x
- Bruzdinski, J. (2005). *Demystifying Shashoujian: China's "Assassin's Mace" Concept*. Strategic Studies Institute. US Army War College.
- Cheung, T. M. (2009). Dragon on the Horizon: China's Defense Industrial Renaissance. *Journal of Strategic Studies*. 32, (1), ss.29-66. doi.org/10.1080/01402390802407418.
- Cheung, T. M. (2017). Commentary on Asian Arms Industries and Impact on Military Capabilities. *Defence Studies*. 17, (3), ss.312-316.
- Cheung, T. M., Anderson, E. ve Yang, F. (2018). The "Cinderella" Transformation. T. M. Cheung ve T. G. Mankhen. (Ed.). *The Gathering Pacific Storm* içinde (ss.55-82). New York: Cambria Press.
- Cheung, T.M. (2016). Innovation in China's Defense Technology Base: Foreign Technology and Military Capabilities. *The Journal of Strategic Studies*. 39, (5-6).
- China Defense White Paper. (1995). *The State Council*. Beijing: China.
- China Defense White Paper. (2003). *The State Council*. Beijing: China.
- China Defense White Paper. (2004). *The State Council*. Beijing: China.
- China Defense White Paper. (2006). *The State Council*. Beijing: China.
- China Defense White Paper. (2008). *The State Council*. Beijing: China.
- China Defense White Paper. (2019). *The State Council*. Beijing: China.
- China Power. (2020). How Dominant is China in the Global Arms Trade?. <https://chinapower.csis.org/china-global-arms-trade/>. (E.T. 21 Aralık 2021).
- Congressional Research Service. (1997). *China: Commission of Science, Technology, and Industry for National Defense (COSTIND) and Defense Industries*. Washington: The Library of Congress.
- CSIA. (2022). *Defense Industrial Base Sector*. Erişim Tarihi: 15 Şubat 2022, <https://www.cisa.gov/defense-industrial-base-sector>.
- Cybersecurity and Infrastructure Security Agency. (2022). Defense Industrial Base Sector. <https://www.cisa.gov/defense-industrial-base-sector#:~:text=The%20Defense%20Industrial%20Base%20Sector,to%20meet%20U.S.%20military%20requirements> (E.T. 3 Ocak 2022).
- Dunne, J. P. (1995). The Defense Industrial Base. Keith Hartley ve Todd Sandler (Ed.), *Handbook of Defense Economics* içinde (ss.339-430). Amsterdam: North-Holland.
- Elliot, J. ve Binsignore, E. (1998). Asia's "New" Aerospace Industry: At the Turning Point?. *Military Technology*. 22, (2).
- Frankenstein, J. (1999). China's Defense Industries: A New Course?. James C. Mulvenon and Richard H. Yang. (Ed.), *The People's Liberation Army in the Information Age*. CA: RAND.
- Fravel, T. (2020). China's "World-Class Military" Ambitions: Origins and Implications. *The Washington Quarterly*. 43, (1), ss.85-99.
- Gill, B. ve Kim, T. (1995). *China's Arms Acquisitions from Abroad*. Oxford: Oxford University Press.
- Haglund, D. (1989). *The Defence Industrial Base and the West*. London: Routledge.
- Jash, A. (2020). China's Military-Civil Fusion Strategy: Building a Strong Nation with a Strong Military. *Claws Journal*. Winter.
- MacCarthy, N. (2020). The World's Largest Arms Suppliers. *Statista*. 24 Kasım 2021

- tarihinde <https://www.statista.com/chart/17316/share-of-global-arms-exports-by-country/> adresinden erişilmiştir.
- Manning, R. (2019). Techno-Nationalism vs. the Fourth Industrial Revolution. *Global Asia*. 19 Haziran 2022 tarihinde https://www.globalasia.org/v14no1/cover/techno-nationalism-vs-the-fourth-industrial-revolution_robert-a-manning adresinden erişilmiştir.
- Marksteiner, A., Béraud-Sudreau, L., Tian, N., Lopes Da Silva, D., ve Kuimova, A. (2021). *The SIPRI Top 100 Arms-Producing And Military Services Companies 2020*. SIPRI.
- Mohanty, D. (1999). Defence Industry Conversion in China. *Strategic Analysis*. 22, (12), ss.1835-1857. doi.org/10.1080/09700169908458926.
- Nakayama, S. (2012). Techno-nationalism versus Techno-globalism. *East Asian Science, Technology and Society: An International Journal*. 6, ss.9-15.
- Naval Technology. (2021). Type 39 / Song Class Attack Submarine. <https://www.naval-technology.com/projects/songclassubmarine/> (E.T. 3 Ocak 2022).
- Neuman, S. (2010). Power, Influence and Hierarchy. *Defence and Peace Economics*. 21, (1), ss.105-134. doi.org/10.1080/10242690903105398
- Nouwens, M. ve Béraud-Sudreau, L. (2019). Weighing Giants: Taking Stock of the Expansion of China's Defence Industry. *Defence and Peace Economics*. 32, (2), ss.1-27. doi.org/10.1080/10242694.2019.1632536
- O'Keefe, K. ve Page, J. (2018). Washington Unnerved by China's 'Military-Civil Fusion. *Wall Street Journal*. 15 Haziran 2022 tarihinde <https://www.wsj.com/articles/china-taps-its-private-sector-to-boost-its-military-raising-alarms-11569403806> adresinden erişildi.
- Pin-Luen, S. (2012). China's Aviation Industry: Past, Present, and Future. R. P. Hallion, R. Cliff ve P. C. Sanders (Ed.), *The Chinese Air Force: Evolving Concepts, Roles, and Capabilities* içinde (ss.257-270). Washington: NDU Press.
- Raska, M. ve Bitzinger, R. (2020). Strategic Contours of China's Arms Transfers. *Strategic Studies Quarterly*. ss.91-116.
- Robert R. (1990). Third World Arms Production and the Evolving Interstate System. *The Journal of Conflict Resolution*. 34, (1), ss.57-73.
- Samuels, R. (1994). Rich Nation, Strong Army: National Security and the Technological Transformation of Japan. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Shambaugh, D. (2002). *Modernizing China's Military: Progress, Problems, and Prospects*. California: University of California Press.
- Singh, A. (2000). Quest for Self-Reliance. J. Singh (Ed.), *India's Defense Spending* içinde (ss.126-128). New Delhi: Knowledge World.
- SIPRI. (2020). Military Expenditure by Country as Percentage of Gross Domestic Product, 1988-2020 (See Below for 2005-2020). <https://sipri.org/sites/default/files/Data%20for%20all%20countries%20from%201988%E2%80%932020%20as%20a%20share%20of%20GDP%20%28pdf%29.pdf> (E.T. 18 Ocak 2022).
- Stone, A. (2021). *Military-Civil Fusion Terminology: A Reference Guide*. Alabama: China Aerospace Studies Institute.
- Stone, A. ve Wood, P. (2020). *China's Military-Civil Fusion Strategy*. Alabama: China Aerospace Studies Institute.
- Struys, W., 2004. The Future of the Defence Firm in Small and Medium Countries. *Defence and Peace Economics*. 15, (6), ss.551–564. doi.org/10.1080/1024269042000246648

- The US Department of Defense. (2020). *Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2020*. Washington.
- The US Department of Defense. (2021). *DoD Dictionary of Military and Associated Terms*. Washington: The US Department of Defense.
- The US Department of Defense. (2021). *Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2021*. Washington.
- The US Department of State. (2021). *Military-Civil Fusion and the People's Republic of China*. Washington.
- Weinbaum, C., O'Connell C., Popper, S.W., Scott B., M., Byrne, H., Curriden C., Fauerbach G.W., Lilly S., Mondschein J., Schmid J.. (2022). *Assessing Systemic Strengths and Vulnerabilities of China's Defense Industrial Base*. California: RAND Corporation.
- Willett, S. (1997). East Asia's Changing Defense Industry. *Survival*. 39, (3), ss.107-134.
- Xuanzun, L. (2020). China Slows Defense Budget Growth to 6.6 % in 2020. *Global Times*. 13 Aralık 2021 tarihinde <https://www.globaltimes.cn/content/1189146.shtml> adresinden erişildi.
- Zhen, L. (2022). US report finds big weaknesses in China's defence industry base. *South China Morning Post*. 20 Haziran 2022 tarihinde <https://www.scmp.com/news/china/military/article/3167693/us-report-finds-big-weaknesses-chinas-defence-industry-base> adresinden erişildi.

Foreign Shiite Fighters in the Syrian Civil War: Actors, Recruitment Strategies and Iran's Regional Role

Doç. Dr. Göktuğ Sönmez*

Abstract: Due to the country's nuclear program, international efforts regarding it and the impact of the sanctions, the economic and political consequences of the termination of these sanctions, and the "proxy war" it actively carries out in the region, Iran has been one of the key focal points of international relations. Iran's efforts to shape its immediate geography through by "proxies" have undergone significant progress, and the Syrian Civil War has been one of the most influential battlefields where Iran has used this "know-how" it had accumulated over years.

In this study, how Iran devised a transboundary strategy to ensure the regime's authority in Syria will be discussed. The study, in order to do so, will provide a general discussion of Iran's post-revolutionary regional ambitions and key actors within this context. After that, the Arab Spring and the Syrian Civil War dimensions of this regional strategy will be discussed by profiling some key foreign Shi'a actors with an eye on their recruitment strategies online and offline. By doing so, how Iran has become an influential actor in the Syria Civil War, as the battlefield where Iranian regional strategy in a transnational pattern is played out quite effectively will be made sense of.

Key words: Iran, Syria, Quds Force, Fatemiyoun, Shi'a, Foreign Fighters

* Assoc. Prof. Dr., Necmettin Erbakan University; International Hodja Ahmet Yesevi Kazakh-Turkish University; e-mail: goktugsonmez@gmail.com; ORCID no: 0000-0001-5067-4693

Suriye İç Savaşı’nda Şii Yabancı Savaşçılar: Savaşçı Devşirme Stratejileri ve İran’ın Bölgesel Rolü

Doç. Dr. Göktuğ Sönmez

Özet: Ülkenin nükleer programı, bununla ilgili uluslararası çabalar ve yaptırımların etkisi, bu yaptırımların sona ermesinin ekonomik ve politik sonuçları ve bölgede aktif olarak izlediği “vekâlet savaşı” stratejisi nedeniyle İran, uluslararası ilişkilerin gündeminde oldukça önemli bir yer işgal etmektedir. İran’ın yakın coğrafyasını şekillendirmeye yönelik çabaları “vekiller” yoluyla önemli bir ilerleme kaydetmiş ve Suriye İç Savaşı, İran’ın yıllar boyunca biriktirdiği bu “know-how” ı kullandığı en etkili savaş alanlarından biri olmuştur.

Bu çalışmada, İran’ın Suriye’deki rejimin otoritesini sağlamak için sınır aşan bir strateji geliştirdiği öne sürülmektedir. Çalışma, bu argümanı temellendirmek adına İran’ın devrim sonrası bölgesel hedefleri ve bu bağlamdaki kilit aktörlerin genel bir tartışmasını sunacaktır. Takiben, Arap Baharı ve Suriye İç Savaşı kapsamında bu bölgesel stratejinin, bazı önemli Şii’i aktörlerin oyuna dahil edilme süreçlerinin çevrimiçi ve çevrimdışı süreçleri göz önünde bulundurarak bir profillemeye çalışması üzerinden tartışılacaktır. Böylelikle İran’ın bölgesel stratejisi bağlamında sahaya en etkin biçimde ağırlığını koyduğu alanlardan olan Suriye’de nasıl bir sınır-aşan strateji üzerinden etkin konuma geldiğinin anlaşılması hedeflenmektedir.

Anahtar kelimeler: İran, Suriye, Kudüs Gücü, Fatimiyun, Şi’a, Yabancı Savaşçılar

Use of Shiite militias as a means of increasing influence in the context of the “Export of Revolution” and “Axis of Resistance” discourses

Following the revolution, an important stage with respect to the efforts to broaden the influence of the regime or to establish the “Shiite Axis” or “axis of resistance” has been the aftermath of the US intervention in Iraq. Aiming to increase its influence in Iraq step by step following 2003, Iran set, on the one hand, off to increase its political influence on both the central government and the KRG, and, on the other, tried to boost its military influence in the country through the Hashd al-Shaabi organization with around 140 thousand fighters, which Iran invested in heavily to strengthen and to be recognized as an official security apparatus by the central government. Thus, it was a clear achievement within the context of Iran’s broader “proxy game” that the group’s militias gradually come to be paid by the Iraqi government especially thanks to the group’s perceived contributions to the fight against ISIS.

The Arab Spring has been the next and probably the most manifested examples of Iran’s adherence to the concept of “proxy war”. Iran, which aims to have an influence upon a broad region stretching from Bahrain and to Yemen through Shiism after the Arab Spring, also strived to engender and/or support like-minded groups in the countries where the Shiite population is not the majority by utilizing its critical attitude towards foreign interventions in the context of the Arab Spring. Following the Arab Spring, as an extension of the phenomenon itself, the Syrian Civil War has been the peak point of Iranian desire to project its influence abroad where a more integrated and multi-linguistic approach is adopted to the concept of “proxy warfare”. In the context of the Syrian Civil War, becoming one of the most influential actors not only on the field, but also on the table partly thanks to the Shiite militias it brought to Syria along with the country’s direct support to the regime in Syria, its support for Bashar al-Assad, and close contact with Russia, Iran has made a serious breakthrough at the point of shaping both Iraq and Syria by means of the Shiite identity and its “proxies”. In this sense, the Shiite militia groups joining the Syrian civil war from outside of the country, the very last and maybe the most effective phase in terms of the process of advancements in the Iranian strategy and experience of using proxies, will be discussed in this study. Firstly, after the evaluation of the non-state armed actors and the security problems that could be caused by them, the Syrian Civil War and the gradually increasing influence of Iran through the process will be analyzed. Later on, “foreign Shiite militias”, as one of the most crucial tools of this influence, will be discussed with short profiles of the existing groups. Finally, how this emerging atmosphere might have an impact on the Syrian Civil War, regional politics and regional and international balance of power will be discussed.

Carl Schmitt’s concept of “grossraum politics” which refers to Nazi Germany is a quite useful conceptualization in order to understand Iranian regional policy

and the motivations behind the regime's ambitions (Farzam & Sarı, 2017, p. 269). According to Schmitt, there are three components in "grossraum politics". The first component is a state located at the core; the second component is the idea that this state mechanism represents and through which it keeps itself strong and dynamic, and the third component is a geographical belt. This geographic belt is the area where the state can both expand its influence and strengthen its position by establishing channels to exert influence, if not direct control. In line with Schmitt's idea, the existence of all these three components provided Iran with a mechanism through which it can exert influence; a dynamic state mechanism and the ideological euphoria of the post-revolutionary period at the core, the Shi'a system of thought that nourished and justified the revolution itself, and the geography Iran wants to "export" the revolution and/or in which it desires to increase its influence. In this context, the Iranian-Iraqi War, which was considered to offer an important opportunity, failed to yield to the expected result and the revolution was not exported to Iraq, thus, making the export model enter into a period of relative stagnation. The Revolutionary Guards and the Quds Force, in this context, has played a vital role. The Revolutionary Guards, one of the main actors in ensuring Iran's Shia militia mobility outside the country, is one of the major actors that needs to be examined in this context. The Revolutionary Guards take their legal basis from Article 150 of the Iranian Constitution. According to this article, "The Islamic Pasdaran Revolutionary Corps, established in the early days of the victory of the Revolution, will remain in effect in order to continue in its role of protecting the Revolution and its achievements. The range of the duties and responsibilities of this Corps, in relation to the duties and range of responsibilities of other armed forces, will be determined by law, with emphasis on fraternal cooperation and harmony among them" ("Constitution of the Islamic Republic of Iran", WIPO). The Revolutionary Guards, which could enjoy a wide range of activities without any geographical boundaries thanks to this legal basis, do not only have the primary objective of the protection of the revolution, but can also take actions ranging from construction to cultural and agricultural activities, and constitute a quite discreet and disciplined structure with 230,000 land, 15,000 air and 20,000 naval forces. The Quds Force, which is a sub-unit of the Revolutionary Guards and commanded by Qasem Soleimani, is the main actor in the context of the activities abroad. This structure, which is thought to be between 15 and 20 thousand strong, is responsible for military activities outside Iran. Members of this unit undergo military and intelligence training in Tehran and Shiraz, followed by religious education and indoctrination in the city of Qum (Farzam & Sarı, 2017, p 274).

Accordingly, the export of revolution model was revised in the post-2003 period in such a way that the new main goal was to increase the Iranian sphere of influence and to back up and direct the "proxy" armed groups in line with this objective. In this context, the Hashd al-Shaabi structure in Iraq constitutes an important example. The Hashd al-Shaabi structure, which has been established

step by step as an umbrella structure, has more than 40 large and small Shiite militia forces under its umbrella. Over time, thanks to Iran's increasing influence and the mechanism that has been transformed into a structure which the official and central government of Iraq accepts the legitimacy of it and the discourse of its possible contribution to the fight against ISIS, has turned into an integrated identity within the Iraqi security apparatus, the salaries of which are paid by the central government.

One of the most important breakpoints in the post-Arab Spring period is that the international crisis related to the nuclear program has been resolved for at least a period of time by 2015. This provided Iran with both the room to maneuver and the possibility of using funds to transform this room for maneuverability into direct influence on the field. Particularly, it is seen that the Iranian influence, which has been increasing gradually in the Syrian Civil War, has coincided with this timeline of the nuclear crisis. In this context, while especially Fatemiyoun and Zeynabiyoun Brigades come to the fore, several organizations such as Quds Forces, Hezbollah, Abu al-Fadl al-Abbas, Zulfikar Brigade, Iraqi Hezbollah, Sayyid al-Shuhada Brigade, Badr Organization, Asa'ib Ahl al-Haq, Kata'ib Hezbollah, al-Sadiq Brigade, Assadullah Galip Brigade, Imam Hossein Brigade, the Mahdi Army, make their presences actively felt. Although Iran's increasing influence over these groups in Syria did not significantly come to the fore until 2015, it has been seen that Iran has increasingly strengthened its role at the international level in the context of Syria's current situation and its future especially following the process that started with the Vienna meeting by the end of 2015. Therefore, Iran, along with Russia, has not only contributed significantly to the recovery of the regime in the country and to the survival of the regime through the Shiite militias, but also increased its influence on Syria and has persuaded the international community either willingly or unwillingly that the country is among the key actors for a settlement

1. Syria and the Rise of Shiite non-state Actors

In this study, which examines the Shiite militias in Syria, before entering into a detailed discussion on the origin of the Shiite warriors and on the profiling of groups, it should be mentioned that Iran follows different ways of recruiting warriors. In addition to many fighters originating from Lebanon and Iran as a natural result of the Hezbollah-driven moves, similar to the ISIS and Al-Qaida examples, Iran also displays an important activity in channeling the Shiite fighters from countries such as Afghanistan, Pakistan, India, Somalia, Côte d'Ivoire, Yemen (Zaydis) and Iraq. It is also known that the tools such as social media and messaging applications such as Telegram are also used intensively by Tehran for the purpose of recruiting foreign fighters and expanding the human resources pool by making use of religious symbols. For instance, there are information forms whi-

ch the potential members are expected to fill with personal information through these channels, and following the access through telephone, detailed information of these people such as the ethnic and sectarian identities, family information and so on are also received (Smyth, 2014(b), s. 29). As physical contact points, it is known that in Afghanistan, the offices in Kabul and Herat are charged with recruiting new fighters and send them to conflict zones. Following this process, new warriors sent to Iran are deployed to the conflict zones after a short military training period lasting around a month (Peterson, 2016). Considering that the Syrian Army which had approximately 200 thousand soldiers at the beginning of the civil war fell to about 100 thousand by the end of 2017, and at the end of 2017 the number was between 20 and 30 thousand, the importance of the support provided by these foreign fighters whose numbers were considered to be between 150 and 200 thousand to the regime and the role of this support in the regime's re-gaining the control over the lost territories are better understood (Lister & Nelson, 2017; Kam, 2017).

Iran took her place next to the Assad regime in Syria from the very start of the demonstrations, reiterated the idea it adopted with respect to the Arab Spring in general and stated that this was an "instigation set up by external actors" (Worth, 2012). Following the demonstrations in Syria in 2011, Iran and Hezbollah declared their support for the Syrian regime and as of 2012, started to provide direct and indirect assistance to the country (Smyth, 2014(b), p. 3). As Hinnebusch pointed out, the struggle in Syria witnessed a competitive intervention environment, which would have significant implications on which side of the balance of regional power would shift. Both the regional countries and the global powers started to increase their presence and strength in the field as much as their respective spheres of influence expanded (Hinnebusch, 2015).

The fear that the possible overthrow of the Assad regime in Syria, one of the most "nonexpendable" actors in the region for Iran and which has proved to be the closest partner to Iran after the revolution, would replace Assad with an anti-Iran regime that could damage the existing relationship has been the main motivation behind Iran's support for the Syrian regime. Furthermore, the possible subsequent weakening of the Shiite-dominated Iraqi regime in such a scenario, which has gradually emerged as a result of the post-2003 period and had close contact with Iran provided as an additional impetus. Iraq has been already suffering from the fight against ISIS along with the tensions with Northern Iraq, and in order to avoid a possible additional impact on the regime coming from Syria that could result in a more weakened pro-Iran actor, Iran felt the need to be more engagement-minded in Syria. By doing so, the goal was to project a strength that could protect the Iraqi regime from likely threats and help the Syrian regime survive through the support it receives by the Iraqi Shiite groups (Termill, 2015, p. 226-228; Cigar, 2015). As such, Iran's increasingly active role in Syria appears to be a part of the country's regional leadership effort and its strategy to achieve regional superiority in the

Middle East. In that light, for Iran which had economic, political and cultural barriers to its leadership in the region through conventional and symmetric military means, one of the most important fields in terms of establishing a permanent network and increasing its influence through “proxies” in the region has been Syria since the 1979 Iranian Revolution.

When Iran’s goals some of which were already present since the very beginning of the crisis and some others developed and shaping in the course of the process are considered, its main goals in the agenda in Syria can be enumerated as follows: the elimination of the Nusra Front and ISIS, return to the pre-civil war situation and the restoration of the control of the regime over the country, the maintenance of a regional power base for the future policies and current ambitions of Iran, increasing Iran’s visibility and influence in the international arena on the occasion of the Syrian Civil War, and the enhancement of military and political influence of Iran both in Syria and in Iraq by efficiently benefiting from the civil war.

As a result of the oppositional groups’ advances in the wake of the intensification of the Civil War in Syria, Iran, transformed People’s Committees into “National Defense Force” of 90 to 100 thousand people after 2012 with a more professional training and higher levels of support (“Iranian Forces and Shia Militia in Syria”, 2018; Hatzman, 2019). The assassination of two high-level commanders from the Quds Force in Damascus in 2012 and 2013, the dates that could be considered as early phases of the Syrian Civil War, reveals Iran’s early involvement in the process and in the capacity building efforts for the National Defense Force (“Syria: Pro-Government Paramilitary Forces, 2013). Due to the lack of proper capabilities of these forces as well as the advances of the opposition, Iran had to send troops directly through the discourse of protecting the Shia holy places. Nevertheless, as a result of the Iranian casualties which even increased with this latest decision, Iranian position gradually more and more tended to organize and strengthen “proxies” rather than sending direct military forces. In line with this decision, Iran channeled militias from Lebanon and Iraq in 2012, from Afghanistan and Yemen in 2013, and from Pakistan to Syria in 2014. As a result of this effort, it is estimated that the Revolutionary Guards with 8 to 10 thousand forces, the National Defense Force with 90 to 100,000 forces, Hezbollah with 5 to 8,000 forces, Fatemiyoun Brigades with 10 to 12 thousand fighters, and the Nujaba Movement with around 9,000 warriors, Mukhtar al-Thaqfi Brigade with 1,500-2,000 forces, Abu al-Fadl al-Abbas with around 4,500 forces, Imam Baqir Brigade with 1500-2000 forces, Kata’ib Hezbollah with around 1,500 forces and Zeynabiyoun Brigade with 1000 forces are on the ground (Farzam & Sarı, 2017, p. 277). According to the report published by Carnegie Endowment for International Peace in 2018, 1213 Lebanese (including 75 serving at the command level of Hezbollah), 841 Afghans, 535 Iranian, 153 Pakistani and 112 Iraqi Shiite have died in Syria between the years of 2012-2018, further showing the “internationalization” of the

conflict thanks to Iranian efforts (Alfoneh, 2018). In this context, the letter sent by the Quds Force commander Qasem Soleimani to Khamenei in November 2017 is of great importance. In this letter, the commander said while the operation in the Abu Kamal region in Syria was completed, this was one of the last regions of ISIS, and thus declared the end of the terrorist organization, but more importantly, added that he was grateful for those Iranian, Iraqi, Syrian, Lebanese, Afghan and Pakistani fighters who “sacrificed” their lives. In his reply, Khamenei sent his thanks to the “sacred fighter brothers” from Iraq, Syria and “other” places and congratulated their victory (Alfoneh, 2018).

In this internationalized civil war atmosphere and as a result of the Iranian efforts to channel the energy of its “axis of resistance” to the Syrian battlefield, the next section will touch upon different Shi’a non-state armed actors on the ground with an eye on not only their profiles and areas of operation, but also their strategies in terms of bringing more and more human resources to Syria.

2. Foreign Militias and Shi’a Non-State Armed Actors in Syria

a. Hezbollah

Hezbollah, established in Lebanon in 1982 for the main purpose of fighting against Israel, has gradually increased its influence not only in Lebanon but also in the Middle East in general. Hezbollah, by establishing an alternative economic, political and social mechanism that acts independently of the system, prioritized providing an alternative space for the Shi’a population in Lebanon which would result in their recognition of the group as the only interlocutor instead of the state establishment.

In May 2011, Hassan Nasrallah announced his support for the Syrian regime before the demonstrations had turned into violence. In the early years, Hezbollah’s engagement was mostly based on military advice and support. Although the funerals of the people who were alleged to have been affiliated with Hezbollah in 2011 and 2012 were taken to Lebanon and buried, the group refrained from expressing its direct engagement in the conflict. As a critical juncture in this context in 2013, Hezbollah had to step up its role in the Syrian Civil War, even increasing its own presence in the field (Sullivan, 2014, p. 11-13). In April 2013, Nasrallah traveled to Tehran where he met with Qasem Soleimani and Khamenei, followed by increasing Hezbollah presence on the field. When Nasrallah returned to Beirut following the trip, he openly accepted, for the first time, Hezbollah presence in favor of the regime in Syria and signaled in his speech on TV that the aid would continue and the group would not allow Syria to fall into the hands of “the US, Israel or unfaithful groups.” (Sullivan, 2014 ,p. 14)

Hezbollah makes payments around between 500 and 1200 dollars to those who join the Syrian civil war (Ghaddar, 2017, p. 15-19). It is argued that approximately 8 to 15 percent (4 thousand to 8 thousand) of Hezbollah’s human force,

estimated to be around 50 thousand in total, has been transferred to Syria (Evans, 2013 and “Iranian Forces and Shia Militia in Syria”, 2018). However, because of the two main issues, Hezbollah’s engagement in Syria has aroused unrest within the group itself: the engagement of the organization in a broader territory in contrast with the aim of protecting the Shiite sacred sites and its fight against the opposition in Syria in particular; the provision of lesser economic opportunities to those who now fight in Syria compared to those who fought against Israel in 2006). More than 800 Hezbollah militants were killed between 2012 and 2016 in Syria alone. These figures vary between 1300 and 1500 by Israeli sources, and 5000 are reported to be injured (Joshi, 2016, p. 26-27).

While Hezbollah was pretty active in Syria, firstly in the regions close to the border with Lebanon, in al-Kuseyr between April and June 2013, and in Kalamun between May and June 2014, it expanded its engagement over time. When the regime shifted its focus to Aleppo in June 2013, it was stated that Hezbollah only had a force of 4,000 fighters around the city. The group while confirming its engagement in Aleppo stated that it would give only indirect support, and provide consultative support to the Syrian Army and the National Defense Force through Hezbollah commanders and experts. In Zahraa and Nubl, it was stated that there were around 2,000 Hezbollah fighters, who also trained the National Defense Force. However, as the operation of Aleppo did not achieve the desired success, the regime returned to its priority of protecting its gains in Homs after June 2013, and Hezbollah played an active role in the operations against the opposition in the region. Hezbollah, which plays a more limited role here, has been stated to provide more military and communication support along with the snipers it supplied and its special forces (Sullivan, 2014, p. 17-19 and Termill, 2015, p. 234).

Hezbollah played an important role, too, in the Russian-backed siege of Aleppo in 2015-2016 and the capture of Sheikh Mesqin in June 2016 and the advances towards Deraa in July 2016. Beyond al-Qusayr, Hezbollah’s most crucial role is thought to be played in Damascus. Here, one of the most important roles in the defense of Sayyidah Zaynab shrine was played by Lebanese Hezbollah fighters as well as Iraqi Shiite militias. It is known that the group of Abu al-Fadl al-Abbas, who emerged as the most influential group in the conflict in this region, received many fighters from Hezbollah along with the Iraq-based Zulfikar Army, which emerged in the mid-2013 (Blanford: 2013, p. 18-22). In this regard, it would be appropriate to consider the “siege of Aleppo” as a move in which Iran has been able to mobilize Shiite groups from different ethnicities in the field and to provide them with military and technical support and consultancy.

In 2013, shortly before Hezbollah secretary-general, Nasrallah Hezbollah announced the presence of its forces in Syria, the group also launched efforts to recruit fighters online. The Sayyidah Zaynab shrine was one of the most commonly used images in these online efforts. The phone numbers and website (ValieAmr.com) directives are available for the volunteers to contact.

On some websites exists a separate phone number for those who do not only contact directly but also leave and send messages. In May 2013, ValieAmr.com has announced that over 3200 people have registered to fight in Syria. The Ghobe.ir website also began accepting volunteers and meeting them on the “Syrian border”. Facebook is another tool that has been frequently used in gathering and distributing contact information to volunteers. In these advertisements, Zulfiqar Army stated that the contact information was for the “pilgrims” who wanted to go to the Sayyidah Zaynab shrine (Smyth, 2014(b), p. 25-28).

It can be argued that the primary objectives of Hezbollah in Syria are to strengthen its presence in Golan, and thus to fight against Israel on a wider front from “Nakura to Golan”, and to establish close relations with the Druze community in the southern regions of Syria. The killing by Israel of Lebanese Druze Samir Kuntar, a member of Hezbollah, who was actively involved in the field in December 2015, is a significant development that has drawn attention to this very second objective (Smyth, 2014(b): 30). It is foreseen that the Golan Heights, which have been declared as a “red line” by Israel and which then witnessed limited military interventions, will constitute a lasting focal point in the foreseeable future due to these irreconcilable positions of Hezbollah and Israel.

b. Fatemiyoun and Zeynabiyoun Brigades

The defense of Sayyidah Zaynab shrine was described by the Shiite actors as the “Holy Defense” / “al-Difa al-Muqaddes”, which is also known to have been used during the Iran-Iraq War. In this context, the tomb has a central role both in terms of regional Shi’a politics and the increase of Iran’s influence in the region. In 2003 alone, more than 200 thousand Iranian tourists visited the venue. In the formation and strengthening processes of both Fatemiyoun and Zeynabiyoun Brigades, the tomb and the role of the defense of this tomb have stand out as the main objective (Smyth, 2014(b), p. 5). It should be stated that the strategic importance of the region, which is located in the south of Damascus and west of the international airport, is also quite critical.

In the second half of 2014, due to the rise of ISIS in Iraq and subseuent shortage of human resources from Iraqi Shiites who unsurprisingly prioritized the Iraqi front, Iran wanted Hezbollah to operate more actively in the field, Iranian military authorities assumed direct responsibilities in Syria and Iran tried to ensure the flow of Shiite fighters from Afghanistan and Pakistan to the field (Bucala, 2017, p. 3).

Fatemiyoun Brigade, composed of militias from the Shiite Hazara population in Afghanistan, is one of the most active non-state Shi’a armed actors in Syria. It would be valid to argue that Fatemiyoun Brigade was built on a remarkable experience of “proxy war” when Iran was considered to have taken advantage of the Afghan Hazaras in the Iran-Iraq War (Reuter, 2014). Besides, it is seen that

the Afghan asylum seekers in Iran, the number of which is almost 3 million and only one third legally having migrant status (Peterson, 2016), constitute an important human resource for Fatemiyoun Brigade. Some of these people are sent to the Syrian area with promises such as citizenship, and economic support and citizenship to their families if they lose their lives in conflict. These fighters who fought under the umbrella of various groups (especially Abu al-Fadl al-Abbas and the Afghan Hezbollah) when they were first sent to Syria, began in time to fight for the Fatemiyoun Brigade, affiliated with the Quds Force (Fazram & Sari, 2017, p. 279-280). The hawkish Kayhan Newspaper claimed that the Fatemiyoun Brigade is not organized by Iran and that a commander called Ali Reza Tavassoli (Abu Hamid) and 25 volunteers had gone to Syria to protect the Sayyidah Zaynab shrine who himself organized 5 thousand Shiite Afghans who had already lived Damascus. Nevertheless, Ali Reza Tavassoli in question went to Iran to join the Abuzar Brigade in 1984. It is known that the Abuzar Brigade is the branch of the Revolutionary Guards Office of Freedom Movements in Afghanistan. After the Iraq-Iran War, Tavassoli fought against the Taliban in Afghanistan in the 90s and in 2006 he was in Lebanon against Israel. There is no reliable data on Tavassoli organizing Afghan fighters, except for his connection with Afghanistan in the past. Following Tavassoli's death on Deraa on February 28, 2015, and Rıza Bakhshi's death, who was seen as the second man on February 18, 2015, Iran increased its direct engagement with the structure, which was later understood due to the killings of several Iranian mid-level commanders. The rapid increase in losses and the loss of more Afghans after January 2017 also led to the idea that Iran perceived Afghans as more "expandable" fighters in Syria compared to Iranians (Alfoneh, 2017).

Generally speaking, when the profiles of the Afghan fighters who make up the Fatemiyoun Brigade are taken into account, it is possible to mention three main groups. The first group is Afghan immigrants who had settled in the country before the civil war began in Syria. They were already settled in the south of Damascus around the Sayyidah Zaynab shrine. It is stated that the number of these people is about 2 thousand (Smyth, 2014(a)). Following this group fighting under Abu al-Fadl al-Abbas group, the second is the Afghan Shiite asylum seekers who live in Iran and come from cities such as Tehran, Qum, and Mashhad. The third group consists of the Shiites, who were brought directly from Afghanistan to Syria by the Revolutionary Guards and the Quds Force. Considering the current figures in total, the number of Afghan Hazaras in Syria is estimated to be around 20 thousand. Many of the Afghan asylum seekers in Iran, who suffer from citizenship problems and economic woes, fight for economic gains of 500 to 700 dollars per month, due to sectarian motivations, and for the purpose of obtaining Iranian citizenship for themselves and /or their families. The citizenship law, which was approved in 2016, played an important role motivating these people to travel to Syria to fight, too. It was stated that the law envisaging the granting of citizenship

to the people who fought and died for Iran in the Iran-Iraq War would also include fighters from Afghanistan and Pakistan who fight in Syria (Farzam & Sarı, 2017, p. 280-281; Peterson, 2016; Termill, 2015:, p. 235). Furthermore, the funerals of those who came from Afghanistan and died in Syria are shown in the media, and images of a new headquarters that is opened in Herat for Basij militias (Peterson, 2016). The funeral ceremonies also include uniformed Revolutionary Guards and the posters including the emblem of the Martyrs and Veterans Affairs Foundation of Iran. The short interrogation video of an Afghan warrior seized by the Free Syrian Army in October 2012 was broadcasted on Youtube. In July 2013, a photo of a fighter named Safer Mohammad, who lost his life in Syria, was officially published, and the Hezbollah flag, the regime flag and the flag of Afghanistan were used together in the declaration of his “martyrdom” (Smyth, 2014(a)). It has been asserted that more than 640 Shiite Afghans have lost their lives while fighting in Syria (Alfoneh, 2017).

The Pakistani Shiite fighters, on the other hand, are fighting under Zeynabiyoun Brigades. Since 2013, many Pakistani Shiites from the Turi tribe and the Hazaras from the Quetta have arrived in Syria to fight (Rathore, 2017 and Heistein & West, 2015). The number of Pakistanis who have fought and died in Syria is considered to be more than 20 whose funeral ceremonies were performed (Alfoneh, 2015) while in total 153 fighters given in the Carnegie report mentioned above seems to be offering a more realistic number in sum. In any case, this figure suggests that Zeynabiyoun Brigades and Pakistani Shiites, in general, have a relatively low profile in Syria. According to the Facebook page of Zeynabiyoun Brigades, volunteers are expected to be 18 to 35-year-old and physically ready. People who will participate in the war will be paid 1200 dollars a month and provided with a 15-days holiday every three months. When the group's activities in the field are examined, it is seen that the fighters of Zeynabiyoun Brigade first lost their lives while defending Sayyidah Zaynab shrine and seven of them died in the defense of Imam Hasan Mosque in Damascus later on. In March and April 2016, at least 11 Pakistani Shiite fighters, who were killed in Syria, were buried in the city of Qum (Zahid, 2016).

It is thought that the structure was commanded and administrated by Abbas al Moussawi. In that respect, al-Mustafa University in the City of Qum has been one of the centers where Pakistani Shiites are militarized and sent to the field. There are also some graduates of the university who have fought and died in the Zeynabiyoun Brigades (Alfoneh, 2018). After the Pakistani Shiites' closer contact was established with the Quds Force following the intervention in Afghanistan in 2001, it is thought that the core of this organization emerged as a result of the pressure on the Shiites in Pakistan, constituting 20 to 25 percent of the population. As a consequence of the sectarian tension in Pakistan, 9904 people have lost their lives in 3021 attacks since 1986 (Zahid, 2016).

c. İraçî Şiiite Milîtiyası ve Suriyeli Sivil Savaş

Following the capture of Mosul by ISIS in June 2014, a Şiiite group called Kata'ib al-İmam Ali emerged in İraç. This structure, founded by the people who left the Mahdi Army of Muqtada al-Sadr, is known to have particularly brutal killing methods and to spread them online. Recruitment and propaganda activities of Kata'ib al-İmam Ali for the Suriyeli sivil savaş are carried out by the group more intensely than many other groups. It is known that the group strive to recruit fighters in the vicinity of Najaf by using photographs of Sayyidah Zaynab shrine through the offices, billboards and social media accounts of the group. Jafar al-Bindavi, the former training and logistics chief of the group, announced that he would manage the transfer of fighters to Suriya and Ali Nizam would operate as the logistics director (Smyth, 2015). In May 2013, another actor, the İraçî-based Kata'ib Sayyid al-Shuhada group declared its aim as the protection of Şiiite sacred places around the world (Smyth, 2014(b), p. 24).

Another group of İraçî Şiiite fighters in Suriya is the Movement Hezbollah al-Nujaba or Nujaba Movement. The Nujaba Movement was formed as a separate group from the Asa'ib Ahl al-Haq group and was founded in 2013 by Sheikh Akram al-Kaabi. The group was one of the first İraçî-based groups to send forces to Damascus and to confirm that they were involved in the conflict in Aleppo. It is known that these two groups operate very closely. In such a way to display this close relationship, the photos showing that general-secretary of Kata'ib al-İmam Ali Shebl al Zaydi and Nujaba Movement leader Kaabi examining maps and targets together were shared by both parties. In addition, after the death of Nujaba's commander of Aleppo, Alaa al-Mousavi, both groups praised al-Mousavi as a "martyr" who fought for the "defense of the holy places".

Through social media, the Nujaba Movement announced in May 2013 that it was active in Aleppo, Nubl, and Zahraa (Smyth, 2014(b), p. 45-51). Beginning in July 2015, the Nujaba Movement announced that it had increased its military presence in İdlib, Kaabi paid a visit to check the Nujaba fighters on the field, and the group stated that these fighters intended to take back Jisr al-Shugur which is in the hands of Jaysh al-Fateh. Social media accounts linked to Kata'ib al-İmam Ali also announced in July that the group sent fresh troops along with experienced fighters to the region, and several photos of the fighters in Damascus were published while the group announced that "great victories" were achieved in Suriya. In August, it was announced from the TV channel of the Nujaba Movement that the fighters of the group were actively fighting around Aleppo, Hama, and Latakia.

In addition to the aforementioned two main groups, it is seen that some other groups try to increase their activities in the field, too. First of all, large groups such as Badr Organization, Asa'ib Ahl al-Haq (under the name of Liwa al-Sayyida) (Clarke & Smyth, 2017, p. 14-18) and Kata'ib Hezbollah send fighters to Suriya. In 2014, the Badr Organization made a photo including Ayatollah Muhammad Baqir al-Sadr, Ayatollah Khamenei and a telephone number from which the volunteers

could get the contact information in the cover photo of its Facebook page (Quwet al-Shahid Muhammad Baqr al-Sadr) and urged the volunteers to the “defense of Sayyidah Zaynab shrine”. The organization was also one of the first groups to use YouTube in its efforts to recruit fighters, and in even mid-2014, uploaded YouTube videos containing images of war in Syria accompanied by songs praising the ideology of the group and directing viewers to the organization’s Facebook page. The images in the videos were later broadcasted on the TV channel of the group, al-Qadir TV, too (Smyth, 2014(b), p. 29). Furthermore, Kata’ib al-Muqawama al-Islamiya fi al-Iraq, the military flank of the movement al-Imam Zain al-Abidin, launched the fighter recruitment program for Syria in July 2015. The structure established by Sayyid Qasem al-Musavi in June 2014 sent, for the first time, troops to Samarra.

Kata’ib Sayyid al-Shuhada and Nujaba Movement confirmed their presence in the Syrian area and marched in May and June 2013 for the fighters who died in Syria. As to the Badr Organization, it initially remained silent regarding its presence in Syria first, and announced its presence in Syria in July 2013 after its two members were killed in Syria (Smyth, 2014(b), p. 24).

Iran’s experience of supporting and strengthening the Shiite militias in Syria after the US invasion of Iraq in 2003 was a valuable experience in terms of channeling Iraqi Shiite militias to the Syrian field. While Qasem Soleimani, commander of the Revolutionary Force Quds Force, brings together groups that resulted in the emergence of al-Hashd al-Shaabi, which has serious manpower, military capability and legitimacy in Iraq, and will enable Shiite groups to increase their weight in politics and on the military field, thanks to his experience and relations with the groups, he managed to organize and strengthen the Shiite militias in Syria, and facilitate the transfer of some groups in Iraq to Syria especially after 2013, too (Phillips & Valbjørn, 2018, p. 423).

Conclusion

One of Iran’s significant gains following the relaxation of the tension over its nuclear program is that it has gained a significantly broader room for maneuver in terms of being more actively involved in regional politics, especially thanks to more and more financial capability to be channeled to these efforts. Displaying a supportive positioning to the regimes since the beginning of the Arab Spring, Iran has found the opportunity to show this attitude on the field in the Syrian area most, and became one of the most influential actors of the civil war by integrating the Shiite fighters from various countries into the equation and using its already existing capacity more aggressively for the projection of the organization and operational skills of these groups in the field. In this context, in order to support the regime in Syria, Iran wanted to channel and improve if needed, the capabilities

of Hezbollah, Iraqi Shiite groups, Afghan and Pakistani groups into the Syrian field with an eye on also expanding its own “grossraum”. In addition to the long-term impacts of the existence of like-minded figures and armed groups in the countries where these actors are currently located, Iran’s ability to direct groups from different countries to specific targets would also enable Iran to benefit from their increasing organizational and military capability in this process when they return their homes (Byman, 2018, p. 111). Therefore, the “Syrian laboratory” has provided Iran with a ground where it could test its experience and gains in the context of the “proxy war” concept in the region over the years, the depth of its connections with the local militia and its ability to hold different groups together and direct them to the same target (Bucala, 2017, p. 12).

References

- “Constitution of the Islamic Republic of Iran”, WIPO, <<https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/ir/ir001en.pdf>>.
- “Iranian Forces and Shia Militia in Syria”, BICOM Briefing, March 2018.
- “Syria: Pro-Government Paramilitary Forces”, *The Carter Center*, 5 November 2013.
- Alfoneh, Ali (2015), “Shiite Combat Casualties Show the Depth of Iran’s Involvement in Syria”, *The Washington Institute*, 3 August 2015.
- Alfoneh, Ali (2017), “Shia Afghan Fighters in Syria”, *Syrian Voices*, 19 April 2017.
- Alfoneh, Ali (2018), “Tehran’s Shia Foreign Legions”, *Carnegie Endowment for International Peace*, 30 January 2018.
- Blanford, Nicholas (2013), “The Battle for Qusayr: How the Syrian Regime and Hizb Allah Tipped the Balance”, *CTC Sentinel* 6 (8): 18-22.
- Bucala, Paul (2017), “Iran’s New Way of War in Syria”, *Institute for the Study of War*, February 2017.
- Byman, Daniel (2018), “Confronting Iran”, *Survival* 60(1): 107-128.
- Cigar, Norman (2015), *Iraq’s Shia Warlords and Their Militias: Political And Security Challenges And Options*, Strategic Studies Institute.
- Clarke, Colin and Smyth, Phillip (2017), “The Implications of Iran’s Expanding Shi’a Foreign Fighter Network”, *CTC Sentinel* 10 (10): 14-18.
- Dominic Evans (2013), “Analysis: Hezbollah Takes Syrian Centre-Stage, Yet Remains in Shadows”, *Reuters*, 18 June 2013.
- Farzam, Rahimullah & Sari, İsmail (2017), “Fatimiyyun: İran’ın Afgan Milisleri”, *USAD* (6): 267-290.
- Ghaddar, Hanin (2017), “Perceiving the Shia Dimension of Terrorism”, *The Georgetown Security Studies Review, Special Issue: What the New Administration Needs to Know About Terrorism and Counterterrorism*, 24 February 2017.
- Hatzman, Henneth (2019), *Iran’s Foreign and Defense Policies*, Congressional Research Service, R44017.
- Heistein, Ari and James West (2015), “Syria’s Other Foreign Fighters: Iran’s Afghan and Pakistani Mercenaries,” *National Interest*, 20 November 2015.
- Hinnebusch, Raymond (2015), “Structure over Agency: The Arab Uprising and the Regional Struggle for Power”, *The Eastern Mediterranean in Transition: Multipolarity*,

- Politics and Power*, ed. Spyridon N. Litsas, Surrey and Burlington: Ashgate, 2015: 119-132.
- Joshi, Shashank (2016), "The Views of Non-State Actors" in *Understanding Iran's Role in the Syrian Conflict*, ed. Aniseh Bassiri Tabrizi and Raffaello Pantucci, RUSI Occasional Paper, August 2016.
- Kam, Ephraim (2017), Iran's Shiite Foreign Legion, *Strategic Assessment* 20 (3): 49-58.
- Lister, Charles and Dominic Nelson (2017), "All the President's Militias: Assad's Militiafication of Syria", *Middle East Institute*, 14 December 2017.
- Peterson, S. (2016), "Iran Steps Up Recruitment of Shiite Mercenaries for Syrian War", *The Christian Science Monitor*, 12 June 2016.
- Phillips, Christopher and Morten Valbjørn (2018), "'What is in a Name?': The Role of (Different) Identities in the Multiple Proxy Wars in Syria", *Small Wars & Insurgencies* 29 (3): 414-433.
- Rathore, Shahzeb Ali (2017), "The Saudi-Iran Factor in Pakistan's Sunni-Shia Conflict", *The Middle East Institute*, 30 May 2017.
- Reuter, Christoph (2014), "Death in Aleppo: A Group of Afghan Fighters in Syria", *Afghanistan Analysts Network*, 6 June 2014.
- Smyth, Phillip (2014(b)), "The Shiite Jihad in Syria and Its Regional Effects", *The Washington Institute for Near East Policy*, Policy Focus 138.
- Smyth, Phillip (2014(a)), "Iran's Afghan Shiite Fighters in Syria", *The Washington Institute for Near East Policy*, 3 June 2014.
- Smyth, Phillip (2015), "Iran's Iraqi Shiite Proxies Increase Their Deployment to Syria", *The Washington Institute for Near East Policy*, 2 October 2015.
- Sullivan, Marisa (2014), "Hezbollah in Syria", Institute for the Study of War, *Middle East Security Report 19*, April 2014.
- Termill, W. Andrew (2015), "Iran's Strategy for Saving Asad", *Middle East Journal* 69 (2): 222-236.
- Worth, Robert F. (2012), "Effort to Rebrand Arab Spring Backfires in Iran", *New York Times*, 2 February 2012.
- Zahid, Farhan (2016), "The Zainabiyoun Brigade: A Pakistani Shiite Militia Amid the Syrian Conflict", *Terrorism Monitor* 14 (11): 5-6.

Uluslararası İnsancıl Hukukun İnsandışılaştırılması: Otonom Silah Sistemlerinin Uluslararası İnsancıl Hukuk Üzerindeki Potansiyel Etkisi Üzerine Bir Analiz

Berkant Akkuş*

Öz: Otonom silah sistemleri diğer bir adıyla katil robotlar, yapay zeka ve robotik teknolojisinden faydalanarak herhangi bir insan müdahalesine gerek duymadan hedefleri seçen ve saldırıda bulunan ileri teknoloji silahlardır. Otonom silah sistemleri savaş meydanında pek çok fayda sağlamaktadır. Tehlikeli görevlerde önleyici olarak kullanılarak sivillerin ve askeri kayıpların önüne geçmektedir. Askerlerin silahlı çatışma sırasında sahip olduğu hayal kırıklığı, intikam, öfke, yorgunluk gibi zaafardan tamamen bağımsız hareket ederek savaşın gidişatını/seyrini kökten değiştirmektedir. Anlamlı insan kontrolü bulunmadan harekete geçen otonom silah sistemleri ise hukuki ve cezai sorumluluğun belirlenmesinde problemler oluşturmakta ve bir makine tarafından yaşam ve ölüm kararının verilmesi insan onurunun dokunulmazlığını tartışmaya açmaktadır. Bu çalışma, otonom silah sistemlerinin uluslararası insancıl hukukta oluşturduğu problemleri, günümüz silahlı çatışmalarından örneklerle inceleyecektir. Bu amaç doğrultusunda; uluslararası insancıl hukuk prensipleri olan ayırt etme, ölçülülük ve önleme ilkeleri detaylı bir şekilde tartışılacaktır. Otonom silah sistemlerinin Martens Kaydı doğrultusunda yasaklanıp yasaklanmaması gerekliliği hususu uluslararası arenadaki tartışmalar doğrultusunda incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Otonom Silah Sistemleri, Uluslararası Hukuk, Yapay Zeka, Martens Kaydı

* Dr. Öğr. Üyesi, Girne Amerikan Üniversitesi, berkantakus@gau.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6652-2512.

The Dehumanization of International Humanitarian Law: An Analysis of the Potential Impact of Autonomous Weapon Systems on International Humanitarian Law

Berkant Akkuş

Abstract: Autonomous weapon systems (AWS), also known as killer robots, are advanced technology weapons that use artificial intelligence and robotic technology to select targets and attack without any human intervention. Autonomous weapon systems provide many benefits on the battlefield. AWS is used as a preventative action in dangerous missions in order to prevent civilian and military losses. It radically changes the battlefield by acting completely independently of the weaknesses such as disappointment, revenge, anger, and fatigue that the soldiers have during the armed conflict.

Autonomous weapon systems, which act without meaningful human control, create problems in determining legal and criminal responsibility, and the decision of life and death by a machine opens up the inviolability of human dignity. This study will examine the problems created by autonomous weapon systems in international humanitarian law. In line with this purpose, the principle of distinction, the principle of proportionality, and the principle of precaution, which are the core principles of international humanitarian law, will be discussed. The weapon review process of autonomous weapon systems and whether it should be banned in line with the Martens Clause will be examined in line with the discussions in the international arena.

Key Words: Autonomous Weapon Systems, International Law, Artificial Intelligence, The Martens Clause

Giriş

Teknoloji alanında yaşanan gelişmeler savaş meydanında kullanılan silahları kökten değiştirmeye başlamıştır. Otonom silah sistemlerinin geliştirilmesi silah teknolojisinde ve askeri ilişkilerde bir devrim olarak kabul edilmektedir (Singer, 2009, s. 179). Yapay zeka teknolojisini kullanan makinelerin insan müdahalesine ihtiyaç duymadan hedefleri belirleme kararı verebilmesi akademik tartışmaları beraberinde getirmiştir (Schmitt, 2013) (Sassoli, 2014). Devletler, Birleşmiş Milletler nezdinde otonom silah sistemlerinin uluslararası insancıl hukuk kurallarıyla uyumlu olup olmayacağını tartışmaya açmıştır (Kos, 2013). Otonom silah sistemleri alanında silahlanma yarışının başladığı açıktır.

Otonom silah sistemlerinin askeri faydaları pek çok devleti bu alanda yatırım yapmaya yöneltmiştir. Robotlar bir kuvvet çarpanı olduğundan orduların askeri gereksinimi azalacaktır. (Wagner, 2011). İnsana ait duygular ve kendini koruma iç güdüsü robotik teknolojinin karar mekanizmalarında etkili olmasıyla ortadan kalkacaktır (Marchant, 2011). Otonom silahları konuşlandırmak çeşitli avantajları beraberinde getirmektedir. Dijital cihazlar verileri insanlardan daha hızlı toplayıp işleyebilmektedir. Günümüz çatışmalarında hızın önemi gittikçe artmaktadır. Modern silahlı çatışmalarda, bir gemi düşman füzelerini tespit eden ve yok eden otonom bir sistem olmadan gelen füzelere karşı kendini savunamaz durumdadır. Otonom silahlar ise insanların yapmasını zor, imkansız olduğu; patlayıcı mühimmat imhasıyla, radyasyon içeren maddelere maruz bırakan işlerde veya hayati riskin yüksek olduğu koşullarda rahatlıkla çalışabilmektedirler. Özellikle bu koşullar, insanların yüksek basınç ve oksijen eksikliğinden zarar görmemek için özel ekipmana ihtiyaç duyduğu uzay veya deniz altı olarak belirtilebilir. Otonom silahlar yüksek riskli durumlarda insanların yerini kısmen alabilirler, böylece birliklerin daha az riske maruz kalmasını sağlarlar. Otonom silah sistemlerinin konuşlandırılması sivil ve askeri personel kayıp sayısını sınırlamaya da yardımcı olabilir (Sharkey, 2012, s. 789). Algoritmalar ve sensörler tarafından oluşturulan verilere dayanarak nesnelere tanıma kapasitesine sahip olan otomatik hedef tanıma radar sistemleri ve diğer otonom işlevlerle birlikte hassas güdümlü mühimmatın kullanılması, insanlara silahlı çatışmalarda güç kullanımı üzerinde daha fazla kontrol sağlamaktadır. Günümüzde geniş bir alanın her parçasını yok etmeyi amaçlayan yıkıcı bombalama saldırısı olarak nitelendirilen halı bombardımanı yerine, daha hassas nokta atışı saldırılar gerçekleştirilmesi bunun en doğru göstergesidir (Koplow, 2010).

İnsanlar otonom sistemlerin sahip olmadığı veya en azından henüz sahip olmadığı becerilere sahiptir. Bu gerekçeyle görevleri otonom sistemlere devretmek her zaman daha etkili ve verimli değildir. Tam otonom sistemler insan müdahalesi olmaksızın, tamamen bağımsız hareket edecek şekilde tasarlanırsa da, olası sistemsel hataların, arızaların sonuçları doğrultusunda tüm görev başarısızlıkla sonuçlanacaktır ve maliyet artacaktır. Benzer bir olayda, NASA tarafından Mars

gezici sisteminin belirlenmesi aşamasında; otonom bir sistem yerine, insanlar tarafından müdahalenin mümkün olduğu sistem uzayda oluşabilecek problemlere etkili çözümler üretebilmek adına tercih edilmiştir (Bradshaw, Hoffman, Johnson, & Woods, 2013).

Otonom silah sistemlerinin silahlı çatışmaları kökten değiştiren faydaları ve zararları uluslararası arenada yoğun bir şekilde tartışılmasına rağmen, henüz üzerinde uzlaşmaya varılmış bir otonom silah sistemleri tanımı bulanmamaktadır. Akademik literatürde en sık atıf yapılan tanım Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı'nın 3000.09 numaralı yönergesinde kullanılmıştır. Bu tanıma göre otonom silahlar: "İnsan müdahalesine ihtiyaç duymadan, etkinleştirildiği zaman hedefleri seçip ateşlenebilen silah sistemleridir." (Defense, 2012). Crotoof'a göre otonom silah sistemi, toplanan bilgiler ve önceden programlanmış kısıtlamalar doğrultusunda hedefleri bağımsız olarak seçme yeteneğine sahiptir (Crotoof, 2015, s. 1847). Birleşik Krallık Savunma Bakanlığı otonom silahları, yönlendirmeleri yorumlayabilen insan ile aynı seviyede durumsal farkındalığa sahip sistemler olarak tanımlamıştır (Defense, 2011). NATO ise otomatik ve otonom sistemler arasında bir ayrımı vurgulamaktadır. Otomatik sistemler önceden belirlenmiş kuralları takip eden sistemlerdir. Otonom sistemler ise hedeflere ulaşmak için kendi kararlarını sahadan elde edilen veriler doğrultusunda belirleyen, potansiyel olarak öngörülemeyen bir hareket tarzına sahip sistemlerdir. NATO'nun tanımı açıkça bilinçli ve özerk olarak kendi kendini idare edebilme özelliklerini kapsamaktadır (NATO Joint Air Power Competence Centre, 2016).

Devletler ve uluslararası örgütler tarafından yapılan otonom silah sistemleri tanımları arasında farklılıklar doğrultusunda; bir silah, belirli görevleri veya işlevleri insan müdahalesinden bağımsız olarak yerine getirebilir. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler Silahsızlanma Araştırmaları Enstitüsü, Uluslararası Kızılhaç Komitesi bir silahın kritik ve kritik olmayan işlevleri arasında ayrım yapmaktadır (Autonomous Weapon Systems: Implications of Increasing Autonomy in the Critical Functions of Weapons, 2020) (UNIDIR, 2014). Kritik işlevler güç kullanımıyla ilgili olup hedef seçimi ile hedef angajmanını içermektedir. Otonom havadan yakıt ikmalî kritik bir işlev değildir. Yalnızca kritik işlevler, otonom olarak yani insanlardan ziyade silahın kendisi tarafından yürütüldüğü durumlarda, silahlar otonom olarak sınıflandırılır.

Makalede sunulan tanımlar neticesinde günümüzde kullanılan başlıca otonom silah sistemlerini sıralamak gerekirse; Taranis (BAE Systems, 2022) ve X-47B (Northrop-Grumman, 2022) otonom özelliklere sahip insansız hava muharebe sistemleridir. Guardian ise askeri üslerde otonom olarak devriye gezen silahlı insansız kara aracıdır (Israel Aerospace Industries, 2022). SGR-1 ise Kuzey ve Güney Kore sınırında kullanılan nöbetçi otonom silah sistemidir (Kumagai, 2022).

Otonom silahlarla ilgili literatür bu silahları insanların döngü içinde, döngü üstünde veya döngü dışında yer alması olarak üç kategoriye ayırır (Scharre & Horowitz, 2015). İlk kategori, belirli hedefleri seçmek ve onları hedef almak için

döngü içinde bir insan bulunan silahlardan oluşmaktadır. Bu kategorideki silahlar bir insan tarafından seçilen bireysel hedeflere veya belirli türdeki hedeflere otonom olarak müdahale eden silah sistemleridir. Operasyonel anlamda ilk defa İkinci Dünya Savaşı'nda kullanılmaya başlanan çeşitli güdümlü mühimmat türlerini içerirler. Tomahawk kara saldırı seyir füzesinin en son versiyonu gibi bazıları uçuşta yeniden hedeflenebilir. Ateşle ve unut silahları gibi diğer güdümlü mühimmat türleri bu yeteneğe sahip değildir. Döngü içindeki insan kategorisindeki tüm silahlar yarı otonom silahlardır.

İkinci kategori, silah etkinleştirildikten sonra belirli hedefleri seçmek ve onları hedef almak için döngü üstünde bir insan bulunan silahlardan oluşur. Bu kategorideki silahlar bir insan tarafından seçilmemiş hedefleri otonom olarak seçen ve hedef alan sistemlerdir. Bununla birlikte, insanlar ne tür bir hedefin amaçlandığını bilir ve gerekirse müdahale edebilir. Uygulamada bu insan denetimli otonom silah sistemleri savunma görevlerini yerine getirir ve nispeten karmaşık olmayan ortamlarda konuşlandırılır. Çoğu durumda fırkateynlerdeki kaleci sistemi gibi monte edilirler veya Patriot sistem gibi sabit bir konumda konuşlandırılırlar. Görevler için gereken kısa süre göz önüne alındığında, insan kontrolörler herhangi bir uygunsuz görev gerçekleşmeden önce müdahale edemeyebilir (Roord, 2015, s. 155). Ancak uygun olmayan bir müdahaleden sonra sistemin çalışmasını tamamen durdurabilirler ve yazılım arızaları, siber saldırılar durumunda müdahale edebilirler. İlk kategori olan döngü içinde insan bulunan silahlar ile döngü üstünde insan bulunan silahlar arasındaki temel fark, ikincisinin bağımsız olarak bireysel hedefleri seçebilmesidir.

Üçüncü kategori, etkinleştirildikten sonra belirli hedefleri seçmek ve bunlara müdahale etmek için insanın döngü dışında bulunduğu ve saldırıyı durdurmak için insan müdahalesi olasılığı olmayan silahlardan oluşmaktadır. Bu kategorideki silahlar, önceden programlanmış kurallara göre, belirli bir süre boyunca, önceden belirlenmiş bir coğrafi alanda, hedefleri otonom olarak seçen ve angajman yapan silah sistemleridir. İnsan operatörler hangi belirli hedeflere müdahale edileceğini bilmemekte ancak hedefin türü önceden tanımlanmaktadır. Bu kategorideki otonom silahlar yalnızca önceden programlanmış kriterlere uyan hedeflere saldırır. Günümüzde radar sistemlerini hedef alan İsrail Harpy insansız hava aracı gibi bu açıklamaya uygun olan operasyonel silah sistemlerinin yalnızca birkaç örneği mevcuttur. Harpy, belirlenmiş bir alan üzerinde arama modeli oluşturularak uçurulabilir. Bu özelliklerin çoğuna sahip olan diğer silah sistemleri örnekleri arasında sensörle kaynaşmış silahlar ve Brimstone havadan yüzeye anti-zırh füzesi sayılabilir (Moyes, 2014). Hedef belirli kriterleri karşılıyorsa, o bölgedeki düşman radarlarını devreye sokmak için önceden programlanmıştır. İnsan operatörler döngü dışında olduğundan hangi bireysel hedeflerin devreye gireceğini bilmez. Sadece silahın belirli bir coğrafi alan içinde, belirli bir süre boyunca, belirli bir hedef türünü arayacağını ve potansiyel olarak devreye gireceği insan operatörler tarafından bilinir. İkinci kategoride yer alan döngü üstünde insan bulunan silahlar

ile döngü dışında insan bulunan silahlar arasındaki temel fark, ikinci durumda insanların silah etkinleştirildikten sonra bir saldırıyı durdurmak için müdahale edememeleridir (Marra & McNeil, 2013, s. 1145).

Bu makale, Martens Kaydı ve insancıl hukukun yanı sıra tam otonom silah sistemlerine odaklanacağından; döngü içinde ve döngü üstünde insan bulunan silahlar araştırmanın kapsamı dışında kalacaktır. Tam otonomiye odaklanılmasının nedeni ise insan müdahalesi bulunmadan hedefleri belirleyen ve yok eden bu sistemlerin yarattığı hukuki tartişmaların incelenmesi gerekliliğidir. Tartışmalar doğrultusunda silah otonomisi üç temel özelliğe sahiptir. İnsanlar döngünün dışında yer almaktadır, kritik fonksiyonlar tamamen otonom sistem tarafından yürütölmektedir. Otonom silahlar karmaşık ve belirli kural, yasalara göre idare edilmeyen ortamlarda yani askeri hedeflerin, sivillerin ve sivil nesnelere birbirine karıştığı durumlarda faaliyet gösterebilmektedir. Bu özellikler dikkate alınarak tam otonom silah sistemleri için uygun bir tanım oluşturmak gerekirse; tam otonom silah sistemleri bir kez etkinleştirildiğinde, insan müdahalesi olmaksızın özellikle hedeflerin herhangi bir insan tarafından önceden seçilmesine gerek olmaksızın, hedefleri seçebilen ve angaje olabilen, potansiyel olarak karmaşık ve yapılandırılmamış ortamlarda faaliyet göstererek kendi kendini yönetebilen silah sistemleridir.

Bu makale otonom silah sistemlerini uluslararası insancıl hukuk ilkeleri açasından incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda uluslararası insancıl hukukun ana ilkeleri olan ayırt etme, ölçölölük, ve önleme ilkeleri incelenecektir. Daha sonra ise Martens Kaydı kapsamında otonom silah sistemlerinin yasaklanmasının gerekli olup olmadığı tartişılacaktır. Otonom silah sistemlerine ilişkin Türkçe akademik literatür incelendiğinde Güneysu'nun diğer yazarlardan farklı olarak yeni silahların geliştirilmesi ve uluslararası insancıl hukuk tartişmasına odaklanarak orijinal bir katkı yaptığı anlaşılmaktadır (Güneysu, 2013, s. 265). Ataş ise otonom silah sistemlerinin anlamlı insan kontrolüyle sınırlandırılması gerektiğini savunarak farklı bir bakış açısı ortaya koymaktadır (Ataş, 2022, s. 793). Özer ise makalesinde hesap verebilirlik üzerinde durarak otonom silah sistemlerinin uluslararası hukuk ihlallerinden doğan sorumluluğun kime atfedileceğini tartişmaktadır (Özer, 2018, s. 264). Bu makalenin literatüre orijinal katkısı ise daha önce tartişılmayan Martens Kaydını da inceleyerek uluslararası insancıl hukukun ana ilkeleri ile otonom silah sistemlerinin uyumlu olup olmadığına odaklanmaktadır.

Ayırt Etme İlkesi

Otonom silah sistemlerinin belirlenen bir hedefin sivil mi askeri mi olduğunu tespit edebilmesi gereklidir. Olası şüphe durumunda ise hedefin sivil olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Bu durumda, otonom silah sistemleri görevi ivedilikle iptal edecek şekilde programlanmalıdır. Söz konusu sistemler hedefleri belirler-

ken biçim, büyüklük gibi nicel verilerden faydalandığından, teknolojideki gelişmeler bağlamında bir tankı, askeri veya radar üssünü ayırt edebilmesini beklemek gerçekçi bir yaklaşım olur. Ancak otonom silah sistemlerinin, müzede sergilenen bir tank ile sivil yerleşim yerinde konuşlanan terkedilmiş halde bulunan bir tank arasındaki farkı nasıl ayırt edebileceği ise günümüz teknolojiyle mümkün görünmemektedir (Grut, 2013, s. 13). Vücut ısısını tespit edebilen ısı sensörleri, tank personelini belirleyerek tankın terk edilmiş olup olmadığını ortaya çıkarabilir. Ancak ısı sensörlerinin terkedilmiş bir tank ile uzaktan kontrol edilen insansız aracı ayırt edebilmesi mümkün görünmemektedir. Benzer şekilde hendek kazan bir çiftçiyle, el yapımı patlayıcı cihazı toprak altına yerleştiren silahlı grup üyesinin ayırımının, insan ile aynı seviyede yapılabilmesini bir makineden beklemek bugünün teknolojiyle mümkün değildir (Petman, 2017, s. 28).

Bir silahlı çatışmanın tarafları; sivilleri ve savaşılanları, aynı zamanda sivil ve askeri hedefleri ayırt edebilmelidir. Bu ilke, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri'ne Ek Protokol I'in 48. maddesinde tanımlanmıştır. Devletlerin uygulamaları gözden geçirildiğinde (Henckaerts & Beck, 2005); ayırt etme ilkesinin uluslararası ve uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda Cenevre Sözleşmeleri'ne taraf olmayan devletler için dahi, uluslararası teamül hukuku olarak uygulanması gerektiği kabul edilmektedir (Solis, 2021). Uluslararası Adalet Divanı ayırım gözetmeyen saldırıları yasaklayan kuralın uluslararası insancıl hukukun ana ilkesi olduğunu belirtmektedir (Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, 1996). Eritre-Etiyopya Komisyonu, Ek Protokol I 48. maddenin uluslararası teamül hukukunun bir ifadesi olduğunu tespit etmiştir (Western Front, Aerial Bombardment and Related Claims - Eritrea's Claims, 2005).

Ayırım ilkesi, Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından jus cogens olarak nitelendirilmesi doğrultusunda (International Law Commission , 2001, s. 112) emredici kural olarak tartışmasız gibi görünse de, hedefin hem sivil hem de askeri nitelikte olabileceği durumlarda uygulamada önemli zorluklar vardır. Bu tür hedefler için en iyi örnek, sivil amaçlar için kullanılan ve aynı zamanda askeri birliklere takviye yapmak için de kullanılabilen köprüler örnek olarak gösterilebilir (Quéguiner , 2015, s. 164). Benzer hatalı kararlara yol açabilecek diğer bir örnek, silah taşımaya zorlanan çocukların düşük irtifada seyir eden otonom silah sistemi tarafından savaşılan olarak kabul edilmesi olabilir (Cahn, 2006). Görünüşte zararsız davranışların, önceden programlanmış bir saldırıyı tetikleyebileceği durumların ortaya çıkarılabileceği de açıktır. Tüfek taşıyan bir kişi kendisini tehlikelerden koruma amacıyla ya da avlanmak amaçlı böyle bir silah taşıyor olabilir. Bu gibi durumlarda hatalar aynı şekilde insanlar tarafından da yapılabilir. Bu nedenle, ayırım ilkesini doğru bir şekilde uygulayabilmek için, yapılan analizler hedef seçiminin önemli bir parçası haline gelir.

Otonom silah sistemleri ve ayırt etme ilkesi arasındaki ilişkiyi incelemek için kurgusal bir olay bu bölümde incelenecektir. Ayaklanmalara karşı koymak için gerçekleştirilen bir operasyonda, köy sakinleri silah olarak değil, tamamen dini

nedenlerle hançer taşımaktadırlar. Sih inancında hançer bir tören kılıcı olarak görülmektedir ve Sih'in adaletsizliğe, baskıya karşı mücadelesini temsil eder. İsyancıların köyde bulunan bir evde saklandıklarına dair alınan ihbar doğrultusunda, askerler yerleşkeye girmek üzereyken, kültürlerinin bir parçası olarak hançer taşıyan köyün çocukları kapıya çarpan topun peşinden koşmaya başlar ancak askerler yerleşkeye ulaştığında, çocukların babası durumu anlar ve çocuklara kapıdan uzak durmaları için askerlerin anlamadığı bir dilde bağırır ve koruma içgüdüleriyle hareket eder (Wagner, 2013). Komutanlar tarafından bu kişilerin tehdit olmadığı, iki çocuğun sadece top kovaladığı anlamlandırılabilir. Aynı durum yapay zeka tarafından ise silah taşıyan hızlı yaklaşan hedefin, başka bir potansiyel hedefe tehdit edici bir şekilde koşması olarak da yorumlanabilir. İki farklı yorum, ayırt etme yeteneğinin silahlı çatışma esnasındaki önemini ortaya çıkarmaktadır. Silahlı kültürel veya dini bir sembolden ayırt etmek, tehditkar tavırlar sergileyen birinin aksine çocukları için korkan bir kişinin yüzünün ifadesini yorumlayabilmek, oyun oynayan çocukları düşman hedeflerden ayırt etmek, en azından bu aşamada robotik yeteneklerin ötesinde çok daha üstün olan bilişsel yetenekler gerektirir (Guarini & Bello, 2014, s. 150).

İnsanlar için yorumlaması oldukça zor olan ve hukuki tartışmaların halen sürdüğü muhasamata doğrudan katılan sivilleri, otonom silah sistemlerinin algoritmaları aracılığıyla tespit edemeyeceği açıktır (Solis, 2021, s. 539). Muhasamata doğrudan katılan siviller hukuka uygun hedeflerdir ancak kolluk kuvvetleri olarak hareket eden silahlı siviller değildir. Robotik sistemler belirli görevlerde insanlardan daha iyi olabilirler ancak hukuka uygun, uygun olmayan hedefler arasında ayırım yapmak ve nesnelere tanıma konusunda oldukça yetersizdirler (Sharkey, 2014). Doktrinde, Arkin robotların on yıl gibi kısa bir süre içinde bu ayırım şartına uyum sağlayabileceklerini düşünmektedir (Arkin, 2017); Sharkey ise yakın gelecekte bunu yapabileceklerine şüpheyle bakmaktadır (Sharkey, 2012). Arkin ve Sharkey'nin tahminlerini değerlendirdiğimizde, otonom silah sistemlerine uygulanan yapay zeka teknolojisi günümüzde muharıpler ile siviller arasındaki ayırımı başarısızdır. Silahlı çatışmaların değişen doğası doğrultusunda, artık savaşçıların üniforma giymediği görülmektedir ve gerilla savaşlarında nesnelere statüsünü belirlemenin gittikçe daha da zor hale geldiği açıktır. Dolayısıyla, otonom sistemlerin yakın gelecekte sivil muharip, sivil askeri hedef ayırımlarını yapabilmesi oldukça zor görünmektedir. Schmitt'in işaret ettiği gibi bir silahın hukuka uygun ve hukuka uygun olmayan hedefler arasında ayırım yapamaması, bu tür silahların nerede ve ne zaman yasal olarak konuşlandırılabilceğini sınırlar, yasaklanmasını gerektirmez (Schmitt, 2013, s. 279). 1990-1991 yılları arasında Körfez Savaşı sırasında Irak devletinin, sivillerden arındırılmış Irak çölündeki birliklere karşı SCUD füzeleri kullanması hukuka uygun olarak kullanılan ayırım gözetmeyen silahların bir örneğidir. Kore SGR-A1 ise askerden arındırılmış bölgede devriye gezmek için yarı otonom bir modda hukuka uygun olarak kullanılan otonom bir silah sistemidir. Otonom silah sistemlerinin yasaklanması gerekliliği

ile ilgili daha iyi bir hukuki argüman olarak, silah sistemlerinin sivil ya da savaşı ayırt edip edemeyeceklerine odaklanmak yerine, aktif ve yaralı savaşılar arasında ayırım yapıp yapamayacakları düşünülmelidir. İlki hedeflenebilirken, ikincisi hukuka uygun bir hedef değildir ve her ikisinin de aktif çatışma bölgelerinde bulunması muhtemeldir. Otonom silah sistemlerinin çöller, denizaltı, uzay gibi sivillerin bulunmadığı ve sivil hedefler içermeyen savaş meydanlarında kullanılabilmesi daha uygundur.

Programcılar tarafından belirli bir kilo ve boyun altında olan kişiler, fiziksel özellikleri doğrultusunda çocuk olarak kodlanıp, otonom silah sistemlerinin bu hedeflere saldırmaması sağlanabilir. Yakın gelecekte zırhlı muharebe araçlarının ısı imzası, şekli, boyutu ve maksimum hızı gibi geçerli askeri hedeflerin belirleyici faktörlerini otonom silahın bilgisayar sistemine yüklemek mümkün hale gelebilir. Böylelikle otonom silahların koruyucu amblem taşıdıkları ya da bir tür siren iletikleri için ambulansları ve sağlık personelinin tanıyabilecek şekilde tasarlanması mümkün olmalıdır.

Ölçülülük İlkesi

Ölçülülük ilkesi, sivillere ve sivil hedeflere yönelik zararın öngörülen somut ve doğrudan askeri avantajla ölçülü olmasını hedefler (Noll, 2013, s. 206). Cenevre Sözleşmelerine Ek Protokol I'ın 51-5(b) maddesinde ifade bulan ölçülülük ilkesi “elde edilmesi beklenen somut ve doğrudan askeri avantaja kıyasla aşırı olarak kabul edilecek miktarda sivil insan ölümlerine, yaralanmalarına ve sivil nitelikteki mallara zarar verilmesine ya da bu kayıp ve zararların hepsinin birlikte oluşmasına arızı şekilde sebep olması beklenebilecek saldırıları yasaklar.” Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü uyarınca; askeri bir saldırının sivillerin can kaybına, yaralanmasına veya sivil nesnelerin zarar görmesine sebebiyet vereceğini bilecek kasıtlı olarak başlatmak, öngörülen somut ve doğrudan askeri avantaja göre açıkça aşırı olacaktır ve uluslararası silahlı çatışmalar açısından savaş suçu teşkil edecektir. Uluslararası Adalet Divanı tavsiye görüşünde; “çevreye saygının, bir eylemin gereklilik ve ölçülülük ilkelerine uygun olup olmadığının değerlendirilmesinde kullanılan unsurlardan biri olduğunu” belirterek, ölçülülük ilkesinin uygulanabilirliğini kabul etmiştir (Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, 1996, par. 140). Somut ve doğrudan askeri avantaj kavramının subjektif niteliği ve her olayın farklı değerlendirilmesi gerektiğinden, otonom silah sistemlerinin bu hassas dengeyi nasıl gözeticeği belirsizdir.

Olası bir savaş senaryosunda, komutan askeri lojistik tesisin imhasını operasyonun tamamlanması için kritik önemde görürken; başka bir komutan aynı askeri lojistik tesisin imhasını gelecekteki operasyon için saklayabilir. Zararın ölçüsünün belirlenmesi de subjektiftir ve askeri hedefin değerine dayalı olarak vakaya özel hale gelir. (Gardam, 1993, s. 401). Sivil zayıyla sonuçlanan bir saldırı ölçü-

l kabul edilebilir, eğer hedef düşman kuvvetlerinin yüksek rütbeli bir lideriyse. lllk, sivil kayıplar ve zararlara karşı askeri avantaj orantısına karar verme sürecinde yer alan askeri komutanlar veyahut siyasi karar vericilerin öznel değer yargılarına göre değişkenlik göstermektedir (Dinstein, 2002, s. 219).

Otonom silah sistemlerinin karar verme sürecinde yapay zeka hakimiyeti bulunduğundan, günümüz teknolojisinin son derece öznel olan bu dengeyi nasıl karşılayacağı belirsizdir. Bu yüzden yazılım geliştiricilerin, hukukçuların, askeri uzmanların otonom silah sistemlerinin lllk analizleri yürütmesini sağlamak ve programlanabilir nesnel kriterler geliştirmek için robotik uzmanları ile insani yardım uzmanlarının birlikte çalışması gerekiyor. Bu çok uzak bir hedef gibi görünsede, işbirliğine dayalı bir çabayla otonom silah sistemlerinin aktif olarak kullanılabilmesi için daha geniş çapta kabul gören hukuki standartlar oluşturabilir. Böylelikle insan operatör, görevin yürütülmesinden önce askeri bir hedefin değerlendirmesini programlayabilecektir. Operasyon başladıktan sonra sivillerden oluşan insan kalkınının oluşturulması durumunda, operasyonun her aşamasında, lllk değerlendirmesinin yapay zeka yerine bir insan tarafından yapılması gerekliliği anlaşılmaktadır. Otonom silah sisteminin operasyon esnasında savaşçı olmayanları tanımlayamadığı veya ayırt edemediği durumlarda, algoritmalar bu kişileri sivil olarak kabul etmek için önceden programlanmış bir varsayıla sahip olabilir. Savaş dışı kalmış kişilerin, teslim olanların beyaz bayrak ile kendilerini belirlemesi bir insan için yorumlanması oldukça kolay iken otonom silah sistemlerinin bu ayrımı yapabileceği tartışmalıdır (Sparrow, 2015, s. 702).

Sivillerin yakınlığı faktörünü değerlendirerek, tali hasar tahmin metodolojisinin otonom silah sistemlerine programlanabilmesi mümkündür (Schmitt, 2013, s. 255). Bu konuda tali hasar tahmin metodolojileri bir başlangıç noktası sunar. Tali hasar tahmin metodolojileri karmaşık süreçlerdir. Birlesik Devletler uygulamasını ele alırsak; sivil kayıp seviyesi, farklı silah türlerinin etki alanı, amaçlanan saldırı alanındaki demografi ve zamanlamanın muhtemel hasar üzerindeki etkisi gibi hususlara dayalı olarak tali hasarı değerlendirmek için dört aşamalı bir analitik ereve kullanılır (Chairman of the Joint Chiefs of Staff Instruction, 2012).

Jeremy Bentham'e göre topluluğun mutluluğunu arttırma eğilimi, onu azaltma eğiliminden daha büyük olduğunda faydacılık ortaya çıkmaktadır. lllk ilkesi faydacılık felsefesi doğrultusunda incelenebilir (Bentham, 1988, s. 3). Tıpkı belirli bir eylemin, mutsuzluktan daha fazla mutluluk ile sonuçlanması durumunda faydacılığın tatmin olması gibi; bir saldırı tali zarardan daha fazla askeri kazançla sonuçlandığında lllk sağlanır. Faydacılık ve lllk arasındaki paralellik açıktır. Bu nedenle uluslararası insancıl hukukta lllk ilkesi faydacı bir ilkedir (von Hirsch, 1992, s. 71). Bentham'ın tanımladığı faydacı çerçevenin, lllk hesaplamalarında kullanılabilir gerçek dünya değerlerini oluşturabilmesi, tali hasar tahmin metodolojilerinin uygulama süreçleri aracılığıyla gerçekleşir.

Birlesik Devletler tali hasar tahmin metodolojileri, kişilerin veya nesnelere, çoğu geleneksel silahtan etkilenebileceği hedef etrafında bir etki alanı oluştur-

mayı ve bu etki alanı içinde gerçekleşecek olan tüm ikincil hasarları tespiti içerir (Chairman of the Joint Chiefs of Staff Instruction, 2012).

Bentham genel olarak acının yoğunluğunun seviyesi ve derecesinden bahsederken; Birleşik Devletler tali hasar tahmin metodolojileri, bir saldırının etkilerini büyütebilecek potansiyel kimyasal, biyolojik, çevresel tehlikeler gibi etkileri dikkate alır (Bentham, 1988, s. 30). Böylelikle soyut kavramlar ölçülebilir hale getirilmiş olur. Saldırının yol açacağı tali hasarı belirleyip, elde edilecek askeri kazanımla kıyaslama görevinin tamamlanması, iki değer kıyaslanması mümkün olmadığından imkansız görünmektedir.

Ölçülülüğü yönetilebilir hale getirmek için mümkün olduğunda farklı değil, benzer şeyler arasında yapılabilecek bir ölçüme sahip olmak gerekir. Askeri hedefin değeri, korunacak veya kurtarılacak hayatlar açısından ifade edilebilirse çok daha hesaplanabilir olacaktır. Böylece operasyonun maliyeti, genellikle savaşçı olmayan hayatların kaybı riski açısından daha doğru bir şekilde değerlendirilecektir (Newton & May, 2014, s. 285). Sağlanabilir bir ölçülülük değerlendirmesi yapmak için bu iki değer daha sonra benzer bir temelde karşılaştırılabilir. Ölçülülüğün, yapay zeka tarafından uygulanması için yeterince somut ve karşılaştırılabilir değerlere ayrılabilmesi gerekir.

Otonom silah sistemleri, ölçülülük ilkesine yönelik analizleri, objektif olarak ve her bir duruma özel değerlendirmeler yaparak tamamlarsa görevi tamamlayabilmelidir. Aksi durumda, yani angajman kurallarına aykırılık, silahlı çatışma hukukunun temel ilkelerine aykırılık durumlarında özellikle korunun kişilerin ayrımını yaparken sorunlar yaşarsa, askeri komutanın onayını almalıdır. Sonuç olumsuz ise hareket noktasına geri dönecek şekilde programlanmalıdır (Kastan, 2013, s. 49).

Önleme İlkesi

Cenevre Sözleşmelerine Ek Protokol I'ın 57. maddesi doğrultusunda askeri operasyonlar yürütülürken; sivil nüfusun, sivillerin ve sivil nesnelere zarar görmemesi için sürekli özen gösterilmelidir. Madde 57(2); sivillerin can kaybını, sivillerin yaralanmasını ve sivil nesnelere zarar görmemesini önlemek ve her halükarda en aza indirmek için mümkün olan tüm önlemlerin alınması yükümlülüğünü yaratır. Uygulanabilir tüm önlemleri alma yükümlülüğü; birçok devlet tarafından insani ve askeri hususlar da dahil olmak üzere, o sırada hüküm süren tüm koşullar dikkate alınarak uygulanabilir veya uygulamada mümkün olan önlemlerle sınırlı olarak yorumlanmıştır (ICRC, 2022). Otonom silah sistemleri; doğrulama, ölçülülük, araç ve yöntemlerin sınırlandırılması ve uyarı verme görevinin birleşiminden oluşan uluslararası insancıl hukukta saldırıda önleme ilkesine uygun olmalıdır. Doğrulama ve ölçülülüğün dahil edilmesi, bu çalışmada tartışılan ayırt etme ve ölçülülük ilkelerinin büyük ölçüde usule ilişkin tekrarlarıdır. Yeniden değerlendirildi-

rilmesine gerek yoktur. Bununla birlikte, savaş araçlarının ve yöntemlerinin sınırlandırılmasına yapılan atf ve uyarılara yapılan atf yeni ve ayrı gereksinimlerdir. Araçların sınırlandırılması açısından bunlar herhangi bir silah olabilir. Etkisiz hale getiren gaz kutularından nükleer bombalara kadar uzanır.

Önleme yükümlülüğü, kazara meydana gelen sivil can kaybını önlemek ve her halükarda en aza indirmek amacıyla bir araç seçimi yapmaktır (Henderson, 2009, s. 156). Otonom silahlar, iki temel nedenden ötürü insan savaşçılardan daha iyi araçlara dayalı önlem alma potansiyeline sahiptir. İlk olarak, insan askerlerin aksine otonom silahlar, sınırsız fiziksel güçleri nedeniyle çok çeşitli savaş araçlarıyla donatılabilir. Böylelikle herhangi bir görevde seçebilecekleri daha geniş bir araç yelpazesine sahip olacaklardır. Harvard Üniversitesi İnsani Politika ve Çatışma Araştırmaları Programı tarafından hazırlanan, Hava ve Füze Savaşlarına Uygulanabilir Uluslararası Hukuka İlişkin Kılavuzu'nun açıkça belirttiği üzere; bir saldırgan, seçimin askeri olarak mümkün olduğunu varsayarak, ikincil hasar olasılığını en aza indirecekse daha hassas veya daha az patlayıcı güce sahip bir silah seçmelidir (Program on Humanitarian Policy and Conflict Research at Harvard University, 2013, s. 145). Açıkça daha geniş bir teçhizat mevcutsa, daha az hasar veren bir silahı kullanmak daha uygun hale gelir. İkinci olarak, modern silahların özellikleri genellikle oldukça karmaşıktır. Delici yeterlilik (nüfuz etme gücü), patlama yarıçapı, etki süresi ve yüzey darbe modellemesi gibi konuları kapsar (Winter, 2020, s. 267). İnsanlar bu teknik özelliklere hakim olmak için çok fazla eğitime ihtiyaç duyar. Özellikle silahlı çatışma esnasında bu derece ayrıntılı teknik özelliklerle boğuşmak için mücadele eder. Ancak makineler tüm bu teknik özelliklere, en uzun ve en zorlu görevlendirmelerde bile mükemmel şekilde hakim olup uygulayabilir. Dolayısıyla otonom silah sistemlerinin, hangi silahların hangi durumlara uygun olduğu konusunda insanlardan daha iyi tespitler yapabilmeleri mümkündür (Jensen, 2020, s. 599).

Önleme yükümlülüğü, kazara meydana gelen sivil can kaybını önlemek ve her halükarda en aza indirmek amacıyla bir yöntem seçimi yapmaktır. Yöntemlerin kapsamına ise taktikler girmektedir. Yani zamanlama, açılı, irtifa (Grut, 2013, s. 13). Zamanlamayla ilgili olarak, Birleşik Devletler Savaş Hukuku El Kitabı, sivillerin bulunma olasılığının daha düşük olduğu bir zamanda askeri bir hedefe saldırmanın uygun olabileceğini ve saldırmadan önce düşman kuvvetlerinin nüfus yoğun bölgelerden ayrılmasını beklemenin uygun olabileceğini belirtir (US Department of Defense, 2015).

Hücum açıları ile ilgili olarak, HPCR Kılavuzu bunun bir bombanın hedefin yakınına veya ötesine düşmesi durumunda nereye düşebileceğini belirleyen faktörlerden biri olduğunu belirtir. Silahlı çatışma esnasında bir yapının batı tarafı daha az kullanılıyorsa, kuzeyden veya güneyden saldırmak tavsiye edilebilir (Program on Humanitarian Policy and Conflict Research at Harvard University, 2013, s. 153). Özünde saldırı yöntemlerinin hafifletilmesi büyük ölçüde zamanlama ve hücum açıları ile ilgilidir. Otonom silahlar bu yükümlülüğü insanlardan

daha iyi uygulayabilir. Birleşik Devletler Deniz Harekatı El Kitabı yöntemlerin hafifletilmesi kararlarının bilinen veya makul olarak elde edilebilen tüm gerçekler ışığında alınması gerektiğini belirtmektedir (US Naval War College, 2007). Otonom bir silah için mevcut olan bilgi, veri miktarının, bir insan için mevcut olan miktardan çok daha fazla olduğu muhtemeldir. Bu sensörlerden gelen veriler, diğer askeri kaynaklardan alınan bilgiler veya arşivlenmiş materyaller şeklinde olabilir. Tüm bu bilgiler saldırı zamanlamasına ve ikincil hasar seviyesini en aza indirecek vektörlere karar vermek için hızlı bir şekilde sentezlenebilir. Melzer'in belirttiği gibi çatışmaların, hata payının ortadan kalktığı (Melzer, 2014, s. 298) sıkışık kentsel alanlarda giderek daha fazla sürdürüldüğü göz önüne alındığında, bu analizleri iyi bir şekilde gerçekleştirme yeteneği modern savaşta artan bir öneme sahip olmaktadır. Makineler bu tür ortamlarda mümkün olan en iyi sonuçları elde etmek için benzersiz matematiksel yeteneklerini ve savaş sisine karşı bağımsızlıklarını kullanabilirler.

Ek Protokol I uyarı verme yükümlülüğü ile ilgili, koşullar izin verdiği ölçüde sivil nüfusu etkileyebilecek saldırılara karşı etkin bir ön uyarı verilmesi yükümlüğünü yaratır (Sandoz, Swinarski, & Zimmerman, 1987, s. 64). Harvard Üniversitesi İnsani Politika ve Çatışma Araştırmaları Programı tarafından hazırlanan, Hava ve Füze Savaşlarına Uygulanabilir Uluslararası Hukuka İlişkin HPCR Kılavuzu uyarıların broşür bırakma veya yayın yapma şeklinde verilebileceğini açıklamıştır (Program on Humanitarian Policy and Conflict Research at Harvard University, 2013, s. 153). Birleşik Devletler Savunma Bakanlığı'nın Savaş Hukuku El Kitabı uyarılar için belirlenmiş bir yöntemin olmadığını, uyarıların düşman devletin ulusal liderine doğrudan iletilebileceğini veya askeri bilgi destek operasyonları yoluyla sivil halka iletilebilmesinin seçenekler arasında olduğunu belirtmektedir (US Department of Defense, 2015). Bununla birlikte, bazı temel kuralların varlığı kabul edilmektedir. Saldırıdan ne kadar önce uyarı verilmesi gerektiği gibi unsurlar, koşulların izin verdiği ölçüde her bir durum için ayrı değerlendirilip en uygun uyarı yöntemi belirlenmelidir (Herbach, 2012, s. 19). Uyarının sivil unsurlara tehlikelerden kaçınmak için önlem alma fırsatı sunacak ölçüde yapılması gerekmektedir (Thurnher, 2018, s. 111). Bu bağlamda otonom silahlar insanlardan daha iyi önlem alma potansiyeline sahiptir. Uyarı vermek nispeten basit bir meseledir. Yaklaşmakta olan bir saldırıyı bildirmek için yalnızca siren çalmak gibi eylemlerde bulunma becerisini gerektirir.

Nitekim Thurnher, devletlerin yayın yapabilen veya ses sistemi tipi donanıma sahip otonom silah sistemlerini tasarlayabileceklerini varsaymanın makul görünüşünü belirtmektedir (Thurnher, 2018, s. 112). Otonom silahların bir insanın taşınması mümkün olandan daha fazla uyarı sistemiyle donatılabileceği, onları etkili uyarılar yapılabilmek için kullanılabileceği düşünülebilir.

Otonom silahların konuşlandırılması, uyarıların verilmesini saldırganlar için daha az riskli hale getirebilir. Sivillerin durumu uyarıların daha olası hale gelmesiyle iyileşir. İnsan askerler için hedeflerine verdikleri uyarı düzeyi ile maruz kal-

dıkları risk düzeyi arasında genellikle doğrudan bir ilişki vardır. Bunun nedeni bir uyarı vermenin fiziksel yakınlık veya süre açısından düşmana daha fazla maruz kalmaya neden olabilmesidir. Ancak otonom silahlar kullanıldığında, saldırganların hayatları için ek bir risk oluşmamaktadır. Otonom silahın kendisinin imha edilmesi daha olasıdır ancak sonuçta bu yalnızca cansız bir nesnedir ve sivillere gerekli uyarıların yapıldığı anlamına geliyorsa imha edilmesi doğru olacaktır (Boothby, 2013, s. 49).

Uluslararası İnsancıl Hukukta Martens Kaydı

Uluslararası insancıl hukuk tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak nitelendirilen Martens Kaydı (Cassese, 2008, s. 39), ilk kez 1899 tarihli İkinci Lahey Sözleşmesi'nin dibacesinde yer almıştır. Martens Kaydının modern yorumlanması; hukuki bir düzenleme bulunmadığında, siviller ve savaşanlar her zaman uluslararası hukuk ilkelerinin, insaniyet ilkelerinin ve kamu vicdanın emirlerinin hükmü altında kalacaktır şeklinde gerçekleşmektedir (Meron, 2000, s. 79). Uluslararası Adalet Divanı'nın nükleer silahlara ilişkin tavsiye görüşünde belirtildiği üzere, uluslararası insancıl hukuk insanı korumak için tasarlanmıştır ve insanlığın temel düşüncelerine saygıyı bünyesinde barındırır (Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, 1996, par. 78). Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Delalić kararında; Cenevre Sözleşmelerinin amacının silahlı çatışma sırasında insanlık için ortak olan temel değerlerin korunmasını garanti etmek olduğunu belirtmiştir (Prosecutor v Delalić (Judgement), 2001, par. 547). Cenevre Sözleşmeleri, Ek Protokol I ve Konvansiyonel Silahlar Sözleşmesi'nin önsözünde yer alan Martens Kaydı, devletlerin yeni teknolojiyi değerlendirirken ahlaki sonuçları göz önünde bulundurmaları için hukuki bir yükümlülük oluşturmaktadır. Martens Kaydı, tam otonom silahlar olarak da adlandırılan ölümcül otonom silah sistemlerinde olduğu gibi, bir konu hakkında mevcut özel bir hukuki düzenleme bulunmadığında uygulanır. Tarihsel olarak, kör edici lazerlerin yasaklanmasına ilişkin müzakerelerde Martens Kaydına açık ve örtülü atıflar yapılmıştır. Belirli Konvansiyonel Silahlar Sözleşmesi Konferansı esnasında, BM Kuruluşları kör edici lazerleri “insanlık dışı” ve “insanlığın vicdanına karşıt” olarak tanımlamıştır.

Martens Kaydının hukuki statüsü ise tartışmalıdır. Abi-Saab ve Schwarzenberger'e göre Martens Kaydı sadece uluslararası insancıl hukuk normlarını yorumlayıcı bir araç olarak kullanılabilir (Saab, 1984, s. 274) (Schwarzenberger, 1958, s. 11). Diğer bir görüşe göre ise Martens Kaydı devletleri ve ilgili aktörleri bağlayıcıdır (Evans, 2013, s. 733). Bu görüş yargıç Shahabuddeen tarafından desteklenerek, insaniyet ilkelerinin ve kamu vicdanının emirlerinin uluslararası hukuk ilkesi olarak kabul edilip, günümüzün değişen koşullarının yorumlanmasında normatif bir kaynak olarak kullanılması gerekliliğini savunmaktadır (Legality of

the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, 1996, par. 406). Uluslararası Adalet Divanı nükleer silahlara ilişkin tavsiye görüşünde, Martens Kaydının sürekli varlığı ve uygulanabilirliğini şüphe götürmez şekilde belirtmiştir (Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, 1996, par. 407). Şimdiye kadar hiçbir silah ve savaş yöntemi yalnızca Martens Kaydı temelinde yasaklanmamıştır. Bu gerekçeyle de Martens Kaydının hukuki boşlukları doldurmak için birincil bir kaynak olarak kabul edilmesi yerine, bir araç olarak kullanılması doğru bir yaklaşım olacaktır.

Bireysel yaşamın değeri ve kaybının önemi ancak insan yargısıyla mümkündür. Bu yüzden, bir insanın hayatına son verme kararının hukuken meşru görülmesi için keyfi olmayan, mutlak insan yargısına dayalı bir değerlendirme sürecinin tamamlanması gerekir (Asaro, 2012, s. 689). İnsanlar eğer ölümcül robotik karar alma süreçlerine maruz kalırsa, insan onuru açıkça reddedilecektir. Otonom silah sistemleri bir insanı hedef aldığı anda; programlama aşaması değiştirilemeyecek, yapay zeka ve makine öğrenme teknolojileri sayesinde, otonom silah sisteminin geçmiş deneyimlerine dayanarak oluşturduğu algoritmalar doğrultusunda söz konusu karar yapay zeka tarafından alınacaktır (Heyns, 2017, s. 50). İnsan müdahalesinin bulunmadığı otonom silah sistemleri ile ilgili etik tartışmalar merhamet, uzlaşma, bağışlama gibi insani duyguların eksikliği ve savaş meydanından fiziksel, psikolojik uzaklık ile ilgilidir. Ancak bu tartışmalar otonom silah sistemlerine özel olmadığı gibi diğer pek çok silah için de geçerlidir (Schmitt, 2013, s. 12). Uluslararası insancıl hukuk bağlamında insanîyet ilkeleri *jus in bello* doktrinine atıfta bulunur. Bu doktrin; ayırt etme, ölçülülük ve gereksiz acıyı en aza indirme kurallarına uygun hareket edebilmeyi kapsamaktadır. İnsanîyet ilkelerinin otonom silah sistemlerine uygulanması, aktörlerin başkalarına insanca davranmasını, insan hayatına ve onuruna saygı göstermesini gerektirir. Yapay zeka tarafından alınan kararların insan onurunu dikkate almama olasılığı, bu silahları insanîyet ilkeleri ile uyumsuz bir noktaya taşıyabilmektedir. Canlı bir bedene sahip olmayan mevcut otonom silah teknolojisi acıyı hissedemez ve başkalarını önemseyemez. Bu tip insani duyguları deneyimlemediğinden, bir insanın acısı ya da sıkıntısıyla nasıl empati kurabileceği belirsizdir ve bu yüzden ağır yaralı, teslim olmak için beyaz bayrak sallayan birini anlamaktan oldukça uzaktır.

Martens Kaydının içeriğinde yer alan kamu vicdanının emirleri çeşitli kaynaklardan biri olarak hizmet eder. Kamu vicdanına yapılan böyle bir atıf, halkın, endüstri uzmanlarının ve hükümetlerin görüşlerine bağlı kalmayı gerektirir. Makinelerin yaşam ve ölüm kararını almaması gerektiği yönünde uluslararası toplumda artan bir fikir birliği bulunmaktadır (Stop Killer Robots, 2022). Kamu vicdanının emirleri kamuoyunun görüşlerini kapsar niteliktedir ancak kamuoyunun görüşleri tek başına yeterli değildir, dikkate alınması gereken bir faktördür sadece. İnsan ve Halkların Haklarına Dair Afrika Komisyonu'nun belirttiği üzere; insan hedeflerinin seçilmesinde kullanılan makine otonomisi ve güç kullanımı, anlamlı insan kontrolüne tabi olmalıdır (General Comment No. 3 on the African

Charter on Human and Peoples' Rights: The Right to Life (Article 4), 2015). Devletlerin Konvansiyonel Silahlar Sözleşmesi görüşmelerinde otonom silah sistemleri hakkındaki doktrinlerini incelediğimizde;

Pakistan, otonom silah sistemlerinin savaşın doğasını tamamen değiştirdiğini, uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğini, silahsızlanma konusunda ilerlemeyi engellediğini bu gerekçelerle otonom silah sistemlerinin uluslararası hukuk hükümlerine uygun bir şekilde programlanamayacağını belirtmektedir. Dolayısıyla otonom silah sistemleri ile ilgili çalışmaların yasaklanması gerektiğini savunmaktadır.¹

İsrail ise otonom silah sistemlerinin gerçek kapasitesinin ve limitlerinin şu an henüz daha keşfedilmemiş olduğunu. Otonominin gelecekte hangi yöne evrileceğini tahmin etmenin zor olduğunu bu yüzden tartışmaların kıyamet senaryolarından uzak, açık fikirli bir ortamda devam etmesi gerektiğini belirtmektedir. Otonom silah sistemlerinin uluslararası insancıl hukuk kurallarıyla uyumlu geliştirilebileceğini savunmaktadır.²

Kamuoyu araştırmaları otonom silah sistemlerine karşı duruşun hukuki, etik ve sorumluluk gerekçeleriyle ciddi oranda arttığını göstermektedir (Deeney, 2022). Otonom silah sistemlerine yönelik eleştiriler 2015 ve 2017 yıllarında yapay zeka ve robotik şirketlerinin kurucuları tarafından kaleme alınan metinlerde açıkça ifade edilmiştir (Future of Life Institute, 2017) (Future of Life Institute, 2015). Ancak mesele, böylesine tartışmalı bir konuda objektif bir kamuoyu konsensüsüne ulaşmanın zorluğu etrafında dönmektedir. Bununla birlikte, böyle bir unsur, uluslar ve kuruluşlar arasında paylaşılan ahlaki ilkelere ve kamuoyu tarafından yaygın olarak kabul edilen bir ahlak anlayışına dayanmaktadır. Bu bağlamda, tam otonom silah sistemlerinin önleyici olarak yasaklanmasını savunanların çoğu, kapsayıcı stratejilerini kanıtlamak için anketlerden, kamuoyunun görüşlerinden, sivil toplum kuruluşlarının tavsiyelerinden ve uzman grupların kararlarından yararlanmaktadır.

Uluslararası toplumda görülen bu gelişmeler ışığında, kamu vicdanının emirleri ilkesi *opinio iuris* olarak nitelendirilip normatif bir anlam yüklenebilir mi sorusu ise tartışılmalıdır. Martens Kaydı hukuki boşluk olduğunda uygulanacağından, günümüzde savaşlarda uygulanacak hukuku düzenleyen Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri mevcutken; Martens Kaydının *ipso facto* olarak otonom silah sistemlerini yasaklamaya yeterli olmadığı, yalnızca askeri teknolojide yaşanan dönüşümün yorumlanmasında bir hukuki araç olarak kullanılabilmesi gerekir. Meron'un Martens Kaydının kumdan kaleler inşa etmeye izin vermeyeceğini belirttiği görüşünün, otonom silah sistemlerinin yasaklanması gerekliliği tartışmasına uygun bir izdüşüm yarattığı açıktır (Meron, 2000, s. 88).

¹ Pakistan (Agenda item 6(a) Statement by Ambassador Farukh Amil, Second Session of the CCW Group of Governmental Experts (GGE) on Lethal Autonomous Weapons Systems, 27–31 August 2018) 1.

² Israel (Statement for the General Exchange of Views at the Meeting of the Group of Government Experts on Lethal Autonomous Weapons Systems, Agenda Item 6b, 9–13 April 2018).

Devletler tarafından hiçbir zaman Martens Kaydının iki unsuru olan insaniyet ilkeleri ve kamu vicdanı emirlerinin hükmü uluslararası hukukun kaynakları arasında kabul edilmemiştir (Cassese, 2008, s. 66). Bu yüzden Martens Kaydı sadece hükümetler ve sivil toplum örgütleri tarafından insan hakları endişelerine dikkat çekmek için güçlü bir araç olarak kullanılmaktadır, bu durum tek başına otonom silah sistemlerini yasaklamak için yeterli değildir.

Sonuç

Otonom silahların savaş meydanlarında yerini alacak olması orduların askeri gereksinimlerini azaltacaktır. Aynı zamanda, insanların yapmasının zor olduğu tehlikeli görevlerde bu silahlar kullanılabilir. Ancak hedeflerin belirlenmesi ve yok edilmesi sürecinin yapay zekaya bırakılması tartışmaları beraberinde getirmektedir. Henüz üzerinde anlaşmaya varılmış bir tanım bulunmasa da, bu makale, otonom silah sistemlerini insan müdahalesine ihtiyaç duymadan, hedefleri seçip atışlenebilen silah sistemleri olarak tanımlamaktadır.

Otonom silah sistemlerinin silahlı çatışmalarda kullanılabilmesi için uluslararası insancıl hukuk ilkeleriyle uyumlu olması zaruridir. Ancak günümüz teknoloji sivil savaşı ayırımı yapmakta başarılı değildir. Silahlı çatışmaların değişen doğası neticesinde artık sivil savaşı ayırımı bulanıklaşmış ve yapay zeka tarafından tespiti oldukça zor hale gelmiştir. Bu yüzden, ayırt etme ilkesine uygun bir şekilde bu silahların hareket etmesi mümkün görünmemektedir.

Ölçülülük ilkesi doğrultusunda, somut ve doğrudan askeri avantaj ile meydana getirilen yıkımın orantılı olması gerekirken, bu hesaplamanın yapay zeka tarafından tali hasar tahmin metodolojileri kullanılarak yapılması kabul edilebilir. Bu hassas dengenin subjektif niteliği ise her ihtimalde insan müdahalesini zorunlu kılmaktadır.

Önleme ilkesi, sivil kayıpları en aza indirmeyi ve sivil nesnelere zarar görmemesi için önlemler almayı içermektedir. Etkin bir ön uyarı mekanizmasına sahip olan otonom silah sistemleri saldırıları daha az riskli hale getirebilir. Otonom silah sistemlerinin uluslararası insancıl hukukun ilkeleriyle uyumlu hareket edebileceği konusunda net bir sonuca varmak günümüz teknolojik gelişmeleri ışığında mümkün olmasa da, yaşam ve ölüme ilişkin kararlar her zaman anlamlı insan kontrolü altında olmalı ve tam otonom silah sistemlerinin sahip olduğu yapay zekaya bırakılmamalıdır.

Otonom silahlar uluslararası insancıl hukuk söyleminde tartışılan bir konu olmaya devam etmektedir. Henüz bu yeni teknolojinin en iyi nasıl düzenleneceği veya gerçekten de yeni bir düzenleme yapıp yapılmayacağı konusunda fikir birliği bulunmamaktadır. Devletler, uluslararası düzeyde özellikle Bazı Konvansiyonel Silahlar Sözleşmesi kapsamında bir çerçeve sözleşmenin ya da en azından mevcut hukuki durumu açıklığa kavuşturan yorumlayıcı bir kılavuzun hazırlan-

masına yol açacak uluslararası bir süreci teşvik etmelidir. Otonom silahları yasaklayan herhangi bir antlaşma, el kitabı veya düzenleme bulunmadığından, bu makale otonom silahları değerlendirmenin en iyi yolunun uluslararası insancıl hukuk ilkelerinin merceğinden geçtiğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşım doğrultusunda, yapılan değerlendirmeler neticesinde bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Otonom silahların uluslararası insancıl hukukun ilkelerine (ayırt etme, ölçülülük ve önleme) uygun hareket edebilmesi için bu silahların sahip oldukları yapay zeka düzeyi açısından oldukça gelişmiş olması gerekmektedir. Günümüz teknolojisinde yapay zeka üzerindeki sınırlamalar ve makinelerin dış uyaranlara dayalı kesin yargılar oluşturamaması, otonom sistemlerin insancıl hukuk ile uyum içinde hareket edebilmek amacıyla gerekli gelişmişliğe sahip olmadığı anlamına gelmektedir. Teknolojideki ilerlemelerin makineleri uluslararası insancıl hukuka uygun hale getirmesi elbette mümkündür. Ancak bu durum uzmanlara göre birkaç on yıl uzakta, makinelerin yüksek seviyeli yorumlama yeteneğini geliştirmesi ile olabilecektir. Otonom öldürme, Martens Kaydında yer alan insanlık ilkesiyle bağdaşmamaktadır ancak Martens Kaydında yer alan insanlık ilkesinin otonom silah sistemlerini yasaklamakta yeterli bir hukuki dayanağın olduğunu kabul etmek mümkün değildir.

Silahlı çatışmalarda yapay zekanın kullanılmaya başlanması ile birlikte, modern savaşlar için vazgeçilmez bir unsur olarak yer alacak olan otonom silah sistemlerinin yasaklanmasını beklemek gerçekçi değildir. Devletler büyük yatırımlar sonucu oluşturdukları bu teknolojileri kullanmak konusunda geri adım atmayacaklardır. Bu doğrultuda en doğru yaklaşım, Cenevre Sözleşmeleri Ek Protokol I 36. maddede belirtilen yeni silahların hukuki incelemesini devletlere bırakarak, otonom silah sistemlerinin uluslararası insancıl hukuk ilkelerine uygun olarak geliştirilmesini ve sahada kullanılmasını teşvik etmektir. Silah inceleme süreci silahların hukuk dışı olmamasını sağlar. İncelemenin kapsamı ve içeriği madde metninde belirtilmese de, silah inceleme süreci çok disiplinli bir süreç olmalı ve teknik uzmanlığa sahip hukukçuları içermelidir. İnceleme süreci üç aşamayı da kapsamalıdır. Bunlar bir silahın araştırma aşaması, geliştirme aşaması ve silahın sahaya sürülmesini içermelidir.

Günümüzde silahlı çatışmaların sivil alanlara doğru kaydığı düşünöldüğünde, anlamlı insan kontrolüne sahip olmayan otonom silah sistemlerinin uluslararası insancıl hukuka uygun hareket etmesi mümkün görünmemektedir. Bu makalenin başlığında da belirtilen insandışılaştırma sürecine engel olmak ve otonom silah sistemlerinin verdiği zararlarda hesap verilebilirliği sağlamak amacıyla anlamlı insan kontrolü kavramı uluslararası toplum tarafından kabul edilmelidir.

Kaynakça

- Arkin, R. (2009). *Governing Lethal Behavior in Autonomous Robots*. London: Chapman and Hall.
- Arkin, R. (2017). *Perspectives on Lethal Autonomous Weapon Systems - A Robotist's Perspective on Lethal Autonomous Weapon Systems*. New York: UNODA.
- Asaro, P. (2012). On Banning Autonomous Weapon Systems: Human Rights, Automation, and the Dehumanization of Lethal Decision-Making. *International Review of the Red Cross*, 687-709.
- Ataş, İ. (2022). Otonom Silah Sistemlerinin İnsancıl Hukukun Temel İlkelerine Uygunluğunun Sağlanmasında Anlamlı İnsan Kontrolünün Etkisi. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 769-802.
- (2020). *Autonomous Weapon Systems: Implications of Increasing Autonomy in the Critical Functions of Weapons*. Geneva: The International Committee of the Red Cross.
- BAE Systems. (2022, May 4). *Taranis*. Retrieved from <https://www.baesystems.com>: <https://www.baesystems.com/en/product/taranis>
- Bentham, J. (1988). *The Principles of Morals and Legislation*. New York: Prometheus Books.
- Blake, D., & Imburgia, J. (2010). Bloodless Weapons? The Need to Conduct Legal Reviews of Certain Capabilities and the Implications of Defining Them as Weapons. *Air Force Law Review*, 157.
- Boothby, W. (2013). How Far Will the Law Allow Unmanned Targeting to Go? In D. Saxon, *International Humanitarian Law and the Changing Technology of War* (pp. 45-55). Martinus Nijhoff: The Hague.
- Bradshaw, J., Hoffman, R., Johnson, M., & Woods, D. (2013). The Seven Deadly Myths of Autonomous Systems. *IEEE Intelligent Systems*, 54-61.
- Cahn, N. (2006). Poor Children: Child Witches and Child Soldiers in Sub-Saharan Africa. *Ohio State Journal of Criminal Law*, 413-418.
- Cassese, A. (2008). The Martens Clause: Half a Loaf or Simply Pie in the Sky? In P. Gaeta, S. Zappalà, & A. Cassese, *The Human Dimension of International Law* (pp. 39-67). Oxford: Oxford University Press.
- Chairman of the Joint Chiefs of Staff Instruction. (2012). *No-Strike and the Collateral Damage Estimation Methodology*. Washington: United States Department of Defense.
- Crootof, R. (2015). The Killer Robots Are Here: Legal and Policy Implications. *Cardozo Law Review*, 1837-1915.
- Danish Ministry of Defence and Defence Command Denmark. (2016). *Military Manual on International Law Relevant to Danish Armed Forces in International Operations*. Copenhagen: Danish Ministry of Defence and Defence Command Denmark.
- Deeney, C. (2022, May 4). *Six in Ten (61%) Respondents Across 26 Countries Oppose the Use of Lethal Autonomous Weapons Systems Ipsos*. Retrieved from <https://www.ipsos.com>: <https://www.ipsos.com/en-us/news-polls/human-rights-watch-six-in-tenoppose-autonomous-weapons>
- Defence, T. U. (2011). *Joint Doctrine Note 2/11: The UK Approach to Unmanned Aircraft Systems*. London : The UK Ministry of Defence.
- Defense, U. D. (2012). *Autonomy in Weapons Systems, Directive No. 3000.09*. Virginia : U.S. Department of Defense.
- Dinstein, Y. (2002). Legal and Ethical Lessons of NATO's Kosovo Campaign. *International Law Studies*, 219.

- Evans, T. (2013). At War With Robots: Autonomous Weapon Systems and the Martens Clause. *Hofstra Law Review*, 697-734.
- Fry, J. (2006). Contextualized Legal Reviews for the Methods and Means of Warfare: Cave Combat and International Humanitarian Law. *Columbia Journal of Transnational Law*, 473.
- Future of Life Institute. (2015, July 28). *Autonomous Weapons: An Open Letter From AI & Robotics Researchers*. Retrieved from <https://futureoflife.org/>: <https://futureoflife.org/2016/02/09/open-letter-autonomous-weapons-ai-robotics/>
- Future of Life Institute. (2017, August 21). *An Open Letter to the United Nations Convention on Certain Conventional Weapons*. Retrieved from <https://futureoflife.org/>: <https://futureoflife.org/2017/08/20/autonomous-weapons-open-letter-2017/>
- Gardam, J. (1993). Proportionality and Force in International Law. *The American Journal of International Law*, 391-413.
- General Comment No. 3 on the African Charter on Human and Peoples' Rights: The Right to Life (Article 4) (African Commission on Human and Peoples' Rights, 57th Ordinary Session November 18, 2015).
- Grut, C. (2013). The Challenge of Autonomous Lethal Robotics to International Humanitarian Law. *Journal of Conflict & Security Law*, 5-23.
- Guarini, M., & Bello, P. (2014). Robotic Warfare: Some Challenges in Moving from Noncivilian to Civilian Theaters. In P. Lin, & K. Abney, *Robot Ethics: The Ethical and Social Implications of Robotics* (p. 150). Massachusetts: The MIT Press.
- Güneysu, G. (2013). Otonom Silah Sistemleri ve İnsancıl Hukuk. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 260-272.
- Henckaerts, J. M., & Beck, L. D. (2005). *Customary International Humanitarian Law*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Henderson, I. (2009). *The Contemporary Law of Targeting: Military Objectives, Proportionality and Precautions in Attack under Additional Protocol I*. The Hague: Martinus Nijhoff.
- Herbach, J. (2012). Into the Caves of Steel: Precaution, Cognition and Robotic Weapon Systems Under the International Law of Armed Conflict. *Amsterdam Law Forum*, 3-20.
- Heyns, C. (2017). Autonomous Weapons in Armed Conflict and the Right to a Dignified Life: an African Perspective. *South African Journal on Human Rights*, 46-71.
- ICRC. (2006). *A Guide to the Legal Review of New Weapons, Means and Methods of Warfare: Measures to Implement Article 36 of Additional Protocol I of 1977*. Geneva: International Review of the Red Cross.
- ICRC. (2022, 11 30). <https://ihl-databases.icrc.org/>. Retrieved from Customary IHL Study: https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule15
- International Law Commission . (2001). *Report on State Responsibility, Yearbook of the International Law Commission* . Geneva: International Law Commission .
- Israel Aerospace Industries. (2022, May 4). *Guardium - Autonomous Security Vehicle*. Retrieved from <https://www.iai.co.il/>: <https://www.iai.co.il/>
- Jensen, E. T. (2020). Autonomy and Precautions in the Law of Armed Conflict. *International Law Studies*, 578-601.
- Jevglevskaja, N. (2018). Weapons Review Obligation under Customary International Law. *International Law Studies*, 185-221.

- Kastan, B. (2013). Autonomous Weapon Systems: A Coming Legal Singularity? *University of Illinois Journal of Law, Technology and Policy*, 46-81.
- Koplow, D. (2010). *Death by Moderation: The U.S. Military's Quest for Useable Weapons*. New York: Cambridge University Press.
- Kos, A. (2013). European Union Statement. *Speech delivered at the Meeting of the High Contracting Parties to the Convention on Certain Conventional Weapons* (p. 4). Geneva: International Review of the Red Cross.
- Kumagai, J. (2022, May 4). *A Robotic Sentry For Korea's Demilitarized Zone*. Retrieved from <https://spectrum.ieee.org/>: <https://spectrum.ieee.org/a-robotic-sentry-for-koreas-demilitarized-zone>
- Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, ICJ GL No 95 (ICJ July 8, 1996).
- Marchant, G. (2011). International Governance of Autonomous Military Robots. *Columbia Science and Technology Law Review*, 272.
- Marra, W., & McNeil, S. (2013). Understanding 'The Loop': Regulating the Next Generation of War Machines. *Harvard Journal of Law and Public Policy*, 1139-1185.
- Melzer, N. (2014). The Principle of Distinction Between Civilians and Combatants. In A. Clapham, & P. Gaeta, *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict* (pp. 296-331). Oxford: Oxford University Press.
- Meron, T. (2000). The Martens Clause, Principles of Humanity, and Dictates of Public Conscience. *The American Journal of International Law*, 78-89.
- Moyes, R. (2014). *Key Areas for Debate on Autonomous Weapons Systems*. London: Article 36.
- NATO Joint Air Power Competence Centre. (2016). *Future Unmanned System Technologies Legal and Ethical Implications of Increasing Automation*. Kalkar: NATO Joint Air Power Competence Centre.
- Newton, M., & May, L. (2014). *Proportionality in International Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Noll, G. (2013). Analogy at War: Proportionality, Equality and the Law of Targeting. *Netherlands Yearbook of International Law*, 205-230.
- Northrop-Grumman. (2022, May 4). *X-47B UCAS*. Retrieved from <https://www.northropgrumman.com/>: <https://www.northropgrumman.com/what-we-do/air/x-47b-ucas>
- Özer, A. (2018). Savaşlarda Üçüncü Devrim Otonom Silah Sistemleri ve İnsancıl Hukuk. In A. Yıldız, *Geleceğin Güvenliği* (pp. 251-270). Ankara: Tasam Yayınları.
- Petman, J. (2017). *Autonomous Weapons Systems and International Humanitarian Law: Out of the Loop? Research Reports / Erik Castrén Institute of International Law and Human Rights*. Helsinki: Ministry for Foreign Affairs.
- Prepared by the International Group of Experts at the Invitation of the NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence. (2017). *Tallinn Manual 2.0 on the International Law Applicable to Cyber Operations*. Tallinn: NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence.
- Program on Humanitarian Policy and Conflict Research at Harvard University. (2013). *HPCR: Manual on International Law Applicable to Air and Missile Warfare*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Prosecutor v Delalić (Judgement), IT-96-21-A (International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, Appeals Chamber February 20, 2001).

- Quéguiner, J. F. (2015). The Principle of Distinction: Beyond an Obligation of Customary International Humanitarian Law. In H. Hensel, *The Legitimate Use of Military Force The Just War Tradition and the Customary Law of Armed Conflict* (pp. 161-171). London: Routledge.
- Roff, H., & Danks, D. (2018). Trust but Verify: The Difficulty of Trusting Autonomous Weapons Systems. *Journal of Military Ethics*, 2-20.
- Roord, M. (2015). NATO's Targeting Process: Ensuring Human Control over Autonomous Weapons. In P. Scharre, & A. Williams, *Autonomous Systems: Issues for Defence Policymakers* (pp. 152-168). Norfolk: NATO Allied Command Transformation.
- Saab, G. A. (1984). The Specificities of Humanitarian Law. In C. Swinarski, *Studies and Essays on International Humanitarian Law and Red Cross Principles in Honour of Jean Pictet* (p. 265). The Hague: Martinus Nijhoff.
- Sandoz, Y., Swinarski, C., & Zimmerman, B. (1987). *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*. The Hague: Martinus Nijhoff.
- Sassoli, M. (2014). Autonomous Weapons and International Humanitarian Law: Advantages, Open Technical Questions and Legal Issues to be Clarified. *International Law Studies*, 308-340.
- Scharre, P., & Horowitz, M. (2015). *An Introduction to Autonomy in Weapon Systems*. Washington: Center for a New American Security.
- Schmitt, M. (2006). War, Technology and the Law of Armed Conflict. In A. Helm, *The Law of War in the 21st Century: Weaponry and the Use of Force* (pp. 137-142). Newport: US Naval War College, International Law Studies.
- Schmitt, M. (2013). "Out of the Loop": Autonomous Weapon Systems and the Law of Armed Conflict. *Harvard National Security Journal*, 231-281.
- Schmitt, M. (2013). Autonomous Weapon Systems and International Humanitarian Law: A Reply to the Critics. *Harvard National Security Journal*, 12.
- Schwarzenberger, G. (1958). *The Legality of Nuclear Weapons*. London: Stevens & Sons Ltd.
- Sharkey, N. (2012). The Evitability of Autonomous Robot Warfare. *International Review of the Red Cross*, 787-799.
- Sharkey, N. (2014). Towards a Principle for the Human Supervisory Control of Robot Weapons. *Politica and Societa*, 305.
- Singer, P. (2009). *Wired for War: The Robotics Revolution and Conflict in the 21st Century*. London: Penguin Books.
- Solis, G. D. (2021). *The Law of Armed Conflict: International Humanitarian Law in War*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sparrow, R. (2015). Twenty Seconds to Comply: Autonomous Weapon Systems and the Recognition of Surrender. *International Law Studies*, 699-728.
- Stop Killer Robots. (2022, 02 18). Retrieved from <https://www.stopkillerrobots.org/>
<https://www.stopkillerrobots.org/>
- Thurnher, J. (2018). Feasible Precautions in Attack and Autonomous Weapons. In W. H. von Heinegg, R. Frau, & T. Singer, *Dehumanization of Warfare: Legal Implications of New Weapon Technologies* (pp. 99-117). Berlin: Springer Verlag.
- UK Ministry of Defence. (2016). *UK Weapons Reviews*. Shrivenham: Development, Concepts and Doctrine Centre.
- UNIDIR. (2014). *The Weaponization of Increasingly Autonomous Technologies*:

- Considering how Meaningful Human Control might move the discussion forward.* Geneva: The United Nations Institute for Disarmament Research.
- US Department of Defense. (2015). *Office of General Counsel, Department of Defense Law of War Manual*. Washington: US Department of Defense.
- US Naval War College. (2007). *US Navy, US Marine Corps and US Coastguard, The Commander's Handbook on the Law of Naval Operations*. Washington: US Naval War College.
- von Hirsch, A. (1992). Proportionality in the Philosophy of Punishment. *Crime and Justice*, 55-98.
- Wagner, M. (2011). Taking Humans Out of the Loop: Implications for International Humanitarian Law. *Journal of Law, Information and Science*, 155.
- Wagner, M. (2013). Autonomy in the Battlespace: Independently Operating Weapon Systems and the Law of Armed Conflict. In D. Saxon, *International Humanitarian Law and the Changing Technology of War* (p. 111). Leiden: Martinus Nijhoff.
- Western Front, Aerial Bombardment and Related Claims - Eritrea's Claims, ICGJ 356 (PCA 2005) (Permanent Court of Arbitration [PCA]; Eritrea-Ethiopia Claims Commission December 19, 2005).
- Winter, E. (2020). The Compatibility of the Use of Autonomous Weapons with the Principle of Precaution in the Law of Armed Conflict. *Military Law and the Law of War Review*, 240-273.

Effectiveness of Regional Organisations in Solving Security Problems of North Africa: The Libyan Civil War (2011-2022)

Hüsnü Mısırlı* , Duygu Dersan Orhan**

Abstract: When the international competition areas and formations of power projections are examined, it is seen that the North Africa region is at the center of international conflicts and is being redesigned by the effects of global rivalry. Besides, the civil wars that swept through and shattered the Middle East and North African countries such as Libya have demonstrated the reality that Arab regimes and autocratic governments with very weak institutional systems are vulnerable to sudden popular events. The country has slid into serious political instability and civil turmoil ever since the collapse of the Gaddafi regime. After the beginning of the multi-sided civil war in 2014, which is also called the second Libyan civil war, Libya has been divided into two parts as the eastern and western governments. It is also seen that the African Union and the Arab League don't have enough capacity to respond effectively to the crises that occurred in their area of responsibility. In this study, the current situation has been revealed by examining how effective the regional organizations are in solving the security problems of Libya. In addition to this, an evaluation is also presented about the necessity of viable strategies for developing their conflict management capacities.

Keywords: African Union, Arab League, North Africa, The Libyan Civil War, Security Problems, Regional Organisations.

* MA, Atılım University, Graduate School of Social Sciences, Department of International Relations, ORCID: 0000-0002-6054-112X, e-mail: husnumak33@yahoo.com

** Assoc.Prof. Atılım University, Department of International Relations, ORCID: 0000-0002-0618-1530, e-mail: duygu.dersan@atilim.edu.tr

Kuzey Afrika'nın Güvenlik Sorunlarının Çözümünde Bölgesel Örgütlerin Etkinliği: Libya İç Savaşı (2011-2022)

Hüsnü Mısırlı, Duygu Dersan Orhan

Özet: Uluslararası rekabet alanları ve güç kapasitesinin oluşumları incelendiğinde, Kuzey Afrika bölgesinin uluslararası çatışmaların merkezinde yer aldığı ve küresel rekabetin etkileriyle yeniden dizayn edildiği görülmektedir. Bununla birlikte, Libya gibi Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerini kasıp kavuran iç savaşlar, Arap rejimlerinin ve kurumsal sistemleri çok zayıf olan otokratik hükümetlerin ani gelişen halk hareketlerine karşı savunmasız olduğu gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Ülke, Kaddafi rejiminin çöküşünden bu yana ciddi bir siyasi istikrarsızlığa ve sivil kargaşaya sürüklenmiştir. 2014 yılında ikinci Libya iç savaşı olarak da adlandırılan çok taraflı iç savaşın başlamasının ardından Libya, doğu ve batı hükümetleri olarak ikiye bölünmüştür. Buna ek olarak, Afrika Birliği ve Arap Birliği'nin kendi sorumluluk alanlarında meydana gelen krizlere etkin bir şekilde yanıt verecek kapasiteye sahip olmadıkları görülmektedir. Bu çalışmada bölgesel örgütlerin Libya'nın güvenlik sorunlarının çözümünde ne kadar etkili oldukları hususu incelenerek mevcut durum ortaya konmuştur. Bununla birlikte, çatışma yönetimi kapasitelerini geliştirmek için uygulanabilir stratejilerin gerekliliği hakkında bir değerlendirme de sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afrika Birliği, Arap Ligi, Kuzey Afrika, Libya İç Savaşı, Güvenlik Sorunları, Bölgesel Organizasyonlar.

Introduction

New global dynamics and the latest changes in security perception reveal that collective and more effective approaches are needed to ensure regional security. A new understanding of global rivalry has emerged in global politics, which is not only the result of the confrontation of states against each other, but also the asymmetrical conflict models such as states against non-state actors, or conflicts between different groups within the state emerge as proxy wars as in the case of the Libyan crisis. Moreover, these multidimensional new security challenges also cause deep economic and social changes and transformations in the regions. Within this framework, the process called the “Arab Spring”, which started in 2011 and soon affected many Middle Eastern and North African countries can be submitted as a tangible example of this conceptualization.

These developments proved that the large-scale security problems of Libya cannot be resolved within the national borders. In this context, international and regional organizations such as the African Union and Arab League have also sought to reposition themselves against developing and expanding security problems within their area of responsibility. However, considering the current regional dynamics and the stage in which the Libyan crisis has evolved with the effects of the ongoing international rivalry, it is observed that the African Union (AU) and the Arab League could not ensure the desired security in their respective regions. The main purpose of this study is to examine, the efficiency of the regional organizations in solving security problems in the North Africa region within the context of the Libyan crisis. Accordingly, the answers to questions of why they failed to fulfill their responsibilities and could not provide the desired security conditions in their respective regions will be presented.

The Importance of Regional Organisations for Regional Security and Order

The most common and oldest mechanism to deal with security problems in the international arena is to form alliances between states or organizations. Especially states with insufficient resources or unsuitable geographies need alliances to overcome the security problems they face around their immediate surroundings. Geographically determined borders form the basis of the security policies of states as an object of their sovereignty. However, it is also a reality that the current borders, which have been determined mostly as a result of wars throughout history, do not always coincide with the physical, cultural and economical geographies of the countries, and eventually, new areas of geopolitical disputes and conflicts have emerged. In this manner, to overcome these challenges and to prevent potential conflict areas, countries need alliances and to create their security policies in harmony with these alliances. It is an indisputable fact that regional organizations

both in Africa and the Middle East region have also been established in accordance with this purpose.

Considering the present conditions of the African countries, and the ongoing wars in many of the Middle East countries such as Yemen, Syria, and Libya, regional organizations are seen as a way of salvation that brings them together, preserves their state characteristics, ensures their security, and integrates them into the international system at least in a theoretical way. However, the difficulty that the regional organizations, especially the AU and the Arab League are facing today is not only internal security problems but also the fact that international competition finding ground and exacerbating existing problems in both Africa and also the Middle East region. It can be argued that the current conflicts and related security problems stand out as the biggest obstacle to the development of both regions collectively. Within this direction, the role of collective security formations such as the AU and the Arab League are also becoming extremely important for the Middle East and North Africa (MENA) region.

On the other hand, as it derives from the social structure of both the African continent and also the Middle East region, the regional organizations aspire to be a regional cooperation ground for member states and pursue a more constructive policy before military intervention. Accordingly, the bilateral cooperation they have developed with other regional and international organizations such as the UN, NATO, and EU can be considered as an indicator of these efforts to increase their institutional problem-solving capacity. The best examples in this regard are the peacekeeping missions the AU carried out in coordination with the UN in the 2004 Darfur, 2011 Sudan, and Somalia crises under the name of the African Union Sudanese military mission AMIS and Somalia military mission AMISOM. These missions have special importance in terms of being the first crises in which regional organizations assigned military missions in cooperation with the international community (G. O'Neil and Cassis, 2005). The other specific example is the support of the Arab League to the UN Security Council decision regarding the no-fly zone over Libya to facilitate international intervention and NATO operations during the Libyan crisis.

The Evolution of the Libyan Crisis and the Involvement of Regional Organizations

Although the Arab Spring, started as peaceful street demonstrations, it turned out from mass public protests to bloody civil wars in a very short period of time. In this respect, undoubtedly, Libya was also one of the deeply affected countries in this series of events that ravaged almost the entire region. Following the spread of the protests all over the country, which was already formed from the union of tribes and where the modern state order did not work properly, Libya entered a

rapid disintegration process and turned into a battleground of local groups fighting for their own interests. After all, the Libyan leader Gaddafi's choice of using disproportionate force to regain control in the country both paved the way for the NATO military intervention and also accelerated the collapse of the whole country. At the same time, the inclusion of the opposition forces controlled by General Haftar in the Libyan equation as of 2014, and their fight against the National Transitional Government, which is recognized as the official representative by the United Nations Security Council, has also caused the ongoing crisis to deepen and become multidimensional. As Fraihat (2016, p.24) asserts that the state of war between those who carried out the Revolution (Jaysh al-Thuwar) and the supporters of the old regime (Azlam) also reflects the political division and sharp polarization reciprocally between the state and Libyan society. As a result, since Libya is located in North Africa and is a member of the AU at the same time, the African Union has been involved in the solution process of the Libyan crisis as a regional organization and has taken mediating initiatives accordingly.

As part of these mediation initiatives that began with the February 2011 movement, the African Union sent a high-level delegation, including President Jacob Zuma of South Africa, President Amadou Toumani Toure of Mali, President Mohamed Waled Abdulaziz of Mauritania and President Denis Sassou Nguesso of Congo, to present a roadmap for the resolution of the Libyan crisis. The roadmap included a ceasefire, the start of negotiations on a transitional process without any reference to Gaddafi's departure, an immediate cessation of hostilities, and the cooperation of Libyan authorities in delivering humanitarian aid.

Likewise, as an Arab country, Libya was a member of the Arab League as well. The Arab League also intervened in the Libyan crisis and made diplomatic attempts in the same direction. In this context, the Arab League's decision to declare a "no-fly zone in Libya" and its application to the United Nations Security Council paved the way for intervention in Libya. In this framework, as regional organizations, how successful and effective both the AU and Arab League were in the Libyan crisis and also the effects of their initiatives on international relations based on the region's own dynamics were analyzed comparatively.

The African Union and its Effectiveness during the Libya Crisis

As an umbrella organization for the African continent, the African Union aspires to maintain its foundational purposes such as strengthening solidarity and cooperation among Africans as well as defending the territorial integrity of African countries. However, recent developments in North Africa and especially in the Libyan crisis show that as a regional organization, it has not been able to develop an effective initiative to integrate with the international community and provide a problem-solving capacity. In light of the above mentioned information, it can

be considered that asking the question of why the AU was incapable and unsuccessful in crisis management situations, especially in North Africa, and lastly in the Libyan crisis since 2011, will contribute to the analysis made on this issue. When the ongoing developments are analyzed in chronological order, it is seen that the AU lags behind the international community for some reasons, and has difficulty in producing an effective solution for the crisis management of the Libyan civil war.

The demonstrations, which started in Benghazi on February 15, 2011, soon spread to other cities and turned into a nationwide uprising against the Qaddafi regime. As a result, the regime resorted to mercilessly violent precautions by trying to control the countrywide demonstrations. In the meantime, it was claimed by Human Rights Watch and others that by 20 February at least 233 people were killed during the protests. (World Report, 2011). Besides, the International Criminal Court (ICC) had also estimated that 500 to 700 civilians were killed in February. (Simon and Farquhar, 2011).

By the end of February 22, 2011, it was clear that the regime was willing to use all kinds of violence in order to stay in power. As a response to these grave circumstances and human rights violations, UN High Commissioner for Human Rights called for an immediate cessation from Libyan authorities. On the same day, the Arab League banned Libya from attending meetings because of its use of excessive force against civilians. The AU has also followed the same path and called for an immediate end to repression and violence in Libya. (Adams, 2012). AU's intervention in the Libyan crisis continued with the subsequent 22 February PSC Communique, which was issued for declaring the decision to "urgently dispatch a mission of Council to Libya to assess the situation on the ground." (African Union Peace and Security Council Communique, 2011, p.1). However, contrary to the officially published statement, a fact-finding mission was not dispatched to Libya urgently. Delays in the issuance of visas by the Libyan authorities and lack of mutual coordination have prevented the Mission's immediate deployment to the region. Undoubtedly, it is a fact that this was the first major mistake, which paved the way for the institutional marginalization of the AU by the United Nations Security Council (UNSC) in the Libyan crisis. In other words, it may have made it infeasible for the UNSC to ignore the AU if the fact-finding mission had been established on the ground immediately.

The second important initiative of the AU on the Libyan crisis was the 10 March PSC Communique to restore the Libyan situation. In this context, a roadmap was declared in this declaration by pledging the following objectives;

- First, the protection of civilians and cessation of hostilities,
- Second, humanitarian assistance to affected populations,
- Third, the initiation of political dialogue between the Libyan parties to reach an agreement for ending the crisis,

- Fourth, the establishment and management of an inclusive transitional period,
- Fifth is the adoption and implementation of political reforms to meet the aspirations of the Libyan people. (AU Communique, 2011, p.2).

Accordingly, the PSC established an AU high-level Ad Hoc Committee for Libya comprising five heads of state and government together with the chairperson of the commission to assess the situation on the ground. (AU, 2011). However, the previous efforts of the AU, and also the Ad Hoc Committee were ignored by the international community by activating NATO military intervention force under the name of protection of civilians and preventing human rights violations in Libya. For this purpose, on 26 February (just 10 days after the start of the crisis in Libya), acting under Chapter VII, the UN SC passed the resolution 1970, which effectively seized the initiative from the AU, and precluded it from being the premier organization to deal with the Libyan crisis. (Kasaija, 2013). Right after that the resolution 1973 was declared by UNSC to activate the NATO military intervention force and impose a no-fly zone over Libya on the grounds that maintaining international peace and security. Admittedly, this decision was in conformity with the longstanding call by the Arab League and also the votes of the two heavyweight countries of Africa (Nigeria and South Africa) in favor of the resolution. (Kasaija, 2013). The rapid action of the UN and NATO on the Libyan crisis is the most important reason for the African Union to stay in the background.

In addition, the weak institutional structure of the AU has caused failure in the solution of the regional problems, in particular the Libyan crisis. According to the 2011 Africa Briefing report, there were significant discrepancies between the AU's written capacity on paper and the manifestation of crisis resolution capability in real-case scenarios. (Afd, 2011). Although the AU has the authority for military intervention and has formed five brigade-size military intervention units as a standby force within its member states, the desired result has not been achieved due to technical inadequacies, economic reasons, and slowness in decision-making mechanisms.

Besides, it could not give up its non-interference policy and respect for the independence of its member states because of the social, political, and cultural reasons specific to the African continent. Gaddafi's influence within the organization can be shown as another primary reason why the AU has chosen the non-interference and mediation method as the institutional policy in the first place. However, the reluctance of the Government of National Accord for a solution plan, which includes Gaddafi's presence caused to fail the AU's mediation policy. Thus, the problem remained unresolved, causing the current situation to worsen in Libya. In other words, the most important reason why the AU could not take effective initiative militarily and politically in the Libyan crisis was Gaddafi's (hence Libya's) position as the founding member and one of the largest economic donors of the organization. In this regard, the key influential donors can be stated as Algeria,

Egypt, Libya, Nigeria, and South Africa and each of whom was contributing 75 percent of the then AU budget (International Colloquium Report, 2012). Considering the fact that the AU is highly dependent on the international community economically and politically, and its own resources are insufficient to provide independent initiatives, it has become difficult for the AU to make decisions in more than one problematic area simultaneously, because of the ongoing problems such as civil wars, famine, migration, and terrorism in many of the countries of Africa.

Another fact that answers the question of why the AU was unsuccessful in the Libyan crisis is that many of the African countries, including Libya, were members of the Arab League as well. This situation gave the opportunity to Arab League to take the initiative and intervene in the Libyan crisis without any impediment. As a result, even though it was not related to the security of the North Africa region geographically, and also the membership of Libya was suspended on 22 February 2011 following the outbreak of the Libyan Civil War, the Arab League took part in the process actively. Accordingly, influential actors with interests in the region, such as European countries and the United States, preferred to establish a dialogue with the Arab League instead of the AU as the interlocutor in the resolution of the crisis to preserve their current gains in the region. Within the scope of this analysis, it is seen that as a leading international organization, the UN also addressed the Arab League as the legitimate interlocutor throughout the Libyan crisis by pacifying the AU diplomatically and taking the decision of an immediate military operation under the name of humanitarian intervention in the region. One of the most important reasons why the UNSC decided in this way was the passive approach of the AU as a regional organization in the Libyan crisis. In this regard, it can be argued that the AU's consideration of the Libyan crisis as part of the Arab Spring rather than an African issue and the lack of interplay on important regional issues accordingly have weakened its credibility in the international arena. Subsequently, all the international initiatives including NATO military intervention were taken by the leading actors to shape the ongoing process in this direction.

Consequently, it can be argued that although organizational structures are constituted with the support of the international community to ensure the integrity and security of their respective regions, the events such as ethnic conflicts, migrations, terrorism, and lastly the Arab Spring offered the opposite projections that these structures would fail eventually. Within this framework, it is seen that as one of the most important of these structures, the African Union has also become incapable of establishing security in the African region. Accordingly, as Turan (2010) states that the issues such as lack of communication and coordination between member states, the inadequacy of their economic and technical capacity, and insufficient consensus and reconciliation on vital issues, appear to be the biggest obstacles for the AU in the near future.

The Arab League and its Effectiveness during the Libya Crisis

Emphasizing the importance of regionalization and regional organizations, Fawcett (2004, p.434) argues that for today's modern world system, the success or failure of regionalism on the security level has increasingly come to be measured with reference to the ability of regional groups to act as security providers inside and outside their respective areas, to contribute to what has been called an 'evolving architecture of regionalization'. For an extended definition, he emphasizes the fact that some states and cultures may reflect different forms and compositions of regionalization, as in the case of Islamic countries. According to him, in comparison with the level of powerful formations and partnerships of the international institutions such as the UN, NATO, and the EU, regionalism remains a work that is still in progress in other parts of the world as in the case of Arab League in the MENA region. In light of this analysis, it is seen that the Arab League is far from its goals of increasing solidarity and cooperation among its member states and enhancing regional security as specified in its foundational principles. This problematique of the Arab League became more evident and conspicuous, especially in the events of the Arab Spring, which affected many countries in the region and overthrew the regimes one after another. In this context, the Libyan crisis is becoming a tangible example to draw attention to the ineffectiveness of the Arab League as a regional organization.

The forty-two years of Muammar Gaddafi's regime collapsed in Libya under the influence of the third front of Arab revolts after Tunisia and Egypt in 2011. Afterward, by spreading its effects in the entire Middle East region, and also North Africa the Arab Spring had a wide impact on global politics as well. Within this framework, it is seen that there is no effective initiative of the Arab League as a regional organization for the solution of these large-scale social movements in the region and the restoration of collective social peace and tranquility. Instead, following the popular uprisings, it has sought to adapt to the current conditions and has developed policies guided by influential regional countries such as Saudi Arabia and the United Arab Emirates. Undoubtedly, the Arab League is the oldest international organization of which all Arab states in the region are members. On the other hand, despite its extensive history, the organization has not been able to achieve concrete success in terms of institutional functionality and coherent action compared to the examples in the West. From this point of view, the Arab League has not been able to have an influence in international politics and has often failed to adopt a common position on regional crises. As a result, the Union's policies in the Libyan crisis have also developed in this direction, and Libya was disintegrated due to civil war and remains the center of regional and international struggle. The country has slid into serious political instability and civil turmoil ever since the collapse of the Gaddafi regime. After the start of the multi-sided

civil war which was also called the second Libyan civil war, Libya has been divided into two parts as the eastern and western governments since 2014 (Stephen, 2014). In this regard, the Government of National Accord (GNA), which is accepted as the legitimate authority by the UN and the international community, controls the west of the country, including the capital Tripoli. On the other side, the Libyan National Army (LNA), which is led by the opposition groups and mixed with the local militia and legionnaire military forces, controls the oil-rich eastern part of the country. As for constitutional legitimacy, the existence of the GNA was unanimously accepted by the UN SC and was recognized as the sole legitimate Government of Libya in 2015. In its official declaration, the UN SC stressed that ‘‘All member states were requested to work with Libyan authorities and the United Nations Support Mission in Libya (UNSMIL) to develop a ‘‘co-ordinated package’’ of support to build Government capacity’’ (United Nations Security Council/12185, 2015).

Paradoxically, instead of contributing to the healthy completion of the transition process and the establishment of social peace in the region, some regional countries such as Saudi Arabia, United Arab Emirates, and Egypt, and international actors such as France and Russia ignored the UN Security Council decision by giving their support to opposition groups. Thus, the fuses of the civil war that would continue for years between the Libyan GNA forces and Opposition groups and tear the entire country apart had been ignited. Ironically, it is also seen that as a regional organization, which should contribute to the establishment of security and peace in accordance with its legislation, the Arab League took the opposite direction and supported the opposition groups by taking sides with Saudi Arabia and the UAE throughout this process. The concerns of the member countries within the League about being influenced by the wave of change and popular movements in the region can be shown as one of the most important reasons behind this policy change. In addition, the fact that the Arab League has been moving on the axis of these countries, including Egypt since the Al-Sisi era, is due to their influence in the League and that decisions are taken in line with their interests. Admittedly, the League banned Libya from attending its meetings on 22 February 2011 and also called for a ‘‘no-fly zone’’ over Libya on 12 March in line with the international reactions against the grave human rights violations committed by Libyan authorities at the beginning. But, as the former Egyptian diplomat Ambassador Hasan Haridi stated that the Arab League was also one of the victims of the Arab Spring eventually (Abdulahkim, 2020). Besides, it is seen that there are also sharp disagreements among the member states on regional security issues. For instance, during the Arab Spring, in March 2011, the Arab League institutionally supported the decision of the UNSC (No Fly Zone over Libya) in Libyan airspace. However, this stance has left Libya open to NATO military air operations. As a result, some of the member states such as Algeria, Syria, Yemen, Sudan, and Mauritania did not approve of this decision and stood against it (Kasaija, 2013).

The other reason for the failure of the Arab League as a regional organization is the clarification of the “Penalty” against its member states for failing to comply with the decisions taken by the union itself. According to the foundational charter of the union, it is declared that “decisions reached by a majority shall bind only those (states) that accept them.” (Charter of the League, 1945). As a result, it is seen that giving priority to respecting the sovereignty and interests of the member states in the Founding Charter of the League comes to the fore as one of the biggest obstacles against collective action institutionally. In addition, the Arab League is exposed to criticism locally as well, for the reasons such as its indifference against the developments that took place in the region, its weak administration, and the inability of its member states to act in unity. In this context, it can be considered that the Arab Spring offered an opportunity to improve the current situation of the League for itself. In this sense, its support for the no-fly zone implementation, and the suspension of the membership of Libya can be considered as positive developments that occurred in this direction. However, considering its non-objective political stance within the process, instead of being a regional organization working for the integration and stability of the region, it is seen that the Arab League produces policies like an intergovernmental forum that serves the interests of some member states, which are hegemonic in the Arab world, and takes decisions accordingly. Today, the Libyan civil war has turned into a global crisis with the extensive attacks of the opposition leader Haftar against the National Transitional Government, which was recognized by the UN SC as the legitimate representative of the Libyan state. Furthermore, Saudi Arabia, the UAE, and Egypt openly give their support to opposition leader Haftar in the Libyan civil war, contrary to the 2015, UN SC resolution (Ataman and Karaduman, 2020). In such a situation, which has become controversial in terms of international legislation, the silence of the Arab League as a regional organization confirms the justification of this argument.

Last but not least, one of the biggest reasons why the Arab League was unsuccessful and ineffective in the Libyan crisis is the result of the country’s demographic and social structure. In this context, it should be noted that 85 percent of the Arab population in Libya is tribal-centered and that their political relations are generally based on these social and cultural ties. Accordingly, it can be argued that tribal ties play a primary role in the distribution of political power as well. In this sense, when the roots of the crisis are examined, it is seen that the basis of the demonstrations in Libya is not a movement of the masses who want to establish a democratic system, rather than the goal and policy of tribes that have been systematically oppressed and excluded for years and aspire to establish their own power in the country. (Ortadoğu Araştırmaları Merkezi, 2022). The prominent ones of these tribes, which are the basic components of the social structure in Libya can be listed as; Warfalla, Gaddadfa, Magarha, Tarhuna, Zuwayyah, Tuareg, Berbers, Banu Sulaym, Ubeyde, Braada, El Avakir., Bara’sa and the other western

and eastern tribes. In general, Libya has up to 140 tribes, but only 30 have any particular significance in the societal order. (Reuters, 2011). In light of the information presented above, it can be argued that taking into account the cooperation over intertribal blood feuds and power struggles will also provide positive projections for the establishment of Libya's order in the long run. In addition, considering that the majority of the member states of the Arab League are also tribal states and have different cultural values and interests in the region, it does not seem possible for the League to develop an effective initiative politically at the point of making a joint decision to restore the security in Libya again. In addition, this situation can also be presented as another explanation of how Arab nationalism, which awoke after the Second World War, remained as a failed Project because of these tribal and sectarian disagreements in Arab society.

Consequently, while defining the region in the literature of international relations, it is seen that the interconnection of more than one state and their movements as a union have been emphasized by IR scholars. In this regard, Joseph Nye (1968) defines the region as a group of states linked together by both a geographical relationship and a degree of mutual interdependence. Hereby, the importance of the concept of regionalism emerges, in which states and non-state actors cooperate with each other on a particular region and coordinate a common strategy accordingly. For this purpose, as Fawcett (2004) states that the aim of regionalism is to pursue and promote common goals in one or more issue areas. However, considering its current position, one of the most important reasons why the Arab League failed in the Libyan crisis and could not contribute to regional security is that it is far from this conceptualization as a regional organization.

Conclusion

As generally accepted in the literature, the security concept has evolved from national to collective security understanding with the increase of interdependencies and uncertainties in the globalized world order. This newly formed understanding provides the states with the opportunity to find more effective solutions to their security problems through the involvement of regional and international organizations. Within this framework, it is not possible to exclude the regional organizations of both Africa and the Middle East and also their institutional structures from this conceptualization. In addition to this, although organizational structures are established to ensure the integrity and security of both regions, ethnic conflicts, civil wars, terrorism, ideological rivalry, famine, and irregular migrations present unfavorable projections about whether regional organizations will be successful in the near future. In the final analysis, since they are in a very important position for the integration of their respective regions with the rest of the world, it is important to note that both the African Union and also the Arab League should

develop their problem-solving capacity, strengthen the necessary institutional structure in conflict resolution, and gather power centers of the international system in their own structure. As the regional institutions that carry the future of their communities on their shoulders, the biggest obstacle in front of them seems to be the issue of ensuring security and a peaceful environment not only in Libya but also throughout their respective regions. Also, it is seen that as a country that has a strategic location in the North Africa region, Libya will maintain its geopolitical importance and remain one of the centers of global competition, unless there is a radical change in the international conditions and the positioning of the regional organizations as the entities responsible for the regional security. In other words, the geopolitics of Libya, which constitutes a strategic bridge connecting the Middle East, Africa, and Europe, seems to be equally important for global and regional powers seeking to realize their own agendas by taking advantage of the power vacuum that emerged in the Arab Spring conjuncture.

In addition to the aforementioned points, in today's world, where the speed and dimension of change have reached an unprecedented acceleration in human history, many threats and processes such as epidemics, economic crises, terrorism, civil wars, and migrations deeply affect the North African region and its war-torn countries such as Libya. Moreover, differentiations in threat perceptions in the international context due to these new challenges also lead to changes in the behavior of societies and international actors. In this context, regional organizations should be one of the most concrete examples of this change in the new international conjuncture. Accordingly, they must undergo a process of transformation and become responsive to increasing security needs and changes in their respective regions.

References

- Abdulahkim, A. (2020). Arap Birliği'nin Nahda Barajı ve Libya krizlerine yönelik pozisyonu, *IndependentTürkçe*, Retrieved from <https://www.indytrk.com/node/205076/dünya/ arap-birliğinin-nahda-barajı-ve-libya-krizlerine-yönelik-pozisyonu>
- Adams, S. (2012). Libya and the responsibility to protect, *Global Center for the R2P, Occasional Paper Series, No: 3*.
- Africa Development Report (2011). Retrieved from https://www.afdb.org/sites/default/files/documents/publications/african_development_report_2011.pdf
- Ataman, M. & Karaduman, M.A. (2020). BAE ve Suudi Arabistan'ın Libya Krizine Müdahalesi, Halkın İradesine Darbe Siyaseti, *SETA Yayınları*, Sayı 308.
- AU PSC Communique of 261st Meeting of the Peace and Security Council, Addis Ababa, (22.02.2011). Retrieved from <https://www.peaceau.org/en/article/communique-of-the-261st-meeting-of-the-peace-and-security-council>
- Charter of the Arab League, Retrieved from https://www.files.ethz.ch/isn/125350/8005_arableaguecharter.pdf
- Fawcett, L. (2004). Exploring Regional Domains: A Comparative History of Regionalism, *Royal Institute of International Affairs*, Vol. 80, No. 3, pp. 429-446

- Fraihat, I. (2016). *Unfinished revolutions Yemen, Libya, and Tunisia after the Arab Spring. New Haven ve Londra: Yale University Press.*
- G. O'Neil W. & Cassis, V. (2005). Protecting two Million Internally Displaced: The Success and Shortcomings of the African Union in Darfur, pp. *Brookings Report*, pp. 1-72
- International Colloquium Report (2012). "The African Union at Ten: Problems, Progress and Prospects". Berlin, Germany, 30-31 August
- Jeng, A. (2010) "Enforcing the African Union peace and security framework in Burundi", *Journal of Law and Conflict Resolution*, 2(8): pp.116-128
- Joseph Nye, *International regionalism (Boston: Little, Brown, 1968).*
- Kasaija, (2013). The African Union (AU), the Libya Crisis and the notion of 'African solutions to African problems', *Journal of Contemporary African Studies* 31(1)
- McGrew, A., & Held, D. (1998). 'The End of the Old Order? Globalization and the Prospects for World Order', *Review of International Studies*, pp. 219-243.
- Ortadoğu Araştırmaları Merkezi, (2022). Retrieved from [https:// www. orsam. org. tr /tr/ arama/hucre_1 = libya &hucre_2=libya](https://www.orsam.org.tr/tr/arama/hucre_1=libya&hucre_2=libya)
- Reuters, Factbox, (2011). Libya's tribal, cultural divisions, Retrieved from [https://www. reuters. com/article/us-libya-tribes-](https://www.reuters.com/article/us-libya-tribes-)
- Simon, M. & Farquhar, M.N. (2011). "Hague court seeks warrants for Libyan officials." *New York Times*, Retrieved from <http://www.nytimes.com/2011/05/05/world/africa>.
- Stephen, C. (2014). War in Libya-the Guardian briefing, Retrieved from [https:// www. The guardian. com/ world/2014/aug/29/-sp-briefing-war-in-libya](https://www.theguardian.com/world/2014/aug/29/-sp-briefing-war-in-libya)
- Turan P.A., (2010), Avrupa Birliği Güvenlik Aktörü Olmaya Ne Kadar Yakın? Bilge Strateji, Cilt:2, Sayı 3.
- UN, Security Council SC/12185, 7598th Meeting, (23 December 2015). Unanimously Adopting Resolution 2259, Security Council Welcomes Signing of Libyan Political Agreement on New Government for Strife-Torn Country, Retrieved from [https:// www. un. Org/press en/2015/sc12185.doc.htm](https://www.un.org/press/en/2015/sc12185.doc.htm).
- World Report, (2011). Libya: Governments Should Demand End to Unlawful Killings Death Toll Up to at Least 233 Over Four Days, Retrieved from <https://www.hrw.org/news/2011/02/20/libya-governments-should-demand-end-unlawful-killings>

Siyasi İstikrarsızlığın İnsani Güvensizlik Üzerindeki Etkileri: Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde Çocuk Asker Meselesinin Analizi*

Pelin Aliyev**

Öz: Bu çalışmanın amacı, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde siyasi istikrarsızlığın insani güvenlik üzerindeki etkisini çocuk asker özelinde analiz etmektir. Silahlı çatışmalara zorla veya gönüllü, doğrudan veya dolaylı olarak dâhil edilen 18 yaşından küçük erkek veya kız çocuklarına çocuk asker denir. Günümüzde sayıları yüz binleri aşan çocuk askerler kötü muamelelere maruz kalmakta, ihmal ve suiistimal edilmekte, temel haklarından mahrum bırakılmaktadırlar. Silahlı çatışmalara çocukların katılımı yeni olmasa da günümüzde özellikle siyasi istikrarsızlıkların yaşandığı ülkelerde yaygın bir olgudur. Bu ülkelerden biri de Kongo Demokratik Cumhuriyeti'dir. İktidar ve muhalefet arasında yaşanan siyasi krizler, reformların gecikmesi ve 1994 Ruanda İç Savaşı sonucunda ülke büyük bir siyasi istikrarsızlığa sürüklenmiştir. Bu çalışma, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ndeki çocuk askerlik olgusunu bir insani güvenlik sorunu olarak ele almakta ve çocukların asker olarak kullanılmasının en önemli kaynağının ülkedeki siyasi istikrarsızlık olduğunu vurgulamaktadır. Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde süregelen siyasi istikrarsızlık nedeniyle, ulusal önlem ve çabaların yanı sıra mevcut uluslararası hukukun çocuk asker sorununu çözmek için yeterli olmadığı ileri sürülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Siyasi istikrarsızlık, çocuk asker, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, insani güvenlik, silahlı çatışma.

* Bu çalışma, Hasan Kalyoncu Üniversitesi tarafından 18 Eylül 2018 tarihinde düzenlenen "3rd African International Conference: Transition and Succession Crises Across Africa" isimli bilimsel etkinlikte sunulan "Child Soldier as a Human Security Issue in Africa" başlıklı bildiri-
den üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, pelin.aliyev@hku.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2466-2132.

Effects of Political Instability on Human Security: An Analysis of the Child Soldier Issue in the Democratic Republic of Congo

Pelin Aliyev

Abstract: The aim of this study is to analyze the effect of political instability on human security in the Democratic Republic of Congo in the context of child soldiers. Boys or girls under the age of 18 who are forced or voluntarily, directly or indirectly involved in armed conflicts are called child soldiers. Today, child soldiers, whose number exceeds hundreds of thousands, are exposed to ill-treatment, neglected and abused, and deprived of their basic rights. Although the participation of children in armed conflict is not new, it today is widespread phenomenon, especially in countries where political instability is experienced. One of these countries is the Democratic Republic of the Congo. As a result of the political crisis between the government and the opposition, the delay of reforms, and the Rwandan Civil War of 1994, the country was dragged into a great political instability. This study deals with the phenomenon of child soldiering in the Democratic Republic of Congo as a humanitarian security problem and emphasizes that the most important source of the use of children as soldiers is the political instability in the country. Due to the ongoing political instability in the Democratic Republic of Congo, it is argued that national measures and efforts as well as international law are not sufficient to solve the child soldier problem.

Keywords: Political instability, child soldier, Democratic Republic of Congo, human security, human insecurity, armed conflict.

Giriş

Mevcut siyasi sistemde otorite zayıflığının ve çöküşünün yol açtığı değişimi ya da değişim eğilimini ifade eden siyasi istikrarsızlık, dünyada pek çok ülkenin deneyimlediği bir süreçtir. Bununla birlikte, kimi ülkeler diğerlerine nazaran daha fazla bu sürece maruz kalmaktadır. Bu ülkelerden biri de Kongo Demokratik Cumhuriyeti'dir (KDC). KDC'de siyasi istikrarsızlığın nedenleri kadar sonuçlarını da inceleyen birçok akademik çalışma yapılmaktadır. Mevcut literatür incelendiğinde siyasi istikrarsızlığın etkilerinin daha ziyade iç savaş, şiddet, ekonomi, göç gibi konular üzerinden ele alındığı gözlenmektedir. Ancak siyasi istikrarsızlığın şiddetten en çok mağdur olan toplumsal kesim olan çocukların asker olarak kullanılma sürecindeki etkisinin nadiren çalışıldığı dikkat çekmektedir. Bu kapsamda bu çalışmanın amacı, KDC'de siyasi istikrarsızlığın insani güvenlik üzerindeki etkisini çocuk asker özelinde analiz etmektir. Çalışma, dört ana bölümden oluşmaktadır: İlk bölümde, bir insani güvenlik meselesi olarak çocuk asker kavramı üzerinde durulmakta; ikinci bölümde, KDC'de istikrarsızlığa yol açan gelişmeler ele alınmakta ve üçüncü bölümde, KDC'de çocuk asker meselesi incelenmekte; son olarak, KDC'de çocuk asker kullanımını engellemeye yönelik atılan adımların neler olduğuna yer verilmektedir. Çalışmada KDC'deki çocuk askerlik olgusu, bir insani güvenlik meselesi olarak ele alınmakta ve çocukların asker olarak kullanılmasının en önemli kaynağının ülkedeki siyasi istikrarsızlık olduğu vurgulanmaktadır.

İnsani Güvenlik Perspektifinden Çocuk Asker Meselesi

Uluslararası ilişkiler çalışmalarının ana kavramlarından biri olan güvenlik, genellikle bir tür tehdit karşısında korunma, zarar görmeme ve hatta hayatta kalma duygusunu ifade eder (Haynes, Hough, Malik, ve Pettiford, 2011, s. 493). Soğuk Savaş'ın sona ermesi güvenliğin kapsamında önemli bir değişime yol açmış ve yeni güvenlik konuları ile yeni kavram ve yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri olarak insani güvenlik kavramı, Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası ilişkiler çalışmalarında bir dönüm noktası olmuştur. Devleti anarşik ortamın yarattığı güvensizliklerden korumanın gerekliliğini vurgulayan devlet merkezli modelin aksine insani güvenlik kavramı, insan merkezlidir ve dikkatin bireyin güvenliğine odaklanmasını teşvik eder (Burgess ve Gräns, 2012, s. 101).

Uluslararası ilişkiler alanındaki pek çok temel kavram gibi, insani güvenlik kavramının da standart bir tanımı yoktur. İlgili tartışmalar, 1940'lı yıllara dayanmakla birlikte insani güvenlik kavramına ilk olarak 1994 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Program – UNDP) tarafından yayımlanan İnsani Gelişme Raporu'nda yer verilmiştir. Raporla insani güvenlik kavramı şu şekilde tanımlanmıştır (UNDP, 1994, s. 2):

“İnsani güvenliğin ana yönleri olduğu söylenebilir. İlk olarak, açlık, hastalık ve baskı gibi kronik tehditlerden korunma anlamına gelir. İkincisi ister evlerde ister işlerde veya topluluklarda olsun, günlük yaşam kalıplarındaki ani ve incitici bozulmalardan korunma anlamına gelir.”

Bu rapor, insani güvenliğı tanımlarken onu dört temel unsura dayandırmaktadır: Birincisi, insani güvenlik evrensel bir endişedir. Her yerdeki insanlarla ilgilidir. İşsizlik, uyuşturucu, suç, kirlilik ve insan hakları ihlalleri gibi tüm insanlar için ortak olan birçok tehdit vardır. Yoğunlukları dünyanın bir yerinden diğerine farklılık gösterebilir, ancak insani güvenliğe yönelik tüm bu tehditler gerçektir ve giderek artmaktadır. Dolayısıyla dünyanın herhangi bir yerinde insanların güvenliği tehlikeye girdiğinde tüm ulusların dâhil olması muhtemeldir. Üçüncüsü, insani güvenliğin erken önlem yoluyla sağlanması, sonraki müdahaleden daha kolaydır ve son olarak, insani güvenlik insan merkezlidir. İnsanların bir toplumda nasıl yaşadıkları ve nefes aldıkları, birçok seçeneğı ne kadar özgürce kullandıkları, pazar ve toplumsal fırsatlara ne kadar erişimleri olduğu ve çatışma mı yoksa barış içinde mi yaşadıkları ile ilgilidir (UNDP, 1994, s. 22-23).

İlgili raporda ayrıca insani güvenliğin yedi bileşeni olduğu ifade edilmektedir. Bunlar; ekonomik güvenlik, gıda güvenliği, sağlık güvenliği, çevre güvenliği, kişisel güvenlik, topluluk güvenliği ve siyasi güvenlik olarak sıralanmaktadır (UNDP, 1994, s. 24-25). Bu kapsamda raporda güvenlik kavramını sadece devletin güvenliğine yönelik askeri tehditler bağlamında ele alan ve güvenliğin sadece polis ve asker gibi kurumlar tarafından sağlanabildiğı argümanına dayanan geleneksel çerçevenin dışına çıkılmasının hedeflendiğı açık bir şekilde gözlenmektedir. Rapor; insani güvenliği tehdit eden uyuşturucu, AIDS, terörizm, çevre kirliliğı, nükleer silahlanma gibi unsurların kişisel, yerel ya da ulusal sınırları aşmasıyla küresel bir nitelik kazanması sonucu güvenliğin tanımının salt devletlerin askeri güvenliği ile sınırlandırılmayacağı gerçeğini gözler önüne sermektedir (Özerdem, 2015, s. 133).

Sadece toprakların güvenliğinin değil, insanların güvenliğinin de barış mücadelesinin temeli olduğu ve her ikisinin de eşit derece önemli olduğu BM kurucuları tarafından da dile getirilmiştir. Nitekim dönemin ABD Dışişleri Bakanı Edward Stettinius, barış mücadelesinin iki cepheden yürütülmesi gerektiğı ifade etmiştir. Birincisi, zaferin korkudan özgürlük (freedom from fear)¹ anlamına geldiğı güvenlik cephesidir. İkincisi ise, zaferin isteklerden özgürlük (freedom from wants) anlamına geldiğı ekonomik ve sosyal cephe. Stettinius, her iki cephede zafer elde edilmesi halinde dünyaya kalıcı bir barışın temin edilebileceğini vurgulamıştır (Sunga, 2016, s. 132; UNDP, 1994, s. 3). Bu noktada insani güvenlik kavramı; korkudan özgürlük ve isteklerden özgürlük olmak üzere iki temel ilkeye dayandırılmaktadır. Milenyum Bildirgesi de bu iki ilkeyi 21. yüzyılda uluslararası

¹ Araştırmacılar bazı çalışmalarda kavramın Türkçe çevirisini “ihtiyaçlardan özgürlük” ya da “fakirlikten özgürlük” şeklinde görebilirler.

ilişkiler için gerekli temel değerler olarak kabul etmiştir (UN General Assembly, 2000, par. 9). Korkudan özgürlük; bireyin savaş suçları, işkence, soykırım ve buna benzer her türlü fiziki şiddet unsurlarından korunması anlamına gelirken bireyin günlük yaşamında açlık, susuzluk, hastalık, kirlilik gibi tehditlerden korunması ve günlük yaşamını sürdürebilmesi için gerekli ihtiyaçlarının sağlanması isteklerden özgürlük ilkesini ifade etmektedir. İlerleyen yıllarda bu iki ilkeye eğitim, özgürlüklere erişim, insan hakları, topluluk güvenliği, siyasi özgürlük gibi konuları kapsayan “onurlu yaşama özgürlüğü” (freedom to live in dignity) de eklenmiştir (UNOCHA, 2009, s. 23; Alameşe, 2021, s. 37).

Öte yandan 2001 yılında insani güvenlik meselesini incelemek üzere kurulan İnsani Güvenlik Komisyonu tarafından 2003 yılında sunulan raporda insani güvenlik, “insan özgürlüğünü ve insan tatminini sağlayacak şekilde insan hayatının yaşamsal merkezinin korunması” şeklinde tanımlanmıştır. 2004 yılında BM’nin İnsani İşler Koordinasyon Ofisi çatısı altında İnsani Güvenlik Birimi (Human Security Unit- HSU) kurulmuştur. Aynı yıl düzenlenen “Tehditler, Zorluklar ve Değişim konulu Yüksek Düzeyli Panel”de insani güvenliğe yönelik çok çeşitli ve yeni tehditlerin var olduğu ve bunları ele almak için daha fazla iş birliği ve ortaklık ihtiyacının olduğu dile getirilmiştir. 2005 yılında BM Genel Sekreterliği tarafından hazırlanan “Daha Büyük Özgürlük İçinde: Herkes İçin Kalkınma, Güvenlik ve İnsan Haklarına Doğru” başlıklı raporda da “özgürlük” olgusu güvenlik, kalkınma ve insan hakları açılarından bütüncül bir yaklaşımla ele alınmakta ve “isteklerden özgürlük”, “korkudan özgürlük” ve “onur içinde yaşama özgürlüğü” şeklindeki üç hedefe ulaşmak için bir dizi kurumsal reform önerilmiştir. Aynı yıl Devlet ve Hükümet Başkanları, Dünya Zirvesi Sonuç Belgesi’nde insani güvenlik kavramına atıfta bulunmuşlar ve Belge’nin 143. paragrafında tüm bireylerin, özellikle savunmasız kişilerin haklarından yararlanmak ve insani potansiyellerini tam olarak geliştirmek için eşit fırsatla birlikte, korkudan ve isteklerden özgürlük hakkına sahip olduğu belirtilmiştir (UNOCHA, 2009, s. 55-56).

Günümüzde insanların güvenliğine yönelik çok önemli tehditler bulunmaktadır ve çocuklar bu tehditler karşısında toplumun en savunmasız kesimini oluşturmaktadır. Çatışmalarda esas hedefin askerler olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak bugün dünyanın hemen hemen her yerinde devam etmekte olan silahlı çatışmalardan en çok etkilenen kesimi kadınların yanında çocuklar oluşturmaktadır. Çocuklar, silahlı saldırılarda hedef olarak görülmelerinin yanında silahlı gruplara dâhil edilerek karşı gruba zarar vermek için araç olarak da kullanılmaktadırlar. Çocukların silahlı çatışmalarda kullanımının özellikle 1990’lı yıllar itibarıyla arttığı gözlenmektedir. Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle uluslararası sistemin yanında savaşın nitelikleri de değişmeye başlamıştır. Merkezi hiyerarşiden yoksun farklı farklı silahlı grupların türediği bu dönemde savaş alanında artık sınırların ortadan kalkmasıyla sivil halk ile askerler arasında ayırım kalmamıştır. Sivillerin de hedef haline gelmesiyle ölümler katlanarak artmıştır. Bu tür çatışmalı bölgelerde çocukların kötü muameleye ve istismara maruz kaldığı örnekler de çoğalmıştır.

Çocuk istismarının pek çok çeşidi olmakla birlikte en yaygın türlerinden birisi çocukların savaşlarda ve çatışmalarda kullanılmasıdır. Bir başka deyişle, çocuk asker kullanımıdır.

1997 yılında hazırlanan Cape Town İlkeleri'nde çocuk asker, "Aşçılar, hamallar, haberciler ve bu gruplara eşlik edenler de dahil olmak ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere düzenli veya düzensiz herhangi bir silahlı kuvvetin ya da grubun parçası olan 18 yaşın altındaki herhangi bir kişi" şeklinde tanımlanmaktadır (UNICEF, 1997). Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, çocuk askerler, herhangi bir askeri amaç için kullanılan çocuklardır. Dolayısıyla söz konusu kavram, sadece silah taşıyan çocukları ifade etmek amacıyla kullanılmamaktadır (Özerdem, 2021, s. 259). Ayrıca çocuk asker kullanımında cinsiyet kimliği önemli değildir. Bu anlamda çocuk asker hem erkek hem de kız çocukları içeren cinsiyetten bağımsız bir terimdir (Steinl, 2017, s. 7).

Benzer bir tanım UNICEF tarafından 2007 yılından kabul edilen Silahlı Kuvvetler ya da Silahlı Gruplarla Bağlantılı Çocuklara Dair Paris Taahhütleri ve İlke ve Rehberi'nde, kısa adıyla Paris İlkeleri'nde de yer almaktadır. Buna göre çocuk asker, "Aşçı, hamal, haberci, casus olarak veya cinsel amaçlarla erkek ve kız çocuklarını dâhil olmak ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere silahlı bir kuvvet veya silahlı bir grup tarafından askere alınmış ya da kullanılmış 18 yaşın altındaki herhangi bir kişi" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım içerik olarak Cape Town'da kabul edilen tanımla benzerlik göstermektedir. Ancak çocuğun silahlı bir grup veya kuvvet tarafından askere alınmış veya kullanılmış olması gerekli görülürken Cape Town İlkeleri'nde silahlı bir kuvvete ya da gruba dahil olan tüm çocuklar çocuk asker olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte her iki tanım da savaşa aktif olarak katılan çocuklarla sınırlı değildir ve yine her ikisi de zorunlu ve gönüllü askere alım arasında ayrım yapmamaktadır (Steinl, 2017, s. 6).

Çocuk askerin tanımı ya da kapsamı ne olursa olsun, çocukların silahlı gruplar tarafından silah altına alınması ve kullanılması, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından çocuklara yönelik altı ağır ihlalden biri olarak kabul edilmektedir. Öte yandan çocuk askerleri silahlı bir kuvvete veya silahlı gruba almanın üç farklı yolu vardır: Zorunlu, zorla ve gönüllü. Zorunlu askerlik, devlet bünyesindeki silahlı kuvvetlerde yasanın gerektirdiği hizmettir. Zorla askere alma ise, bir birey veya aile üyesine karşı kaçırma ve/veya şiddet tehdidi veya kullanımı veya diğer misillemeler yoluyla silahlı kuvvetlere veya gruplara çocuğun dâhil edilmesidir. Son olarak, bazı durumlarda çocuklar silahlı gruplara zorlanmadan katılırlar. Çeşitli faktörler, çocukları gönüllü olarak silahlı gruplara katılmaya itmektir: Bunlar; siyasi ve güvenlik (devlet veya devlet dışı güçler tarafından istismar, çatışma, işgal veya işgal), ekonomik ve sosyal (ekonomik yıkım, yoksulluk, işsizlik, eğitim, aile içi şiddet veya sömürü), kültürel (askeri hayatı yücelten değer sistemleri, akran baskısı), ideolojik ('haklı' bir neden olduğuna inanılan şey için savaşmak) veya kişisel (askeri ayrıcalıkların kazanılması ve eğitim, para veya statü) nedenler olabilir (DCAF Backgrounder, 2006, s. 2-3).

Çocuk askerlerin kullanımını engellemeye yönelik pek çok çalışma yürütülmekle birlikte bunlar arasında Graça Machel'in çalışması oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Mozambik'in eski Eğitim Bakanı ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nin çatışmalardan etkilenen çocuklarla ilgili çalışmalar yürüten bağımsız bir uzmanı olan Machel, 1996 yılında yayımladığı Silahlı Çatışmaların Çocuklar Üzerindeki Etkileri adlı çalışmasında çocukların asker olarak kullanılmasına son verilmesi için çağrıda bulunmuştur. Machel'e göre (1996); çocuk asker tanımı sadece kız ya da sadece erkek çocukları kapsamamaktadır. O'nun tanımında çocuk asker; 18 yaşından küçük erkek ya da kız; zorunlu, zorla ya da başka yollarla silahlı kuvvetlere, paramiliter kuvvetlere, sivil savunma ünitelerine ya da silahlı diğer gruplara alınan tüm çocuklardır.

Çocukların asker olarak kullanılmasını önlemeye yönelik bir başka girişim de "Kırmızı El Günü" (The Red Hand Day) Kampanyası'dır. 2009 yılında yüzlerce genç ve öğrenci çocuk asker kullanımına son verme hareketini güçlendirmek için çağrıda bulunmuştur. 250.000'in üzerinde kırmızı el bir araya toplanmış ve küresel çapta yürütülen kampanyanın sembolü haline gelmiştir. Bu kampanya kapsamında, çocuk asker kullanımını yasaklayan anlaşmanın² onaylanması için ülkelere baskı yapılmaktadır. 12 Şubat günü Kırmızı El Günü olarak kabul edilmiştir (Human Rights Watch, 29 Ocak 2010). Kampanyanın 18 yaşından küçük çocukların hiçbir şekilde askere alınmaması ve kullanılmaması, çocuk asker kullanan kişilerin BM Güvenlik Konseyi tarafından cezalandırılması, eski çocuk askerlerin tıbbi ve psikolojik yardıma ulaşmalarının sağlanması ve topluma yeniden entegrasyonlarının sağlanması için mali kaynakların artırılması gibi talepleri bulunmaktadır (Red Hand Day, t.y.).

Yürütülen yoğun kampanyalara, çalışmalara ve hukuki prosedüre rağmen pek çok ülkede çocuklar asker olarak kullanılmaya devam ediliyor. Dünyada 300.000'den fazla çocuk askerinin olduğu ve bunların %40'ından fazlasının kızlardan oluştuğu tahmin edilmektedir (United Nations Office of the Secretary-General's Envoy on Youth, 2015). Çocuk askerlerin çoğu muhalif veya ayrılıkçı hareketler, terör örgütlerinde, organize suçlara karışan silahlı gruplarda, gerilla tipi hareketlerde, paramiliter veya askeri güçlerde yer almaktadır (Özerdem, 2021, s. 268). Çocukların asker olarak kullanıldığı ülkelerin başında ise KDC gelmektedir. Bir sonraki bölümde KDC ele alınmakta ve siyasi istikrarsızlığa kaynaklık eden gelişmeler üzerinde durulmaktadır.

² Çocukların Silahlı Çatışmalara Müdahalesine İlişkin İhtiyari Protokol (OPAC).

Bağımsızlıktan Günümüze Siyasi İstikrarsızlığın Pençesindeki Kongo Demokratik Cumhuriyeti

Afrika kıtasının üçüncü büyük ülkesi olan KDC, 19. yüzyılın sonlarında Belçika'nın hâkimiyetine girmiştir. Belçika yönetiminin bölge halkına yönelik kabul edilemez uygulamaları, çok sayıda isyana yol açmıştır. Otonomi konusunda iç baskıların artması neticesinde yetkililer ile Kongolu siyasi liderler 1960'ların başında Brüksel'de bir araya gelmiştir. Brüksel Yuvarlak Masası'nda geçici anayasanın temel özellikleri ve bağımsızlık tarihi konusunda anlaşmaya varılmıştır. Loi fondamentale (temel yasa) olarak bilinen geçici anayasa, 19 Mayıs 1960'da Belçika parlamentosu tarafından yayımlanmıştır. Bu süreçte siyasi faaliyetler ciddi bir artış göstermiş, 200'den fazla etnik grubun bulunduğu ülkede bir o kadar siyasi parti kurulmuştur. 22 Mayıs 1960'ta düzenlenen seçimlerde Patrice Lumumba başbakan, Joseph Kasavubu ise devlet başkanı seçilmiştir. Ülke, 30 Haziran 1960'ta Kongo Cumhuriyeti adıyla Belçika'dan bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak bağımsızlık sonrasında ülkede arka arkaya krizler yaşanmıştır. İlk olarak ordu içinde ekonomik gerekçelerle başlayan isyan hareketleri, kısa süre içerisinde tüm ülkeyi sarmış ve geniş çaplı şiddet olayları ortaya çıkmıştır. Lumumba'nın talebi üzerine 13 Temmuz 1960'ta BM tarafından bir müdahale gücünün görevlendirilmesi kararı alınmıştır. Cumhurbaşkanı Kasavubu ile Başbakan Lumumba arasında yaşanan krizi fırsat bilen Kongo Ulusal Ordusu personel şefi Joseph Désiré Mobutu ise 1965'te darbe düzenleyerek yönetimi ele geçirmiştir (BBC, 2022; Kisangani ve Bobb, 2010, s. 1i-1xvii).

Mobutu, Kongo toplumunu kutuplaştıran etnik temelli siyasi talepleri dizginleme sözü vermiştir. Ancak Mobutu, bunu yaparken şiddete dayalı bir diktatörlük kurmuştur. İsyancıların kontrolü altındaki toprakları yeniden kazanmak için askeri operasyonlar başlatırken gücünü pekiştirmek için ait olduğu etnik grup Ngbandi'nin üyelerinin yer aldığı gizli polis ağı aracılığıyla ülkede bir korku atmosferi yaratmıştır. Ayrıca 1966 yılında lideri olduğu Devrimin Halk Hareketi'nin (Mouvement Populaire de la Révolution – MPR) tek yasal parti olarak kabul edilmesiyle siyasi alanı kısıtlamıştır. Bütün kurumlarına hâkim olduğu ülkeyi demir yumrukla yönetmiş ve çok partili sistemi ortadan kaldırarak potansiyel rakiplerini etkisiz hale getirmiştir. 1967 yılı itibarıyla kabileciliği ve bölgeselciliği ortadan kaldırmayı ve halk arasında bir ulus olma duygusunu geliştirmeyi amaçlayan “Özgünlük” adlı bir program başlatmıştır. Ülkenin kendine has özelliklerini ön plana çıkaracak adımlar atmıştır. Bu kapsamda ilk olarak ülkenin ismini Zaire olarak değiştirmiştir (Kisangani ve Bobb, 2010: 1xvii-1xviii; Langellier, 2017, s. 183).

Öte yandan ekonomiyi yeniden inşa etmek amacıyla Mobutu tarafından tüm topraklar devletleştirilmiş, yabancı devletlere sağlanan tüm hibeler ve imtiyazlar kaldırılmış, Kongo frangında devalüasyon yapılmış ve yeni bir para birimine geçilmiştir. Reformlarla enflasyon düşmüş ve ekonomi büyümüştür. Ancak 1973

petrol krizi ile, kaydedilen ilerleme bir anda tersine dönmüştür. Hükümete yönelik kötü yönetim ve yolsuzluk suçlamaları artış gösterirken isyanlar hızla yayılmıştır. Ordunun isyanlara müdahalesi sonuçsuz kalmış ve ülke, kısa bir süre içerisinde büyük bir krize sürüklenmiştir. Usulsüzlüklerle dolu 1984 seçimlerini yeniden Mobutu'nun kazanmasının ardından muhalefet, harekete geçmiştir. Muhalif gruplardan biri, 1982'de Demokrasi ve Sosyal İlerleme Birliği'ni (Union pour la Démocratie et le Progrès Social- UDPS) ülkenin ikinci siyasi partisi olarak kurmuş, ancak yasaya göre bu bir ihanet eylemiydi. Bu nedenle, parti üyeleri uzun hapis cezalarına çarptırılmışlardır. Bir diğer grup ise, isyan başlatarak ülkenin bir kısmını kontrol altına almıştır. Hükümet, siyasi baskıdan kurtulmak amacıyla 1986'da hak ve özgürlüklerin ihlallerine ilişkin şikayetlerin kayıt altına alınacağı bir birim oluşturmuş, ancak bu atılan adım da işlevsiz kalmıştır. Hükümet, ekonomik kriz nedeniyle artık sağlık, eğitim gibi temel hizmetleri de sağlayamıyordu. Soğuk Savaş'ın sonlarına doğru üzerindeki iç ve dış baskıların yoğunlaşması üzerine Nisan 1990'da Mobutu, reform yapmayı kabul etmiştir. Ancak reformların geciktirilmesi, askerlerin düşük maaşlarını protesto etmek için Kinshasa'yı yağmalamaya başlamasına yol açmıştır (Kisangani ve Bobb, 2010, s. 1xvii-1xviii).

1991 yılında, çeşitli siyasi partilerin iki binden fazla temsilcisinin katıldığı bir konferans gerçekleştirilmiştir. Konferans katılımcıları ile Mobutu'nun anlaşmaya varamaması neticesinde ortaya iki farklı hükümet ortaya çıkmıştır. Taraflar, 1994 yılında uzlaşarak bir koalisyon hükümeti kurmayı kabul etmiştir. Mobutu, devlet başkanlığı görevine gelirken Kengo Wa Dondo ise başbakan olmuştur. Ancak bu sefer de yetki paylaşımı konusunda siyasi krizler ortaya çıkmıştır. Henüz ülke içerisindeki krizlere çözüm üretilememişken 1994 yılında sınır komşusu Ruanda'da ortaya çıkan etnik savaş nedeniyle farklı etnik grupları içeren 1 milyondan fazla Ruandalının ülkenin doğusundaki farklı etnik gruplara ev sahipliği yapan Kivu eyaletlerine göç etmesi, yeni krizlerin habercisiydi. Bu göç akını, KDC'nin daha da istikrarsızlaşmasına yol açmıştır. Özellikle Ruanda ve Uganda gibi devletler, KDC içindeki farklı etnik yapıları Mobutu yönetimine karşı kıskırtmaya başlamış ve isyanların çıkmasını teşvik etmiştir. 1996 yılında Ruanda ve Uganda'nın desteklediği Laurent Désiré Kabila önderliğindeki isyancı güçlerin (Alliance des Forces Démocratiques pour la Libération du Congo-Zaire- AFDL) ayaklanmasıyla ülke, savaşa sürüklenmiştir. AFDL, 1997 yılında başkent Kinshasa'yı ele geçirmiş ve lideri Kabila, cumhurbaşkanlığı görevine gelmiştir. Kabila, bu süreçte Mobutu Hükümeti'nin tüm sembollerini ortadan kaldırma konusunda oldukça kararlı davranmış ve ilk olarak ülkenin ismini Kongo Demokratik Cumhuriyeti (KDC) olarak değiştirmiştir (Kisangani ve Bobb, 2010, s. 1xxv-1xxix; Nzongola-Ntalaja, 2004, s. 14).

1998 yılında bu defa Kabila Hükümeti'ne karşı isyanlar başlamıştır. Kivus'ta başlayan isyanlar kısa sürede ülkenin geneline yayılmıştır. Bu istikrarsız ortam, çok sayıda yeni silahlı grubun doğmasına zemin hazırlamıştır. Kısa süre içerisinde ülke, kendini ikinci bir iç savaşın içinde bulmuştur. BM Güvenlik Konseyi, ar-

tan olaylar karşısında ateşkes çağrısında bulunmuş ve yabancı güçlerin geri çekilmesini söyleyerek başka devletlerin KDC'nin iç işlerine karışmaması hususunda uyarılarda bulunmuştur. Diplomatik girişimler neticesinde Temmuz 1999'da Lusaka Ateşkes Anlaşması imzalanmıştır. KDC, Angola, Namibya, Ruanda, Uganda ve Zimbabwe arasında imzalanan anlaşma, ülkeler arasında anlaşmazlıkların ve düşmanlıkların son bulmasına ve çatışma halindeki gruplar arasında diyalog kurulmasına aracı olmuştur. Kasım ayında, taraflar arasında irtibatın kurulmasını kolaylaştırmak, anlaşma maddelerinin uygulanmasına destek olmak ve çatışmanın seyrini takip etmek amacıyla Birleşmiş Milletler Kongo Demokratik Cumhuriyeti Misyonu (MONUC) kurulmuştur (Koko, 2011, s. 30-32).

Öte yandan Laurent Désiré Kabila'nın Ocak 2001'de suikasta uğramasıyla yerine oğlu Joseph Kabila geçmiştir. Cumhurbaşkanı Kabila, babasının otoriter uygulamalarını yavaş yavaş ortadan kaldırmaya başlamış ve bu kapsamda siyasi partiler üzerindeki yasakların kaldırıldığını ilan etmiştir. Ancak bu demokratikleşme adımı, çatışmaların genel seyrini olumlu yönde etkilememiş ve ülkenin doğusundaki şiddetli çatışmalar devam etmiştir. BM Güvenlik Konseyi tarafından Ekim ayında BM askerleri ve askeri gözlemciler bölgede çatışmaların önlenmesi için görevlendirilmiştir. Etnik gruplar arasında çatışmanın sona erdirilmesi ve uzlaşmanın sağlanması için diyalog süreci Addis Abbaba'da başlamıştır. KDC, Ruanda ve Uganda ile uzlaşarak anlaşma imzalamıştır (CNN World, July 30, 2002). Etnik gruplar arasında diyalogun devam etmesini sağlamaya yönelik diplomatik girişimler sürdürülmüş ve Aralık 2002'de çatışma halindeki taraflar, BM ve Güney Afrika'nın arabuluculuğunda bir geçiş hükümeti kurma konusunda anlaşmaya varmışlardır. İki yıllık geçiş döneminin sonunda seçimlerin düzenlenmesi öngörülmüyordu (BBC, 2022).

Ancak bu süreçte Güney Kivu'da yeni bir etnik çatışma ortaya çıkmıştır. BM Güvenlik Konseyi tarafından 30 Mayıs'ta alınan karar doğrultusunda Çokuluslu Geçici Acil Gücü (Interim Emergency Multinational Force - IEMF) sevk edilmiştir. RCD ve MLC de dâhil olduğu hükümet ve ülkenin karşıtları arasında 29 Haziran'da askeri ve güvenlik konularında düzenlemeler içeren bir anlaşma yapılmış ve yeni güç paylaşımına dayanan geçiş hükümeti göreve başlamıştır. BM Güvenlik Konseyi tarafından KDC'de görevlendirilen MONUC'un görev süresi uzatılmış ve askeri gücü artırılarak her türlü önlemi alma konusunda tam yetki verilmiştir. Ayrıca KDC'nin doğusunda faaliyet gösteren tüm silahlı gruplara silah ambargosu uygulamıştır. Bu adımlara rağmen İturi'de şiddete son verilememiştir. Temmuz 2006'da yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunda Kabila galip gelmiştir. Ancak hem seçim öncesi hem de sonrasında iktidar-muhalefet arasında çatışmalar devam etmiştir (BBC, 2022). 28 Mayıs 2010 tarihinde BM Güvenlik Konseyi, MONUC olarak bilinen barış koruma operasyonunu MONUSCO ((Birleşmiş Milletler Kongo İstikrar Misyonu / Mission des Nations Unies pour la Stabilization du Congo) olarak adlandırılan bir istikrar misyonuna dönüştüren 1925 sayılı kararı kabul etmiştir (United Nations Security Council, S/

RES/1925(2010)). Bu adım, ülkedeki çatışmaların ne kadar derinleştiğini göstermektedir.

Kabila, Kasım 2011 seçimlerinden de galip çıkmıştır. Şubat 2013'te 11 Afrika ülkesinden temsilciler Etiyopya'da bir araya gelerek KDC'deki ihtilafın sona ermesine yardımcı olunmasına yönelik bir anlaşma imzalamışlardır. Temmuz 2013'te BM Müdahale Gücü, doğudaki isyancılarla savaşmak ve bu isyancıları silahlılandırmak üzere görevlendirilmiştir. Ocak 2015'te seçim yasasında Cumhurbaşkanı Kabila'nın görev süresi dolmasına rağmen iktidarda kalmasını sağlayacak değişiklik tasarladığını açıklaması üzerinde ülkede geniş çaplı protesto hareketleri ortaya çıkmıştır. Olayların devam etmesi üzerine Kasım 2016'da Cumhurbaşkanı Kabila'nın yönetici koalisyonu ile muhalefet arasında cumhurbaşkanlığı seçimlerinin 2018'e ertelenmesini öngören bir anlaşma imzalanmıştır. Aralık 2018'de düzenlenen seçimleri, muhalefet partisi Demokrasi ve Sosyal İlerleme Birliği'nin adayı Felix Tshisekedi kazanmıştır (BBC, 2022). Ancak seçimler istikrarı getirmemiş, ülkede çatışmalı ortam varlığını korumaya devam etmiştir. Zaman zaman ateşkes ilan edilse ve barış anlaşmaları imzalanırsa da ülkede çatışmalar halen devam etmektedir. Çatışmalar, hükümetin yönetim kapasitesini ve olaylara müdahale etme gücünü zayıflatmaktadır. Bu durum siyasi ve ekonomik krizlerin ötesinde insan haklarına ilişkin ağır ihlallerin yaşanmasına yol açmaktadır.

Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde Çocuk Asker Meselesi

Çocuk askerlerin silahlı çatışmalarda kullanılması, Afrika'da salgın hastalık ciddiyetinde bir meseledir. BM Güvenlik Konseyi'nin çocuklar ve silahlı çatışmalara ilişkin 23 Haziran 2022 tarihli raporunda devlete bağlı silahlı kuvvetlere veya silahlı gruplara çocuk asker alımı yapan ve kullanan on beş ülkeden beşinin Afrika'da olduğunu gösteren bir liste yer almaktadır (United Nations Security Council, A/76/871-S/2022/493). KDC de çocuk asker meselesinin keskin bir şekilde yaşandığı Afrika ülkelerinin başında gelmektedir. Nitekim bahsi geçen raporda yer alan ülkelerden birisi de KDC'dir. İlki 1996'dan 1997'ye ve ikincisi 1998'den 2005'e kadar olan iki ardışık savaş, KDC'yi deyim yerindeyse yerle bir etmiştir (Guy, 2009: 132). KDC, halen 1990'larda yaşanan savaşlardan kaynaklanan siyasi, ekonomik ve toplumsal çöküşün yol açtığı yaraları sarmaya çalışıyor (The World Bank, 2022). Devam eden çatışmalar ülkede ciddi bir insani güvenlik krizini de beraberinde getirmiştir.

KDC'deki insani durum, dünyanın en karmaşık, zorlu ve uzun süreli krizlerinden biridir. Esas olarak doğu eyaletlerini etkileyen yirmi yıllık çatışmadan sonra Kasai, Kuzey ve Güney Kivu, Yukarı Katanga ve Tanganyika'daki durum, 2017 yılında belirgin biçimde kötüleşmiştir (The Roméo Dallaire Child Soldiers Initiative, Ekim 2018). Bu durum özellikle çocuklar üzerinde yıkıcı sonuçlara yol açmıştır. İki ardışık savaş sırasında bazıları hastalık ve açlıktan çoğu ise işkence

ve kötü muameleden dolayı en az beş milyon insan hayatını kaybetmiştir. Bunun yanında cinayet, tecavüz, çocukların zorla askere alınması ve askeri amaçla kullanılması gibi sivillerin silahlı çatışmaların ana hedeflerine dönüştüğü ve özellikle kadın ve çocukların daha fazla etkilendiği insanlık dışı gelişmeler yaşanmıştır (Guy, 2009: 132).

KDC'de çocukların silahlı çatışmalarda kullanılması, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde (UCM) bir davaya konu olacak boyutta bir meseleye dönüşmüştür. 2004 yılında UCM, KDC'deki sorunlara yönelik resmi bir soruşturma ilan etmiştir. 2006'da Thomas Lubanga, İkinci Kongo Savaşı sırasında çocukları askere almak başta olmak üzere çok sayıda suçtan UCM tarafından tutuklanmıştır. 26 Ocak 2009 tarihinde UCM, Lubanga'yı yargılamaya başlamıştır. 2012 yılında, Lubanga'nın suçlu olduğu yönünde bir karar verilmiştir (Lubanga Case, The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo, ICC-01/04-01/06). Mahkeme, Lubanga'yı 15 yaşın altındaki çocukların FPLC'ye alınmasından ve bunların düşmanlıklara aktif katılım için kullanılmasından oluşan savaş suçları işlemekten suçlu bulmuştur. Hema ile Lendus etnik grupları arasında 1998-2003 aralığında yaşanan iç savaşta 15 yaşından küçük çocukları savaşa dahil etmekle suçlanan Lubanga'nın Lendus grubundan olan insanları öldürmek amacıyla çocukları kullandığı ifade edilmiştir. BM raporlarına göre, 30.000'den fazla çocuğun asker olarak kullanılmasından sorumlu olan Lubanga, UCM'nin ilk savaş suçu davası sanığıdır (AÇAUM, Ocak 2009). Mahkeme tarafından toplam 14 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Lubanga davası, UCM'de türünün ilk örneğiydi (Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, 2009, s. 12).

KDC'de çok sayıda silahlı grup halen çocukları askere almakta ve onları çatışmalarda yaygın biçimde kullanmaktadır. BM Güvenlik Konseyi'nin çocuklar ve silahlı çatışmalara ilişkin 23 Haziran 2022 tarihli raporuna göre, KDC'de 889'u kız olmak üzere 2.979 çocuğa yönelik 3.546 ihlal gerçekleşmiştir. Bu rakam 2020'de yayımlanan raporda 3.796 ve 2021'de 2.912'dir. Sadece son üç yıl yayınlanan raporlar dikkate alındığında 2.576'sı kız olmak üzere toplam 9.687 çocuk 10.847 ihlale uğramıştır. 23 Haziran 2022 tarihli raporda Nyatura (120), Özgür ve Egemen Kongo Yurtseverler İttifakı (Alliance des patriotes pour un Congo libre et souverain- APCLS) (101), Mai-Mai Mazembe (80), Müttefik Demokratik Güçler (the Allied Democratic Forces- ADF) (60) ve diğer silahlı gruplar (198) tarafından sadece o yıl içerisinde 78'i kız olmak üzere 565 çocuğun askere alındığı belirtilmiştir.³ Rapor, birçok silahlı grubun KDC'deki silahlı çatışmalarda aktif olduğunu ve çocuklara yönelik ihlaller gerçekleştirdiğini de ortaya koymaktadır. Devlet dışı silahlı grupların çocukları çatışmalarda kullandığına dair raporlar var ve bu gruplar, Güvenlik Konseyi'nin söz konusu raporunda çocukları askere aldığı ve kullandığı için listelenmiştir. Raporda çocukları askere alan gruplar şöyle sıralanmıştır: Yurtseverler İttifakı (Alliance des patriotes), Özgür ve Egemen Kongo

³ Gruplara katılan çocuk sayısı parantez içerisinde verilmiştir.

(Congo libre et souverain), Müttefik Demokratik Güçler (Allied Democratic Forces), Ruanda'nın Kurtuluşu için Demokratik Güçler (Forces démocratiques de libération du Rwanda- FDLR), İturi Yurtsever Direniş Güçleri (Forces de résistance patriotiques de l'Ituri- FRPI), Lord'un Direniş Ordusu (Lord's Resistance Army- LRA), Mai-Mai Apa Na Pale, Mai-Mai Mazembe, Mai-Mai Simba, Yenilenmiş Nduma Kongo Savunması (Nduma défense du Congo-Rénové), Nyatura ve Raia Mutomboki. Bununla birlikte, Kongo Demokratik Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri (Force Armées du République Démocratique du Congo- FARDC) çocukları çatışmalarda kullanan devlet aktörleri listesinde yer almamıştır (United Nations, A/76/871-S/2022/493).

2017 yılında listeden çıkan FARDC ile elde edilen başarının devamını hedefleyen MONUSCO, Çocuk Koruma Bölümü (Child Protection Section- CPS) ile silahlı grup komutanlarının çocukları serbest bırakma ve bir daha askere almama konusundaki taahhüdünü güvence altına almayı amaçlamaktadır (MONUSCO, 2019, s. 9). Bu amaç doğrultusunda, MONUSCO tarafından 2019 yılında "Gücümüz Gençlerimizde" başlıklı bir rapor yayınlamıştır. Bu raporda sadece yedi silahlı gruba⁴ ilişkin bilgiler sunulmuştur. Bunun nedeni ise, BM'nin bahsi geçen kara listesinde ısrarla kalmaya devam etmiş olmalarıdır. Ayrıca MONUSCO, bu gruplara erişerek askere alınan çocukları belgelemiştir. Dolayısıyla veriler doğrudan elde edilmiştir.

2017 yılında DKC, dünya çapında en fazla çocuk askere sahip dördüncü ülke olup BM tarafından en çok çocuk askere sahip beş ülke listesinde yer almıştır (United Nations General Assembly Security Council, May 16, 2018). MONUSCO'nun raporuna göre, 2014-2017 yılları arasında en az 49 silahlı grup tarafından en az 5.619 erkek ve 549 kız çocuk askere alınmıştır. Bu çocukların %72'si yani 4,059'u (3,631'i erkek ve 428'i kız) yalnızca 10 silahlı grup tarafından askere alınmıştır. Bu yıllar arasında çocuğa yönelik ağır ihlallerin %94'ü silahlı gruplar, %6'sı devlet görevlileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çocukların %62'si askere alınmış, %13'ü kaçırılmış, %10'u öldürülmüş ya da sakat bırakılmış, %9'u cinsel şiddete maruz kalmış, %6'sı hastanelere ya da okullara saldırı sırasında zarar görmüştür (MONUSCO, 2019, s. 8-9).

Öte yandan 2014-2017 arasında silahlı gruplardan ayrılan çocukların sayısı %22 artarken, askere yeni alınanların sayısı %50 azalmıştır. Bu, silahlı gruplara girenden daha fazla çocuğun ayrıldığı anlamına gelmektedir (MONUSCO, 2019, s. 35). 2014-2017 arasında 6,168 çocuğun 4,609'u Kuzey Kivu, 619'u Kasai Bölgesi, 387'si Güney Kivu, 188'i Ituri ve Uélés, 35'i Tanganyika ve Yukarı Katanga'da askere alınmıştır. Raporlarda 2016 ve 2017'de çatışmanın patlak verdiği Kasai'de çocukların askere alınmasında anormal bir artış olduğuna dikkat çekilmektedir. 2014-2017 arasında belgelenen tüm vakaların %75'i burada gerçekleşmiştir (MONUSCO, 2019, s. 20).

⁴ FDLR, FOCA, Nyatura, Kamuina Nsapu, Rayia Mutomboki, Mayi Mayi Mazembe, FRPI ve NDC-Rénové.

Öte yandan silahlı gruplar tarafından askere alınan tüm çocukların %30'u (2,171) 15 yaşın altındadır (MONUSCO, 2019: 9). Oysa 15 yaşın altındaki çocukların askere alınmaları uluslararası hukuka göre bir savaş suçudur (BM Güvenlik Konseyi Roma Statüsü, 17 Temmuz 1998, Madde 8(2)b(xxvi)). Ayrıca çocuk asker kullanımında cinsiyetin fark etmediği de dikkat çekmektedir. Nitekim 2014-2017 arasında askere alınan çocukların %9'u kızdır. Üstelik erkek çocukların silahlı gruplara alınımı düşerken kızlar için böyle bir durum yaşanmamış ve kızların oranı 2014'te %7'den 2017'de %12'ye yükselmiştir. KDC'de askere alınan ve kullanılan çocukların %99'u Kongolu olsa da hem Kongolu hem de yabancı silahlı gruplar tarafından askere alınan çocuklar da Ruanda (32), Güney Sudan (26), Burundi (25), Uganda (10), Tanzanya (3), Orta Afrika Cumhuriyeti (2) ve Kenya (1)'dan gelmiştir (MONUSCO, 2019, s. 37-38).

Öte yandan söz konusu silahlı grupların çocukları askere alma ve kullanma biçimleri farklılık göstermektedir. Raporda çocukları silahlı gruplara iten faktörler; intikam alma, etnik olarak kendini koruma, ekonomik olarak hayatta kalma, fiziksel olarak hayatta kalma, aile ve arkadaş baskısı, siyasi ve ideolojik konular olarak sıralanmaktadır. Silahlı grupları çocukları askere almaya çeken faktörler ise üye sayısında üst sıralarda yer alma arzusu, ucuz işçilik olması, sadık savaşçılar olmaları, çocukların büyüdü bir korunma mekanizmasına sahip oldukları inancı, kolay kontrol edilebilir olmalarıdır. Uzun süre devam eden çatışmalar ile zayıflamış aile veya topluluk yapıları, silahlı gruplarla artan aile bağları, ebeveyn ölümleri, yerinden edilme ve okula düşük katılım gibi faktörlerin birleşimi bu süreci tetiklemektedir (MONUSCO, 2019, s. 19-21).

Çocukların silahlı gruplara katılmasının nedenlerinden biri intikam duygusudur. Hem Doğu'da hem de Kasai Bölgesi'nde erkek çocukların silahlı gruplara veya milislere katılmalarının en belirgin nedenlerinden birinin ölen aile üyelerinin intikamını almak ve topluluklarını diğer etnik kökene dayalı silahlı gruplara veya hükümete karşı korumak olduğu belirtiliyor. Yoksulluk, 2016'da nüfusun %77'sinin günde 2 ABD dolarından daha az parayla yaşadığı ve 2017'de yaklaşık 2 milyon çocuğun şiddetli akut yetersiz beslenmeden mustarip olduğu KDC'de çocukları silahlı gruplara katılmaya teşvik eden bir başka önemli faktördür. Nyatura veya Rayia Mutomboki gibi güçlü ideolojilerden yoksun silahlı gruplar maaş, ücretsiz eğitim, ganimet, yemek, "iyi bir yaşam" vaatleriyle ikna kapasitelerini güçlendiriyorlar. Silahlı bir grubun tehdidine maruz kalan, kendi mahallesinde ya da evinde istismara uğrayan, küçük suçlar işleyen çocukların kendilerini koruyacak bir silahlı grubun üyesi olmayı tercih ettikleri de görülmektedir. Bir başka faktör de aile ve akran baskısıdır. FDLR FOCA gibi ailelerle ilişkili silahlı gruplarda çocuklar yakın aile üyeleri tarafından askere alınıyor. FRPI tarafından %39'u gruba katılma nedenleri olarak akran baskısını gerekçe göstermiştir. Çocukların silahlı gruplara katılma nedenleri arasında siyasi ve ideolojik gerekçeler de yer almaktadır. Kamuina Nsapu için gönüllü olan çocukların %22'si milislere katılma nedenleri olarak devlet görevlilerinin tacizleri ile ulusal ve eyalet hükümetleri devirme hedeflerini göstermişlerdir (MONUSCO, 2019, s. 26-27).

Silahlı grupların çocukları tercih etmesinin nedenlerinden biri üye sayısını arttırmaktır. Örneğin Rayia Mutomboki, büyük bir kayıp yaşadktan sonra bir sonraki saldırıyı düzenlemeden hemen önce asker toplama mitingleri düzenler ve grubun yok olacağı konusundaki endişeleri dile getirerek insanları ikna etmeye çalışırlar. Öte yandan çocukların beslenmesi, giydirilmesi ve barınması yetişkinlere göre daha ucuza mal olur, ancak daha fazla olmasa da onlar kadar sıkı çalışırlar ve manipüle edilmeleri daha kolaydır. Bu nedenle yasa dışı madencilik gibi suç faaliyetlerinde bulunan FDLR FOCA'nın çocukları buralarda çalıştırmak üzere tercih ettiği belirtilmektedir. Bazı gruplar ise çocukların özel bir sihre sahip olduğunu düşünürler ve onların varlığı grup için hayati öneme sahiptir. Savaş sırasında yaralanan savaşçıları korumak ve iyileştirmek için bu çocuklar çatışmanın yaşandığı yerlere gönderilirler. Örneğin, 2015'te Rayia Mutomboki grubu, kurşun geçirmez olma yeteneğini güçlendirmek için 13 yaşından küçük kızları hedef almıştır (MONUSCO, 2019, s. 29).

Kaçırma, silahlı grupların çocukları bünyelerine dâhil etmek amacıyla başvurdukları yöntemlerden biridir. BM tarafından 2014'ten bu yana belgelenen tüm çocuk kaçırma olaylarının %70'inin amacı çocukların askere alınmasıydı. Ortalama olarak, KDC'de çocuk asker kullanımında ilk yedide yer alan gruplar çocuk askerlerinin %27'sini kaçırmıştır. Kızların bu ilk yedi grup tarafından kaçırılma oranı ise erkeklere göre çok daha yüksektir. Kızların kaçırılma olasılığı, erkeklerden ortalama %7 daha fazladır. Örneğin, FRPI tarafından askere alınan kızların %81'i kaçırılmıştı. FRPI, aynı zamanda %27 oranla bünyesinde en fazla kız çocuğu bulduran gruptur. Aynı zamanda ilk yedide yer alan gruplar içinde kız çocuklarına en fazla cinsel şiddet uygulayan grup (%93) konumundadır. Kızlar kampa vardıklarında sözde kocalarına "eş" olarak sunuluyorlar (MONUSCO, 2019, s. 30-31). Öte yandan Kuzey Kivu'da olduğu gibi çocukların askere alınmasının yaygın olduğu yerlerde, silahlı gruplardan kaçan çocuklar neredeyse sürekli olarak yeniden askere alınma tehdidi altında yaşıyordu. Yeniden askere alınmayla ilgili veriler, 2017 yılına kadar sistematik olarak toplanmasa da, ilk yedi fail arasında çocukların ortalama %3'ü - neredeyse tamamı erkek çocuklar - aynı veya birden fazla silahlı grup tarafından yeniden askere alındı. Nyatura, çocukları yeniden askere alan gruplar içinde ilk sırada yer almaktadır. Çocuk askerlerinin en az %8'i daha önce askerdi (MONUSCO, 2019, s. 32).

Son olarak, BM tarafından 17 yıllık bir izleme neticesinde KDC'de 51.000 çocuğun silahlı kuvvetlerden ve silahlı gruplardan ayrıldığı bildirilmiştir (MONUSCO, 2019, s. 8). İlk yedi grup bünyesinde yer alan çocukların bu gruplardan ayrılması ise farklı biçimlerde gerçekleşmektedir. %67'si kaçarak, %13'ü teslim olarak %9'u serbest bırakılarak, %8'i tutuklanarak, %3'ü diğer yollarla bu gruplardan ayrılmıştır (MONUSCO, 2019, s. 42). Bu süreçte KDC tarafından çocuk asker kullanımı engellemeye yönelik bazı adımlar da atılmaktadır. Bir sonraki bölümde bu adımların neler olduğu üzerinde durulmaktadır.

Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde Çocuk Asker Kullanımını Engellemeye Yönelik Atılan Adımlar

KDC'de çocukların asker olarak kullanımının engellenebilmesi için yasal düzenlemeler de yapılmaktadır. Örneğin, Nisan 2003'te kabul edilen Geçiş Dönemi Anayasası, on sekiz yaşından küçük kişilerin askere alınmasını ve düşmanlıklarda kullanılmasını yasaklamıştır (Constitution de la Transition, 2003, m. 184). Yine 12 Kasım 2004 tarihli Kongo ordusunun örgütlenmesine ilişkin yasaya göre, on sekiz yaşından küçük kişilerin silahlı kuvvetlere alınması yasaktır (Loi No 04/023 du 12 novembre 2004 portant organisation générale de la défense et des forces armées, m. 7). 2006 Anayasası ise 18 yaşın altındaki herhangi bir kişiyi çocuk olarak tanımlamaktadır. 41. madde kapsamında çocukların her türlü istismarının kanunla cezalandırılması öngörülmekte, 42. madde kapsamında ise kamu yetkililerinin gençleri sağlıklarına, eğitimlerine ve gelişimlerine yönelik tehditlerden korumakla yükümlü kılmaktadır. 190. maddede askeri veya paramiliter oluşumların, özel milislerin veya gençlik ordularının örgütlenmesi yasaklanmaktadır (Constitution de la République Démocratique du Congo, 2006). Bu nedenle çocukların yasadışı bir şekilde askere alınması KDC'de suç sayılmaktadır. Çocukların çatışmalara katılmak için kullanılması da suç sayılmaktadır. Ancak, Şubat 2006'da yürürlüğe giren yeni Anayasa, silahlı kuvvetlere kayıt için asgari bir yaş da belirlememektedir. 2009'da çocukların silahlı kuvvetlere ve gruplara alınması ve kullanılmasını yasa dışı hale getiren "Çocukların Korunması Yasası" kabul edilmiştir (Loi n° 09/001 du 10 janvier 2009 portant protection de l'enfant). Devlet, silahlı kuvvetler ve gruplar ile polis teşkilatında istihdam edilen veya kullanılan çocuğun bulunduğu ortamdan ayrılmasını ve aileye veya topluma yeniden kazandırılmasını sağlayarak çocuklara yasal bir koruma sağlamaktadır.

Öte yandan KDC, çocukların çatışmalarda kullanılmasını durdurmak için başka yasal önlemler de alıyor. Örneğin, asgari gönüllü askerlik yaşı 18 olarak kabul edilmektedir ve zorunlu askerlik yoktur. Öte yandan, KDC, çatışmalarda çocuk askerlerin kullanılmasının önlenmesine ilişkin birçok uluslararası anlaşmayı imzalamış ve onaylamıştır. KDC; Çocukların Silahlı Çatışmalara Müdahalesine İlişkin İhtiyari Protokolü (OPAC), Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi, Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nü, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 182 nolu Sözleşmesi'ni ve 1949 Cenevre Sözleşmesi IV'ü ve Ek Protokol I ve II'yi imzalamıştır. Ancak bu ülke, Çocuk Hakları ve Refahına İlişkin Afrika Şartı'nı imzalamak için henüz herhangi bir adım atmamıştır.

Çocukların asker olarak kullanımının engellenmesine yönelik yerel girişimler mevcuttur. Bunlardan birisi de Çocuk ve Sağlık Hizmetinde Gönüllülük Ofisi (BVES)'dir. BVES, 6 Mart 1992'de ağırlıklı olarak doktorlar, avukatlar, sosyologlar, antropologlar ve psikologlardan oluşan bir grup gönüllü tarafından çocukların sağlığı, eğitimi ve korunması amacıyla KDC Bukavu'da kurulan kâr amacı

gütmeyen bir dernektir. Bu grup çocukların, özellikle de ekonomik ve sosyal marjinalleşmenin ve silahlı çatışmaların mağduru olan çocukların (sokak çocukları, çocuk işçiler, ebeveynsiz çocuklar, hapishanedeki çocuklar, çocuk askerler) geliştirilmesi, korunması ve savunulmasına katkıda bulunma arzusuyla bir araya gelmiştir. BVES; UNICEF, Uluslararası Af Örgütü ve diğer önde gelen STK'lar ile insan hakları ve çocuk sorunları alanında çocukların haklarına ve korunmasına ilişkin mevcut uluslararası yasal belgeleri somut eyleme dönüştürmek amacıyla iş birliği içinde çalışmaktadır. BVES, çocuk asker DDR (Silahsızlanma, Terhis ve Yeniden Entegrasyon) programı için CONADER, Ulusal Terhis ve Yeniden Entegrasyon Komisyonu (şimdi UEPNDDR, Ulusal Silahsızlanma, Terhis ve Yeniden Entegrasyon Programının Yürütme Birimi) ile iş birliği yapmaktadır (BVES, 2022).

BVES'in kuruluşundan Kasım 2021'e kadar içinde sokak çocuklarının, cinsel amaçlı kullanılan çocuklar, savaş nedeniyle yetim kalan çocuklar, tutuklu çocuklar, maden sahalarında çalıştırılan çocukların olduğu 412.875 savunmasız çocuğa (131.142 kız) ve silahlı kuvvetler ve gruplarla ilişkili 53.964 çocuğa (3.320 kız) yardım edilmiştir. 17.948 çocuk asker (1.976 kız) silahlı kuvvetlerden ve gruplardan terhis edilmiştir. Silahlı kuvvetlerden ve gruplardan kaçan ya da bu onları terk eden 35.354 çocuk (1.344 kız) tespit edilmiş ve koruma altına alınmıştır. Silahlı çatışmalar nedeniyle ailelerinden ayrılmış 11.635 çocuk (5.257 kız) BVES Transit Merkezlerine alınmıştır. Okula gitmeyen 325.928 çocuk (80.428 kız), BVES'in CRS (Okul İyileştirme Merkezleri veya Gündüz Merkezleri) aracılığıyla okullara yeniden entegre edilmiştir (BVES, 2022).

Öte yandan 2002 yılında 12 Şubat günü Kırmızı El Günü ilan edilmiştir. Bu kampanyanın 18 yaşından küçük hiçbir çocuğun ordularda, silahlı gruplarda veya diğer askeri birliklerde kullanılmaması veya eğitilmemesi, sorumluların cezalandırılması, eski çocuk askerler için bakım, koruma ve siyasi sığınma, çocuk askerlere yönelik yardım programlarına mali desteğin genişletilmesi, silah ihracatının durdurulması ve barış eğitiminin teşviki gibi talepleri bulunmaktadır (Rend Hand Day, t.y.). Bu bağlamda, bu kampanyanın destekçilerinden olan BVES de geniş bir bilinçlendirme kampanyası başlatmıştır ve KDC'nin doğusunda yerel aktörlerle stratejik düşünce atölyeleri düzenlenmiştir.

Adeji-Ka/Projet Enfants Soldats, ülkenin doğusundaki Ulvira kentinde bulunan ve çocuk askerlerin terhis edilmesine, toplumlarına yeniden uyum sağlamalarına, onların haklarını tüm kamuoyuna tanıtmaya yönelik çalışmalar yürüten gönüllü bir örgüttür (Rosen, 2012, s. 219). Bu örgüt, çocuk haklarının ihlali hakkında veri toplamak için cep telefonlarını kullanmaktadır. Gençler için yüksek riskli bölgeler olarak görülen birçok köyde öğretmen, topluluğun en yaşlısı, yerel kilisenin bir üyesi, yerel yönetimin bir üyesi ve bir iş adamı olmak üzere 5 kişiden oluşan komiteler kurmuşlardır (Waruzi, 2010, s. 139).

Sonuç

1940'larda tartışılmaya başlanan insani güvenlik kavramı, 1994'te BM tarafından hazırlanan raporla birlikte daha görünür hale gelmiştir. İnsani güvenlik; korunması ya da savunulması gereken tek aktörün devletler olmadığı ve güvenliğin sadece askeri konulardan ibaret olmadığı argümanına dayanmaktadır. Buna göre silahlı çatışma, şiddet, çevre kirliliği, iklim değişikliği gibi meselelerden insanlar daha fazla etkilenmektedir. Özellikle şiddet olaylarında toplumun en kırılgan kesimini çocuklar oluşturmaktadır. Çocuklar, çatışmalı bölgelerde çeşitli istismarlara maruz kalmaktadır. En yaygın istismar türlerinden biri de çocukların asker olarak kullanımınıdır. KDC, silahlı gruplar tarafından çocukların asker olarak kullanıldığı ülkelerin başında gelmektedir. Bu makalede, KDC'de bir insani güvenlik sorunu olarak çocuk askerlik olgusunu incelemiştir.

KDC, bağımsızlığını kazandığı 1960 yılından bu yana siyasi istikrarsızlığın hâkim olduğu bir ülkedir. 1965 yılına kadar yaşanan siyasi kriz, Mobutu'nun darbe ile yönetimi ele geçirmesi ile sonuçlanmıştır. 1997'ye kadar cumhurbaşkanlığı görevini yürüten Mobutu, 1990'ların başına kadar otoriter bir rejim hüküm sürmüştür. Siyasi krizlerin yol açtığı istikrarsızlık, çeşitli silahlı grupların türemesine zemin hazırlamıştır. Ordu tarafından defalarca müdahale de bulunulsa da silahlı grupların isyanları bastırılmamıştır. Böyle bir ortamda siyasi reformlar konusunda iç ve dış baskıların yoğunlaşmasıyla Mobutu, 1990'ların hemen başında reform yapmayı kabul etmiştir. Ancak demokratik geçiş süreci, Mobutu ve ülkenin siyasi sisteminin şekillenmesi amacıyla toplanan Konferans arasında yaşanan siyasi krizler nedeniyle olumlu sonuçlanmamıştır. Siyasi istikrarsızlık, silahlı grupların şiddetini daha da artırmasına yol açmış ve 1994 Ruanda Savaşı'nın da etkisiyle ülke, bölge ülkelerinin de dâhil olduğu iki büyük savaşa sürüklenmiştir. 1997'de cumhurbaşkanlığı görevine Laurent Désiré gelmiş, ancak suikast sonucu hayatını kaybetmesi sonucu yerine oğlu gelmiştir. Cumhurbaşkanı Kabila, reformlar konusunda daha istekli bir profil çizse de ülkede süren silahlı çatışmalar nedeniyle ilerleme kat edememiştir. 2016 yılında cumhurbaşkanlığı seçimlerini muhalif lider Felix Tshisekedi kazanmış, ancak çatışmalı ortam varlığını korumaya devam etmiştir. Uluslararası toplum KDC'deki krizi çözmeye yönelik çeşitli adımlar atmasına rağmen kalıcı bir çözüm bulunamamıştır.

İstikrarsızlık, hükümetlerin yönetim kapasiteleri ve çatışmalara müdahale etme gücünü zayıflatmaktadır. Süregelen siyasi istikrarsızlık ve çatışma hali, Kongolu çocukların durumunu da olumsuz biçimde etkilemiştir. İnsani güvenliğin en önemli öznelerinden biri olan çocuklar, güvenlikten yoksun çatışmalı ortamlarda temel haklarından mahrum kalarak yaşam mücadelesi vermektedir. Özellikle silahlı kuvvetler ya da gruplar tarafından asker olarak kullanılması gibi ciddi bir hak ihlali ile karşı karşıya kalmışlardır. Zayıf ve istikrarsız yönetimlerin var olduğu, devlet kapasitesinin düşük olduğu, demokratik siyasi kültürün gelişmediği DKC gibi ülkelerde siyasi taleplerin şiddet yoluyla dile getirilmesi durumu olduk-

ça yaygındır. Şiddet ortamı, silahlı grupların ortaya çıkmasını kolaylaştırmakta ve toplumun en savunmasız kesimini oluşturan çocuklar için son derece güvensiz ortamlara yol açmaktadır. Nitekim BM Güvenlik Konseyi raporlarında da listelenen Afganistan, Suriye, DKC, Orta Afrika Cumhuriyeti, Irak, Mali gibi çocuk asker kullanan ülkeler siyasi istikrarsızlıkların ve çatışmaların var olduğu ülkeler olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Bu anlamda DKC örneğinde görüldüğü üzere, ülkedeki çocuk asker meselesi siyasi istikrarsızlıkla doğrudan ilişkilidir.

Son yıllarda çocukların askere alınmasına ve kullanılmasına son vermek için alınan gerekli önlemlere ve ilerlemeye rağmen, sorun henüz çözülememiş ve mesele, KDC başta olmak üzere Afrika kıtasının çoğu ülkesinde ciddiyetini korumaya devam etmektedir. Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından, çocukların herhangi bir sıfatla askere alınmasını savaş suçu ilan etmesine rağmen çocuklar, KDC’de silahlı gruplar tarafından askere alınıp askeri amaçlarla kullanılmaktadır. Çocuk askerler, sayıları kimi bölgelerde azalsa da varlığını korumaya devam etmektedir. KDC’de çocukların şiddete maruz kaldığı açık bir şekilde görülmektedir.

Öte yandan, silahlı gruplar tarafından kaç tane çocuğun askere alındığı bildirilen raporlar, sadece istatistik bilgileri sunar. Oysa, çocukların yaşadıkları tam anlamıyla trajedidir. Her istatistiğin arkasında onlarca çocuğun tanık olduğu ve maruz kaldığı hikayeler vardır. MONUSCO Genel Sekreteri Özel Temsilcisi Le-ila Zerrougui’nin belirttiği gibi (MONUSCO, 2019, s. 6), “...çocuğu çatışmadan çıkarabilirsiniz, ancak çatışmayı çocuktan çıkarmak çok daha uzun sürer.” Rehabilitasyon süreçleri bu nedenle yıllar alabilir. Ancak gösterilen çabalar son derece değerlidir. Silahlı gruplardan ayrılan çocukların rehabilitasyonlarının önemi Zerrougui’nin şu kısa cümlesinden anlamak mümkün : “Silahlı gruptan salıverilen bir çocuk, bir sonraki Nelson Mandela olabilir.” Çocukların asker olarak kullanımını engellemeye yönelik adımlar ve bu çocukların gruplardan ayrılmaları sonrasındaki rehabilitasyon süreçlerinin olumlu çıktuları kısa vadede elde edilemese de uzun vadede hem çocukların hem de toplumların faydasına olacaktır.

Kaynakça

- AÇAUM, Afrika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara Üniversitesi. (Ocak 2009), Afrika Gündemi. Sayı: 1. <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/406/1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Alameşe, Y. (2021). COVID-19 Salgını ve İnsani Güvenlik. *İstanbul Kent Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2 (1), 33-48.
- BBC, *Democratic Republic of Congo profile – Timeline*. <http://www.bbc.com/news/world-africa-13286306> (E.T. 22.07.2022).
- BM Güvenlik Konseyi Roma Statüsü (17 Temmuz 1998). https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XVIII-10&chapter=18&clang=_en
- Bonn International Center for Conversion (t.y.). Disarmament, demobilisation and reintegration (DDR) of child soldiers. <https://warpp.info/en/m2/articles/ddr-child-soldiers> (E. T. 19.12.2022).

- Burgess, P. and Gräns, J. (2012). Human Security. C. A. Snyder (Ed.), *Contemporary security and strategy* içinde (89-105). Third edition. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- BVES – Bureau pour le Volontariat au Service de l’Enfance et de la Santé in the Democratic Republic of the Congo (RDC). <http://www.bves-rdc.org/DefaultEn.htm>
- Cape Town Principles and Best Practices on the Prevention of Recruitment of Children into the Armed Forces and on Demobilization and Social Reintegration of Child Soldiers in Africa. (1997). <https://digitallibrary.un.org/record/248311#record-files-collapse-header> (E. T. 22.07.2022).
- Central Intelligence Agency (CIA), (2022). The World Factbook, *Congo, Democratic Republic of the*. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/congo-democratic-republic-of-the/#introduction> (E. T. 19.07.2022).
- CNN World. (July 30, 2002). “African ‘World War’ peace signing”. <https://reliefweb.int/report/democratic-republic-congo/congo-rwanda-sign-pact-end-devastating-war>
- Commission on Human Security (2003). Human Security Now. New York.
- Constitution de la République Démocratique du Congo, (2006). <https://www.presidence.cd/uploads/files/Constitution%20de%20la%20me%20Republique.%2018%20Fev%202006.pdf>
- Constitution de la Transition, (2003). <http://www.leganet.cd/Legislation/JO/2003/numeros/jos.05.04.2003.pdf>
- DCAF Backgrounder - Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), (2006). *Child Soldiers*. https://www.files.ethz.ch/isn/26084/14_bg_child_soldiers.pdf (E. T. 21.05.2022).
- Guy, K. M. (2009). The political and cultural background for using child soldiers. *Torture*, 19(2), s. 132-136. https://irct.org/assets/uploads/1018_8185_2009-2_132-136.pdf
- Haynes, J.; Hough, P.; Malik, S. P. ve Pettiford, L. (2011). *World politics: International relations and globalisation in the 21st century*. London: SAGE Publications.
- Human Rights Watch, 29 Ocak 2010.
- İnat, K. ve Gieler, W. (2007). Kongo Demokratik Cumhuriyeti (Zaire): “Birinci Afrika Dünya Savaşı”, K. İnat, B. Duran ve M. Ataman (Ed.), içinde *Dünya Çatışma Bölgeleri* (419-432). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kisangani, E. F. ve Bobb, S. F. (2010). *Historical Dictionary of the Democratic Republic of the Congo*. United Kingdom: Scarecrow Press.
- Koko, S. (2011). MONUC and the quest for peace in the Democratic Republic of Congo: assessment of a peacekeeping mission, *African Security Review*, 20(2), s. 29-41.
- Langellier, J. (2017). 19 - Le Zaïre authentique. Dans : , J. Langellier, *Mobutu* (pp. 183-192). Paris: Perrin.
- Loi n° 09/001 du 10 janvier 2009 portant protection de l’enfant. <http://www.leganet.cd/Legislation/JO/2009/L.09.001.10.01.09.html> (E. T. 22.07.2022).
- Loi N° 04/023 du 12 novembre 2004 portant organisation générale de la défense et des forces armées, <http://www.leganet.cd/Legislation/Droit%20Public/Ministeres/defense/loi.04.023.12.11.2004.pdf>
- Lubanga Case, The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo, ICC-01/04-01/06. <https://www.icc-cpi.int/drc/lubanga> (E. T. 22.07.2022).
- Machel, G. (1996). *Impact of Armed Conflict on Children*. https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/51/306

- MONUSCO (2018). "Our Strength Is In Our Youth" Child Recruitment and Use by Armed Groups in the Democratic Republic of the Congo 2014-2017. https://childrenandarmedconflict.un.org/wp-content/uploads/2019/12/190128_monusco_our_strength_is_in_our_youth_child_recruitment_and_use_by_armed_groups_in_the_drc_2014-2017_final_english_0.pdf
- Mounet, J. (February, 10 2017). 6 questions about the issue of child soldiers in DRC, UNICEF. <https://reliefweb.int/report/democratic-republic-congo/6-questions-about-issue-child-soldiers-drc> (E. T. 22.07.2022).
- Nzongola-Ntalaja, G. (2004). From Zaire to the Democratic Republic of the Congo. Current African Issues No. 28. Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:240600/FULLTEXT02.pdf> (E. T. 23. 12.2022).
- Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict. (October 2009). *The Six Grave Violations Against Children During Armed Conflict: The Legal Foundation*, Updated November 2013. https://childrenandarmedconflict.un.org/publications/WorkingPaper-1_SixGraveViolationsLegalFoundation.pdf (E. T. 22.07.2022).
- Özerdem, F. (2015). "İnsani Güvenlik". Saadat Rustemova Demirci (ed), içinde *Güvenliğin Gündeminden: Çatışma, Ayrılıkçı Ayaklanmalar ve Terörizm* (133-156). Ankara: Nobel.
- Özerdem, F. (2021). Ordu ve Devlet Dışı Silahlı Grupların Çocuk Asker Kullanımı. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 9 (2), 256-294.
- Rend Hand Day, t.y. <https://www.redhandday.org/en/>
- Rosen, David M. (2012). *Child Soldiers: A Reference Handbook*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO.
- Steinl, L. (2017). *Child Soldiers as Agents of War and Peace: A Restorative Transitional Justice Approach to Accountability for Crimes under International Law*. Berlin: Springer.
- Sunga, L. S. (2009). "The Concept of Human Security: Does it Add Anything of Value to International Legal Theory or Practice?" Marie-Luisa Frick and Andreas Oberprantacher (eds), içinde *Power and Justice in International Relations. Interdisciplinary Approaches to Global Challenges* (131-148). England/USA: Ashgate Publishers.
- The Paris Principles: Principles and Guidelines on Children Associated with Armed Forces or Armed Groups. https://childrenandarmedconflict.un.org/publications/ParisPrinciples_EN.pdf (E. T. 22.07.2022).
- The Roméo Dallaire Child Soldiers Initiative, October 2018, Democratic Republic of the Congo Country Report: Children & Security. <https://dallaireinstitute.org/wp-content/uploads/2020/01/DRC-October-2018-Report.pdf>
- UN General Assembly (2000). United Nations Millennium Declaration, A/RES/ 55/2, 18 September, par. 9.
- UN Security Council Report of the Secretary-General on children and armed conflict. A/76/871-S/2022/493. (June, 23 2022). <https://www.un.org/unispal/document/children-and-armed-conflict-report-of-the-secretary-general-a-76-871-s-2022-493-excerpts/> (accessed E.T. 22.07.2022).
- UNDP (United Nations Development Programme). (1994). *The Human Development Report*, Oxford University Press: New York - Oxford. http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf (E. T. 22.07.2022).

- UNICEF, 12 February 2018. Thousands of children continue to be used as child soldiers. <https://www.unicef.org/drcongo/en/press-releases/thousands-children-continue-be-used-child-soldiers>
- United Nations General Assembly Security Council (May 16, 2018). Children and armed conflict. Report of the Secretary- General.
- United Nations Office of the Secretary-General's Envoy on Youth (2015). "4 out of 10 child soldiers are girls". <https://www.un.org/youthenvoy/2015/02/4-10-child-soldiers-girls/>
- United Nations Security Council. (May 28, 2010). S/RES/1925(2010), Resolution 1925 (2010).
- United Nations, Annual Report of the Secretary-General on Children and Armed Conflict, UN Doc. S/2018/465
- UNOCHA. (2009). Human Security in Theory and Practice. <https://www.unocha.org/sites/dms/HSU/Publications%20and%20Products/Human%20Security%20Tools/Human%20Security%20in%20Theory%20and%20Practice%20English.pdf>
- Waruzi, B. (2010). Using mobile phones for monitoring human rights violations in the DRC. Sokari Ekine (ED.), içinde *SMS Uprising: Mobile Activism in Africa* (138-142). Cape Town/South Africa: Pambazuka Press.

Saldırgan Realizm Perspektifinden Amerika Birleşik Devletleri'nin Latin Amerika Müdahaleciliğinin Temel Argümanları

Uğur Gül*

Öz: Amerika kıtası, keşfinden sonra Avrupalı devletler tarafından kolonileştirme faaliyetlerinin merkezi haline getirilmiş ve yoğun göç almıştır. Bu kolonileştirme politikası sonrası Avrupa'da meydana gelen savaşlar, Amerika kıtasında bağımsızlık hareketlerini de meydana getirmiş ve devamında da Amerika Birleşik Devletleri bağımsızlığını ilan etmiştir. Kıtanın gününde de bağımsızlık hareketleri artmış ve Avrupalı devletlerden bağımsızlıklar kazanılmıştır. Ancak Amerika Birleşik Devletleri kendi coğrafyasını genişletirken kıta üzerindeki nüfuz alanını da genişletmeye yönelik politikalar geliştirmeye başlamıştır. Bu çalışmada Amerika Birleşik Devletleri'nin Amerika kıtası üzerinde ve özellikle Latin Amerika coğrafyasında uyguladığı hegemonik politikaların, John J. Mearsheimer'ın öncülük ettiği Saldırgan Realizm'in perspektifi ile açıklanması amaçlanmaktadır. Bölgede uygulanan müdahaleci politikaların kaynağının hangi düşünsel temelle-re dayandığı ve hangi müdahale türlerinin uygulandığına da değinilecektir. Jeopolitik açıdan Latin Amerika'nın, Amerika Birleşik Devletleri için nasıl bir önem arz ettiği de incelenecektir. Latin Amerika ülkelerinin bağımsızlık kazanmalarının ardından Amerika kıtasını Monroe Doktrini ile Avrupa müdahalelerine kapatarak kıta üzerinde kendi hegemonyasını kurma çabalarını ekonomik, askeri ve siyasi yönden artırmıştır. Bölgeye yönelik ekonomik iş birlikleri gerçekleştirilirken Başkan Theodore Roosevelt döneminde konjunktür gereği askeri müdahale ve Gunboat Diplomasisi (Donanma ile tehdit diplomasisi) özellikle Karayipler bölgesinde yoğunlaştırılmıştır. Saldırgan Realizm bağlamında ele alınacak olan bu çalışmada Amerikan müdahaleciliğine de örnekler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Saldırgan Realizm, Monroe Doktrini, Latin Amerika.*

* Öğretim Görevlisi, Mersin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, ugurgul@mersin.edu.tr, <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0001-5764-792X>

Fundamental Arguments of Latin American Intervention of the United States From the Perspective of Aggressive Realism

Uğur Gül

Abstract: After its discovery, the Americas became the center of colonization activities by European states and received intense immigration. The wars that took place in Europe after this colonization policy also created the independence movements in the Americas, and subsequently the United States of America declared its independence. In the south of the continent, independence movements increased and independence from European states was gained. However, while the United States of America expanded its geography, it started to develop policies to expand its sphere of influence on the continent. In this study, it is aimed to explain the hegemony policies of the United States of America on the American continent and especially in Latin America with the perspective of Offensive Realism, pioneered by John J. Mearsheimer. The intellectual basis of the interventionist policies implemented in the region and the types of interventions will also be mentioned. The geopolitical importance of Latin America for the United States will also be examined. After the Latin American countries gained independence, he closed the American continent to European interventions with the Monroe Doctrine and increased his efforts to establish his own hegemony on the continent economically, militarily and politically. While economic cooperation was carried out for the region, military intervention and Gunboat Diplomacy (Threat diplomacy with the Navy) were intensified especially in the Caribbean region due to the conjuncture in the period of President Theodore Roosevelt. In this study, which will be discussed in the context of Offensive Realism, examples of American interventionism will also be given.

Keywords: *Offensive Realism, Monroe Doctrine, Latin America*

Giriş

Amerika kıtasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin hemen güneyinde Meksika sınırından başlayan ve Latin Dil ailesinden dilleri konuşan, Güney Amerika ve Orta Amerika'yı coğrafi olarak kapsayan bölge Latin Amerika coğrafyası olarak tanımlanmaktadır. Kıta üzerinde Avrupa'nın coğrafi keşifleri sonrasında oluşturulan koloni yönetimleri birkaç yüzyıl bölgede etkili olurken, bu kolonilerin, ağır şartlarda çalıştırılmaları, Avrupa'daki güç savaşlarını finanse etmek zorunda kalmaları ve dolayısıyla ağır vergiler ödemek zorunda bırakılmaları, bağımsızlık mücadelelerini de tetikleyen en büyük unsur olmuştur.

İspanyol ve Portekizlilerin 7 Haziran 1494 Tordesillas Antlaşması ile kendi aralarında dünyayı yeni dünya ve eski dünya olarak ikiye ayırıp paylaşmaları sonrası Amerika kıtasında özellikle İspanyolların yoğun bir kolonileştirme faaliyeti göze çarpmaktadır (Uyanık, 2014: s. 41-42). İngilizler, Fransızlar ve Hollandalılar, bu antlaşmayı kabul etmediklerini beyan ederek kendilerinin de çıkarlarını korumak için Amerika kıtasına seferler düzenleyerek ayrı bir kolonileştirme faaliyeti daha yürütülmesine neden olmuşlardır. Kıta üzerinde Avrupalı devletlerin önemli bir çıkar çatışması söz konusu olmuştur. Bu çıkar çatışması aynı zamanda Avrupa içerisindeki pek çok sıcak çatışmaya da ön ayak olmuştur

Avrupalı devletler Avrupa coğrafyası üzerinde birbirleriyle sınır çatışmaları içerisindeyken özellikle uzayan bu mücadelelerde İngilizler, İspanyol / Avusturya Habsburgları ve Fransızlar önemli ekonomik kayıplar yaşamışlardır. Bu durumun telafisini sağlayabilmek adına Amerika kıtasındaki kolonilerine önemli yükler getiren Avrupalı devletler, ilerleyen süreçlerde Amerika kıtasındaki bağımsızlığın da öncüsü olmuşlardır. İlk bağımsızlık hareketi İngiltere'nin Kuzey Amerika'nın doğu yakasında kurmuş olduğu 13 koloni tarafından başlatılmış ve 4 Temmuz 1776'da George Washington önderliğinde ilan edilen Bağımsızlık Bildirgesi ile sonuçlanmıştır.

ABD'nin bağımsızlık süreci kıtadaki diğer ulusların bağımsızlıkları için bir ilham kaynağı olmuştur. Öte yandan ABD bağımsız bir devlet haline geldiğinde jeopolitik bir derinliğe sahip olabilmek için sınırlarını önce batıya sonra da güneye doğru genişletme çalışmalarına başlamıştır. Bu genişletme politikalarına da değinilecek olan çalışmamda temel olarak ABD'nin Latin Amerika'ya yönelik müdahalelerindeki temel savlar ağırlıkta olacaktır. Bu müdahalelerden bazı örnekler verilirken özellikle teorik olarak Neorealizmin Saldırgan Realist Perspektifinden konu ele alınacaktır. ABD'nin Amerika kıtası üzerinde sağlamaya ve pekiştirmeye çalıştığı hegemonyayı anlatabilmek için büyük güçlerin hegemonya kurmaya yönelik politikalarını açıklamaya çalışan John J. Mearsheimer, Saldırgan Realizm perspektifinin kurucusu olarak bu argümanlarla karşımıza çıkmıştır. Büyük güçlerin küresel bir hegemon olamayacağını ve bölgesel bir hegemonya kurabileceklerini iddia eden Mearsheimer, ABD'yi dünyadaki tek bölgesel hegemon olarak

görmüş ve bu hegemonik statükoyu devam ettirmek için uyguladığı politikalara bir açıklama getirmiştir (Mearsheimer, 2001).

Teorik perspektif açıklandıktan sonra özellikle ABD'nin kıta üzerindeki müdahalelerini meşrulaştırabilmek için Başkan James Monroe'nun 2 Aralık 1823'te kongreye sunduğu doktrin ile tüm dünyaya ABD'nin Amerika kıtasının koruyucusu rolünü ilan etmiştir. Bu doktrin ile aynı zamanda ABD kıta üzerindeki tek hakim güç haline gelmiş ve Avrupalı herhangi bir devletin kıtaya yönelik olası bir müdahale girişimi durumunda ABD ordusuyla doğrudan cevap verileceğini duyurmuştur. Monroe Doktrini ABD'ye kıta üzerinde bir jandarma rolü biçmiş olup, bağımsızlık kazanacak ulusların da ABD himayesinde anayasal düzenlerinin oluşturulması hedeflenmiştir.

ABD'nin kıta üzerinde kurmayı planladığı hegemonyaya yönelik belli başlı politikalar incelenecek olup, bu politikaların uygulandığı spesifik örneklerle de ABD'nin müdahaleci politikasının temellerine değinilecektir. Bu temellerden biri de ABD'li Amiral Alfred Thayer Mahan'dır. Deniz Hakimiyet Teorisinin de kurucusu sayılan Mahan, ABD dış politikasında ve özellikle Orta Amerika ve Karayipler bölgesine yapılan müdahaleci girişimlerin de fikir babası sayılmaktadır. Çalışmada tüm bu müdahalecilik temelleri örneklerle açıklanmaya çalışılacaktır.

Saldırgan Realizm

Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde en çok çalışılan teorilerden biri olan Realizm, modern anlamda tartışılmaya başlandığı 20.yy. içerisinde pek çok eleştiriyle karşılaşmış ve bu eleştiriler, yapılan düşünsel güncellemelerle cevaplandırılmıştır. Kenneth Waltz, özellikle "Man State and War" (Waltz, 1959) isimli çalışmasında savaşın nedeni olarak insan doğasının yanı sıra uluslararası sistemin yapısını da ele alarak Realist teoriye yeni bir analiz düzeyi katmış ve uluslararası anarşik yapıdaki birimlerin farklılıklara rağmen neden aynı davranışları sergiledikleriyle ilgili genel geçer açıklamalarda bulunmaya çalışmıştır. Sistemsel düzeyde devlet davranışlarının incelenmesinin daha doğru sonuçlar vereceğini iddia etmiş ve birim düzeyindeki teorileri indirgemeci teoriler olarak tanımlamıştır (Waltz, 2015: s. 77).

Realistler arasında özellikle "Devletler neden güç ister?" sorusuna verilen cevaplar üzerinde farklılaşmalar da oluşmuştur. Klasik realistlere göre bunun cevabı insan doğasıdır. Mutlak hedef güç sahibi olmaktır. Yani güç başlı başına bir amaçtır. Güçlü olan hayatta kalır prensibini baz alarak insanın doğada ayakta kalabilmek için gücü hedefleyeceğini ve dolayısıyla devletlerin de insan doğası gereği gücü hedefleyeceği argümanı ön plana çıkmaktadır. Ancak Kenneth Waltz'ın temellerini attığı Neorealizm (Yapısal Realizm) ise uluslararası sistemin anarşik yapısı üzerine eğilmiş ve bu yapı içerisinde devletlerin rakiplerine karşı temel amacın hayatta kalabilmek olduğundan bahsetmektedir. Devletlerin rasyo-

nel aktörler olması sebebiyle güç dengelerine dikkat edeceklerini iddia etmekte ve gücün devletler için bir amaç değil hayatta kalabilmek için bir araç olarak görmektedir (Mearsheimer, 2016: s. 87).

“Neorealizm sistemin yapısı üzerine odaklanırken sistemsal değişikliklerin etkileşim halindeki birimler ile bu birimlerin ürettiği çıktıları nasıl etkilediğini görme imkanı veren bir ‘sistem yapısı’ kavramı geliştirmektedir” (Kalkan, 2018: s.115). Bu yapının devlet davranışları üzerindeki etkileri irdelenmektedir. Devletlerin rakipleri arasındaki konumu, diğer devletlerle olan etkileşimleri, rakiplerin pozisyonu ve bu pozisyona karşı alınan önlemler, dış politikanın oluşturulmasında önemli bir etken olmaktadır. Dolayısıyla uluslararası siyaset de aynı zamanda “pozisyonel” bir unsur olarak tanımlanabilmektedir (Balcı, 2016: s. 134).

Bir devletin kendi dış politikasını belirlerken uluslararası sistemin yapısından ötürü rakiplerinin pozisyonlarını da dikkate alarak hareket etmesi, o devletin sisteme göre davranışını belirlemesi olarak açıklanabilir. Sistemin anarşik yapısı devlet davranışlarını belirlemektedir. Waltz, anarşik bir uluslararası sistemde devletler arası davranışlar en iyi bütünsel yaklaşımla ele alındığında incelenebileceğini öne sürmektedir. Parça yerine bütünü incelemenin daha mantıklı olduğunu, çünkü parçaların yapılarını da aslında bütünün belirlediğini iddia etmektedir (Knutsen, 2015: s. 363).

Waltz, sistemin yapısının ele alınmasının özellikle büyük devletlerin de dış politikalarını anlayabilmek açısından önemli görmektedir. Büyük güçlerin de diğer devletler gibi temel amaçlarının aslında hayatta kalmak yani beka olduğunu iddia etmekte ve bu bekanın sağlanması için gücün sadece bir araç olarak kullanılması gerektiğini savunmaktadır. Neorealistler arasında ise gücün nasıl kullanılacağı, daha doğrusu ne kadar gücün yeterli olacağı konusunda temel bazı ayrışmalar söz konusudur. Bu ayrışmalar neticesinde ise iki ayrı görüş karşımıza çıkmaktadır. Birinci görüş John J. Mearsheimer’ın öncülüğünü ettiği Saldırgan Realist perspektif, diğer ise Mearsheimer’ın Kenneth Waltz, Stephen M. Walt gibi isimleri konumlandığı Savunmacı realist perspektiftir (Mearsheimer, 2016: s. 91).

Neorealistler arasındaki ayrışmanın temelinde ise “Ne kadar Güç Yeterlidir?” sorusu bulunmaktadır. Saldırgan realistler bu soruya, devletlerin daima gücü kovalaması gerektiğini, mümkün olduğunca gücünü maksimize etmesi gerektiğini ve bunun temel nedenini ise hegemonya sağlamak olduğunu söylemektedirler. Çünkü hayatta kalabilmenin yegane unsurunun hegemonya olduğunu belirtmişlerdir (Mearsheimer, 2016: s. 91). Savunmacı realistler ise hegemonya peşinde koşmanın gereksiz olduğunu, bunun yerine yeterli miktarda gücün var olmasının en güvenilir hayatta kalma yöntemi olarak görmektedirler (Pirinççi, 2013: s. 49).

Mearsheimer, “Tragedy of Great Power Politics” (2001) isimli eserinde Saldırgan Realizmin temel ilkelerini ortaya koymuştur. Uluslararası sistemin anarşik olduğundan yola çıkarak bu anarşik ortamdaki herhangi bir tehdit ya da saldırı durumunda devletlerin arayabileceği bir “911” acil durum hattının olmadığını, kimse- nin yardıma gelmeyeceğini ve dolayısıyla da devletlerin kendi başlarının çare-

sine bakmak zorunda olduğunu belirtmiştir (Mearsheimer, 2001: s. 33). Devletlerin neden güce ihtiyaç duyduğu konusuna da sistemin anarşik olması, rakiplerin saldırgan askeri kapasitelere sahip olmaları, yine rakiplerin statükocu mu yoksa revizyonist mi olduklarının bilinmemesi, devletlerin güç dengelerine dikkat etmeleri ve rasyonel olmaları, esas hedefin de hayatta kalmak olduğunu vurgulayan 5 temel varsayımla açıklamıştır (Mearsheimer, 2001: s. 30-31).

Saldırgan realizmde nihai hedef devlet bekasını sağlamaktır. Mearsheimer ise devlet bekasını sağlamanın en iyi yolunun sistemdeki en güçlü devlet olmaktan geçtiğini belirtmiştir. En güçlü olabilmek için de gücün maksimize edilmesi gerektiğini savunur ve hayatta kalabilmek için ideal durumun hegemonya kurmak olduğunu iddia etmektedir. Hegemonyayı kurabilmek için de sistemdeki güç dengelerini kendi lehine çevirebilmek için çeşitli ekonomik, diplomatik ve askeri yöntemler kullanmaktadırlar. Sıfır toplamlı bir oyun olarak büyük bir devletin güç kazanması diğerinin güç kaybetmesi anlamını taşımaktadır. Bu nedenle gücünü maksimize eden devlet rakipleriyle arasında daima güvenlik ikilemi yaratacağı için büyük güçler arasında saldırgan bir niyetin sürekliliğine vurgu yapmaktadır (Mearsheimer, 2001: s. 34).

Büyük güçlerin güvenliklerini sağlamak için en iyi yol olarak gördükleri hegemonyayı kurabilmek adına mümkün olduğunca güç toplaması gerektiğini, başka büyük bir gücün ise kendisine meydan okuyabilecek kadar güçlenmesini engellemesi gerekmektedir. Öte yandan kendi bölgesindeki yerel rakiplerine karşı da mutlak bir üstünlük sağlamalıdır. Ancak Mearsheimer büyük güçlerin asla küresel bir hegemonya sağlayamayacağını da iddia etmektedir. Okyanusların hegemonyayı durdurucu bir gücü olduğunu vurgulamaktadır. Uzak bölgeleri fethetmek ya da kontrol etmeye çalışmak mantıklı bir hareket olmayacaktır. Zira deniz aşırı bir coğrafyaya tüm gücünüzü yansıtmak, içinde bulunduğumuz yüzyıl içerisinde neredeyse imkansızdır. O nedenle büyük güçler için en akıllıca hareket yakın coğrafyası üzerinde hakimiyet sağlayıp bölgesel bir hegemon olmaktır (Mearsheimer, 2001: s. 41).

Mearsheimer'ın üzerinde durduğu bölgesel hegemon tanımı aslında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Amerika Kıtası üzerinde sağladığı hegemonyayı kapsamaktadır. Dünyada mevcut tek bir bölgesel hegemondan söz etmektedir. Batı yarımkürede hakimiyet sağlayan ABD'nin kendi kıtasal coğrafyası üzerinde sahip olduğu güç ve bu gücü pekiştirmeye yönelik özellikle Latin Amerika coğrafyası üzerindeki müdahaleci politikalarının temelini konu alan bu çalışmanın da ana iskeletini oluşturmaktadır.

Bölgesel hegemonya kavramı özel bir öneme sahiptir. Bunun temel nedeni büyük güçlerin sahip olabilecekleri en ideal durum olarak görülmesidir. Mearsheimer'a göre de büyük güçler dört temel amaç belirlemişlerdir. Birincisi bölgesel bir hegemonyaya sahip olmaktır. Deniz aşırı bir coğrafyada hegemonya kurmaya çalışmak rasyonel bir davranış olmayacaktır. Büyük bir güç kara yoluyla ulaşabileceği bölgeyi/bölgeleri fethedebilir; ancak bu durum onu küresel bir hegemon

haline getirmez. Bölgesel bir hegemon aynı zamanda başka bölgelerde de hegemonların oluşmasını istemez. Başka bir bölgesel hegemon oluşmasını engellemek için o bölge içerisindeki diğer rakiplerinin güç kazanmasına olanak sağlayarak bölgesel bir güç dengesi oluşmasını sağlar. İkincisi, büyük güçler kontrol ettikleri ekonomik gücü de maksimize etmeyi amaçlarlar. Çünkü güçlü olabilmenin ve güçlü kalabilmenin temel unsuru ekonomik gücün maksimizasyonundan geçmektedir. Bunun yöntemlerinden biri de dünyanın zenginlik üreten bölgelerine hakim olabilmek. Doğal kaynaklar bu konuda ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla doğal kaynaklara sahip devletleri de kontrol etmek hayati önem taşımaktadır. Üçüncüsü, üstün arazi gücü ve askeri güce sahip olmayı hedeflerler. Dördüncüsü ise büyük güçlerin nükleer üstünlük kurmayı hedeflemesidir (Mearsheimer, 2001: s. 140-147).

Bölgesel bir hegemonun güç kazanmak için başvurduğu stratejilerden biri de savaş ya da müdahaledir. Savaşarak bir bölgeyi fethetmek, büyük güçlere ve aslında tüm devletlere ekstra maliyet yüklemektedir. Askeri zafer sonrası elde edilen bölgeyi kontrol altında tutmak genelde pahalıya mal olmaktadır. Özellikle milliyetçilik ve ekonomik göstergeler elde tutulmaya çalışılan bölge içerisinde önemli sorunlar teşkil edecektir. Bunlar göz önüne alındığında devletlerin fayda ve maliyet hesabı yapmalarıyla birlikte savaş ya da fetih hareketi rasyonel bir davranış olmamaktadır. Dolayısıyla bir ülkeye karşı savaşmak yerine yeri geldiğinde iç müdahalelere kalkışmak, o ülke iktidarını değiştirmek ya da ekonomik yönden kontrol altında tutmak fayda ve maliyet açısından daha rasyonel bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır (Mearsheimer, 2001: s. 148).

ABD, Mearsheimer tarafından dünyadaki tek bölgesel hegemon olarak tanımlanmaktadır (Mearsheimer, 2001: s.40). Amerika kıtası üzerinde hiçbir devlet ABD'ye meydan okuyabilecek güçte değildir. Bu durum ABD'yi kıtadaki tek hakim güç konumuna getirmektedir. Bölgesel bir hegemon olmak için de güç maksimizasyonuna büyük önem vermiş ve Karayipler bölgesinden başlamak üzere kıtayı 19.yy.'ın son çeyreğiyle birlikte domine etmeye başlamıştır. Bu süreçte ABD'nin bölgede hangi koşullara göre hakimiyet sağlayıp bölgesel bir hegemonya haline geldiğini anlayabilmek adına çalışmaya Latin Amerika'daki müdahaleleri meşrulaştırmasına zemin hazırlayan Monroe Doktrini ile devam edilecektir.

Monroe Doktrini

Napoleon Bonaparte (Napolyon Bonapart) 1808'de Fransa - İspanya savaşı sonunda İspanya'yı işgal ederek İspanyol tahtını kendi kontrolüne geçirmesi Latin Amerika coğrafyasındaki kolonilerin bağımsızlık hareketlerine hız kazandırmıştır. İspanya'nın bölge üzerindeki otoritesi giderek zayıflamaya başlamış, bu durum da bölgedeki bağımsızlık yanlıların daha rahat hareket edebilecekleri bir otorite

boşluğu oluşturmuştur. Simon Bolivar, Fransisco Miranda, Miguel Hidalgo ve Jose de San Martin gibi liderler öncülüğünde Latin Amerika coğrafyasında bağımsızlık mücadeleleri silahlı olarak önemli bir ivme kazanmıştır. Bağımsızlık hareketleri özellikle ABD tarafından da desteklenmiş, İspanyol etkisinin kıta üzerinde azaltılması amaçlanmıştır (LaFeber, 1994: s. 87).

Latin Amerika'daki bağımsızlık hareketleri ABD çıkarları için önem arz etmiştir. Zira kurulacak olan yeni bağımsız devletlerin ABD'yi örnek alacakları beklentisi hakim olmuştur. Dolayısıyla bu örnek alış, devamında ABD tarafından bölgeye rejim ihracı, devamında ise bölge ülkelerinin alt yapılarının oluşturulması, ekonomik kalkınmalarının sağlanması gibi temel gereksinimlerin sağlanması amaçlanmıştır. Ancak Avrupa'da Napoleon savaşlarının sona ermesi sonrası 1815 Viyana Kongresi ile Metternich Sistemi ya da Avrupa Uyumı ismi verilen düzenin oturtulması, Latin Amerika'daki bağımsızlık hareketlerini tehdit etmeye başlaması üzerine ABD, bölge ülkelerine dışarıdan müdahaleyi engellemek amacıyla 5. Başkanı James Monroe aracılığıyla 2 Aralık 1823'te ABD Kongresi'nde bir mesaj yayınlamıştır. Latin Amerika'daki bağımsızlık hareketlerine değindiği konuşmasında kıtadaki bu gelişmelere olası bir Avrupa müdahalesine karşı ultimatom içermiştir (Erhan, 2013: s. 86).

Monroe Doktrini Avrupalı devletlerin özellikle Amerika kıtasındaki gelişmelerden uzak kalması için ve olası bir İspanyol hakimiyetinin kıta üzerinde ABD çıkarlarına zarar vermesi ihtimaline karşı yayınlanmıştır. Avrupalı devletlerin Amerika'dan uzak kalması karşılığında ABD'nin de Avrupa siyasetinden uzak kalacağına dair aslında bir taahhüt belgesi niteliği de taşımaktadır. Monroe Doktrini ile ABD'nin Latin Amerika'ya olan ilgisi giderek artmıştır. Yeni bağımsızlığını kazanan bu devletlerde yaşayan toplumlarda eğitimsizlik, ekonomik yetersizlik ve çıkarlarını maksimize etmeye çalışan oligarşik yapılar yer almaktaydı. Bölgede kurulan hemen her hükümet otoriter rejimlerle idareyi sağlamaya çalışmıştır. Dolayısıyla bu rejimlerin dışarıdan müdahaleye çok açık durumda olmaları kaçınılmaz bir hal almıştır. ABD bu durumu kendi lehine çevirerek özellikle Amerikan şirketleri aracılığıyla bölgede doğrudan ya da dolaylı pek çok yatırımda bulunarak tekelleşme faaliyetleri gerçekleştirmiştir (Livingstone, 2009: s. 8).

ABD bir yandan Latin Amerika ülkelerinin ekonomilerine nüfuz etmeye çalışırken bir yandan da kendi topraklarını batıya doğru genişletme çabası içerisine girmiştir. 1840'lı yıllarda ABD, dönemin Meksika topraklarına doğru genişlemeye başlamış (Fukuyama, 2008: s.5) ve Texas'ı kendi sınırları içerisine dahil etmiştir. Texas'ın ardından Kaliforniya'yı da kendi topraklarına katan ABD, Pasifik Okyanusu kıyısına da ulaşarak batıda da denize ulaşmıştır. Monroe Doktrini ABD için özellikle Karayipler bölgesi üzerine müdahalelerinde önemli bir dayanak olmuştur. Kıtanın günündeki devletlerin ABD için bir risk oluşturmaması ve doğal kaynaklar bakımından da özel bir öneme haiz olmaması, bu bölgeye yönelik müdahalelerin daha seyrek olmasına neden olmuştur. Bu nedenle özellikle 'Arka Bahçe' kavramı daha çok Orta Amerika ve Karayipler bölgesi için kullanılır.

maktadır (Livingstone, 2009: s. 10). Arka Bahçe ismiyle adlandırılan bölge ABD için daima stratejik bir öneme sahip olmuştur. ABD genişlemeye çalıştığı 1840'lı yıllardan itibaren özellikle sınır komşusu Meksika ile önemli sınır çatışmaları yaşamış ve ABD'nin Texas'ı ilhak etmesiyle birlikte 1846 yılında Meksika ile savaşa girmiştir. Savaştan galip ayrılan ABD, Meksika ile yaptığı antlaşma sonrası Kaliforniya, Arizona, Nevada ve New Mexico eyaletlerini 15 milyon dolar karşılığında Meksika'dan almıştır. 2 Şubat 1848'de imzalanan bu antlaşma ile Rio Grande nehri iki ülke arasındaki sınır olmuştur (Zinn, 2018: s. 177).

ABD ve Britanya dünya deniz ticaretinde en etkili iki devlet haline gelirken özellikle Atlantik Okyanusu ve Pasifik Okyanusu arasındaki mesafeyi çok daha kısaltacak önemli bir geçiş noktası oluşturmayı planlamıştır. Bu kapsamda 1850 yılında Nikaragua'da iki okyanus arasında bağlantıyı sağlayacak bir kanal yapımı gündeme gelmiştir. İki ülke aynı yıl içerisinde Clayton – Bulwer ismi verilen antlaşmayı imzalayarak Nikaragua'dan geçecek olan bu kanal planı için uzlaşmışlardır. Antlaşmaya göre kanal yönetimi özel şirketlere devredilecek, Ne ABD ne de Britanya kanal üzerinde hak iddia etmeyecek ve kanalın tarafsızlığını koruyacaklardır (Ataöv, 2019: s. 55).

Monroe Doktrini, ABD'ye bölge üzerinde tahakküm kurmasını meşrulaştıran temel bir unsur olmaya başlamıştır. Toprak genişletme dışında yakın çevredeki ülkelere özellikle Karayiplerde önemli deniz geçiş noktaları Küba ve Haiti gibi ülkeler ABD'nin doğrudan müdahalelerine sık sık maruz kalmışlardır. Karayiplerdeki Büyük Antiller özellikle Amerikan bağımsızlık hareketlerinin dışında kalmıştır. Bu adaların sahip olduğu stratejik konum, özellikle Küba'nın şeker endüstrisi ABD için önemlidir. Ancak Küba İspanya'nın da en büyük kolonisi iken ABD İspanya'yı geride bırakarak en büyük ticaret ortağı olmuştur (Bethell, 1993: s. 14).

1848 ve 1854'te ABD, Küba'yı İspanya'dan satın almaya çalışmış ancak İspanya bu teklife sıcak bakmamıştır. Bunun karşılığında ABD, Küba ekonomisi üzerindeki etkinliğini ticaret ortağı olarak daha da artırmaya çalışmıştır. Buradaki temel amaç Küba'nın İspanya'ya olan ekonomik bağımlılığını azaltıp daha çok ABD ile asimetrik karşılıklı bağımlılığın sağlanmasıdır. İspanya'nın Küba üzerindeki otoritesinin zayıflamaya başlaması ABD için bir avantaj haline gelmeye başlamıştır. Küba'nın İspanya'dan kurtarılacak ABD'nin bir toprağı haline getirilmesi planlanmıştır (Bethell, 1993: s. 34). Dolayısıyla ABD'nin Küba'nın bağımsızlık mücadelelerine kayıtsız kalmaması kaçınılmazdır. Küba özellikle 1860'ların sonundan itibaren İspanya'ya karşı bağımsızlık kazanmak için mücadelelere girişmiş ancak yeterli askeri donanımına sahip olmadığı için başarısızlığa uğramıştır.

Küba'daki bağımsızlık çabalarını ABD yakından takip etmiştir. Küba kıyılarına gönderilen USS Maine savaş gemisi askeri bir saldırı ile batırılmış ve akabinde bu saldırının sorumlusu olarak görülen İspanya ile ABD arasında savaş çıkmıştır.

1898 yılında savaşın kazanımı olan ABD, Paris Barış Antlaşması ile İspanya'nın Küba üzerindeki tahakkümüne son vermiş, Porto Riko ve Pasifik'te ise Filipinler'i İspanya'dan almıştır (Bethell, 1993: s. 36). Karayipler bölgesinde gücünü pekiştiren ABD aynı zamanda Pasifik Okyanusu'nda da önemli bir güç haline gelmeye başlamıştır. Küba bağımsızlık savaşı verirken aslında kendisini bir anda ABD'nin yarı sömürgesi halinde bulmuştur.

Küba'da ABD etkisi bağımsızlığın hemen sonrasında Küba Anayasası üzerinde kendisini net bir şekilde belli etmiştir. Tarihe "Platt Değişiklikleri" olarak geçen bu uygulama ile ABD Küba'daki vatandaşları ile ilgili herhangi bir güvenlik endişesi (Can ve mal güvenliği ya da özgürlükleri) taşıdığı anda askeri müdahale hakkı elde etmiştir. Küba anayasasındaki Platt değişiklikleriyle birlikte Küba toprakları üzerinde Guantanamo Koyu'nda ise deniz üssü kurmayı garanti altına almış ABD için Karayipler bölgesine önemli bir geçiş noktasının kontrolü de sağlanmıştır. (Harita 1)

Harita 1: ABD'nin Küba'daki Guantanamo Üssü

Kaynak: Guantanamo Bay Explain in Maps and Charts, <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/7/guantanamo-bay-explained-in-maps-and-charts-interactive>, (15.11.2022)

Theodore Roosevelt, Monroe Doktrini'ne bir sonuç bölümü eklemiş ve ABD'nin kıta üzerindeki devletlere de doğrudan müdahale alanını genişleterek ABD'ye bölgenin Jandarması özelliğini kazandırmıştır. Özellikle Avrupalı devletlerin özellikle Venezuela'ya yönelik borçlarını ödemesi konusunda baskı yapıp Karayipler bölgesinde askeri müdahale sinyali vermesi sonrası Roosevelt, ABD'ye jandarma rolü biçen son kısmı ekleme konusunda istediği fırsatı ya-

kalayarak, bölge ülkelerine müdahalenin temelini meşrulaştırmaya çalışmıştır. Müdahalenin türü sadece askeri değil, aynı zamanda ekonomik yönden Avrupalı devletlerin bölgeye müdahale girişimlerinin de önünü kesmek için ABD ekonomik istikrarın sağlanması için bölgede koruyucu ve kollayıcı bir rol üstlenmiştir. Bölgedeki devletlerin ekonomik istikrara kavuşmaları için de artık ABD Monroe Doktrini'ne başvurmaya başlayabilecekti. Bu durum Latin Amerika'da bir yandan da "Dolar Diplomasisi" ismi verilen bir sürecin ortaya çıkışına neden olmuştur. ABD, bölge ülkelerini dış yatırımlar ve kredilerle desteklemeye ağırlık verdiği bir dönem içerisine girmiştir (Brewer, 2006: s. 91).

Platt değişiklikleri ve Monroe Doktrini'ne Roosevelt'in sonuç bölümü eklenmesinin hemen öncesinde, ABD'nin kıta üzerindeki koruyucu politikasını genişletmek için yaptığı ön hazırlıklardan biri olarak da sayılan, 1889'da dönemin ABD Dışişleri Bakanı James Blaine'nin girişimleriyle birlikte Amerikan Devletler Kongresi düzenlenmiştir. Bu kongre ABD'nin kıta üzerinde "Amerikan Üst Kimliği" oluşturma çabasının bir parçası olarak göze çarpmaktadır. Diğer bir isimle "Pan-Amerikanizm" olan bu politika, ABD'nin Latin Amerika ülkeleriyle olan siyasi ve ekonomik işbirliğinin artırılmasına yönelik bir girişimdir. Temel amacı bölge üzerinde ABD ekonomik gücünü de pekiştirerek, ülkelerin iç ve dış politikaları üzerinde daha fazla baskı unsuruna sahip olarak yön vermektir (Combs, 1986: s. 119). Dışişleri Bakanı Blaine'nin girişimleri başta başarısız gibi görünse de 1910 yılına gelindiğinde merkezi Washington olan Pan-Amerikan Birliği kurulması kararı alınmıştır.

ABD – İspanya savaşı ile birlikte Latin Amerika coğrafyasında ABD etkisi gözle görülür biçimde artmıştır. Monroe Doktrini ve özellikle 19. yy.'ın sonlarında temelleri atılan Pan-Amerikanizm politikası, kıta üzerinde olası askeri müdahaleleri meşrulaştırmış, "Amerika Amerikalıdır" sloganını ön plana çıkarmasına rağmen aslında "Amerika ABD'nindir" politikasına evrilmiştir. Monroe Doktrini temelde ABD'nin kıta üzerindeki müdahalelerinin alt yapısını oluştururken, özellikle yazılarıyla ve kitaplarıyla 19. yy.'ın son çeyreğinde adını sıkça duyurmayı başaran ABD'li Amiral Alfred Thayer Mahan, Monroe Doktrini'ni denizlere açan politikanın fikir babası olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın bir sonraki başlığı ABD'nin müdahalecilik politikasının temellerinde yer alan en önemli diğer unsur Amiral Mahan ve yarattığı etkiyi açıklamaya yönelik olacaktır.

Alfred Thayer Mahan Etkisi

ABD'nin özellikle yirminci yüzyıl deniz stratejisinin kurucusu ve aynı zamanda İngiltere, Almanya ve Japonya gibi ülkelerin de deniz gücünü etkileyen önemli bir isim olarak Alfred Thayer Mahan ismi karşımıza çıkmaktadır. İngilizlerin önemli bir deniz gücü olduğu dönemleri inceleyerek ABD için uyarlamaya çalışmış ve çalışmalarını da 1890 yılında ilk kez yayınlanan "*The Influence of Sea Power upon History 1660-1783*" (Deniz Gücünün Tarih Üzerine Etkisi 1660-1783)

isimli kitabı büyük yankı uyandırmıştır. ABD'nin önemli bir deniz gücü olarak dünya tarihine yön verebilmesi için jeopolitik araştırmaları yaparak yeni bir teoriyi ortaya atan Mahan, kendisi gibi emekli bir Amiral olan ABD Başkanı Theodore Roosevelt'in politikalarını da doğrudan etkilemeyi başarmıştır (Lanning, 1998: s. 154).

Mahan özellikle İngiliz deniz gücünü detaylıca araştırmış, İngiltere'ye nasıl bir üstünlük sağladığını analiz etmiş ve denizlerdeki önemli geçiş noktalarının elde tutulması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Denizlere hakim olabilmek en önemli stratejidir. Çünkü denizcilik gelişmişse dünyadaki tüm hammadde rezervlerine ulaşmak kolay olacaktır. Ayrıca denizciliğin geliştiği ülkeler daima dış dünya ile irtibatlı olur ve gelişime açıktır. Denizlerdeki önemli geçiş noktalarının elde tutulması hayati öneme sahiptir. ABD'nin iyi bir deniz gücüne sahip olup dünya tarihine yön verebilmesi için de öncelikle karadan sınırlarını tamamen güvene alması gerektiğine vurgu yapmıştır (Mahan, 2011: s. 52).

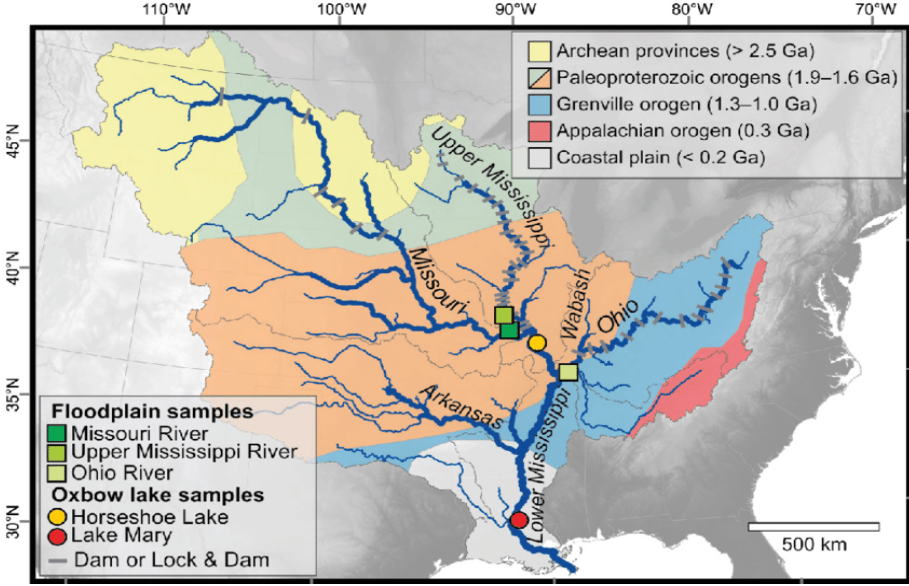
Mahan, kitaplarında deniz gücünün Coğrafi konumla, devletin fiziksel yapısıyla, toprak genişliğiyle, nüfus oranıyla, milli karakteriyle ve hükümet yapısıyla doğrudan alakalı olduğunu belirtmiştir. Çalışmalarında özellikle milli karakter üzerinde duran Mahan, devletin sahip olduğu ulusal duruşta denizci bir yapı söz konusu değilse o ulus denizci bir karaktere sahip olamayacağını ve dolayısıyla büyük bir deniz gücüne de sahip olamayacağını dile getirmiştir (Mahan, 2011: s. 65).

Mahan özellikle ABD için yaptığı çalışmaları 1904 yılında Başkan Theodore Roosevelt'e sunmuş ve uygulanması gerekli olan bazı stratejileri belirlemiştir. ABD'nin öncelikle kendi alan güvenliğini sağlamak için mutlaka Karayipler bölgesinin denetim altına alınması gerektiğini belirtmiştir. ABD sınırlarının her iki okyanusta da olmasını büyük bir avantaja çevirebilmek için bu iki okyanus arası mesafeyi en kısa sürede kat etmek gerektiğine vurgu yapmış ve Panama'da mutlaka bir kanal açılması gerektiğini iletmiştir. Pasifik Okyanusu'nda önemli bir hakimiyet elde edilebilmesi için de mutlaka Hawaii adalarının alınmasını şart koşmuştur. Öte yandan olası savaş ihtimallerinin dahi ABD topraklarından uzak tutulması gerektiğini vurgulayarak, Avrupa ve Avrasya bölgesinde yoğun bir donanma gücü bulundurarak okyanuslara tam hakimiyet sağlanması konusunda uyarılarda bulunmuştur (Tarakçı, 2013: s. 157).

Başkan Roosevelt, Mahan'ın stratejilerini dikkate almış ve devamında da ABD dış politikasını Mahan'ın uyarılarını temel alarak inşa etmeye başlamıştır. Küba'nın bağımsızlığı sonrası anayasasına eklenen Platt değişiklikleri ve özellikle Monroe Doktrini'ne eklenen, ABD'nin hem askeri hem de ekonomik olarak Karayipler bölgesinde müdahale etmesine meşruiyet zemini hazırlayan sonuç bölümü de bu uygulamalar için yapılan ön hazırlıklardır. Bu hazırlıklar sonrası tarihe "Big Stick" (Büyük Sopa) Politikası olarak geçen ve Karayiplerde Gunboat Diplomasisi (Donanma ile tehdit diplomasisi) olarak da adlandırılan askeri unsurlarla yoğun bir baskı dönemi başlatılmıştır (Çakmak, 2016: s. 100).

Karayıplerde Florida Boğazı, Yukatan Kanalı, Rüzgarüstü Boğazı gibi önemli geçiş güzergahlarını kontrol etme çabaları ile Mahan'ın önerileri uygulamaya konmuştur. Bu geçiş noktalarının elde tutulmasının önemi ise ABD'nin Panama bölgesinde açmayı planladığı kanal için bir hazırlık aşaması olmasıdır. ABD-İspanya savaşı sonrası Pasifik'te Filipinleri ele geçiren ABD, her iki okyanusta da hakim bir güç haline gelebilmek için Panama'da kanal açma fikrini Kolombiya ile görüşmüş ancak bu fikir Kolombiya hükümeti tarafından kabul görmemiştir. 1900'lerin başında Panama aslında bir Kolombiya toprağı iken bölgede çıkan bir ayaklanmayı kendi lehine çeviren ABD (Stavridis, 2021: s. 259), Panama'nın Kolombiya'dan ayrılarak bağımsız bir devlet olmasını, bölgeye gönderdiği savaş gemileriyle olası bir Kolombiya müdahalesini engelleyerek sağlamıştır (LaFeber, 1994: s. 243).

ABD'nin Latin Amerika coğrafyasına yönelik stratejisi Mahan'ın Roosevelt'e sunduğu şekilde ilerlemiştir. Panama'da açılacak kanalın güvenliğinin sağlanabilmesi Karayıplerdeki tam hakimiyete bağılıydı. Bu nedenle Başkan Roosevelt, Karayıpler bölgesinde Büyük Sopa politikasını yürürlüğe koymuş, başkaldıran herhangi bir hükümete ise donanması ve deniz piyadeleri ile ultimatö vermiştir. Mahan'ın ABD'ye sunduğu plan Roosevelt eliyle işlenmeye başlamıştır. Bir diğer önemli unsur ise yine Mahan'ın üzerinde durduğu, büyük bir deniz gücü olabilmek için kara sınırlarının güvende olması gerekliliğı konusu ise özellikle Monroe Doktrini ile temellendirilmiş ve kıta üzerinde komşu devletlerden başlamak üzere sınır güvenliği konusunda katı önlemler alınmıştır. ABD'nin Monroe Doktrini'nden 22 yıl sonra Meksika sınırları içerisinde kalan Texas topraklarını ilhak etmesiyle patlak veren 1846-1848 ABD – Meksika savaşı, ABD'nin batıya ve güneye doğru toprak genişletmesi, ekonomik olduğu kadar askeri yönden de önemlidir. Apalaş dağlarının batısına ilerleyip özellikle Missisipi Nehri'ni ele geçirmeyi planlamıştır. Buradaki temel amaç nehrin Kuzey Amerika içerisinde kuzey – güney yönlü ve hatta ek kollarıyla birlikte doğu – batı yönlü olarak da deniz ulaşımına olanak vermesidir. Bu durum hem ülke içi ulaşım ağının rahat olması ve dolayısıyla ekonomik olarak büyük bir avantaj sağlarken hem de askeri yönden güney-kuzey-doğu-batı eksenli olarak tüm bölgelere hızlı sürede lojistik sevkiyatının sağlanabilmesi açısından güvenlik yönünden önem arz etmektedir (Britannica, 2022).

Harita 2: Missisipi Nehri Havzası

Kaynak: *Missisipi River System*, https://www.researchgate.net/figure/Mississippi-River-system-North-America-and-geological-provinces-of-its-basin-showing_fig1_330920085 (14 Kasım 2022)

Meksika savaşı sonrası, ABD istediği toprakları elde etmiş ve güney sınırını da güvenceye alarak kıta üzerindeki politikalarında daha rahat hareket etme imkan ve kabiliyetini bulmuştur. Mahan'ın bahsettiği karadan sınır güvenliğinin sağlanması hususunda aslında önemli bir adım çok daha önceden atılmıştır. Roosevelt, Mahan'ın sunduğu planı eksiksiz bir şekilde uygulamaya koymuştur. Sonuç olarak ABD dış politikasında, Amiral Mahan'ın önemle üzerinde durduğu Deniz Hakimiyet Teorisi aslında bir anlamda temel yapı taşı haline gelmiştir. ABD'nin Karayipler ve Orta Amerika başta olmak üzere Latin Amerika coğrafyası üzerinde hegemonya kurmasında Mahan'ın etkisi büyüktür.

Latin Amerika Üzerindeki Hegemonik Müdahaleler

ABD'nin müdahaleci anlayışını Avrupa'daki Napoleon Savaşlarıyla bağdaştırmak yanlış olmayacaktır. Çünkü bu dönemde konjonktür uygun hale gelmiş ve Latin Amerika coğrafyasındaki uluslar birer birer bağımsızlık mücadelelerini kazanmaya başlamışlardır. ABD ise bu bağımsızlık hareketlerini desteklemiştir. Ancak bölgenin tamamında eğitimsiz halkın bulunması, ekonomik sorunların had safha-

da olması, kolonyalist yapıdan kalan, kendi çıkarlarını düşünen oligarşiye sahip olması nedeniyle yeni kurulan bu devletler dışarıdan her türlü müdahaleye açık hale gelmiştir. Bu durum ABD'nin yanı başında yaşanabilecek istikrarsızlıkların ABD'yi sınır güvenliği dahil pek çok konuda olumsuz etkilemesi kaçınılmaz hale geleceği için kıtasal bir dış müdahaleden korunma gereksinimi ile 1823 yılında Monroe Doktrini ilan edilmiştir (Livingstone, 2009: s. 8).

ABD'nin bölge ülkelerine müdahaleleri pek çok dönemi kapsamaktadır. 19. yy. içerisinde kıta üzerinde önemli nüfuz alanları elde etmeye çalışmış, bir yandan toprak genişletirken bir yandan da hegemonya kazanmak için kıta üzerindeki Avrupalı devletlerin etkisini kırabilmek adına bölgeye yönelik ekonomik yardım ve yatırımları da desteklemiştir. Amerika kıtasındaki İspanyol izlerini de tamamen ortadan kaldırabilmek adına Küba'nın bağımsızlığını da desteklemiştir. Bu süreçte İspanya ile savaşı dahi göze alan ABD, bölgedeki hegemonyasını kurmaya yönelik girişimlerine hız vermiştir. Theodore Roosevelt döneminde Büyük Sopa Politikası ile Karayiplerde önce Panama kanalının açılabilmesi için Kolombiya'ya müdahalede bulunulmuş, ardından Küba anayasasındaki Platt değişiklikleri yaşanmıştır (Livingstone, 2009: s. 13).

Latin Amerika ülkelerine uygulanan Dolar Diplomasisi de o dönemde etkisini göstermiş ve özellikle Orta Amerika'da Nikaragua, Karayiplerde Dominik ve Haiti'nin de devasa bir borç yükü altına girmesine neden olmuştur. Avrupa ve Amerika'daki bankalardan alınan ve bir türlü geri ödenemeyen krediler, bölge ülkelere Avrupalı devletlerin ekonomik olarak da müdahale imkanı bulmasına olanak tanıyacağı için, ABD bölgedeki duruma doğrudan dahil olmuş ve Dominik maliyesine el koymuştur. Bu durum Dominik içerisinde önemli toplumsal sıkıntılara neden olmuştur. Siyasi karışıklıklar ve istikrarsızlık sonucu gerçekleşen darbeye karşı da ABD yönetimi Karayiplerdeki bu önemli geçiş noktasını elde tutabilmek adına Dominik'e askeri çıkarma yaparak 15 Mayıs 1916'da işgal etmiştir. Yine aynı şekilde ABD 1912'de Nikaragua, 1914'te de Haiti'ye doğrudan askeri müdahalede bulunmuştur. Müdahalelerin yoğun olarak yaşandığı bu döneme "Muz Savaşları" ismi verilmiştir. ABD olayın ekonomik boyutunu ön plana çıkarmaya çalıştığı için bu kavramı kullanmayı tercih etmiştir (Akgemci, 2011: s. 53).

1929 Büyük Buhran ile birlikte sarsılan ABD ekonomisi, Latin Amerika ülkelerine yönelik siyasetinde "İyi Komşuluk" politikasını benimsediyse de bölge üzerinde özellikle ekonomik hegemonyasını devam ettirme çabası içerisine girmiştir. Latin Amerika coğrafyası için Arka Bahçe kavramını kullanan ABD, İkinci Dünya Savaşına doğru sürüklenen konjonktür içerisinde sert güç politikaları yerine daha yumuşak güç ile bölgede varlığını sürdürmek istemiştir. Franklin D. Roosevelt, Amerika kıtasındaki ülkelerle yakın ilişkiler kurmayı ve iyi komşuluk ilişkilerini ön plana çıkarmıştır (Özgenç, 2016: s. 77).

Soğuk Savaş döneminde ise bölgedeki Komünizm tehdidine karşı ABD kendi hegemonya sahasında muhtemel bir rakip unsur görmek istemediği için müdahaleci askeri politikalarına geri dönüş yapmıştır. Kıta üzerinde Komünist yayılmacı-

lık riskini önlemek amacıyla Amerikan Devletler Örgütü (OAS)'nin kuruluşuna önem vermiş, siyasi, askeri ve ekonomik dayanışma için önemli hamleler gerçekleştirmiştir. Başkan Harry S. Truman, yayınladığı doktrinle özellikle Latin Amerika ülkelerinin Sovyetler Birliği ile ilişkilerini Meksika, Arjantin ve Uruguay haricinde engellemiştir (Özgenç, 2016: s. 78). OAS aracılığıyla bölgede özellikle demokrasinin ayakta tutulması ve askeri olarak ortaklaşa savunulması fikri ön plana çıkarılmıştır. Ancak ABD'nin Latin Amerika coğrafyasında Komünist karşıtı diktatörleri de desteklediği göze çarpmaktadır. Öte yandan özellikle iyi komşuluk politikasının sona ermesine 1960'lı yıllarda daha sık rastlamaktayız. Brezilya'da, Meksika'da, Guetamala'da ve Küba'da sol iktidarların yönetimde olması ABD'yi müdahaleci politikaya dönmeye zorlamıştır. Brezilya'da, Dominik Cumhuriyeti'nde ve Arjantin'de gerçekleşen darbelerde doğrudan etki sahibi olan ABD, Küba'daki Komünist gerilla hareketlerine karşı da Domuzlar Körfezi çıkarmasını gerçekleştirmiştir. Bu çıkarmada istediği sonucu elde edemese de bölgeye yönelik müdahale girişimleri devam etmiştir. Aynı şekilde 1962 Küba Füze Krizi'nde de Küba'yı ablukaya alarak Sovyetler Birliği ile doğrudan karşı karşıya gelmiş ve nükleer bir savaşın eşiğinden dönülmüştür (Brewer, 2006: s. 131).

1968'de ABD'de iktidara gelen Richard Nixon, Dışişleri Bakanı olarak Henry Kissinger'ı görevlendirmiştir. Latin Amerika'ya yönelik sert tutumunu yumuşatma çabası içerisine giren ABD, bölge ülkelerine yönelik ekonomik yardımlarını artırma eğilimine girmiştir (Özgenç, 2016: s. 79). Ancak kıta üzerinde yumuşak gücünü kullanırken bir yandan da Şili'de ABD karşıtı olarak iktidara gelen Salvador Allende'ye karşı da ABD 11 Eylül 1973'te ağır bir askeri darbeye doğrudan destek sunmuştur (Ataöv, 2019: s. 307). Soğuk Savaş boyunca belirli dönemlerde değişken politikalar uygulanıyor olmasına rağmen Başkan Ronald Reagan döneminde katı politikalar tekrar ön plana çıkmıştır. Monroe Doktrini'ni de etkili bir biçimde uygulayıp savunan Reagan 1982 yılı itibarıyla Nikaragua müdahalesi ile tekrar kıta üzerinde müdahaleci yaklaşımlar sergilemeye başlamıştır (Ataöv, 2019: s. 332-333).

Soğuk Savaş sonrası dönemde de Bill Clinton Latin Amerika bölgesine yönelik ekonomik kalkınma programlarına ağırlık verirken, Arjantin ve Brezilya'daki ekonomik kalkınma ve demokratikleşme tüm bölgeye örnek teşkil etmiştir. ABD'nin hegemonyasını tam anlamıyla tekrar elde edebilmek için bölgedeki muhalif hareketler üzerine eğilmeye devam etmiştir. Ancak 2000'li yıllarda özellikle Venezuela'da iktidara gelen Hugo Chavez ve Bolivya'da iktidara gelen Evo Morales gibi liderler bölge ülkeleri üzerinde ABD hegemonyası için sarsıcı etkiler oluşturmaya başlamıştır. 2002'de Venezuela'da Chavez'e karşı darbe girişimi desteklenmiş ancak başarısız olunmuştur. Chavez ABD için önemli bir olumsuz etken oluştururken Morales ise ancak 2019 yılında bir halk ayaklanması ve darbe ile iktidardan indirilmiştir.

Sonuç

ABD, bağımsızlığını ilan ettiği 1776'dan kısa bir süre sonra kıta üzerinde güç kazanmış ve Avrupa'daki Napoleon Savaşları ile özellikle genişlemeye yönelik uygun konjoktürün oluşması neticesinde kıta üzerinde hegemonya kurma çalışmalarına ağırlık vermiştir. Çalışmada ele alınan konu saldırgan realist perspektifinden ABD'nin Latin Amerika müdahaleciliğinin temel argümanları olduğu için saldırgan realizmin hayatta kalmak için en ideal durumun hegemonya sağlamak olduğu varsayımından hareketle ve dünyadaki tek bölgesel hegemonun ABD olarak görülmesinden yola çıkılmıştır.

Latin Amerika üzerindeki hakimiyet alanının temellerini ise ABD 1823 yılında Başkan James Monroe ile atmıştır. Amerika kıtası üzerinde bağımsızlıklarını kazanan hiçbir devletin Avrupalı devletler tarafından müdahaleye uğramaması ve ABD'nin kıta üzerindeki tek hakim güç olabilmesi için Monroe Doktrini tüm dünyaya ilan edilmiştir. Doktrin, Avrupalı ülkeleri Amerika kıtasından uzak tutmakla kalmamış, aynı zamanda ABD müdahaleciliğinin de meşruiyet zemini oluşturmuştur. Doktrin'in uygulama alanlarını ABD-İspanya savaşında da net bir biçimde görmekteyiz.

19. yy. sonlarına doğru ABD'li bir Amiral olan Alfred Thayer Mahan, İngilizlerin deniz gücü ve bu deniz gücünün dünya tarihi etkisi üzerine önemli araştırmalar yapmıştır. Bu araştırmalardan elde ettiği neticeleri kitap olarak yayınlamış ve bu kitap ABD'de geniş yankı uyandırmıştır. Mahan gibi emekli bir Amiral olan Theodore Roosevelt ise bu kitap ve Mahan'ın diğer kitaplarını da dikkatle incelemiş, kendisine hak vermiştir. Mahan da Roosevelt'e dış politikada danışmanlık ederek ABD'nin en büyük deniz gücü olabilmesi için gerekli şartları iletmiştir. Bu şartları sağlamaya yönelik hazırlıklar yapan ABD, yine Mahan'ın öngördüğü şekilde Orta Amerika ve Karayipler bölgesinde saldırgan bir tutum izleyerek müdahaleci politikasını katı bir şekilde uygulamaya koymuştur. Mearsheimer'in üzerinde durduğu hegemonya sağlayarak devlet bekasını korumaya yönelik düşünceleri aslında Mahan'ın stratejilerinde de görmekteyiz. ABD'yi kıta üzerinde bölgesel bir hegemon konuma getirebilmek adına uygulanması gereken tüm eylemler, bizzat Başkan Roosevelt'e iletilmiş, Başkan da bu politikaları yürürlüğe koymuştur. ABD'nin hem Latin Amerika politikasında hem genel dış politikasında Mahan'ın etkisi net bir biçimde görülmektedir.

Çeşitli dönemlerde farklı politikalar uygulanmış olsa da ABD'nin Latin Amerika üzerindeki hegemonyasının değişmediği, değiştirmeye yönelik politika güdenlere karşı da çok sert önlemler alındığı, çalışmada verilen örneklerle de açıklanmıştır. 19.yy. sonu, 20.yy. başı ve sonrasında değişen konjoktüre ve başkanlara göre bölgeye yönelik politikalar dile getirilmiştir. ABD'nin, 19.-20. ve 21.yy.'da dahi aslında Monroe Doktrini'nden ve Mahan'ın stratejilerinden uzaklaşmadığı görülmektedir. Donald Trump dönemi ABD Ulusal Güvenlik Danışmanlığı yapan

John Bolton dahi yaptığı açıklamada ABD için gerek Venezuela'da gerekse de Latin Amerika coğrafyasında 21.yy.'da bile hala Monroe Doktrini'nin geçerli olduğunu dile getirmiştir (Bolton, 2020: s. 224). Dolayısıyla tam da saldırgan realizmin öngördüğü hegemonyayı korumaya yönelik net politikalar ABD tarihi boyunca karşımıza çıkmaktadır. Gerek doğrudan askeri müdahaleler gerek rakip devletlerde darbe girişimleri ya da askeri olmayan ve iç siyasetinde iktidarı değiştirmeye yönelik politikalar ile bölgesel hegemonyayı kalıcı hale getirmek için gerçekleştirilen eylemler, saldırgan realizm ile bire bir uyumludur.

ABD Mearsheimer'ın da bahsettiği gibi büyük bir güç ve dünyadaki tek bölgesel hegemondur. Dolayısıyla bu hegemonyayı kaybetmemek için kendi 'Arka Bahçesi' içerisinde, herhangi bir rakip istememektedir. Latin Amerika bölgesinde ABD karşıtı iktidarlar geçmişte de var olmuş günümüzde de var olmaktadır. Ancak ABD'nin Başkan James Monroe'den bu yana bölgeye yönelik politikasında keskin değişimler hiç yaşanmamış, hegemonyanın devamı için gerekli müdahaleler yapılmış ve yapılmaya da devam edecektir.

Kaynakça

- Akgemci, E. (2011). Chavez Döneminde Venezuela'nın ABD'ye Yönelik Dış Politikası. *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ataöv, T. (2019). *Amerikan Belgeleriyle Amerikan Emperyalizminin Doğuşu*. Ankara: Doğan Yayınevi.
- Balcı, A. (2016). Realizm. Kardaş, Ş. ve Balcı, A. (Ed.). *Uluslararası İlişkilere Giriş (Tarih, Teori, Kavram ve Konular)* içinde (s.119-146). İstanbul: Küre Yayınları.
- Bethell, L. (1993). *Cuba: A Short History*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bolton, J. (2020). *The Room Where it Happened A White House Memoir*. New York: Simon & Schuster.
- Brewer, S. (2006). *Border and Bridges: A History of U.S. - Latin American Relations*. London: Praeger Security International Press.
- Britannica. (2022). *Mississippi River History and Economy*. <https://www.britannica.com/place/Mississippi-River/History-and-economy>, (E.T.14 Kasım 2022).
- Combs, J. A. (1986). *American Diplomatic History: Two Centuries of Changing Interpretations*. Kaliforniya: University of California Press.
- Çağrı, E. (2013). Amerika Birleşik Devletleri'nin Latin Amerika'ya Bakışını Şekillendiren Ögeler. Zengin, O. (Ed.). *Latin Amerika Çalıştay Bildiriler Kitabı* içinde (s.81-104), Ankara: Ankara Üniversitesi Latin Amerika Çalışmaları ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Çakmak, H. (2016). *ABD'nin Askeri Müdahaleleri 1801'den Günümüze*. 2. Basım, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Fukuyama, F. (2008). *Falling Behind Explaining the Development Gap Between Latin America and the United States*. Oxford: Oxford University Press.
- Kalkan, Y. B. (2018). *Uluslararası İlişkiler Disiplininde Realist Paradigma*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Knutsen, T. L. (2015). *Uluslararası İlişkiler Teorisi Tarihi*. (Mehmet Özyay, Çev.). 2. Baskı. İstanbul: Açılımkitap Yayınevi.

- LaFeber, W. (1994). *The American Age: United States Foreign Policy at Home and Abroad*. New York: W.W. Norton & Company.
- Lanning, M. L. (1998). *En Büyük 100 Asker: Tarihin Gelmiş Geçmiş en Etkili Askeri Liderleri*. (Belkıs Çorakçı Dişbudak, Çev.). İstanbul: Show Kitap Tarih Dizisi.
- Livinstone, G. (2009). *America's Backyard the United States and Latin America from Monroe Doctrine to the War on Terror*. London & New York: Zed Books.
- Mahan, A. T. (2011). *Deniz Gücünün Tarih Üzerine Etkisi 1660-1783*. (A. Tunçer Büyükonat, Çev.). 1. Basım, İstanbul: Karadeniz Kitap Ltd. Şti.
- Mearsheimer, J. J. (2016). Yapısal Realizm. Dunne, T., Kurki, M. ve Smith, S. (Ed.). *Uluslararası İlişkiler Teorileri (Disiplin ve Çeşitlilik)* içinde (s.86-106). (Özge Keleşçi, Çev.). 1. Baskı, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W. W. Norton & Company.
- Özgenç, B. (2016). 20.yy.'da ABD'nin Latin Amerika Politikaları. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 4, (1), s.70-88.
- Pirinççi, F. (2013). Savunmacı ve Saldırgan Realizm. Arı, T. ve Toprak, E, (Ed.). *Uluslararası İlişkiler Kuramları – II* içinde (s.48-68). 1.Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Stavridis, J. (2021). *Deniz Gücü Okyanusların Tarihi ve Jeopolitik Önemi*. (Nil Tuna ve Varol Ataman, Çev.). 1. Baskı, İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Tarakçı, N. (2013). *Devlet Adamlığı Bilimi*. İstanbul: TASAM Yayınları.
- Uyanık, Ö. (2014). *Latin Amerika'nın Devrimci Tarihi*. 1. Basım, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Waltz, K. N. (2009). İnsan, Devlet ve Savaş Teorik Bir Analiz. (Enver Bozkurt ve Selim Kanat, Çev.). Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Waltz, K. N. (2015). *Uluslararası Politika Teorisi*. (Osman S. Binatlı, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Zinn, H. (2018). *Amerika Birleşik Devletleri Halklarının Tarihi 1492'den Günümüze*. (Sevinç Sayan Özer, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.

GÜVENLİK ÇALIŞMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Security Studies

Yazarlara Notlar

Yayın İlkeleri

Güvenlik Çalışmaları Dergisi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü tarafından yılda iki defa basılı ve e-dergi formatında güvenlik kavramı ve güvenlikle ilişkili disiplinlerde yayın yapan akademik ve bilimsel bir dergidir.

Güvenlik Çalışmaları Dergisi'nde ulusal ve uluslararası alanda kabul görmüş kriterler doğrultusunda hazırlanan özgün araştırma, derleme, inceleme, çeviri (yazarından ve yayıncı kuruluştan izin almak koşuluyla), edisyon kritik, kitap-sempozyum değerlendirmeleri vb. çalışmalar yayınlanır.

Güvenlik Çalışmaları Dergisi'nin amacı ve kapsamı, etik kuralları yayın ilkeleri ve yazım kuralları aşağıda belirtilen şekilde düzenlenmiştir.

Derginin Amacı ve Kapsamı

Güvenlik Çalışmaları Dergisi amaç bakımından "Güvenlik" odaklı olup, ulusal ve uluslararası düzeyde güvenliğe dair problemleri disiplinler veya disiplinlerarası açıdan ele alarak kuramsal ve uygulamalı özgün çalışmalar yayımlamayı kendisine ilke edinmiştir. Bu çerçevede sosyal bilimler ve beşeri bilimler alanında yapılan tüm çalışmalara açıktır.

Dergi kapsam bakımından ise güvenlik çalışmaları; polislik çalışmaları; ideolojik, dini motifli ve etnik radikalleşme; terörizm; suç araştırmaları; istihbarat; mali suçlar; siber suçlar; göç ve sınır güvenliği; uyuşturucu ve organize suçlar; insan hakları ile sosyal bilimler dallarındaki çalışmaları içermektedir.

Dergi Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere, yılda iki kez yayımlanır. Güvenlik Çalışmaları Dergisinin yayım dili Türkçe ve İngilizce'dir. Dergide yayımlanan yazıların daha önce hiçbir yayın organında yayımlanmamış, ilk defa Güvenlik Çalışmaları Dergisinde yayımlanıyor olması gerekmektedir. Daha önce bilimsel bir toplantıda sunulmuş olan bildiriler, bu durumun belirtilmesi şartıyla kabul edilebilir.

İlk yayımlandığı tarihten itibaren asgari 25 yıl geçmiş olan; önem ve etki bakımından klasik metin olarak değerlendirilebilecek yazı ve çeviriler, daha önce yayımlanmamış olmaları kuralının istisnasını oluşturur. Bu tür metinlere daha önce yayımlanıp yayımlanmamış olmalarına bakılmaksızın dergide yer verilebilir. Buna ilaveten, dergide kitap eleştirileri de yayımlanabilmektedir.

Dergi Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere, yılda iki kez yayımlanır. Güvenlik Çalışmaları Dergisinin yayım dili Türkçe ve İngilizcedir. Dergide yayımlanan yazıların daha önce hiçbir yayın organında yayımlanmamış, ilk defa Güvenlik Çalışmaları Dergisinde yayımlanıyor olması gerekmektedir. Daha önce bilimsel bir toplantıda sunulmuş olan bildiriler, bu durumun belirtilmesi şartıyla kabul edilebilir.

İlk yayımlandığı tarihten itibaren asgari 25 yıl geçmiş olan; önem ve etki bakımından klasik metin olarak değerlendirilebilecek yazı ve çeviriler, daha önce yayımlanmamış olmaları kuralının istisnasını oluşturur. Bu tür metinlere daha önce yayımlanıp yayımlanmamış olmalarına bakılmaksızın dergide yer verilebilir. Buna ilaveten, dergide kitap eleştirileri de yayımlanabilmektedir.

Makale Değerlendirme Süreçleri

Dergiye gönderilen makaleler derginin internet sayfasında yer alan Makale Yönetim Sistemi (MYS) üzerinden sisteme yüklenecektir. Yazılar, bilgisayar ortamında ve dizgi programlarında kullanılabilir şekilde Word formatında gönderilmelidir.

Dergiye gönderilen makaleler şekil incelemesinden geçerek hakem değerlendirme sürecine alınmaktadır. Şekil şartlarını sağlamayan çalışmalar hakem değerlendirilmesine alınmamakta, yazar(lar)dan şekil şartlarını sağlamaları istenmektedir. Şekil şartlarına ilişkin doküman internet sitesinden indirilebilir. Şekil şartları açısından eksiksiz olan makaleler ilgili alan editörleri tarafından incelenerek uygun bulunduğu takdirde hakem değerlendirme sürecine alınır. Dergiye yayımlanmak üzere yollanan makaleler, “kör hakem” yöntemiyle değerlendirilmektedir. Editör, editör yardımcısı veya alan editörleri tarafından makaleler, alanında uzman en az iki hakeme gönderilmektedir. İki hakemin görüş ayrılığı durumunda, üçüncü bir hakemin görüşüne başvurulmaktadır. Editörler hakemlerden gelen eleştiri ve önerileri kendi değerlendirmeleri ile birlikte yazar/lara iletmektedir. Değerlendirme sonuçları en fazla 90 gün içinde yazara bildirilir. Üçüncü bir hakeme gönderilen eserlerde bu süre 120 güne çıkabilmektedir. Düzeltme talep edilen eserler, editör tarafından yazara gönderilir ve düzeltme için gerekli ek süre yazara verilir. Hakemlerden gelen raporlar doğrultusunda, makalenin yayımlanmasına, yazardan hakem raporuna göre düzeltme istenmesine ya da yazının reddedilmesine karar verilmekte ve karar yazara iletilmektedir. Basımı uygun bulunan yazıların, yayımlanıp yayımlanmayacağına ya da derginin hangi sayısında yayımlanacağına editörler ve/veya yayın kurulu karar verir. Yazar, süreç konusunda Makale Yönetim Sistemi veya E-posta yoluyla bilgilendirilmektedir.

Makale derginin yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmalıdır (Kelime aralıklarından atf ve kaynakça yazımına kadar bütün detaylar yazım kurallarına uygun olmalıdır).

Makale süreç akışı şu şekildedir:

- Yazar tarafından makalenin Makale Yönetim Sistemine yüklenmesi
- Makalenin şekil açısından incelenmesi
- Şekil incelemesinden geçen makalelerin hakem değerlendirme sürecine alınması
- Editör incelemesi ve gerektiğinde yazardan ek talepler
- Çalışma konusunda uzman 2 hakeme makalenin gönderilmesi (gerekli görülmesi durumunda 3. hakem değerlendirmesine gönderilmesi)
- Hakem görüşleri doğrultusunda makalenin kabulü veya reddine karar verilmesi
- Yayımlanmasına karar verilen makalenin dizgi ve tasarımının yapılması
- Dizgisi ve tasarımı yapılmış makalenin yazara son kontrol için gönderilmesi
- Makalenin yayımlanması

Etik Kurallar

Yayımlanmak üzere dergiye gönderilen çalışmalarda bilimsel atf kurallarına azami özen gösterilmesi gerekmektedir.

Güvenlik Çalışmaları Dergisinde yayımlanan yazıların fikri sorumluluğu yazarlara aittir. Dergiye gönderilen çalışmalarda, etik kurul kararı gerektiren klinik ve deneysel insan ve hayvanlar üzerindeki çalışmalar için ayrı ayrı etik kurul onayı alınmış olmalı, bu onay makalede belirtilmeli ve belgelendirilmelidir.

Gönderilen makalenin bir kısmı ya da tamamı başka bir yerde yayınlanmamış, yayınlanmak üzere başka bir yere yollanmamış olmalıdır.

Tüm yazarlar ilgili makaleyi okumuş, onaylamış ve dergiye yayınlanmak üzere gönderildiğinden haberdar olmalıdır.

Makale yazar/lar tarafından yazılmış, özgün bir çalışma olması gerekmektedir.

Dergiye gönderilen çeviri makale çalışmalarında orijinal makalenin yazarından ve yayıncı kuruluşundan izin alındığını gösteren belgenin sunulması gerekmektedir.

Yazar/lar makalenin telif hakkını, makalenin Güvenlik Çalışmaları Dergisinde yayınlanmasına karar verildiğinden itibaren dergiye devretmiş sayılır. Yazar/yazarlar derginin yazı işlerinden izin almadan makaleyi başka bir platformda (dergi, editoryal kitap, internet sitesi, blog vb.) yayınlamaz.

Yazar/lar bilimsel etiğin bütün unsurlarını yerine getirmek üzere makale ile birlikte “**İntihal Denetim Raporu**”nu ve “**Etik ve Telif Hakkı Devir Formu**”nu mutlaka doldurarak sistem üzerinden dergiye ulaştırmalıdır.

Yazım Kuralları

Yazım dili Türkçe ve İngilizcedir. Türkçe makalelerin yazım ve noktalamasında ve kısaltmalarda Türk Dil Kurumu internet sitesindeki Güncel Sözlük ve Yazım Kuralları esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.

Makalelerde Türkçe ve İngilizce başlık, öz ve abstract, anahtar kelimeler ve keywords; metin içinde giriş, bölüm başlıkları ve sonuç kısımları ile kaynakçanın yer alması gerekmektedir. Makale yukarıda sayılan tüm unsurları ile birlikte 4000 ile 8000 kelime arasında olmalıdır. Makalelerde yer alan Türkçe ve İngilizce öz ve abstract’ın her birinin 150-250 kelime, anahtar kelime ve keywords’ün 3-7 kelime aralığında olması gerekmektedir.

Yazar adı makale başlığının alt satırının sağ köşesine italik koyu, 11 punto olarak yazılmalı; yazarın unvanı, görev yeri ve elektronik posta adresi dipnotta (*) işareti ile 9 punto yazılarak belirtilmelidir. Diğer açıklamalar için yapılan dipnotlar metin içinde veya sayfa altında numaralandırılarak verilmelidir.

Yazı karakteri Times New Roman, 11 punto, satırlar bir buçuk aralıklı, açıklamalara ilişkin dipnotlar 9 punto ve tek aralıklı yazılmalıdır.

Dergide yayımlanan makalelere ve makale değerlendirmesi yapan hakemlere 23.01.2007 tarih ve 26412 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Ödenecek Telif ve İşlenme Ücretleri Hakkında Yönetmelik” hükümleri uyarınca telif ücreti ödenir.

Kitap incelemelerinde aşağıdaki hususlara ayrıca dikkat edilmelidir;

Kitap inceleme metinleri 1000 ile 1500 kelime arasında olmalıdır.

Başlık bilgilerinde tanıtım veya incelemesi yapılan eserin adı, yazarı, yayımlandığı şehir ve yayınevi, yayım yılı ve ISBN numarası yazılmalıdır.

Kitap inceleme veya tanıtımı yapan yazarın adı makale başlığının alt satırının sağ köşesine italik koyu, 11 punto olarak yazılmalı; unvanı, görev yeri ve elektronik posta adresi dipnotta (*) işareti ile 9 punto yazılarak belirtilmelidir.

Kitap tanıtımı bir eserin sırf özeti değil, eleştirel olarak değerlendirmesi olmalıdır. Kitap tanıtımı yapan yazar kitapla aynı fikirde olabilir veya kitabın fikirlerine karşı çıkabilir veya kitabın sunduğu bilgilerde, yargılarda veya yapıda örnek teşkil eden veya eksik kalan

yönleri belirtebilir. Kitap tanıtımı yapan yazar ayrıca kitapla ilgili düşüncelerini de açık bir şekilde ifade etmelidir.

Kitap incelemesi, bir kitaptan ortaya konulan en önemli noktalara ışık tutularak bunların eleştirel olarak tartışılmasıdır. Kitap incelemesi giriş, kitabın özeti, eleştirel tartışma ve sonuç gibi genel bir yapıyı takip etmelidir.

Sayfa Düzeni

Metin içinde yazı tipi 11 punto Times New Roman yazı karakteri kullanılmalıdır. Sayfa Yapısı A4 boyutlarındaki kâğıdın üst, alt, sağ ve sol boşlukları 2,5 cm (0.98 inç) bırakılarak, iki yana dayalı, satır sonu tirelemesiz şekilde olmalıdır. Paragraf arası, ilk satır 1.25, paragraflar arası önceki 3 nk, sonra 3 nk, iki yana dayalı, satır aralığı bir buçuk olmalıdır. Sayfa numaraları alt sağda verilmelidir.

Temel Başlıklar (Birinci Düzey) ortalı ve bold yazılmalıdır. Kendisinden önce ve sonra bir satır boşluk bırakılmalıdır.

İkinci Düzey Başlıklar, sola dayalı ve bold yazılmalıdır. Kendisinden önce ve sonra bir satır boşluk bırakılmalıdır.

Üçüncü Düzey Başlıklar, Sola dayalı bold yazılmalıdır. Kendisinden önce bir satır boşluk bırakılmalıdır.

Dördüncü Düzey Başlıklar, Sola dayalı, bold ve italik yazılmalıdır. Kendisinden önce bir satır boşluk bırakılmalıdır.

Beşinci Düzey Başlıklar, Sola dayalı ve italik yazılmalıdır. Kendisinden önce bir satır boşluk bırakılmalıdır.

Beş düzeyden daha fazla başlık oluşturulması önerilmemektedir.

Atf ve Kaynakça Yazımı

Atf

Metin içi yöntemde parantez içinde kaynak gösterimi yapılır. Atıflar makalede kullanılan punto ile yazılır. Bu yöntemde, metin içinde alıntı sonrasında (Yazarın Soyadı, Basım Yılı: Sayfa Numarası) parantez içinde verilir. Bir eserden veya mülakattan doğrudan alıntı yapılması durumunda alıntı 3 satırdan az ise cümle içerisinde kullanılır; 3 satır ve daha fazla ise ayrı bir paragrafta belirtilir. Bu paragraf tek aralıklı, 9 punto ve her iki taraftan 1.25 cm içeriden hizalı yazılır.

Atf Örnekleri

Tek yazar	(Aras, 2011, s. 236)
İki yazarlı	(Kazgan ve Ulçekno, 2003, s. 32)
Üç ile beş yazar arası	İlk sefer atf yaparken tüm yazarların adı listelenir; (Kernis, Cornell, Sun, Berry, ve Harlow, 1993). Sonraki atıflarda ise sadece ilk yazarın adı belirtilip “vd.” ifadesi kullanılır. (Kernis vd., 1993, s. 42)
Altı ve daha fazla yazarlı metinler	Altı ve daha fazla yazarlı metinlerde, sadece ilk yazarın adı kullanılıp sonrasında “vd.” ifadesi kullanılır: (Harris vd., 2001, s. 112)
Yazar olarak bir kurum	İlk atıfta kurumun tam adı açık bir şekilde belirtilerek yazılır: (Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2000, s. 3), sonraki atıflarda ise kısaltması (AKTT, 2000, s.) yazılır. Kurum literatürde kısaltılmış ismiyle biliyorsa ilk atıfta da kısaltma ile kullanılabilir. (EGM, 2000, s. 12)
Editörlü kitaptan bölüm (Bölüm yazarı dikkate alınır)	(Karaışık, 2008, s. 40)
Yazarsız çalışma	(Bilimsel Makaleler Hazırlama, 2000, s. 45)
Standartlar	(TS-40561, 1985, s. 6)
Resmi Gazete	(Başlık, Yıl)
Yazarı olmayan internet dokümanı	(www.hurriyet.com.tr, 2012)
Aynı yazının farklı yıl birden çok çalışması	(Tekin, 2011, s. 220; 2013, s. 30)
Aynı yazının aynı yıla ait birden fazla eseri	(Heper, 1999a, s. 165) ve (Heper, 1999b, s. 140)
Aynı soyadlı iki yazar	(Ö. Aslan, 2000, s. 6; M. Aslan, 2010, s. 71)
Birden fazla kaynaktan yararlanma	(Aytekin, 2004, s. 71; Küçük, 2008, s. 87)
Orijinal kaynağa ulaşılamaması durumunda	(Metin içinde bahsedilirse) İnalıcık’a göre (akt. Hanoğlu, 2012, s. 40) (Metin içinde bahsedilmezse) (İnalıcık’tan akt. Hanoğlu, 2006, s. 40)
Kişisel iletişim vasıtasıyla ulaşılan mülakatlar, mektuplar, e-maillerde, kişisel iletişim kurulan kişinin adı ve görüşmenin tarihi belirtilmelidir. Ancak, kişisel iletişim yoluyla elde edilmiş veriler kaynakçaya eklenmemelidir:(N. AlSayyad, kişisel iletişim, 25 Mart 2018)	
Dipnotlar ve sonnotlar	APA yazım stilinde, dipnot ve sonnot kullanımı pek tercih edilmemektedir. Bundan dolayı mümkün olduğu kadar az dipnot kullanılmalıdır. Yalnızca çok elzem bir açıklayıcı not gerektiğinde dipnot kullanılmalıdır.

Önemli not: APA atıf ve kaynakçada “and” yerine “&” kullanılmasını önermektedir. Ancak Türkçede “&” sembolü “ve” yerine kullanılmadığından, Türkçe olarak yazılan metinlerde atıf yaparken ve kaynakça yazarken “&” sembolü kullanılmamalıdır.

Ayrıca, üç kişiden çok yazarlı metinlere atıf yaparken APA “et al.” (Kernis et al., 1993, s.65) kullanılmasını önermektedir. Ancak Türkçe’de “et al.” yerine “vd.” (Kernis vd., 1993, s. 65) kullanılmalıdır.

Bununla birlikte, eğer değerlendirilmek üzere Güvenlik Çalışmaları Dergisi’ne gönderilen çalışma İngilizce hazırlanmışsa, bu metinlerde atıf ve kaynakçada APA standartlarına uygun olarak “and” yerine “&” sembolü ve “et al.” kullanılmalıdır.

Kaynakça

Kaynak bilgileri verilirken yazar(lar)ın önce soyadı sonra adı yer alır. İki yazarlı bir kaynaktaki yazarlar arasına “ve” bağlacı konur. İkiyden fazla yazarlı eserlerde ise yazarların arasına noktalı virgül (;) konulup son yazardan önce “ve” bağlacı konulur.

Yazarlar soy ismine göre alfabetik olarak sıralanır. Yazarların soyadları ve adlarının ilk harfi büyük yazılır. Kullanılan kaynağın künye bilgileri açık olmalıdır. Çok basımlı kitaplarda baskı sayısı yazılır. Yabancı kaynaklarda, künye bilgilerinin tamamı kaynağın yazım dili ile yazılır, Türkçeleştirme yapılmaz.

Kaynakça Örnekleri

Kitap, temel biçim	Yazar, A. A. (Yayın yılı). Çalışma adı. Yer: Yayıncı.
Tek yazarlı kitap	Özbudun, E. (2008). <i>Anayasalcılık ve demokrasi</i> . İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
İki yazarlı kitap	Alkın, S. ve Özer, K. (2011). <i>Muhafazakarlığın farklı boyutları</i> . Ankara: Kadim Yayınları.
Üç ile yedi yazar arası kitap	Yazar1, A.A., Yazar2, A.A., Yazar3, A.A., Yazar4, A.A., Yazar5, A.A. ve Yazar7, A.A. (Yayın yılı). <i>Kitabın adı</i> . Yer: Yayıncı
Sürelili yayında makale, temel biçim	Yazar, A. A., Yazar, B. B., ve Yazar, C. C. (Yıl). Makale adı. <i>Dergi adı, cilt. No (sayı no), sayfa/lar. doi:http://dx.doi.org/xx.xxx/yyyy</i>
Tek Yazarlı Makale	Ayhan, U. (2016). Yeni güvenlik konsepti ve güvenliği sınır ötesinde karşılama. <i>Güvenlik Çalışmaları Dergisi</i> . 18, (3-4), s.26-41.
İki yazarlı süreli yayın	Wegener, D. T. ve Petty, R. E. (1994). Mood management across affective states: The hedonic contingency hypothesis. <i>Journal of Personality and Social Psychology</i> , 66, 1034-1048.
Üç ile yedi yazar arası süreli yayın	Kernis, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A., Harlow, T. ve Bach, J. S. (1993). There’s more to self-esteem than whether it is high or low: The importance of stability of self-esteem. <i>Journal of Personality and Social Psychology</i> , 65, 1190-1204.
Yazar adı olarak kurum	Emniyet Genel Müdürlüğü. (2000). <i>Polis 1999 Emniyet Genel Müdürlüğü çalışmaları</i> . Ankara: EGM APK Dairesi Başkanlığı, Yayın No.138.

Yazar Adı bilinmiyorsa ya da yoksa	International Tourism Report. (1997). <i>Travel and tourism intelligence</i> . No. 2.
Çeviri	Serra, N. (2011). <i>Demokratikleşme sürecinde ordu: Silahlı kuvvetlerin demokratik reformu üzerine düşünceler</i> . (Şahika Tokel, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
Hazırlayan	Pamir, N. (Haz.). (1993). <i>Terörizm, kont-terör ve güvenlik</i> . İstanbul: Kastaş Yayınları.
Editörlü Kitap	Yazar, A. A. (Ed.). (Yayın yılı). <i>Kitap adı</i> . Yer: Yayıncı.
	Özbek, M. (Ed.). (2005). <i>Kamusal alan</i> . İstanbul: Hil Yayınevi.
	Diamond, L. ve Plattner, M. (Ed.). (1996). <i>Civil-military relations and democracy</i> . Baltimore ve London: Johns Hopkins University Press.
Editörlü Kitapta Bölüm	Özkol, A. O., Delici, M. ve Özhan, S. (Ed.). (2009). <i>ABD dış politikası</i> . İstanbul: Küre Yayınları.
	Yazar, A. A. (Yayın yılı). Bölüm/makale adı. A. Editör ve B. Editör (Ed.), <i>Kitap adı</i> içinde (sayfa numaraları). Yer: Yayıncı.
Yazarsız Süreli	Çınar, M. (2011). 2000’li yıllarda Türkiye’de siyaset. A. Demirhan (Ed.), <i>2000’li yıllarda siyaset ve siyasi partiler</i> içinde (s.136-152). İstanbul: Meydan Yayıncılık.
Sempozyum ve Kongrede Sunulan Yayınlar	<i>The Economist</i> . (2011). Trade and wages. s. 341, Londra s.74-75.
Raporlar	Taşagül, A. (2017). Gök Türk döneminde iç güvenlik meselesine bir bakış. <i>Türk polis tarihinin kökenleri. 1. Uluslararası kolluk tarihi sempozyumu</i> , 15-17 Nisan 2016, Ankara: Polis Akademisi Yayınları, ss. 15 - 32.
Yazarsız Raporlar	Burke, W. F., Uğurtaş, G. (2002). Seismic interpretation of thrace basin. <i>TPAO internal report</i> . Ankara.
Seminerler	Uluslararası Terörizm ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi. (2016). Türkiye’de güvenlik sektörünün dönüşümü: Polisliğin yeniden yapılandırılması. Ankara: Polis Akademisi Yayınları
Standartlar	Lawrence, E. (1983). Gelişmiş ülkelerde sermaye piyasası ve bankaların fonksiyonu. <i>Uluslararası sermaye piyasası ve bankalar semineri</i> . 24-25 Ekim 1983. Çeşme, ss.33-37.
Broşür	TS-40561. (1985). <i>Çelik yapıların plastik teoriye göre hesap kuralları</i> . Ankara: Türk Standartları Enstitüsü.
Gazete	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2006). <i>Enflasyon hedeflemesi</i> . [Broşür].
Online gazete makalesi	Bardakçı, M. (2016, 16 Aralık). Halep dramı Osmanlı’nın hala devam eden tasfiye mücadelesidir. <i>Haber Türk</i> , s.6.
Resmi Gazete	Yazar, A. A. (Yıl, Gün Ay). Makale adı. <i>Gazete Adı</i> . http://www.aaaaaaaaa.com/full/url/ adresinden erişildi.
	Başlık. (Yıl, Gün Ay). Resmi Gazete (Sayı: xxx). Erişim adresi: http://xxxx

Sözlük	Madde başlığı. (Yıl). Sözlük ismi. Yer: Yayıncı
Ansiklopedi	Yiğit, İ. (2009). Bahri Memluk sultanları. <i>İslam tarihi ansiklopedisi</i> içinde (Cilt. 7, ss. xx-xx). İstanbul: Kayhan Yayınları.
Devlet Dokümanları	Genelkurmay Ateşe Başkanlığı. (2000). <i>57. piyade alayının tarihçesi</i> . Ankara: Milli Savunma Bakanlığı Arşiv Müdürlüğü. Yayın No: 19175.
Kutsal Kitaplar	<i>Kur'an</i> . Bakara süresi. Ayet 25 (Mealde Basımevi ve meal yazarı belirtilir).
Yayınlanmamış Tezler	Haklı, S. Z. (2014). <i>Liberalizm ve komüniteryanizmde birey fikri: Kar-şılaştırmalı bir inceleme</i> . (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Ankara
Mahkeme Kararları	Yargıtay H.G.K. 19 Mayıs 1963. E. 4-39, K.59 (<i>Adalet Dergisi</i> , Mart-Nisan 1964). 3-4.
Kişisel Görüşme (Mülakat)	Taşkın, M. Atatürk Mahallesi Muhtarı. (15.01.2017). <i>Mahallenin güvenlik sorunlarının çözümüne ilişkin görüşme</i> . Ankara.
İnternet-Yazar Adı Olarak Bir Kurum	TCMB. (2012). <i>Finansal istikrar raporu</i> . http://www.tcmb.gov.tr/E.T.04 Temmuz 2012 .
İnternette Yayımlanan Gazete Makalesi	Henninger, D. (2012). The president that time forgot. <i>Wall Street Journal</i> . 28 Haziran 2012. 04 Temmuz 2012 http://online.wsj.com/article/wonder_land.html?mod=WSJ_topnav_europe_opinion#articleTabs=article adresinden erişilmiştir.
Elektronik Posta	Beck, A. (2011). (bna@le.ac.uk). <i>Crime prevention report</i> . Ahmet Güney'e kişisel e-posta. 12 Haziran 2011 [aguney53@gmail.com].
Film ya da Video	Valdes, D. (Yapımcı). (1999). F. Darabont (Yönetmen). Green Mile [Film]. ABD: Warner Bros Pictures
Televizyon Programı	Özdemir, C. (Yapımcı). (2012). <i>5N1K</i> [Televizyon Programı]. 27 Haziran 2012. İstanbul: CNN TÜRK tv. Sopel, J. & Donovan, T. (Producer). (2012). Political shows [Television Broadcast]. 04 July 2012. London: BBC One.
Ses Kaydı	Selçuk, M. (1999). Aziz İstanbul [CD]. İstanbul: YKY Müzik.
Video Kayıtları	Son Darbe: 28 Şubat. (2012). 2. Bölüm. 65 dak. Türkiye: CNN TÜRK. 2012.

Tablolar

Tablo numarası ve başlığı, tablonun bir aralık üstünde yer alır. Başlıkla tablo arasında ayrıca boşluk olmaz. Tablo numaraları (**Tablo 1.**, **Tablo 2.** vd.) şeklinde verilir. Tablo kelimesi, numarası ve nokta koyu (bold) yazılır. Tablolarda kullanılan verilerin kaynağı, tablonun sol alt köşesinde belirtilir ve koyu olarak "**Kaynak:**" şeklinde yazılır. Tablonun başlığı ve kaynağı yazılırken sadece ilk kelimenin ilk harfi büyük yazılır, diğer kelimeler küçük harfle yazılır ve koyu (bold) olmadan yazılır.

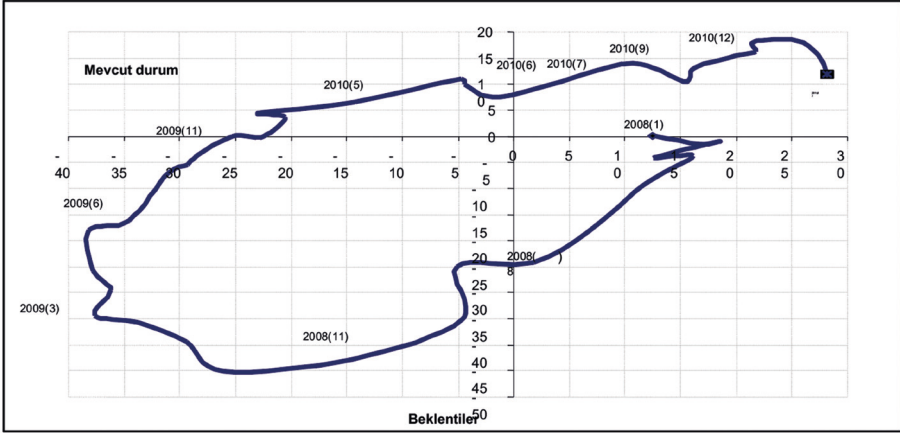
Örnek Tablo:**Tablo 1.** Kara para aklamada kullanılan sektörler

	Yerleştirme	Ayrıştırma	Bütünleştirme
Bankacılık	x	x	x
Döviz Büroları	x		
Para Transferleri	x		
Menkul Kıymet	x	x	x
Sigortacılık	x	x	x

Kaynak: Aydın, (2010, s.42).

Şekiller

Şekil numarası ve başlığı, şeklin altında yer alır. Şeklin kaynağı şekilden sonra parantez içinde verilebilir.

Örnek şekil:

Şekil 1. Almanya, reel kesimde mevcut durum ve beklentiler, (Kaynak: Gürsel ve Balcı, 2011, s.5)

Yazışma Adresi / For Correspondence:

Güvenlik Çalışmaları Dergisi
 Polis Akademisi Başkanlığı, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü
 Necatibey Cad: No:108 06580 Anıttepe/Çankaya-Ankara / Türkiye
 Tel: +90 (312) 462 90 43 • E-mail: guvenlikcalismalari@pa.edu.tr
 www.guvenlikcalismalari.pa.edu.tr